49939/B

55350.

MAXIMILIANI STOLL

S. C. R. A. M. CONS. NOSOCOMII
S. S. TRINIT. PHYSICI ORDINARII

ET

PROF. PRAX. MEDICÆ P. O.

PARS SECUNDA

RATIONIS MEDENDI

IN NOSOCOMIO PRACTICO
VINDOBONENSI.

LUGDUNI BATAVORUM,
APUD H. ET A. KOSTER.
M D C C L X X X.
Proſtant venales etiam in Gallia, Hiſpania, &c.

ILLUSTRISSIME VIR!

Tot, *tantisque beneficiis*, VIR ILLUSTRISSIME! *me devinctum habes, ut, qui dignas referre* TIBI *grates poſſim, me imparem lubens fatear.*

Atque id ut publice, atque alta voce conteſter, mearum partium ſemper erit, quas nunquam deſeram, donec hæcce, qua fruor, aura me deſeruerit.

Pa-

Parcam modeſtiæ TUÆ, TU*Aque tempora non morabor longa illuſtrium virtutum narratione. Eminentiores hæ ſunt, quam ut indigeant me laudatore.*

TE *enim tum quoque grata mente recolet ſera poſteritas, ubi me, meumque libellum alta oblivio dudum merſerit.*

TU *te ipſe nempe* TUUM *Nomen longiſſimo ævo conſignaſti, non interiturum, quouſque humanum genus hanc terram colet, iis malis preſſam, quorum antidoton reperiſti.*

PRÆ-

PRÆFATIO.

En alterum rationis medendi tomum, ex ſedula penes lectos ægrorum contemplatione natum.

Nulla nec iſthoc anno obſervationum monſtra venabar, ſed totus in eo eram, ut fidelem conſtitutionis annuæ, viciſſitudinum temporis, materieive morbificæ, & morborum imaginem ſiſterem, & exacte notarem varias ægritudinum commiſtiones, tranſitus varios una ſerie ſeſe excipientium morborum, eorumque luſus mirificos uno eodemque tempore conſpicuos, & eadem prognatos origine, veluti totidem diverſa ejusdem hydræ lernææ capita.

Hos conatus ſi multorum induſtria juverit, fors condi quondam febrium ſyſtema poterit, firmioribus nixum fundamentis; multaque ab aliis collecta, ſed ordine nullo, & nullo ad aliorum inventa reſpectu habito, atque in vaſto obſervationum campo tanquam totidem diſper-

ſa membra in unum tandem ædificium coibunt, nullis argutantium ratiunculis ſubruendum, utpote æternæ naturæ opus immortale.

Hæc ratio eſt, quare multa, præcipue in cadaveribus reperta, futuros in uſus repoſuerim, contentus hac ſimplici temporum, morborumque deſcriptione, utiliſſima quidem, ni me omnia fallunt, ſed ob ſtilum monotonon, humilioremque, & circa res ſæpe easdem, ſemper notiſſimas verſantem lectorum orexi fortaſſe non arridentia. At malui placuiſſe paucis, & pluribus profuiſſe, quam rerum verborumque jucunda varietate ſolam, nulliusque bonæ frugis admirationem multorum captaſſe.

Id aſſero, me nulli methodo præ alia quacunque addictum eſſe, ſed eligere illam, quam anni conſtitutio, eique reſpondens ægritudo popoſcerit: eſſe idcirco ſubinde ſoli ſanguinis miſſioni, & antiphlogiſtico apparatui locum, eſſe & ſoli ferme perſæpe emetico, eſſe etiam locum utrique auxiliorum horumce generi non raro.

Multo dignos encomio arbitror, qui reperiundis novis inſudant, ſed nec inutiliter eorum locari operam, qui illorum, quæ priſca ætas tulit, notiones examinant, contrahunt, dilatant, rectificant. Illi regiones detegunt incognitas: Hi patrio ſolo docent recte uti, atque id minori quidem cum gloria, ſed emolumento non impari.

Huic propoſito ſi ſatisfecero, dignum patientiæ, laboriſque præmium recepi.

ELEN-

ELENCHUS.

Caput I. Januarii Anni 1777. deſcriptio . . . . . pag. 1

—— II. Februarius ejusdem anni . 3

—— III. Martius 16

—— IV. Aprilis 19

—— V. Majus 31

—— VI. Junius 33

—— VII. Julius 35

—— VIII. Auguſtus 37

—— IX. Febris puerperarum . . 39

—— X. Febris æſtivæ Anni 1777. in variis individuis luſus varii 59

—— XI. Reflexiones in hiſtorias priori capite recenſitas . 125

Caput

Caput XII. De febris æſtivæ complicatione cum aliis morbis, & paraſitica ejusdem indole . . . . Pag. 146
—— XIII. September . . . 196
—— XIV. October 200
—— XV. November . . . 207
—— XVI. December 231
—— XVII. Varia 261

C A-

M. STOLL

RATIO MEDENDI.

PARS SECUNDA.

CAPUT I.

JANUARIUS, ANNI 1777.

Initio Januarii nives copioſiſſimæ vento per intervalla furente, & procelloſo. Frigus. Circa medium menſis dies aliquot egelidi. Die 17. gelu recruduit ad 23tiam usque protenſum. Inde tempus denuo egelidum, tepidum, nivesque colliquatæ. *Januarii deſcriptio.*

Die 7. & 19. hujus menſis maximum frigus fuit in thermometro Reaumuriano. — 0. 8. gr., id eſt : infra punctum congelationis.

Die 13. 23. 24. 25. 26. frigus minimum +. 0. 1. gr. id eſt ſupra punct. congelationis.

Calor medius atmoſphæræ. — 0. 2½. gr. (*)

Die 17. altiſſima Barometri ſtatio 28. poll. Viennens. 6. lin.

Die 8. 19. ſtatio ejusdem infima 27 poll. 6 lin.

Morbi inflammatorii. Hoc menſe phlogoſis late imperitabat; hinc frequens pleuritis, & rheuma inflammatorium, & lumbago, & iſchias. Morborum decurſus celer, impetuoſus, & cum diſcrimine. Aegrotantium vis magna, ſed funerum non magna.

Phlebotomiæ, & totius antiphlogiſtici apparatus uſus creberrimus hac tempeſtate, & magnopere ſalutaris fuit, at perquam rarus emeticorum.

(*) Calor medius atmoſphæræ eliciebatur ex caloribus ſingulorum menſis dierum in ſummam collectis, & per numerum dierum illum menſem conſtituentium diviſis.

CAPUT II.

FEBRUARIUS.

Februarii deſcriptio.

Ab exordio Februarii ad ejusdem fere medium magna frigoris, calorisque viciſſitudo fuit, inſignem per biduum atmoſphæræ teporem frigore per alios binos dies excipiente, idque alternatim. Vix una alterave nix, eaque pertenuis. A 15. aër quatriduo ſerenus, ſiccus: at reliquun menſis nebuloſum partem maximam, & valde humidum cum nive una, exigua. Venti aut nulli, aut tenues.

Die 1. & 2. Febr. frigus maximum — 0. 7½ gr.

Die 26. frigus minimum +. 0. 7. gr.

Calor atmoſphæræ medius +. 0. ½ gr.

Die 26. & 27. altiſſima Barometri ſtatio 28. poll. 3. l.

Die 18. ejusdem ſtatio infima. 27. poll. 2½ l.

Primum menſis dimidium febres infeſtavere indole, numero, eventuque ab iis non diverſæ, quæ annum naſcentem exorſæ ſunt. Inclinato vero menſe morborum numerus contractior fuit, & ingenium minus ferox, minusque præceps decurſus, & raræ mortes.

Catarrhi febriles, inflammatorii.

Sub exitu menſis febris catarrhalis ſæpius viſa, & rarior pleuritis, niſi ipſam hanc febrim catarrhalem compellare pleuritidem velis, ſed cicuratam: & acie refracta incurſantem, quæve ægros obambulare permiſit, & acuta pleuritide præcedentium ſeptimanarum diuturnam magis.

Eorum cura. Febrim hancce catarrhalem antiphlogiſtica methodus ſanavit, miſſiones ſanguinis, & emollientia herbarum, radicumve decocta cum mitiſſimo nitri ſale.

Neglecti in phthiſin abeunt. *V. S. inſtituenda eſt.* Id generis catarrhoſas febres temporibus phlogoſi faventibus exortas, & hoc, & aliis annis non raro in immedicabilem pulmonum phthiſin converſas vidi. Ejus rei rationem hanc deprehendi, quod multi in terris hiſce ita opinentur, phlebotomiam catarrho nunquam convenire, neque diſquirant, quænam illa catarrhi ſpecies ſit, quæ id auxilium abhorreat, quæve e contrario expoſcat.

Diverſæ catarrhorum ſpecies non confundendæ. Hi ſub eodem catarrhi vocabulo diverſiſſimos reipſa morbos complectuntur, & eandem ſemper ægritudinem arbitrantur, cui phlebotomia ſemper etiam officiat.

Catarrhi hac tempeſtate a phlogiſtica corporis totius, ſed præprimis pulmonum intemperie naſcebantur, erantque aut inflammatorii, aut ſubinflammatorii, eosque pleuritides, vel peripneumonias *mitificatas* aptius compellaſſes. Has utique miſſus ſemel iterumque ſanguis juvabat, & potio multa emolliens, nitroſa, & fracta tandem phlogoſi, at tuſſi nihilominus ob conſuetudinem redeunte, narcoticum veſpertinum pulmones irritatos componens.

Cur catarrhi ſæpius negligantur, & quo infortunio? Sed ipſa morbi fallax lenitas non paucis imponit, ut ab aëre frigidiore non caveant, e victu nil detrahant, carneo, vinoſo; morboque tam levi, quem etiam ob ſalubritatem quamdam imaginariam fauſte fortunateque ſibi eventurum exiſtimant, ſatisfeciſſe ſibi male perſuadeant, ſi ſemel, bisve per diem vaſculum decocti cujusdam pectoralis hauſerint. Interim, etſi non magna pulmonum inflammatio pernicio-

cioſos intus cuniculos agit, & pure clanculum nato, atque intra ſaccos concluſo pulmones ſubruit, ocyus, ſerius.

Ab hucusque deſcripto catarrho differt catarrhus bilioſus. Hujus idea.

Alia alterius catarrhi ratio eſt, alio obſervari tempore ſoliti, bilioſi videlicet. Qua enim tempeſtate bilioſa febris, pleuritis potiſſimum bilioſa dominatur, multæ aliæ ægritudines leviores, nondum formatæ, nondum inſignibus ſuis gentilitiis inſignitæ, ſimul ſpectantur, quaſi principis morbi ſatellitium: in eo non infimum locum catarrhus quidam tenet, non diſſimilis indolis a principe bilioſa febre, quam ſequitur, at gradus ſolummodo inferioris. Hoſce catarrhos æque, ac ipſam dominantem bilioſam febrim, ſanguinis miſſio, iterata præcipue, & profuſior multum exaſperat, at alvi ductio nonnunquam tollit, aut emeſis, eaque certius, aut emeto-catharſis certiſſime.

& curatio.

Pauciſſimæ intermittentes hoc tempore comparebant, & eæ faciles, ſoliſque ferme ſolventibus mitioribus, ac antiphlogiſticis obaudientes.

Morbi maligni hiſtoria.

Cum ſub anni elapſi dies ultimos in maligniſſimum morbum inciderim, ex quo ægerrime, & inter graves cum morte luctas vix, ac ne vix quidem emerſeram, obſervationes plures, & binis hiſce menſibus magis propriæ, me penitus deficiunt.

Hujus ipſius graviſſimæ febris deſcriptionem a ſolertiſſimo medicinæ Candidato Antonio Cœnen, cujus tantæ in me fidelitati, cum ægrotanti aſſiſteret indefeſſus, hic publicum teſtimonium lubens do, curatiſſime conſcriptam in locum deperditi ſubſtituam. Eam multis obſervationibus fœtam judico, nec minoris, ac illas Hippocratis morborum imagines, momenti. Par

certe utrobique morbi gravitas, nec inferior hic eſt narrantis fides.

Cur, qui ſuum ipſius morbum deſcribit, eum plerumque male deſcribat, & male ſibi ipſe medicinam faciat.

Fateor quidem, me illorum morborum hiſtorias plerumque pluris facere, quos medicus, qui conſcripſerat, non erat ipſemet expertus, ſed in aliis ſpectatos ſolerter in pugillaribus conſignavit.

Ea res præter opinionem multorum erit, & vero minus videbitur conſentanea. At novi, quam longe aliud ſit, intelligere morbum in alio homine viſum, intellectumque rite conſignare, atque item aliud, eundem ipſummet experiri, ſi qui ægrotat, medicinam calleat, & ſuam ipſius ægritudinem dignoſcere, de ejusdem intenſione, cauſis, eventuve judicium juſtum ferre, & medicinam opponere non tumultuariam, quamve ratio ſuggerat, non pavor.

Certe non facile quemquam vidi, qui inconcinnius, & ad formandam juſtam diagnoſin ineptius referat, quam plerumque ipſemet artem medicam profeſſus ſoleat ad alium de ſuo ipſius morbo referre, ſi quando ſeriam collegæ opem imploret.

Novi non paucos, qui peſſimam ſibimet medicinam fecerant, & quosdam etiam, qui funeſtam, in re non abſtruſa, nec difficili, ubi aliis omnibus profuiſſent, præterquam ſibi. Fuit, qui ob levem cephalalgiam, imminentis coryzæ nunciam, ſanguinem copioſiſſimum ad animi deliquium usque ſibi eduxit, valetudine eam tantam jacturam graviſſime perferente, & diu poſthac attrita. Is apoplexiam ſibi inſtare falſo exiſtimabat, quam opinionem in alio ejusdem ſecum ipſo habitus facile exploſiſſet.

Alium novi & libris celebrem, & artis uſu, qui ob eundem apoplexiæ metum, a qua erat, ſi

ſi quisquam alius, alienus, a multis annis omni ferme menſe phlebotomiam unam, quin & alteram celebravit; atque imaginarium mortis genus in aliud commutavit non fictum, immemor illius:

Nonne hæc ſtultitia eſt, ne moriare, mori?

Hos ſortis humanæ impatientia, & amor ſui nimius prohibet, moderate & æquo animo de ſua, ſuorumque valetudine exiſtimare, indociles fortunam adverſam pati.

Paucis annis cum in Hungaria Phyſici, ut vocant, munere fungerer, binis vicibus ex febre autumnali putrida graviter decubui. Sæpiſſime poſtea intermittentibus febribus conflictabar, quotidianis, tertianis, ita, ut anno uno cum dimidio continuos in intermittentem relapſus paterer, auxiliis, quibuscunque in uſum fruſtra vocatis, & cortice peruviano ipſomet febrifugæ virtutis oblito tandem, utut & largiter aſſumpto, & per annum integrum quotidie, aliisque coindicatis non neglectis.

Tandem amatam mihi gentem invitus deſerui, cœloque commutato, etſi aliis non inſalubri, Viennam conceſſi, ut amicorum colloquio mentem ſoler, & ſtudiis fractam, & longo morbo, eorundemque conſilio utar in valetudine reſtauranda.

Convalui, non tamen ita, ut non identidem os amareſceret, aut epigaſtrium per vices non doleret, nec color ora tingeret ſubictericius.

Annum, & tres propemodum menſes exegi dubia hac ſanitate ſemper uſus, quam nulla ratione poteram confirmare.

Autumno Anni 1776 appetente, cum me multus labor, isque ingratus premeret, ſimulque diuturnus mœror ob domeſticam quamdam

calamitatem, isque compreſſus animum morderet gravius, amaror intendi cum dolore ventriculi cepit. Rem hancce remedia ſalina & eccoprotica ſolabantur, non perſanabant. Poſt medium Decembrem ejusdem Anni mane inter ſudores inſuetos evigilanti, graviſſimo pondere comprimi epigaſtrium videbatur, extra lectum evanido. Frigoris major, quam alias, vel in calefacto cubiculo, impatientia, ructus rodentiſſimi, acrimonia verbis non exprimenda, appetitu tamen non imminuto.

Prævertere cladem potuiſſem, ni mens fuiſſet aliorſum violenter abrepta, & oblita ſui.

Die 20. Decembris 1776. ſeptima veſpertina dolere caput obtuſe cepit: inſuperabilis ſomnolentia, ſenſuum multa confuſio: lumborum dolor, & dedolatio. Nox implacida, inſomnia, jactitatio, aeſtusque magni.

Die 21. Decembris alvus ſepties mota ab aſſumpto tartari cremore: levamen nullum, cephalalgia ingens. Febris major, nox gravior.

Ob ſenſus confuſos æger ſibimet conſulere non potuit. Sumſit potus antiphlogiſticos.

Die 22. Decembris omnia exacerbata: mens interdiu conſtabat: nox laborioſa, & ſubdelirium: remedia eadem.

23. & 24. Decembris magna ſymptomatum acceſſio: pulſus pleni, frequentes, validi. Noctu inquies: ſomni exigui inſomniis horridi. Mens vacillabat. Crebra enemata, & eadem remedia.

25 Decembris nil emendatum. Sanguinis unciæ vij. detrahebantur, cruſta diffuſa, cinerea, ſubliveſcente, tremula, molli, gelatinam exacte referente contecti: nulla allevatio. Veſperi tantundem ſanguinis educebatur absque cruſta phlogiſtica, ſuperficie prærubra, craſſamento

mento denſo, tenacique, & ſine ſero. Nox multum turbata, & mentis alienatio per vices.

26. Decembris calores magni, continui, & nullis a morbi initio horroribus interſtincti. Pulſus frequentiſſimi, debiliores: temulentia major, quam præteritis diebus. Synapiſmi pedum plantis apponebantur. Remedia eadem. Nox deterior.

27. Decembris æſtus ingens. Pulſus crebriores debilioresque. Somni parvi. Terrores, incontinentia corporis, & aliena ſermocinatio. Duo veſicantia ſuris applicabantur. Hordei decoctum cum multo vitrioli ſpiritu, extractum item corticis peruviani, & camphora exhibebantur. Ardor in abdomine: nox gravis admodum: pervigilium, inſania, ſermones.

28. Decembris præcordiorum contenſio ſublimis, dolens, tympanitica, etiam interdiu per intervalla delirium. Seceſſus eo nychthemero triginta tres, ſpontanei, cum ingente virium jactura, & lingua ſicceſcente.

Die 29. Decembris injecto clyſtere ex lacte, therebintina vitello ovi ſubacta, & theriaca Andromachi alvus conticuit. Duo alia veſicantia femoribus admota fuere, novique ſynapiſmi pedum plantis. Noctu ſopore detinebatur. Eo die, uti etiam

Diebus 30. 31. ſopor, delirium, ſubdelirium. Pulſus creberrimi, humilesque Alvus inſcio in lectum miſſa. Noctes diebus pejores.

1. Januarii mador univerſi corporis, delirium grave, aſſiduum. Duo veſicantia brachiis admovebantur.

2. Januarii delirium continuum, & ferox: riſus, clamor. Oculi protuberantes, ſuperciliosi, truces, immoti. Balbuties, vox rauca,

floccorum collectio, & luſus manuum. Tendines ſalientes: pulſus celerrime, frequentiſſimeque, & inæqualiter micantes, humillimi, ſub exploratore digito evaneſcentes. Hucusque largæ extracti corticis peruviani doſes ingerebantur. Remedia, alimenta eo nychthemero, ori infuſa non deglutiebantur. Veſperi mador denuo totius corporis, & tuſſis orta eſt cum ſputo pauco, tenaci. Latum veſicans ad nucham applicabatur.

Ad hunc usque diem morbus identidem incrementa ſumſit. Hodie vitæ finem præſtolabantur, & jam futurum funus parabant.

3. Jan. mane quietius habuit, delirabat mitius, & interruptim: nulli manuum inconcinni motus. Lotium miſſurus matulam petiit. Summa debilitas: oblata denuo ſorbillabat: per vices obdormivit. Tuſſis cum ſputo tenaci, pituitoſo. Veſperi ſomnus profundus, tranquillus, cum reſpiratione bona, cum ſudore ea tota nocte profuſo, æquabili, univerſali, multum allevante, & pulſu paululum aſſurgente, ac vividiore.

Urinæ per totum morbi decurſum a naturalibus non multum abludebant, & nubeculam habebant in medio ſuſpenſam. Lingua plerumque humida erat, abdomen molle, & reſpiratio laudabilis.

4. Jan. mane mens rediit: præſentes agnovit, tranquillus, & absque caloribus diem exegit. Noctu pluſculum incaluit: ſomnus, inſomnia terrifica.

Ex eo tempore mente conſtare perſeveravit. Noctes tamen nondum omnino placidæ inter inſomnia, & ſudatiunculas exigebantur. Prima vice denuo aliquid alimenti expetebatur.

Quo

Quo tempore ſenſuum externorum facultas omnis ſuſpenſa fuerat, mente longiſſimum emota, quidam tamen ſenſuum internorum mirum quantum viguere. Anno enim integro propemodum evoluto, cum hæcce ex adverſariis depromerem, eorundem ad amuſſim, & vividiſſime adhucdum recordor, circa quæ ludibunda tunc mens ferebatur.

Senſuum internorum vigor, externis prorſus abolitis.

Cum agnoſcere circumſtantes inciperem, viſu, audituve, ac cæteris ſenſibus externis quaſi repente reſtitutis, imagines ſub delirio conceptas non dimiſi, & opus, quod delirans volutabam, perficere integris etiam ſenſibus externis, & diu, adlaborabam. Ea res effecit, ut, etſi mente gauderem jam non amplius alienata, & mei, meorumque eſſem probe conſcius, nihilominus adhuc deſipere multis viſus ſim, quod dicerem quædum iis rebus conſentanea, quæ nuper delirans conceperam.

Multo examine poſtmodum, varioque ratiocinio convaleſcens uſus ſum, ut evincam, opusne antea a me ſano agitatum, an vero mentis, vi morbi emotæ, figmentum fuerit, quod adeo lucidam ſui ideam, eamque non abſonam reliquiſſet.

A die quarta Januarii ad finem ferme menſis ptyaliſmus diu, noctuque copioſus adfuit, irritatio faucium aſſidua ab affluxu humorum ſalivalium perpetuo, inde tuſſis moleſta, thorace bono, ac indolente.

Vertigo, & animi deliquia erectum ſedere non permiſerunt.

Objecta omnia ad perpendiculum erecta, ita inclinata pronaque adparebant, quaſi in meum caput ruitura. Quæve cum horizonte παραλλήλως excurrebant, mihi videbantur elevari, atque ita aſſur-

Viſus depravatus in reconvaleſcente.

aſſurgere, ut, qui per cubiculum ambulabant, per planum acclive aſcendere viderentur, mihique ipſe viſus ſum plano pavimento incedens per acclivia gradiri.

Prout longius a morbo provehebar, ita hoc viſus vitium corrigi, & corporis firmari vires, meque reſpicere vultu denuo propitio cepit

Ὑγίεια πρέσβίσα μακάρων (*)

Die 1. Martii 1777. denuo Noſocomii curam reſumſi.

Ex eo tempore illæſa hucuſque ſanitate fruor, multoque meliori, quam illa fuerat morbum huncce prægreſſa.

Corticis peruviani, & veſicantium hic potior uſus fuit; camphora enim & vitrioli ſpiritu diutius uti ob ingentem ardorem, in abdomine ex utroque remedio natum, non licuit.

Curam quoque confirmatoriam idem cortex abſolvit.

Nullus dubito, quin hanc ruinam non infortunate a meo capite propulſaſſem, ſi fomitem futuri incendii tempeſtiva emeſi ſubmoviſſem, eo videlicet tempore, cum acres ructus, & oris amaror intenſus, diuturna ventriculi infirmitas, morbique gaſtrici prægreſſi me præmonuerant. At orto jam incendio, diffuſoque, ſerum erat vanumque conſilium, extinguere velle ſcintillam malorum cauſam.

Id unum ſupererat, efficaci condimento ſepticam morbi vim coercere, & admotis veſicantium ſtimulis torporem fibrarum excutere, donec ſubacta materies e corpore fugam capeſſeret.

Inter bis mille ægros morbis acutis detentos nul-

(*) Sanitas divarum princeps.

nullum in Noſocomio habui hæcce inter ſymptomata denuo eluctatum; at mortuos non paucos absque tanto pravarum rerum concurſu.

Nemo non *malignam* hanc meam febrim appellabit, atque in eo omnes conſeuſuros arbitror, etſi aliis alia ſit malignitatis notio, eaque de re multum diſceptetur. *Febris malignæ varia notio.*

Plures febrium hiſtorias collegi, quas, qui legerint, unanimi calculo *malignas* dicent, utut ipſæ hæ febres adeo inter ſe differant, ut nulla hucusque ſtabilita malignitatis definitio eas omnes complectatur.

Vidi enim malignas febres, quæ pulſibus, & urina, & calore bonis, ac naturalibus, ægrotanti nihilominus non prævifam perniciem intentarunt.

Fuere, queis febris e contrario evidens, & magna exarſit, illaque fallax bonitas omnino defuit. Hos æque ac illos *maligna* febri detentos fuiſſe & morbi curſus, & finis docuit.

Febres quasdam obſervavi ſenſim ſine ſenſu obrepentes, ægrotis diutius erectis, & ambulantibus. Hæ tandem ingraveſcebant, & longius provectæ malignitatem indubiam exhibuere.

Aliæ vero quaſi ex compoſito utcunque antea ſanos viſos adoriebantur cum magna, & ſubita virium jactura.

Nec una, eademque ſemper in omni maligna febre animi conditio erat. Habuimus incurios, indifferentes; ſed & meticuloſos, de valetudine recuperanda mire anxios, & ſpe dejectos: quosdam anteactorum ad amuſſim conſcios, & memoria vel in minutiſſimis fida; alios vero hebetes, oblivioſos, & mente dubia.

Multas alias *malignæ* febris anomalias vidi, quas, qui

qui non videre, malignitatis ideam inadæquatam, & mancam efformarunt.

Quiſcunque ſymptomatum variorum luſus fuerat, neminem tamen tot inter ægros unquam deprehendi, quem ſaniſſimum antea, & nihil præſentientem ſubito maligna febris ſubverterat.

Non defuere quidam, qui ſe antea exacte ſanos dicebant; ſed rem ſcrupuloſius perſecutus, futuri morbi molimina, at neglecta, & ab ægro ipſomet aut rerum ſuarum incurio, aut negotiis diſtracto non animadverſa, priusquam impetum facerent repentinum & magnum, inſtituto curatiori examine facile collegi.

De cauſis febris malignæ. Nullum etiam habuimus maligne ægrotantem, qui cauſſam non haberet illuſtrem, & luculentam.

Quotquot maligne decubuere, primas vias varia ratione vitiatas, & ſigna ſordium ſyſtematis gaſtrici indubitata & ante morbi eruptionem, & ſub ejusdem initia ad unum omnes exhibuere: atque hæc erat illa *evidens atque omnibus adplicata* morbi cauſſa.

Cauſſam hanc *evidentem* dixi, etſi ejusdem agendi modus nos fugiat.

Hinc febres malignæ a nobis viſæ non absque nota quidem cauſſa fuere, ſed absque nota evidentis cauſſæ agendi ratione.

Febres bilioſæ putridæ; pituitoſæ, quomodo fiant malignæ. Febres bilioſas putridasque, pêr ſe utique minime malignas, varia tamen ratione in maligniſſimas obſervavi converſas, aut neglectu remediorum, aut methodo calefaciente adhibita, aut venæ ſectionibus intempeſtivis, & antiphlogiſtico apparatu.

Pauciſſimæ id genus febres occurrebant, quæ primo tantum nychthemero ſub bilioſarum, aut putri-

putridarum familia continebantur, eoque elapſo ſua ſponte in malignas ſubito tranſibant.

Quæ lentæ, nervoſæ, biliofæ, putridæ, exanthemate miliari, petechiali, eryſipelatoſo ſtipatæ in initio, progreſſuque fuere, ſubinde in malignas vidimus dicta ratione commutatas.

Infauſta benignæ febris in malignam commutatio apte, & efficaciter prævertebatur, dummodo ægri, priusquam illa contingeret, ſeſe nobis commiſerant.

De dupli-ci meteo-riſmo. Duas meteorismi ſpecies in febribus bilioſis, putridis, aut harum prava ſobole, malignis videlicet, deprehendi, letalem unam, ubi emortua inteſtina, utpote quæ præ cæteris viſceribus putredinis vim in hiſce febribus experiuntur, multo aëre, quem putrida fæx dimittit, diſtenduntur, diſtentaque abdomen tympanitice attollunt, ventre reſoluto, & profluente. Atque hoc alvi profluvium finire tragœdiam ſolebat.

Altera ſpecies meteorismi ſanationem non raro admittit, ubi multa colluvies intra ſublime abdomen collecta moveri incipit, atque exitum tumultuarie molitur, interaneis integris quidem, at imbecillis.

Atque hic alter meteorismus in hac mea febre obſervabatur. Qua ratione tædioſos ejusmodi alvi fluxus præverterim, aut præſentes compreſſerim in meis ægris, inferius dicam.

Febris maligna non eſt ſpecifica; & ſui generis. Nulla dari pathognomica malignitatis ſigna, nullamque ejus definitionem condi poſſe, nec ullam exiſtere *malignam* febrim, quæ ſpecifica ſit, & ſui generis, collectæ febrium malignarum hiſtoriæ evincunt. Hinc alia habetur in alio homine maligne febricitante malignitatis ratio, & notio alia, alius etiam in aliis medendi mo-

Sed alia eſt in alio malignitas.

modus: ſua cuivis peculiaris malignitas eſt, ſuaque methodus therapeutica. Sed ea de re alibi explicatius diſſeram.

CAPUT III.

MARTIUS.

Martii deſcriptio. Dies primi humidi valde, & nubibus triſtes: at nives, pluviæque raræ. Ab octavo menſis die tempeſtas ſerena magis, & ſicca. Ab undecima denuo nubes confertæ, madore multo graves ad 25. usque menſis diem, ventis validiſſimis, pluviisque, nive, grandineque fœtis, & propemodum continuis. Ab eo die ſerenitas amœniſſima, εὐδία, nebulæ paucæ, matutinæ, ſine vento. Ultimo nubes flante Borea acute gelido ſucceſſere.

Die 7. Martii frigus maximum — 0 1. gr.

Die 29. ejusdem calor maximus. + 0. 16. gr.

Medius atmosphæræ calor. + 0. $5\frac{1}{2}$ gr.

Die 24. Martii altiſſima barometri ſtatio. 28. poll. 4. lin.

Die 12. Martii ejus infima ſtatio. 27. poll. 4. l.

Major hunc menſem ſalubritas, quam elapſos commendabat. Morbi univerſim perpauci, nec valde acuti.

Rheuma varium, ejusque cura. Hos inter frequentius obvenerunt iſchiades, lumbaginesque magis ſolito rebelles, & pertinaces. Primas, quæ ſe obtulerant, miſſione ſanguinis, & lato veſicante ad loca dolentia adplicato-

cato tentabam. At utut ſanguis eductus cruſtam phlogiſticam, eamque craſſam exhiberet, nullum tamen, aut perquam exiguum, levamen phlebotomia ægris tulit, nullum etiam admotæ cantharides, quas in inflammatorio rheumatismo lumborum, artuum, thoracis, quaſi ſpecificas priori anno ſæpiſſime demirabar. Verum ſerius conſtabat, me rheuma non inflammatorium pro inflammatorio habuiſſe, & anni tempore frigidiuſculo, & educto phlogiſtico ſanguine, ac morbis hucusque potiſſimum inflammatoriis deceptum.

Hæc rheumata originis gaſtricæ fuerant, & ſordium ventriculi progenies, absque multis quidem amareſcentis ſaburræ ſignis, quibusdam tamen. Caſu medelam detexi, cum in iſchiade id genus rebelli ſulphur auratum alterandi ſcopo exhiberem. Vomuit æger præter meam voluntatem, rejectaque multa bile, etſi ejus vix aliqua, eaque dubia ſigna præſe ferret, & ſanguinem antea eductum cruſta craſſiſſima tegeret, mox egregie allevabatur, emeſique dein denuo repetita ſanabatur. *Rheuma originis gaſtricæ.*

Poſtea pluribus conſimili morbo vexatis & efficacius, & celerius profui, caſu fortuito monſtrante viam.

Subinde omiſſo vomitorio purgantibus uſus ſum repetitis, & variis. Verum longa curatio fuit, & laborioſa, miſſaque multa ambage vomitoria reſumſi.

Perquam paucis dolor leviſſimus reſtabat, articulorum expeditiores motus impediens, utut emetico repurgatis, & repetitim. Has dolorum reliquias veſicans ipſi dolenti loco impoſitum, quod initio non profuerat, profligavit.

Febris catarrhalis, quæ ultima menſis elapſi tem- *Febris catarrha-*

lis menſis Martii. tempora notabat, in menſem Martium proferebatur, & præ cæteris morbis frequens comparebat. Verumtamen remiſſior febris erat, & in quibusdam perobſcura. Mitius multo, & plerumque erecti ægrotabant, ſed diutius. Fœminas præ Viris hæc tuſſis ſpecies affecit. Febricula exigua, errabunda plerosque tenuit, quosdam nulla. Lingua omnibus albida, mucoſaque fuit, & multa dentibus ſordities inhæſit. Tuſſitatio moleſta, nocturna, & in initio ſicca: dein pauca, mucoſa, tandem plura, & puriformia extuſſitabant; nonnunquam etiam ſanguis non dilutus, nec florens, neque ſpumans educebatur. Senſum preſſionis ad ſternum, & ſcrobiculum omnes habuere, & abdominis ægrotantis ſigna, anorexiam, oris amaritiem, borborygmos, & ventrem aut exſiccatum, aut pauca, fœtidiſſimaque, & crebro reddentem.

Inter fæminas frequens.

Et inter quosdam opifices. Inter Viros, ſartores, ſutores, textores, atque id genus homines hac tuſſi frequentius laborabant, eaque præ aliis cruenta.

Ejus cura. Neglecta tuſſis compagem pulmonum multum labefactabat, & phthiſin mentiebatur.

Curam a phlebotomia exorſi ſumus, una, duabus, prout ægri conditio poſcebat; tum ventrem crebro enemate ſollicitavimus, iis præcipue, qui cruenta ſputabant: tandem purgantia eccoprotica, mannata per epicraſin dedimus Purgato abdomine, & ſanguinis per id circuitu liberiore effecto, atque alvo moderate fluente vim morbi, humoresque copioſius intra pectus irruentes avocabamus, miteſcente cruenta tuſſi.

Sub morbi finem, aut ubi is neglectus phthiſin præſeferebat, decoctum lichenis islandici, & radicis polygalæ amaræ auxilio fuit.

Mutatio materiei *Pleuritica* Januarii labes Februario menſe in catar-

catarrhoſam, hæcque menſe Martio in pituitoſam pulmonum diatheſin, cujus portio etiam ad abdomen regurgitabat, deſiiſſe videbatur.

morbificæ juxta anni tempus.

Sub menſis finem materies, quæ hucusque catarrhalem febrim genuit, ſolosque ferme initio pulmones, quos afficeret, tandem & una abdomen ſelegit, diffundi magis viſa eſt, perque univerſum corpus diſpenſari, & ejusdem petere ſuperficiem: hæc ſubinde miliaribus, & ſcarlatina effloruit.

Hoc menſe perquam rarus emeticorum uſus erat, major multo purgantium, at blandiorum, & vicibus repetitis. Neque illud moleſtiſſimum alvi profluvium experiebar hac tempeſtate, quod æſtate, autumno, & hyemis initio vel ſponte, vel a purgante utut leniſſimo excitabatur, difficillime comprimendum, & diuturnum.

Quæ remedia fuerint hoc menſe frequentiora.

CAPUT IV.

APRILIS.

Exordium menſis erat ſerenum, ſiccum, ventisque aſperatum peracutis. A quinto ad undecimum usque nives tenues, & ſparſim, item nebulæ, multusque, & frigidus humor, intercurrente ſubinde ſuperficiaria congelatione ab aſperioris Boreæ flatu.

Aprilis deſcriptio.

Poſt miteſcentibus paulatim ventis ſerenitas rediit, calore indies aucto, attamen haud ſupra modum. Circa 24. aura denuo refrigeſcere, & humectari cepit: at ultimis menſis diebus reſiccata iterum moderate incaluit.

Die 7. Aprilis calor minimus + o. 2. gr.
Die 23. Aprilis calor maximus + o. 16. gr.
Calor medius + o. $8\frac{4}{5}$ gr.

Die 11. Aprilis altiſſima Barometri ſtatio 28. poll. 3. l.

Die 18. Aprilis ſtatio infima 27. poll. 3. l.

Morborum major hoc menſe varietas, major & numerus fuit.

Quænam materies hoc menſe fuerit dominata.

Materies pituitoſa, quæ menſe Martio pulmones, & abdomen obſederat, hoc menſe ſua ſede dimota, & mobilior effecta, diverſos homines diverſimode affecit, prout in unoquoque vel hanc, vel illam partem magis idoneam offenderat, cui ſeſe affigeret peculiarius.

Ab eadem materie variæ febres ortæ ſunt.

Hinc una, eademque pituitoſa veris materies febres & duratione, & intenſione, & efflorescentiis, & doloribus variarum partium variis multum ab ſe invicem differentes produxit.

Febris ſcarlatinoſa maxime pueros arripuit, non raro etiam adultos, ſexum potiſſimum ſequiorem, puellas imbecillas, & irregularibus uſas catameniis. Gravis ſubinde angina hanc febrim comitabatur.

ſcarlatinoſæ.

Angina etiam absque hoc exanthemate frequens fuit, ſed non absque febre ſcarlatinoſam æmulante, tonſillis, & uvula mirum tumentibus, abolitaque omni plerumque deglutiendi facultate, & faucibus tenaciſſimo, copioſoque glutine ſupra modum refertis.

catarrhoſæ.

Febris catarrhoſa nihilominus non omnino hoc menſe ſiluit, ſed quandam hoc tempore mutationem eſt paſſa. Tuſſis præcipue noctem infeſtabat. Reſpiratio impeditior cum ſenſu oppreſſionis. Dolor dilacerans, & pungens alterutrum, vel & utrumque latus thoracis per amplum ſpatium occupabat, diffuſus ſubinde ad ar-

tus

tus inferos, ſuperosque, & noctu intenſior. Ardor ſternum omne tenebat. Lingua ſordida, oris amarities, cardialgia, & mictus ardens fere omnibus fuit, perſtrictumque vago, & leviculo horrore corpus quaſi ab auræ frigidioris afflatu. Detracta, aut etiam non detracta, prout e re viſum fuerat, in initio ſanguinis non magna copia, multo ſolvente potu, & ſale medio corpora replevimus, & Ipecacuanha demum iterum, iterumque propinata movimus emeſin eventu fortunato.

Opificibus, & artificibus illis, qui inter exiguas inſpirationes, & exſpirationes corpore inclinato ſedentariam, motusque expertem vitam agunt, hæc tuſſis haud raro ſanguinem excuſſit. Eandem & ſanguinem ſpurantibus curationem adhibebamus, ſolventem videlicet in initio, & demum evacuantem. Vomitum quibusdam hoc menſe movimus, plerisque ſolam alvum. Certe hanc ſpeciem cruenti ſputi tuto, celeriterque vomitorium compreſſit, dummodo corpori ingerebatur ad vomendum apto effecto, & ſolventibus repleto. Sed & elapſi menſis methodum multis adplicabamus eccoproticam, & per epicraſin purgantem. *Quædam ſpecies cruentæ tuſſis.*

Quemadmodum *febris catarrhoſa* adultos, viros præcipue, & robuſtioris compagis fœminas invaſit, ſic *tuſſis convulſiva* ætatem teneram, & irritabiles, multoque phlegmate redundantes fœmellas. Eandem, ſi rei caput ſpectes, medicinam hæc tuſſis puerorum expetiit, quam catarrhus adultorum, eademque eſſe cum illo ægritudo videbatur, ſolaque, & accidentali modificatione differre. *tuſſis convulſiva.*

Febris rheumatica multorum articulos, pedum, manuum, digitorum, genua, lumbos &c. dolore lacerante, noctu intenſius ſæviente, vel & car- *febris rheumatica.*

carnes inter articulos ſitos multum torſit, efflo-reſcentiis ſubinde miliformibus ſtipata, albis, rubris, aut utrisque invicem commixtis. Pone loca dolentia copioſior plerumque eruptio fuit, eaque quibusdam lenire dolores videbatur. Rheumaticam hanc febrim, ſive *ſimplex* ea fuerat, ſeu *miliaris*, præmiſſa ſubinde phlebotomia, multo ſolvente, ſalinoque potu, ſubjuncto ſerius, & non raro repetito vomitorio aggrediebamur. Peracta emeſi alvum moderate fluere expediebat. Ita multos ſanavimus, & quos iſta ratione febris quidem, attamen nondum omnis artuum dolor deſeruerat, veſicantia quotidie, vel alternis diebus adplicata, epidermide relicta, & remedia alterantia, diaphoreticave a dolorum reliquiis liberarunt.

Febris anginoſa. *Febris anginoſa* ſubinde ſimplex fuit, non raro vero, quemadmodum antea dictum, exanthemate ſcarlatino ægros infecit.

Uſus veſicantium in hac angina. Ablatam deglutiendi facultatem veſicans amplum externo gutturi ita appoſitum, ut inter utramque emplaſtri extremam oram ſola nucha interjaceret, paucis horis reſtituit. Plerumque miſſionem ſanguinis præmiſimus.

Diſcutiente decocto, cui mel roſarum, & ſal ammoniacus admiſta fuerant, fauces eluebantur, prodeunte magna ductiliſſimæ pituitæ quantitate, ægrove allevato. Dein alvum, ſubinde & vomitum ciebamus blande, & per epicraſin, & diu.

Quidam anginoſorum ad nos venerunt miſſo jam ſæpius, & multo ſanguine, cataplasmate, & gargarismate emolliente uſi continuo, verum absque levamine, tonſillis indies tumidioribus, & deglutitione a biduo prorſus ablata. Hos admotum veſicans cito, & efficaciter curavit.

Hinc

Hinc emollientium gutturi, faucibusque applicandorum, & liberioris, repetitæve ſæpius phlebotomiæ uſus vix ullus hic nobis fuerat, ſed veſicantium multus.

Aegri hac methodo & citius convaluere, & absque tanta ſanguinis impenſa.

Cura febris ſcarlatinoſæ. *Scarlatinæ febri* ſolventia mitiora, ſalinaque profuere, lenis dein vomitio, ac frequens, & alvus facilis, modiceque fluens His omnibus præmiſſa ſubinde phlebotomia eſt, ſed parca. Morbo jam multum cicurato, & fracto, diaphoreſis oriri ſalutaris ſolebat. Hanc admotum alicubi veſicans utiliter promovit, &, ſi quid dolorum aut artus oberraret, aut ubicunque figeretur, hac criſi cutanea diſcuſſum fuit.

Febres haſce eadem omnes felicitate, & eodem anni tempore, eademque etiam methodo conſanatas, deduximus ab eadem quoque cauſa.

Circa medium Aprilem lenta nervoſa febris, quæ menſis initio exorta eſt, diſpergi latius cepit. En ejusdem imaginem, ut ea nobis hoc anno obvenerat.

Febris lenta nervoſa menſe Aprili ad medium usque Majum 1777 obſervata.

Febris lentæ nervoſæ hoc vere graſſantis deſcriptio. Fœminæ, hasque inter, imbecilliores, pauperiores, chloroticæ præ aliis ægrotarunt. Quasdam, ob chirurgicum quemdam morbum in Noſocomium illatas, eadem hæc febris præter exſpectationem corripuit.

Primordia febris obſcura fuere, & a ſolenni inchoantium febricularum more non aliena. Febri-

briles motus aſſidui, nunc pluſculum elatiores, nunc vero depreſſiores nullam temporis legem obſervarunt. Non raro ægrotum apyreton dixiſſes, ſi ex pulſu, & corporis contrectati calore, & urinis, utpote aut ex toto, aut propemodum naturalibus, febrim æſtimaſſes. Horripilatio levis, vaga. Sudatiunculæ plerisque fuerunt, quibusdam vero cutis aruit, ſquallida, inperſpirabilis, & ſcabra. Lingua glabra, glutine veluti ſcriniariorum obducta, ſubinde pura, ſed ſicceſcens, prærubra, aut modice albicans, reſiccata, arida, fiſſa, adulta: anorexia, guſtus aut amaricans, aut nullus: nulla ſitis: rubor faciei, genarumque, & εὐχροία At oris, naſique omnis ambitus cum virore flaveſcens: dolores artuum quaſi rheumatici, perque vices, noctu graviores, dilacerantes, trahentes, & ſubinde formicationis in artubus ſenſatio: ardor ventriculi, abdominis, thoracis, vel ſterni, vel lateris alterutrius, utriusque: iſchias: lumbago: ſenſus confuſi: aurium tinnitus, ſuſurri: tardi: ſtupidi: delirium nocturnum, mite, taciturnum: cophoſis: animi indifferentia: capitis plumbeam gravitatem, ejusque levandi impotentiam, & erumpentes quaſi igneos calores ex fronte, atque oculis querebantur, etſi non calerent præter morem, ſi quando manum admoveras. Nonnulli ſolos artuum dolores incuſabant, cætera bene ſe habere aſſerebant. Tuſſis, veſpertina, nocturna, ſicca primo, dein ſputa extundens craſſa, ductilia, albida, vireſcentia. Abdomen plerisque modice intumuit, doluitque & contrectatum, & inter tuſſiendum: quibusdam tympanitice tendebatur. Atque hæc communiora ſymptomata fuerunt.

Multis diebus, & ſeptimanis hæc rerum conditio

ditio perſtabat, ſibi ſemper ſimilis, ejusdemque tenoris, & absque notabili ſymptomatum vel acceſſione, vel decremento.

Pauciſſimi fuerant, queis levior nervoſa febris die ſexto, ſeptimo, octavo, & conſequentibus, oborta larga, & continuata diaphoreſi, & ſub auroram auctiori ſolvebatur.

Diarrhœa moleſta huic febri ſubinde jungebatur.

Peculiaria quidam ſymptomata experiebantur, & ſorte varia. Quibusdam enim alvus continuo fluebat, quin æger inde aut melius haberet, aut multo pejus, niſi nimium flueret, & pluribus ſeptimanis, quæ res tunc vires convulſit. Diarrhœa ejusmodi diuturna, quæ carnes abſumſerat, & vitæ vim, puellas præ cæteris, & in hiſce τὰς χλοϱωτέϱας vexabat, arte plerumque ſuperior, ſeu dato mature vomitorio eam prævertere volueramus, ſeu eandem jam præſentem invigorantibus, roborantibus, adſtringentibus, opiatis inhibere, ſive ſtimulum irritantem mucilagine enervare. Vomitorium qualecunque, ventre in hanc diarrhœam jam proclivi, purgantis vices obiit, & quem præoccupare fluxum debuerat, invitavit, præſentemque adauxit. Invigorantia, adſtringentia, opiata nil profecerunt, utpote citius e ventre dilapſa, quam ſuas exerere vires potuerant. Periere plures inter aſſiduos id genus ſeceſſus, & paucæ ſervatæ ſunt, vino, infuſo-decocto radicis arnicæ, decocto corticis peruviani, veſicantibus, omni alterno vel & tertio die adplicatis, ad loca varia corporis, epidermide relicta. Noveramus cantharidibus cutaneam excretionem augeri, renalem vero, alvinamque imminui.

Ejus diarrhœæ curatio.

Verum & hac ratione non niſi laborioſe, & ſero eluctabantur: puſillas virium reliquias, cutem areſcentem, anſerinam, & abſumta mu-

ſculari carne circa oſſa contractam, ac obambulans ſceleton e graviſſimo morbo reportabant: eodem defunctæ languebant per menſes plures, in eundemque ex facili relabebantur, inde non amplius emerſuræ.

Ceterum nemo facile ob eam febrim fatis occubuit, niſi infauſto hoc alvi fluxu è medio ſublatus.

Fauces, quibusdam intenſius rubebant, absque tumore plerumque, dolebantque, cum deglutirent. Labia, & omnem internam oris ſuperficiem puſtulæ miliformes occuparunt, quæ paulo poſt ſubſederant, in minutula, cinereaque ulcuſcula commutatæ. Has, ne ulterius ſerpant, collutoriis ſubadſtringentibus, auſteris, & antiſepticis cohibebamus. Infuſum foliorum ſalviæ, cui aluminis pauxillum commiſcebamus, huic fini plerumque ſatisfecit. Angina gravior veſicanti ceſſit.

Eruptio milliaris in febre lenta nervoſa. Nonnullis, etſi perpaucis eruptio milliaris prodiit, alba plerumque, rarius rubra, his parca, illis conferta incerto tempore, nec iisdem ubique in locis, & ſubinde cum ægritudinis levamine. Eo vero in caſu levari morbus hac eruptione videbatur, ubi ea ſerius fiebat, & ventriculo, ventreque repurgato, & non coacta, ac inter ſudores ſpontaneos, largos, protractos.

Vomitionum ſpontanearum utilitas. Subinde vomitus ſuapte acceſſit, parcus, pituitoſus, frequens, mirifice recreans, refrigerans, quive caput mox allevabat, fallaci εὐχροιᾳ faciei in pallorem ſalutarem converſa, & diſparente rubedine oculorum.

Quidam hoc modo quotidie vomitarunt. Hi, ſi forte vomitio tardarat, rubere, æſtuare, eſſe implacidi, & ſenſibus confundi. Vomitio

mitio ſponte ſubſecuta miraculi inſtar quietem illico reduxit, ſuſpenſa febre. Hac criſi quotidie ſæpius recurrente, & diebus compluribus, vix ullo cum diſcrimine, nec diu ægrotarunt; verum paucis hac ſorte potiri contigit.

Quicunque febrilis morbus hac tempeſtate occurrerat, conſtitutionis vulgatæ vitium, coloremque traxit, atque ad indolem epidemicæ nervoſæ febris (ni eam *phlegmaticam*, ſeu *pituitoſam*, vel & *lymphaticam* potius, quam *nervoſam* compellare malueris) acceſſit. *Omnes morbi febriles indolem epidemici ſequebantur.*

Non omnibus, qui dicta ratione ex verna pituita febricitabant, ea febris meraca fuit, atque impermixta. Subinde enim ſanguis phlogoſin concepit, atque iterato, utiliterque in morbi initio eductus corium album, & tenax monſtravit. Hic febris *nervoſa* cum *inflammatoria* in fœdus coiit. *Varia complicatio febris lentæ nervoſæ;*

Aliis præcordia ſimul bile turgebant, hique gemina tunc febre conflictabantur, *nervoſa* nempe, & *bilioſa*, aut febre quadam hybrida, verno phlegmate, & bile parentibus prognata.

Variam quoque popularis ægritudinis in variis intenſionem, & quosdam gradus vidimus Subinde enim res intra ſolam diatheſin pituitoſam ſubſtitit, ut præter minutum deſiderium cibi, & pauculum languorem, ac oris mucum redundantem nil ab ordine conſueto aberraret. His ea diſpoſitio nunquam in febrim manifeſtam prorupit. *& gradus varii.*

Nonnunquam etiam febricula acceſſit; perfrixerunt, incalueruntque, at erecti, &, ſi ſeſe continuerant, haud diu.

Plures gravior febris ad eum fere modum afflixit, ut ſupra recenſui.

Rheumatiſmi febriles, non febriles, ſive carnes,

nes, ſive articulos, ſeu latera thoracis, pulmonemque vexarant, ex eadem veris pituita naſcebantur, & dominantis nervoſæ febris ſatellitium conſtituebant. Sub exitum menſis artus ſuperi præ inferis afficiebantur aut dolore, aut formicatione, aut anæſthesia.

Differentia inter febrim fœminarum, & eam virorum.

In maribus alia aliquantum febris ratio, quam in fœminis fuit, horumque etiam multo minor ægrotantium numerus, quam fœmellarum, at febris elatior, caloribus intenſioribus, & pulſu duro, vibrante: ſanguinis iterato mittendi neceſſitas major, qui repoſitus cruſta pleuritica obtegebatur. Solventibus blandioribus, melle, aceto, & nitro uti diutius in viris oportebat, & ſero tandem emetico. Veſicantia his raro profuere, in initio nunquam, at ſubinde poſt emeſin, & morbo jam inclinato. Viris quoque velocius morbus decurrebat.

Erant illorum febres *pituitoſo-inflammatoriæ*, aut *inflammatorio-pituitoſæ* potius quam ſimplices *pituitoſæ*.

Verum tamen mares vidimus, quos corpus imbecillum fœminis exæquavit, harumque morbis ſubjecit.

Methodus medendæ febris lentæ nervoſæ varia erat.

Multiplici medendi methodo, inque omnem partem verſatili opus erat in ſananda febre, quæ tam diverſas habebat intenſiones, modos, complicationes.

Hinc æger ſingulus remedia, eorum commiſtionem, & ſe invicem diverſimode excipientium ordinem, eumque in aliis alium docere debuerat. Nulla medicina omnibus, & ſingulis hac febre detentis ex æquo convenerat, vixque ullibi minor reperiundi remedii *ſpecifici*, aut methodi ſaltem ſtabilioris ſpes affulgebat.

& difficilis, ac

Ea morbi varietas difficillimam artem & hic, &

& multis aliis in caſibus reddit, utpote non concludendam intra cancellos definitos, atque indolis illius, ut regulis adſtringi certis, & evidentibus nequeat, quas intelligat quivis, intellectasque facile ſequatur. *quam ob cauſam.*

Vel clare deſcriptos canones in uſus non convertet, niſi qui judicio ſubacto, & ſagaci, ac mira patientia polleat, & artis exercendæ occaſione multiplici non deſtituatur.

Ipſa faciliora artis præcepta, quæve deſignari exactius poſſunt, multa a medico exigunt, quæ is e ſua penu conferat, quo præceptiones hæ ſuis caſibus adaptentur.

Febrim ſinceram, atque αμιγη ſolventibus ſalinis aggreſſus ſum, iisque mitioribus, & multa antiphlogiſtica potione. Elapſo uno, alterove die, ſi a diuturniori febre, atque in corpore robuſtiore imminentis phlogoſeos metus fuerat, pauxillum ſanguinis detraxi.

Parcas ejusmodi phlebotomias periclitandi gratia ſæpe inſtitui, ut, quæ ſanguinis miſſi conditio, quodve levamen ſit, explorarem. *Uſus phlebotomiarum in hac febre.*

Fœminæ rarius phlebotomia indiguere.

Exactis aliquot diebus emeticum propinabatur, ut, quod abdomini inſederat, evacuaretur, &, quod vaſis altius implicabatur, iisdem extricaretur.

Vomitionum magna utilitas fuit, ſed multis ſolventibus præmiſſis, & corpore ad easdem parca ſubinde ſanguinis miſſione, & jugi potione emollito. *& vomitoriorum, at quo tempore.*

Nihilominus evidentius allevabantur, queis ea vomitio ſponte, & crebro contigit: evidentius quoque illi, qui menſibus æſtivis, & conſtitutione bilioſa hauſto emetico vomuerunt.

Peracto vomitu refractæ tartari emetici doſes, ker- *item alterantium;*

kermes minerale, ſaliaque media profuere cum radicum graminis, & taraxaci ſaturato decocto.

& ſubinde veſicantium.

Subinde & veſicantia admovebamus, omni alterno, tertiove die. Sed plagas veſicante tentatas relicta epidermide exſiccabamus; quippe animus ſolummodo nobis erat, attenuantem cantharidum vim intra humorum alveum immittere.

Si quid doloris fracta jam febre ſupererat, id etiam veſicans abſtulit.

Cum adverterem illos præ reliquis tolerabilem morbum experiri, queis ſponte, & quovis die ſæpius ventriculus ſubverteretur, rejecta ductili pituita, ipſemet arte conabar id efficere, quod natura medicatrix fecerat non coacta. Eum in finem aliquot grana radicis ipecacuanhæ medicamentis immiſcui, ut exiguas, & non tumultuarias vomitiones concitarem, quæve & viribus parcerent, & ægrum æque ſolarentur, ac illæ quorundam ſpontaneæ. Verum rariſſime hoc anno id aſſequebar, & ſubinde nec vomitus, nec alvus movebatur, ſed ægri ab alterante remedio incaluere, & cum diſcrimine, præcipue ubi morbo vigente id experimentum eſt captum. Hinc opus erat una, aut altera vice legitimam, magnamque vomitorii doſin exhibere, & commovendo inertis ventriculi phlegmati parem.

Quandonam, & quomodo hæc febris ſubinde malignitatem induerit.

Pauci fuere, queis præter multam pituitam inſignis quoque ſolidorum imbecillitas erat, pituitoſæ moli ſubigendæ prorſus impar. Atque hi aut phlebotomiis vires fregerant, priusquam ad nos acceſſerant, aut easdem ad morbum attulerant jam antea dejectas. Succorum utut pravorum jacturam non tulerunt, & ejusmodi vacuare vomitorio, vel purgante, lethale fuerat. Labantem ſolidorum compagem tunc oportuerat cortice peruviano firmare. Hos ſaturatam ejusdem

& hujus

dem decoctum nonnunquam juvit: in pulverem vero tritus anxios, nauſeabundos, cardialgia affectos, & pronos in pernitioſum alvi fluxum reddidit. Hoc etiam in caſu a ſalibus abſtinui. *tunc malignitatis cura.*

Ceteri, queis multa quidem pituita infuit, at vis fibrarum viguit, cortice peruviano non indigebant, ſed expoſita ſuperius ratione ſanabantur, nullam morbi malignitatem experti.

Malignitatem acceſſiſſe tunc arbitrabamur, ubi moles pituitæ motrices ſolidorum vires vicit. Hæcque nobis erat in hoc morbo malignitatis notio.

Nulli dierum periodo adſtrictam hanc febrim vidi, qua appetente commotio oriretur, & morbi criſis. Nullo non tempore aliquid ex febre abſceſſit, ſed paſſibus ſuſpenſis, ac furtim. Nulla non via erat, per quam non aliquid materiei morbificæ ſecederet. *Incerta morbi duratio.*

Nullo non morbi tempore vomitorium dedi, ſi ejusmodi opus eſſe cognoveram.

Miliare exanthema, ſi quod forte proſtaret, adeo non retroceſſit, ut, abſoluta emeſi, ſudores manare levantes ceperint, & efflorefcere cutis copioſius, & cum levamine.

In quibusdam tamen poſt emeſin vix ulla exanthemata comparebant: atque etiam hi allevabantur.

Exantlato morbo diutius languebant, in relapſum proni: convaleſcentia tarda, & remediorum præmunientium uſus perneceſſarius.

CAPUT V.

MAJUS.

Menſis Maji deſcriptio.

Principium menſis ad nonum usque diem calore moderato, & ſicco incaluit. Inde nebula, nubes, tonitrua, raræque pluviæ per intervalla, & alternatim ad diem usque tertium & decimum. Succeſſit frigus, ventusque creber, & validus. Die 22. incaleſcere cælum denuo, ſiccarique vento raro, & miti cœpit.

Die 25. calor maximus. + o. $21\frac{1}{2}$. gr.

Die 15. calor minimus. + o. 8. gr.

Calor totius menſis medius. + o. $14\frac{1}{3}$. gr.

Die 22. ſtatio mercurii altiſſima. 28. poll. $1\frac{1}{3}$. l.

Die 15. ejusdem maxima depreſſio. 27. poll. $4\frac{1}{4}$. l.

Iidem omnino morbi, ſed aucto forte numero usque ad medium huncce menſem conſpiciebantur, quos ultimum elapſi menſis dimidium vidit, anginoſa nempe febris, catarrhalis, ſcarlatina, miliaris, rheumatica.

Hoc menſe minus phlogoſeos plus pituitæ, & multa bilis Rarior ejus phlebotomiæ, frequentior eme-

Id ſolum diſcriminis advertebatur, quod rarius inflammatio jungeretur, & bilis ſæpius: rarior quoque phlebotomia fuerit, & inſtituta minus profuerit: frequentior emeſis arte facta, & magis proficua: corium emiſſi ſanguinis minus obvium, & tenue, at meracior bilis, & copioſior.

Juvabantur emeticis, & ſolis non raro purgantibus.

Hinc febres plerumque fuere *bilioſo-pituitoſæ.* Hoc

Hoc menſe non paucis abdomen per vices doluit, dolore colicam referente, alvo frequenti, torminoſa, teneſmoidea: parcæ tamen excretiones. Non appetierunt nauſeabundi, ore amaro. Febris exordium ab aliquot horarum valido horrore cepit, calore ſecuto non magno, levibus horripilationibus interpolato, & febricula poſtea vix advertenda. Hi vel emeſi, vel emeto-catharſi, vel & ſolo ſubinde purgante curabantur. *ticorum & purgantium.*

Poſt medium menſem contrahi pituita cepit, & augeſcere bilis, turgere, & vomitibus efferri ſpontaneis, ac quotidianis. Quidam abſque vomitu tormina pertulere, ventre aut valde adſtricto, aut pauca, olidaque, & crebro dimittente. Omnibus errabunda febricula fuit, & artuum vagus dolor. *Febres ſub finem menſis pituitoſo-bilioſæ, & bilioſæ fuerunt.*

Febris *pituitoſa* priorum menſium ferme nunquam comparebat, & *bilioſo-pituitoſa* in *bilioſam*, inclinato menſe, convertebatur.

Convulſiva infantum tuſſis toto hoc menſe graſſabatur.

CAPUT VI.

JUNIUS.

Aura ſerena cum ſiccitatibus jam inde a 22. menſis proxime elapſi ad 19. usque præſentis menſis continuabatur, atque eminentius calebat. *Junii menſis deſcriptio.*

Vigeſima nubibus contriſtari: mox pluvioſum, frigidumque fieri cœlum occepit, & editiores in vicinia montes tenui nive caneſcere.

25. Teporem, & ſiccitatem reduxit.

Coronidem menſi impoſuere amœnæ, tepidæque pluviæ, ruricolis gratæ.

Die 4. & 5. Jun. calor maximus + 0. 22. gr.

Die 26. ejusdem minimus calor + 0. 9. gr.

Calor totius menſis medius fuit + 0. 17⅓. gr.

Die 4. & 19. mercurii altiſſima ſtatio 28. poll. 2. l.

Die 10. ejusdem ſtatio infima 27. poll. 6½. l.

Febres bilioſæ. *Continuæ bilioſæ* vulgares erant, quarum quædam quavis veſpera levi cum frigore, quædam vero alternis ſolum diebus ſuas acceſſiones habuere. Multi ſponte vomuerunt, & bilioſa, atque hi mitius ægrotabant, & citius convaleſcebant.

& pleuritides bilioſæ menſis Junii. Aliquot hoc menſe *pleuritides*, & *peripneumoniæ bilioſæ* ſpectabantur, & quædam earum cum ſanguinis e pulmonibus rejectione.

Pleræque bilioſæ febres, atque etiam illæ, quæ thoracem peculiarius invaſerant, cum, & ſine ſanguinis ſputatione, remediis ſolventibus, ſalinisque, & mota pluries emeto-catharſi, in intermittentes abiverunt.

Pauciſſimæ fuerant originariæ intermittentes.

Febris bilioſæ in malignam converſio. Paucæ malignæ, & non niſi in iis obſervabantur, qui neglecta confirmatoria cura ſæpius in *bilioſam* dominantem relapſi ſunt.

Hujus hoc tempore malignitatis ratio, & cura. Malignitatem tunc conſtituebat *bilioſa febris corpus jam antea ex prægreſſa æſtatis febre contractum denuo invadens*; ſeu *febris bilioſa cum inſigni ſolidorum imbecillitate, laxitateque ab eodem bilioſo vitio inducta.*

Hos *diuturniora* ſolventia, & emeſes *repetitæ* gravius proſternebant. Subverſo in initio ventriculo mox ad corticis peruviani decoctum, aut ad infuſo-decoctum radicis arnicæ confugere oportebat. Nec antiſeptica hæcce roborantia ſine

ſine emeſi, nec hæc ſine illis ſola profuit.

Morbilli inter adultos frequentes fuerunt, atque in omnibus febris morbilloſa aliam ſibi ſociam junxit, æſtivam nempe, ſeu bilioſam. *Morbillorum,*

Nullam morbillorum rationem habuimus, ſed omnem bilioſæ febris, cui ſoli quidquid pravorum ſymptomatum advertebatur, debebamus, innocentibus morbillis.

Variolas ſola etiam bilioſa febris a curſu aſſueto dimovit, atque hanc ſolam gnaviter oppugnabamus variolarum ſeductricem. *& variolarum cum febre bilioſa complicatio.*

Colicas quasdam bilioſas hoc menſe ſanavimus. *Colicæ bilioſæ.*

Omnes puerperas æſtiva hæc febris arripuit.

In Hungaria quoque æſtate, & autumno puerperas quondam, præ reliquis, febribus videram bilioſis, remittentibus, intermittentibus, & bilioſis vomitibus, atque alvinis fluxibus laborare. *Febris puerperium inſequens per æſtatem fuit bilioſa.*

Circa 20. hujus menſis primam hoc anno dyſenteriam ſanabamus pulvere radicis arnicæ, cui vomitorium præmiſimus. *Dyſenteria ſub exitum menſis.*

Morborum bilioſorum difficilior, tardiorque in fœminis curatio fuit, & relapſus facilior: materies morbifica in iisdem tenacior, & curæ confirmatoriæ diutius protrahandæ major neceſſitas.

CAPUT VII.

JULIUS.

Julii menſis initia ventoſa, gelida, multisque madida pluviis fuerunt. *Menſis Julii conditio.*

Die quarto ſubito magnus æſtus: inde calores, vento a ſeptentrionibus validius ſpirante, temperati.

Die octava nubila frigidâque tempeſtas, & multum pluvioſa rediit: nulla ventorum quies, ſole rariſſimo, & cito diſparente ad decimam ſextam usque.

Inde ſerenitas, & aura calidior, quam circa vigeſimam tonitrua, imbres, ventique per intervalla frigidiores denuo infeſtarunt.

Finis denuo cœlo ſereno incaluit.

Frigidus humor toto menſe prævaluit.

Die menſis 19 calor maximus + 0. $23\frac{1}{2}$. gr.

Die 16. calor minimus + 0. 10. gr.

Calor medius + 0. $13\frac{1}{3}$ gr.

Die 12. 13. 16. altiſſima barometri ſtatio 28. poll. 2. l.

Die 27. ejusdem ſtatio infima 27. poll. $5\frac{1}{2}$. l.

Varii, & mirifici ejusdem febris æſtivæ luſus. Febris bilioſa æſtatis hoc menſe variis ſymptomatibus ludere, & varias in hominibus variis afficere partes viſa eſt.

Hinc phrenitides, ophthalmiæ, parotides, ſtrumæ, anginæ, peripneumoniæ, pleuritides, hæmoptoë (quæ hoc menſe frequentior, quam aliis fuerat hujus anni temporibus) dolores rheumatici, tumoresque ad carpum, & genua: vomitiones item bilis ſpontaneæ, colicæ, diarrhœæ, dyſenteriæ, urinæ difficultates, febres continuæ, remittentes, intermittentes, petechiales, miliares, urticatæ, ſcarlatinæ, & paroxysmi hyſterici &c. graſſabantur.

Mirifica varietas ſymptomatum, ſed ab unica verſipelli bile profecta!

at curatio eadem. *Una*, *eademque* fere methodus *uni*, *atque eidem cauſſæ* opponebatur, quiscunque fuerat ſymptomatum variantium luſus.

Sociabilis genius dominan- Epidemica febris multis aliis ægritudinibus jungebatur, morbillis, variolis, puerperio, vulneribus, ulceribus, lui venereæ &c.

Vi-

Vidimus quosdam ab alto delapſos, & encephali turbatas functiones: re perquiſita æſtivam febrim deprehendimus, quæ ita delapſos apprehenderat.

tis bilioſæ febris, ejusque varia, complicatio.

Hi ſolventibus, & vomitione repetita, bilioſa, ſtudio concitata, a ſopore, delirio, febri ſanabantur.

Hanc rem momenti magni arbitror, cum quemdam deceptum noverim, qui hominis æſtate quadam, & tempore bilioſo ex alto decidentis, delirantis, ſoporoſi, convulſi caput trepano fruſtra perforavit. Mortuus æger plumbea inteſtina, diſtentiſſimam bile veſiculam, & hepar bile ſuffuſum exhibuit, at in encephalo ne hilum quidem.

Difficillimum ſæpe numero judico, idiopathicas encephali affectiones a ſympathicis in ejusmodi caſu dijudicare.

CAPUT VIII.

AUGUSTUS.

Aeſtus cuncta percoquens, ſiccitas, ſerenum ad usque medium menſem excelluit. At inde per diem unum largæ pluviæ, & toto reſiduo menſe aura frigidior, mane præcipue, ac veſperi, & incaute veſtitos facile lædens: diesque jam nubili, jam ſereni: noctes nebuloſæ, autumni æmulæ. Pluviæ raræ, ſparſim: venti. Ultima menſis imbroſa.

Status menſis Auguſti.

Die 10. Auguſti calor atmoſphæræ maximus in therm. Reaum. 25. gr.

Die 23. calor minimus $11\frac{1}{2}$. gr.

Calor medius $19\frac{1}{3}$. gr.

Altiſſima barometri ſtatio die 26. & 27. Aug. fuit 28. poll. 3. lin.

Infima vero die 31. Aug. 27. poll. 7. l.

Febris biliosa. Febres bilioſæ continuæ, & remittentes varia periodo obſervabantur, numero non plurimæ, ſed ob materiæ morbificæ lentorem & potentioribus ſolventibus, & vomitione frequentiori indigentes, & diutius protractæ. Dyſenteriæ pauciores, quam plerisque aliis æſtatibus. *Oedemata veſperi, noctuque magis dolentia.* Poſt medium menſem manuum, aut pedum tumores dolentiſſimi, dolore verſus veſperam præcipue, noctuque increſcente, absque rubore, attactum difficulter ferentes, & relicto comprimentis digiti veſtigio. Vix ulla ex febre æſtiva funera.

Præteritæ æſtatis cum æſtate hujus anni comparatio. Æſtas hujus anni eosdem, ſi genium eorum, ac methodum medendi ſpectes, cum illa anni præteriti morbos tulit, numero ſolummodo, & duratione differentes. Quippe anni prioris æſtate, quam multo fervidiſſimam, & hac, quam agimus, tempeſtate ob urentiſſimos æſtus longe novimus ſuperiorem, numeroſi ex bile ægrotabant, eaque acerrima, mobili valde, & copioſa. Plurimos quoque eo tempore dyſenteria excruciavit.

Hac æſtate pauciores infirmabantur, ſed ſanabantur tardius.

C A-

CAPUT IX.

FEBRIS PUERPERARUM.

Morbus æſtatis epidemicus omnes, quotquot per eam tempeſtatem in noſtro Noſocomio pepererant, afflavit, quasdam ſolummodo a primo limite ſalutavit, gravius proſtravit nullam. Eam rem non in miasma quoddam contagioſum refundebam, cum luculentas domi ſuæ morbi cauſſas habuerit quævis, & ſenſibus ſubjectas.

Febris puerperarum cauſſam habuit manifeſtam, bilioſum videlicet æſtatis vitium, non erat contagioſa.

Etiam hic meam conſuetudinem ſectabar, ut præter contagium varioloſum, morbilloſum, ſcabioſum, & venereum, nullum aliud facile admitterem, cum hi ſoli morborum quaſi per traducem propagentur. Quodſi enim & contagium febris petechialis, & miliaris, ac conſimilium detur, cur ii, qui diu, noctuve ægrotis in Noſocomio aſſiſtunt, cur infirmorum cuſtodes, qui ægrorum acute ut plurimum ægrotantium atmoſphæram inſpirando attrahunt, a morbis ſuorum, quibus inſerviunt, ægrorum, immunes manent, idque etiam per multos annos, aut ſaltem non frequentius, nec gravius afficiuntur, quam alii ſolent alibi degentes? novi equidem noxas halitibus putridis fœti aëris, novi ingentia commoda amplorum cubilium, quæ recens identidem, & ſiccus aër luſtrat: & maximam curam etiam nosmet eam in rem convertimus. Sed præter eorum, quos dixi, morborum contagia etiam alia dari, ut e. g. febris petechialis, aut miliaris, fomitem petechia-

Contagia, quæ, & quot? An febres exanthematicæ ſtricte ſint contagioſæ?

lem, aut miliarem etiam in alios transmittat, obſervationibus numeroſis non reſpondet.

An de contagio peſtis certo conſtet?

Qui ipſum *maligniſſimæ febris*, diræ nempe peſtis contagium negaret, & morbi graviſſimi cauſam ſtatueret popularem, omnibus quidem ex æquo adplicatam, ſed haud in omnibus efficacem, quamve ab anni tempore, & cœlo gravi, ac producendis morbis ſepticis præ multis aliis annis idoneo potius repeteret, quam e. g. a lanæ ſarcina, aut etiam ab epiſtola a locis quam maxime diſſitis, quos morbus premit, ad nos transmiſſa, paradoxon utique diceret, ſed quam luculenta cum veritate! quam utilem luctuoſis, quæ Superi longe removeant, temporibus ſententiam!

Digreſſio quædam ad contagium peſtilentiale.

Is hujus opininionis argumenta vel ex ipſis peſtilitatis ſcriptoribus, iisque etiam aliter opinantibus depromeret nulli confutanda, niſi qui mirabilium, & procul remotorum amore abductus cauſas domeſticas contemneret, atque ante pedes poſitas.

Quodſi cuidam in hujus opinionis veritatem inquirere quondam libuerit, autores etiam non medicos utiliter conſulet, multaque vel in ſola Titi Livii hiſtoria reperiet eam ad rem pertinentia. En quorum in mentem modo venit: L. XXV. C. 26. Peſtis Syracuſana narratur: „Acceſſit & peſtilentia, commune malum, quod facile utrorumque animos averteret a belli conſiliis. Nam *tempore autumni*, & *locis natura gravibus*, multo tamen magis extra urbem, quam in urbe, *intolerandi vis æſtus* per utraque caſtra omnium ferme corpora movit. Et primo *temporis*, & *loci vitio* & ægri erant, & moriebantur. —— Multo tamen major vis peſtis Pœnorum caſtra, quam Romana (diu circumſedendo Syracuſas cæ-

lo,

lo, aquisque aſſueverant magis) affecerat. Ex hoſtium exercitu Siculi, ut primum videre *ex gravitate loci vulgari morbos*, in ſuas quisque propinquas urbes dilapſi ſunt. At Carthaginenſes, quibus nusquam receptus erat, cum ipſis ducibus Hippocrate, atque Hamilione ad internecionem omnes perierunt. Marcellus, ut tanta vis ingruebat mali, traduxerat in urbem ſuos: infirmaque corpora tecta, ac umbræ recreaverant. Multi tamen ex Romano exercitu eadem peſte abſumti ſunt."

Mitius mulctabantur in urbe, urbibus propinquis, ſub tecto, & umbra, cum cauſis morbificis non occultis, ſed manifeſtis, non volatilibus, non ex longinquo petitis, ſed inquilinis ſeſe ſubtraherent.

Sed numne peſtis ipſa is morbus certo fuerat? Peſtem fuiſſe vel peſtilentiſſimam oportebat, ex qua exercitus Pœnorum *ad internecionem omnis* perierit.

L. V. C. 48. „ Ante omnia obſidionis, bellique mala fames utrinque exercitum urgebat: Gallos peſtilentia etiam, quum loco jacente inter tumulos caſtra habentes, tum ab incendiis torrido, & vaporis pleno, cineremque, non pulverem modo ferente, quum quid venti motum eſſet. Quorum intolerantiſſima gens, humorique, ac frigori aſſueta, *cum æſtu, & angore* vexati, vulgatis velut in pecua morbis, morerentur, jam pigritia ſingulos ſepeliendi, promiſcue acervatos cumulos hominum urebant."

Miasma peſtiferum capitolium vicinum loco ſublimi ſitum haud tetigit, ſed ſolos Gallos humiliora occupantes loca, quosve anonæ inopia preſſos æſtivus inſuper calor exuſſit, morbus confecit.

Eodem Libro C. 13. „ Inſignis memoratur annus, hyeme gelida, ac nivoſa adeo, ut viæ clauſæ, Tiberis innavigabilis fuerit. — Triſtem hyemem ſive ex intemperie cœli, raptim mutatione in contrarium facta, ſive alia qua de cauſa, gravis, peſtilensque omnibus animalibus æſtas excepit."

Quodſi peſtis contagium ex remotiſſimis terris ad nos transferri poſſit, ſuamque etiam longo tempore vim morbificam conſervet, fixioris illud indolis eſſe oportet, & varioloſo miasmati conſimile. At qua ratione venenum hoc fixum, & ſumme contagioſum, ſi noſtras in terras ſemel illatum fuerat, exulare poſthac unquam inde poterit, & integros centum annos noſtris a plagis abeſſe? Contagium certe varioloſum, ex quo in Europam delatum eſt, nunquam diutius a nobis abeſt., ſed. varias regionum noſtrarum partes obit, quin unquam extra Europæ limites pedem ferat.

Quæſtio de natura peſtis proponitur. Quid ergo, ſi peſtis contagio careret, ſi ſua ſponte, & ex cauſis manifeſtis naſceretur? ſi morbus eſſet non ſpecificus, aut ſui generis, ſed maligniſſimæ febris, ſuperior tantum gradus, ejusque certa tantum modificatio?

Vereor, ne in aſſignanda peſtilentiæ cauſa illud humani patiamur, quod multis aliis in rebus experimur, dum exoticorum, & monſtroſorum amans humana ratio

Transvolat in medio poſita, & fugientia captat.

Quæſtiones aliæ. Quæſtiones momenti maximi proponi posſent, quæ a viris doctis diſcutiendæ forent. Videlicet:

1. An febris maligna ſui unquam generis, & ſpe-

ſpecifica eſt? an non potius febris ſive bilioſæ, ſive putridæ altior gradus? Id certe vix amplius dubitationi obnoxium videtur.

2. An febris peſtilens a febre maligna per eſſentiam differt, vel vero ſola periculi magnitudine, & majore ægrotantium ex ea numero?

3. An non ipſa peſtis febrim peſtilentem ſola mali intenſione ſuperat, ut illa præ hac & plures corripiat, & citius enecet, cum interim idem habeatur utriusque morbi genius?

Sane ſymptomata peſtis a Petro Foreſto adcuratiſſimo ſcriptore, & ſagaciſſimo medendi magiſtro & oculis uſurpata, & fideliter deſcripta; item cauſæ morbis bilioſis, putridis, malignis, peſtilentibus, peſtique ipſi ex æquo convenientes, evincere videntur, hosce morbos ejusdem familiæ eſſe, ſed ordinis diverſi, ita, ut infimum bilioſa febris occupet, ſupremum peſtis.

4. An notæ illæ, quas peſti eſſentiales, & characteriſticas volunt, ſolummodo *accidentales* ſunt? quemadmodum e. g. febris bilioſa aliis æſtatibus efflorescentias urticatas, aliis vero petechiales, atque itidem aliis parotides, anthraces, &c. adamat, manentibus nihilominus per omnia hæc tempora & eadem cauſa morbifica, & eadem medendi ratione?

5. An non vera peſtis oriri in aliquo homine ſingulari poteſt, eo tempore, quo nullum omnino peſtilentiale miasma in reliquis ejusdem terræ incolis obſervatur? Poteſtne fieri complurium cauſarum congenerum certo cuidam individuo adplicatarum confluxus, qui febrim bilioſam in putridam, in malignam, in peſtilentialem, in ipſamque adeo peſtem evehat, quin id temporis

in

in ullo alio homine hic conſimilium cauſarum concurſus eveniat?

6. An, ſi ſpecificum, & peculiare miasma peſtilentis febris, ipſiusque peſtis nullum datur, tantumne erit in ipſa peſte, quo alterum afflet, contagii periculum, ut, quemadmodum variolæ ſolent, in loca etiam alio ſub ſole poſita, veſtibus, lana, aliisque rebus, quin & ſolis epiſtolis e regione peſtilenti miſſis transferri queat?

7. An ſumtuoſæ illæ cautelæ, quibus peſtem a finibus arcere ſatagunt, quæve & mutuum inter vicinos commercium ſuſpendunt, & terrorem longe, lateque diſpergunt, neceſſariæ ſunt? an non potius ſummopere noxiæ, tum quod ſublatum commercium annonæ caritatem inducat, cum quod & ipſe tumultuoſus prohibendæ peſtis apparatus mortis metum incutiat, qua utraque re domi peſtilentia naſci poteſt.

8. Cum priſca ſæcula præ his, quæ modo vivimus, peſte frequentius funeſtarentur, an forte cum locis peſte contaminatis plus commercii interceſſit, quam nunc ſolet?

At noſtro tempore univerſus prope orbis in unicam quodammodo civitatem coaluit, & facto nationum remotiſſimarum crebriori invicem uſu ipſa olim frequentiſſima peſtis nihilominus multo nunc rarior comparet.

9. An Petrus Foreſtus *diverſos* ſolummodo *ejusdem malignæ febris* gradus aſſerebat, dum febrem petechialem mediam diceret inter vere peſtilentem febrim, & non peſtilentem?

10. An febris peſtilens, ipſaque peſtis pertinet ad illas febres gaſtricas, quarum materies in ventriculo, & inteſtinis locata cito putreſcit, ſanguinem ilico ſubit, & lethalem brevi diſſolutionem, & necroſin inducit?

11. An

11. An is prudentius ageret, qui peſte laboranti homini eam adplicaret medendi methodum, qua nos in ſimplici maligna febre utebamur?

12. Qui purgato ventriculo, & inteſtinis, peruvianum corticem ægris daret, aut arnicæ radicem, quam ſuperius contra malignas febres laudamus, an non conſentaneam magis & ipſi rationi, & analogiæ, & experientiæ medicinam faceret, quam qui cum Botallo ſanguinis humani incredibiliter prodigo, in hunc vitæ laticem repetitis phlebotomiis deſæviret, ipſo morbo magis perniciofis?

Sed alio longe, quam initio inſtitueram, de puerperarum noſtrarum ſebre dicturus, me delapſum ſentio, atque extra ſemitam vagatum. Veruntamen malim in juſti ſermonis ordinem peccaſſe, quam reticuiſſe, quæ vera, quæve ex uſu fore arbitrabar, etſi opinio, quæ ſic opinatur, haud perbenignos audientium animos ſit offenſura, & facile temeritatis cujusdam ſummopere noxiæ inſimulari queat.

Febris puerperarum hac æſtate obſervatæ deſcriptio.

Nunc quæ febris ſpecies puerperas per æſtatem vexarit, dicere ordiar.

Sub ultimum graviditatis tempus quædam erroneo modo febriebant, & obſcurius, alvo ſegni ſupra modum, ore immundo, muci pleno, non appetentes. Dolor ad lumbos, & circa ſcrobiculum: mictus difficilis, frequens. Unam, alteramve luculentior febris aggreſſa eſt, quæ remiſit primo, dein etiam intermiſit.

Pleræque a partu primum, eoque ut plurimum non difficili, aut mox, aut ſerius, nulla certa dierum lege incaluerunt, friguerunt per vices. Quibus id poſt partum evenerat, præter ſuperius enarrata incommoda & parciſſimus lochio-

Tormina puerperarum. lochiorum fluxus, & dolores abdominis totius, hypogaſtrii maxime, & uterinæ regionis aderant, ſævi, ut attactum vel leviſſimum extimeſcerent ægræ, vagique, ita tamen, ut, ubi uterus in globum contractus offenditur, ii & validiores fuerint, & fixi. Linguam, ventriculi, & inteſtinorum indicem ſumme veridicam contemplatus, hirtam vidi villis albidis, flavicantibus, ſubin etiam viridiſſimis. Semel tantum puriſſimam linguam vidi, impuro licet, & multis ſordibus ſcatente ventriculo. Unam levius febrientem exanthema urticatum, alteri cuidam quaſi ſcarlatinoſo commixtum, pinxit.

Inflammationem mentiebantur, ſed erant a bile. Inflammationem aut inteſtinorum, aut uteri, dum de morbi natura diſceptaretur, nullam hic eſſe exiſtimabam, utut multa erant, quæ artis non bene gnaros decepiſſent. Noveram, æſtate bilem dominari, fervidiore meracam, mobiliſſimamque, frigidiore vero, humidioreque pituitoſam, & inertiorem: ſegnitiem alvi in gravidis ſolennem, ob eamque prava multa in abdomine congeſta, ſciveram. Hinc puerperas haſce ex ventriculi, & inteſtinorum aliena materie febrire, augurio, ut eventus comprobarat, non infortunato conjectaram. Etenim methodus, quæ febribus gaſtricis opponi ſolet, etiam his medebatur, atque eas, priusquam in vitæ diſcrimen adducerentur, cito in vado poſuit.

Id argumentis demonſtratur. Non me latuit, quæſtionem adhucdum inter multos agitari, cujusnam indolis febris puerperarum eſſe ſoleat, an *inflammatoriæ* videlicet, vel *putridæ*, *malignæque*? Verum dudum & Sydenhamiana, & mea quoque obſervatione vim morbi epidemici noveram, qui omnes reliquas ægritudines per id tempus, quo is dicta-

tu-

turam exercet, ſuæ ditionis facit, ſuisque cogit ſub vexillis militare.

Ea de re adeo luculentis argumentis perſuaſus ſum, ut propoſitum qualemcunque fere morbum nunquam examinem, niſi epidemicæ conſtitutionis genium una contempler, videamque, quousque objecta infirmitas ad epidemiæ naturam inclinet. Hinc non erat difficile, hasce per æſtatem puerperarum febres inter illas computare, quæ hanc anni partem quotannis infamem reddunt, *bilioſas* nempe.

In mentem quoque venerant, quæ in Hungaria binis æſtatibus experiebar. Etenim quotquot fervidiore hoc anni tempore pepererant, eas febribus corripi bilioſiſſimis vidi, choleris item, & dyſenteriis. Meticuloſam iisdem in initio medicinam feci, cum, etſi ſciverim, quid ea febris alio in corpore remediorum requireret, tamen puerperæ conditio nunc longe alia ab efficaciori methodo me deterreret, donec tarda ægrarum convaleſcentia, & mille ſub ipſa curatione incommoda eo me permoverent, ut, neglecto ad puerperæ conditionem reſpectu, medelam opponerem valentem, & morbo parem.

Emeticis ergo, ſi qua horum neceſſitas fuerat, aut purgantibus liberaliter uſus ſum, & absque metu, cum horum auxilio, qui tunc ex populari bilioſa febre decubuerunt, cito, atque citra ambages ſanarentur.

Didiceram ea occaſione, non hærere in ſimplici lochiorum, aut ſuppreſſorum ex toto, aut parciſſime fluentium contemplatione: ab ariſtolochicis cujusqunque ſpeciei abſtinui penitus. Et cur aliter agerem? nonne potius in morbum principem indagare oportebat, quam

quam eodem neglecto cum ejus quodam non magno ſymptomate colluctari?

Hæc febris ſubinde eſt inflammatoria, & quando.

Horum omnium memor ſolennem puerperarum febrim rariſſime *inflammatoriam* arbitror, niſi ubi acri urente gelu, & flante borea ſanguis dominatur, & orta inde inflammatoria diſpoſitio.

Sed & hocce tempore inflammationibus generandis apto mitius habebant puerperæ, & præ cæteris hominibus forte rarius inflammatorie ægrotabant. Cum enim fœminæ in univerſum ob laxiorem corporis compagem, & ſanguinem minus phlogiſticum haud ita facile febribus inflammatoriis, quemadmodum viri ſolent, corripiantur, puerperæ, quibus aliqua ſanguinis jactura ſub partu, & poſt eundem contingit, & in quibus a partu inflammatoriam diatheſin, corpore utpote debilitato, evacuatoque, & liberiori humorum per vaſa circuitu, omnium minime accuſes, præ aliis ejusdem ſexus non puerperis quandam ab inflammationibus immunitatem jure poſſidebunt.

Equidem inficias haud eo, uterum diuturnis, validisque pariendi nixibus, admota rudiori obſtetricia manu male habitum inflammari; at ubi partus absque labore fuerit, puerperas in *febres ſanguineas* minus proclives judico.

Hinc febris gaſtrica, ſive ea pituitoſa fuerit, ſive bilioſa, ſive putrida, puerperis maxime inſidiabitur, quam aut miſſione ſanguinis iterata, aut regimine ſudorifero in malignam convertes.

Cadaver puerperæ, quam ea, de qua loquimur, febris enecuerat, nunquam diſſecui, ſed aliorum ſectiones novi, qui viſcera abdominis partim inflammata, partim gangrænoſa repere-

re-

rerunt, atque inde febris indolem inflammatoriam ſtatuerunt, haud æqua, ni me omnia fallunt, concluſione. Hæc enim interaneorum facies in iis eſſe, ut plurimum, ſolet, quos febris maligna ſuſtulit, quorum non paucos & ego diſſecui, & mox a morte, vixque refrigeratos, & rigente bruma, præproperam cadaverum putredinem arcente, ut, quem ipſe morbus, non diuturnior mora viſceribus habitum induxerat, perviderem.

Inteſtina & plumbea vidi, & dire inflammata, vibicibus, petechiis maculata, omentum obſolete rubrum, fuſcum, lividum, fracidiſſima, & olentiſſima omnia. Num febris *inflammatoria* eam viſceribus ruinam induxerat? atqui noveram morbum fuiſſe ab inflammatorio alieniſſimum, fuiſſe in initio bilioſum, miſſione ſanguinis male ſana, & neglecto evacuante pharmaco in putridum, malignumque commutatum. Quid, num inſanabili hydrope confectum hominem ex febre inflammatoria periiſſe dices, quod ejus viſcera aquarum putridiſſimarum ſtagno immerſa & inflammatio teneat, & gangræna?

Quapropter, ut ſuperius dicta paucis complectar, æſtas ſanguini inimica, amica bili, fractumque partium ſolidarum robur, & quadam a partu bonorum ſuccorum inanitio, deſesque ut plurimum vivendi genus, & alvi moroſitas puerperam longiſſime removent ab athletico habitu, & inflammationibus obnoxio, eamque morbis ſepticis præ aliis ſubjiciunt. Confirmatum id dixi & aliorum, & mea obſervatione multis vicibus inter Hungaros habita: novamque denuo præſens annus obſervationum acceſſionem dedit, quæ demonſtrant, omnes ferme puerperas per æſtatem ex putrida ma-

terie febricitare, tubum inteſtinorum primo, deinde, poſtquam ex parte ſanguinem is fomes ſubiverit, hunc ipſum etiam coinquinante.

Inter ſymptomata hujus febris dolorem abdominis, & hypogaſtrii quam maxime eminuiſſe ſupra narravi. Ea res pro inflammatione ſive inteſtinorum, ſive uteri nobis neutiquam impoſuit, neque unquam nos ſeduxit, ut ſanguinem phlebotomia educeremus, utut valide febricitantibus.

Pulſuum fallacia in febre puerperarum, atque etiam in multis aliis caſibus.

Nec pulſuum fallax durities, aut emendicatus eorundem a ſpasmis vigor, vibratiove nos eo permovit, ut vitium potius inflammatorium in ſyſtemate ſanguifero incuſaremus, quam biliosum in gaſtrico, putridumque. Noveramus aliunde ex innumeris caſibus miras pulſuum fallacias, in plethoricis, atque inflammatis non raro ſumme debilium in ſpeciem, quos largiter emiſſus ſanguis mox erigit, aut e contrario plenitudinem, & nimiam vitæ vim ſimulantium, etſi bonorum humorum egeſtas potius, quam divitiæ ſubſint.

Cujusdam puerperæ caſus deſcriptus.

Cum hæc ſcriptitarem, a puerpera redeo in Noſocomio practico decumbente, quæ furtivi amoris primitias apud nos ante triduum depoſuit, partu facili, quive præter binas convolutiones funiculi umbilicalis circa collum memorabile nil habuit. Primo nychthemero optime valuit; ſed eo exacto rigere primum, dein æſtuare multum, ventre infimo attactum omnem refugiente dolere plurimum cepit. Ictus arteriarum validi, vibrantes, in corpore juvenili, laboribus firmato, bonis carnibus, & ſuccis. Nullum in ore vitium, nullum circa ventrriculum incommodum: vix ulla lochia.

Mor-

Morbi notionem ex iis collegimus, quæ hanc in rem ſupra dixi.

Alvo clysmatibus elota mixturam ſalinam dedimus, multo tartari cremore fœtam. Venter inde pauca reddidit binis, aut ternis vicibus; mox febris, dolorque fere omnis conticuit. Verum biduo poſt partum necdum penitus transacto, & alvo denuo ſuppreſſa, febris rediit, & dolor abdominis priori multo atrocior. Jactitatio, lamenta, lochia prorſus nulla. Cum materies morbifica infima ventris occuparet, lingua, faucibus, & ventriculo bonis, purgans pharmacum præ emetico elegi ex ſale amaro, & manna compoſitum, per epicraſin propinandum. Inde ante dimidium tertii a partu diei trigeſies dejecit miro cum levamine. Etenim nullus ullibi dolor, nec ulla febris: tumor abdominis antea turgidi omnis evanuit. Lochia non parca redierunt.

Cum alvi libertatem data poſthac opera conſervaturi ſimus, puerperio inde facili uſuram ſpero, idque eo fidentius prædicere audeo, quod conſimillimi in puerperis hoc anno morbi nobis ſæpius obvenerint, eadem methodo, purgante videlicet, vel emetico, atque etiam eadem felicitate, antequam in herbam prorumperent, radicitus exſciſſi.

En & ariſtolochicum, & antiphlogiſticum remedium!

Quænam maxime puerperis nocere viſa ſint.

Non permitto, ut puerperæ longo tempore lecto ſe contineant, aut diuturno decubitu, ſtragulorum tepore, tepidisque, ut mos fert, potibus, carnes emolliant, ſecernenda, excernendaque retardent, & ipſi ſepticæ febri auxiliatrices manus porrigant.

Non me fugit, longe alia in uſu eſſe, eos in-

inter præcipue, quos vel natales, vel divitiæ, vel arrogantia his præſidiis deſtituta, ſupra plebem effert: ſcio, quantum de fama periclitetur, qui ſaniora conſuluerit, ſed præjudiciis civitate donatis adverſa.

Nihilominus medicorum erit, unitis viribus hunc errorem dedocere, gravem certe, & popularem, eorum præcipue, quos fortunatior artis uſus, indeque parta commendatio ſua quemque in patria nobilitavit.

Sic eos neutiquam verebimur, qui etſi meliora videant, probentque ſecum tacite, nihilominus pernicioſis matronarum opinionibus ſerviliter officioſi artem produnt.

Nec illos poſtea morabimur, qui antiqui moris tenaciſſimi, cogitare, moliri, facere nil audent, quod avus non fecerat, nec abavus, atavusque, imitatores, ſervum pecus.

Oleoſorum. Oleum amygdalarum dulcium puerperis noſtris non dedimus, etſi ſorbitiones oleoſæ vel ipſam inter plebem in uſu ſint, ut absque iisdem ne pauperrima quidem ſperet, poſſe ſe ex puerperii moleſtiis ſalvam eluctari.

Hoc qui faciunt, nonne oleo cito rancido facto ſaburram mirum augent? nonne nervos, quos delinire animus erat, acerrime irritant? nonne ventriculi infringunt vires, & ſæpe ſæpius ægrotantem, & oleum, & operam una perdunt?

& abſorbentium in puerperis noxa. Abſorbentium uſum damnabamus, utut ſolennem, neque id immerito, ut opinor. Nolebamus enim putredinis vim antacidis exaltare, ſed id potius dabamus operam, ut grato, & aceſcente remedio, quodve alvum blande ſollicitaret, putridam colluviem enervaremus. Nec quidquam inde damni, quod in lactis acorem refundi poſſet, lactenti puſioni evenerat.

Ner-

Nervinorum, anthyſtericorum rara occaſio fuit. Non enim mox nervos, irritabilitatem nimiam, ſpirituumque ataxiam, & anomalos motus accuſabamus, nervinis, narcoticisque ſopiendos; quæ tamen nervei ſyſtematis accuſatio alias frequentiſſima eſſe ſolet, ubi quædam aut dolorifica ſenſatio, aut aliud quid a ſanitate recedens in puerperis advertitur. Nonne en minervi amicabile quid ſunt, & minime ſeditioſum, niſi autorem turbarum habeant, in quem inquirere omni ſtudio neceſſe eſt, quemve nos intra ſyſtema gaſtricum concluſum deprehendimus ſæpiſſime: eo inde deturbato ſeditio ſiluit. *Prudens nervinorum uſus.*

Miliaria puerperæ noſtræ non habuerunt. Uni exanthema urticatum erupit. Si ea in memoriam revocem, quæ, dum inter Hungaros medicinam feceram, experiebar, nullus dubito, quin præverti miliaris eruptio cum emolumento fere ſemper poſſit. Etenim numeroſa cum hic, tum alibi capta obſervatio me vel invitum, & longe alia non ignobili medendi magiſtro edoctum convicit, febrem miliarem, petechialem, ſcarlatinam, urticatam, eryſipelatoſam originis gaſtricæ ſemper eſſe; poſſe ſæpiſſime præverti matura ventriculi, & inteſtinorum vacuatione; eſſe has omnes febres, ubi præpedire eruptionem medicus jam amplius nequit, tum forte primum accerſitus, cum materies magnam partem jam intra humorum circulantium ditionem irruerat, putridas, & ægritudine intenſiore facta, malignas; febres haſce exanthematicas eſſe aut gaſtricæ, aut putridæ, aut malignæ febris varietates ſolum, modosque per accidens differentes, quemadmodum eadem planta vario ſub ſole multas, ſed accidentales ſolummodo varietates patitur. *Exanthemata plerumque præverti poſſunt.* *Eorundem origo.*

Id mihi videor obſervaſſe, miliarium genitricem materiem eſſe potius pituitoſam, petechiarum bilioſo-putridam, ſcarlatinæ acrem, volatiliorem cæteris, quæve corporis ſuperficiem citius petit, & præ aliis ſæpe numero magis ſepticam.

Febrim eryſipelatoſam a tenuiori, & acri bile proficiſci methodus antibilioſa demonſtrat, quæ ſolventibus, emetico, & aceſcentibus eccoproticis morbum cito ſanat.

Phlogiſticam ſanguinis conditionem eryſipelatoſæ febri nonnunquam complicatam *acriori* reſorptæ bilis ſtimulo debemus, ſanguinem ſuccendenti.

Quomodo febri puerperarum medendum ſit.

Sunt, qui quærant, calidane medendi methodus, an frigida febri puerperarum ſanandæ congruat?

Huic quæſtioni per ea ſatisfactum credo, quæ hucusque in medium protuli.

Antiphlogiſticorum varia apud varios notio.

Juvat tamen pauca quædam ſubnectere eam ad rem attinentia.

Antiphlogiſticum id omnibus appellatur, quod vires poſſidet febris ignibus contrarias.

Verum hic in diverſiſſimas opiniones excurrunt, ſi, quæ ea domandi caloris vi polleant, interroges.

Vir celeberrimus Antonius de Haen, cui nuper demortuo me arbitrium meorum Præpoſitorum ſuffecit, T. I. Rat. Med. cont. cap. IX. homini maligna febre detento ſe curam antiphlogiſticam feciſſe ait, cum eidem primo die ſanguinem mitteret, ſimulque ſuris veſicantia, ac plantis pedum admoveret, datis præterea & enemate, & avenæ decocto cum oxymelle, & nitro, cumque altero die & corticis peruviani decoctum

coctum præſcriberet, celebrata denuo eodem tempore phlebotomia.

Idem T. II. Rat. Med cont. cap. III. pro frigefaciente opii vi acriter pugnat, ut adeo etiam opium ex hujuſce autoris opinione antiphlogiſticorum catalogo inſeratur, unde emetica prorſus expunxit, acerrimus eorundem oſor, ut vomitum emetico propinato a multis retro annis nemini moverit.

Hæc fere ex ejus mente antiphlogiſticorum claſſem expleverant, ſi crebram adhuc ægrotantium extra lectum moram, & ſtragula levia, luſtratumque cubiculi aërem addideris.

Quo jure, quave injuria clarus hic Auctor omnia hæcce remedia in eandem antiphlogiſticorum ſocietatem receperit, in præſentiarum non quæro.

Immortalis Sydenhamus præter ſanguinis detractiones, aërem refocillatum, & frequentem ægrorum ex lecto abſtinentiam, potus largos, & diluentes, catharſin quoque miro modo refrigerare ajebat, quo loco febrim *novam* deſcripſit a prava inteſtinorum illuvie prognatam.

De emeticorum antiphlogiſtica virtute quid ſenſerit, multis in locis & verbo docuit, & exemplo. Sic ubi in primo variolarum ſtadio ægritudo vehementior fuerat, & intenſior febris, ubi vomitu enormi, vertigine, dolore artuum quaſi rheumatico ſævum in modum vexabantur, ubi & ætas florens, & immenſa materiæ varioloſæ exitum quærentis moles, & exæſtuans, ſive is a Venere, ſive a Baccho fuerit ſuccenſus, ſanguis febrim ſupra modum ferocientem effecerant, præmiſſa phlebotomia emeticum *eradicativum* ex infuſione croci metallorum exhibuit, qua ratione materies foras prorupit,

 ægro

ægro ita refocillato, *ut jam quaſi ſanus lectulo abeſſe quiverit.*

Qui a purgante, emetico, & a ſanguinis miſſione abſtinuerat, & ægro ſtragulis coacervatis ſepulto, ſpirituoſis, ac calefacientibus ſudores elicuerat, is *calido regimine* uſus a Sydenhamo dicebatur.

Liceat hic meam de antiphlogiſticis mentem explicare.

Nullum dari remedium arbitror, quod antiphlogiſticum absque ullo ad certam morbi cauſam reſpectu compellari mereatur. Nunquid enim venæ ſectio hominem febre inflammatoria æſtuantem, quam ſanguinis orgasmus, & nimia fibrarum ſtrictura, ac irritatio generaverit, inſigniter refrigerabit, quem emeticum validius ſuccendiſſet? nunquid e contrario eadem ſanguinis miſſio, iterata præcipue, & largior efficiet, ut febris altius exardeſcat, quam acris forte in ventriculo bilis nutrit? nonne hunc emeticum potius refrigerabit, ſi, quod febrim aluerat, bilioſum pabulum ſuſtulerit?

Sæpe hercle mirabar, uno dato emetico & ferocientem illico ſopiri febrim, & infandam cephalalgiam conticeſcere, ac placidiſſimum mox a vomitu ſomnum obrepere, ex quo æger evigilans præter reſiduam aliquam laſſitudinem nil conqueratur.

Cui ſuppreſſa materies perſpirabilis febrim accendit, nonne ſudores potu largo diaphoretico, & lecti ſtragulis eliciti ſæpe numero febrim extinguunt?

En quam nullum propemodum remedium ſit, quacunque cæteroquin virtute gaudeat, quod non aliquando certo loco, certo tempore, certisque in morbi cauſis refrigeret! En quam non ſuf-

ſufficiat, methodum antiphlogiſticam commendaſſe, cujus utpote non eadem eſt apud omnes notio! En quam alia ſit, atque ab ſe ipſa differens hæc methodus, quemadmodum aliæ, atque aliæ fuerint febrilis ardoris cauſæ!

Nos febri puerperarum methodum antiphlogiſticam adplicabamus, cum omiſſa phlebotomia gravantem materiem emetico, vel purgante eliceremus.

Sed quæ ratio, cur hæc febris puerperas potius, quam gravidas invadat, cum eidem cauſæ morbificæ & hæ, & illæ ex æquo pateant, neque is morbus velut effectus neceſſario puerperium conſequatur?

Reſpondeo: utut puerperas potius ea febris apprehendat, non tamen omnino ab eadem immunes eſſe, quæ uterum geſtant. At quod illæ præ his morbum frequentius experiantur, inde facile repetes, quod puerperium partium ſolidarum debilitatem, & aliquam ſanguinis jacturam faciat, hinc bilis, quam ſanguine frænari veteres non inconcinne dixerunt, reſciſſo hoc frœno efferri incipit, atque repagula effringere.

Morbi materies alio in corpore, aut utero non gravido, fortaſſis iners, atque innoxia manſiſſet, aut vitio temporis mutato vim ventriculi ſubactricem experta denuo eſſet, & in benignum humorem converſa, aut vero a ſui conſervatrice natura, tanquam noxius in republica civis, exterminata, quæ nunc circumciſis ex puerperio vitæ viribus efferatur.

Incommoda a lacte ad mammas delato vix ulla unquam vidimus, cum puerperæ proles ſuas ipſæmet lactarint; una tamen, alterave vice contigit, prole mortua & febrim, & incipientem mammarum inflammationem ob lactis redundan- *Incommoda lactis in puerperis.*

tiam obſervare. Non permiſi violenta ſuctione dolentes mammas tentare, ſed applicato molliente fotu turgens mamma lac ſponte dimiſit cum pleno doloris levamine. Interea blando pharmaco alvum ſollicitabam, duplici cum emolumento, cum & febri epidemicæ iretur obviam, & abundantiæ lactis.

Magno periculo haud vacare eam methodum ſemper exiſtimavi, quæ lactis aggeſti copiam ex mammis denuo intra humorum circulantium alveum receptam, cum iisque per corpus circumductam, attenuatamque vi vitæ, ad corporis ſuperficiem remediis ſudoriferis ablegat. Quid enim, ſi forte ſtrictius quoddam alicubi viſcus ſit, quod appellentem humorem lacteum meare ulterius haud ſinat, eumque anguſtis canalibus impactum retineat? Quid, ſi e contrario pars quædam prævie laxior promovendæ moli lacteæ impar ſit, ad quam aliena hæc materies decumbat?

Præſtare autumo, generando lacti pabulum ſubducere victu tenui, ac purgante remedio, & quod generatum jam abundantius eſt, ad colatorium invitare excipiendis craſſioribus etiam recrementis par, & potens aliorum omnium colatoriorum vices ſubire.

CAPUT X.

FEBRIS ÆSTIVÆ

Anni 1777. in variis individuis luſus varii.

Quavis æſtate e ſcaturigine bilioſa febres promanant, *ejusdem* omnes naturæ, ſed quæ aut frequentia, aut diſcrimine, aut celeriori decurſu, aut tardiori, aut hoc, vel illo evidentiori ſymptomate diverſis æſtatibus diverſimode variant.

Febris æſtiva 1777.

Accidentalis iſta ejusdem morbi varietas non ſemper a medicis intellecta multam induxit confuſionem, cum tot propemodum per eſſentiam differentes febres conderent, quotquot ejusdem febris in diverſis hominibus, atque annis diverſis ſymptomata eminentiora conſpicerent.

Cur nondum habeatur practica febrium claſſificatio.

Hinc novam febrium cohortem terris incubuiſſe clamitatum ſæpius eſt, cum novus tantum eſſet *ejusdem* febris luſus. Rem leviculam, & accidentalem, ſed quæ non philoſophantium oculos feriebat, arripuerunt, miſſa morbi eſſentia, nubem pro Junone amplexi.

Hæ febrium putatitiæ novitates, & diviſiones, ac ſubdiviſiones earundem ex non neceſſariis notis repetitæ mirum quantum pyretologiam turbarunt, aut verius, ne ulla hucusque practica febrium claſſificatio condi potuerit, impediverunt.

Hac quippe dividendi, & definiendi ratione plures toto cœlo diverſæ inter ſe febres *eodem* do-

natæ nomine fuerunt, & confuſæ, propterea quod, utut quam maxime inter ſe differentes, *eodem* nihilominus ſymptomate tanquam *eadem* veſte larvatæ incurios deceperint.

Taceo, quod in immenſum increſceret febrium numerus, jam modo nimium quantum adauctus, ſi a quovis cujusvis febris luculentiori ſymptomate novam vellemus febrim creare.

Bonæ claſſificationis neceſſitas.

Ne quis hunc errorem inter innocua philoſophantium deliramenta ponat! Methodum enim medendi *eandem* ſæpenumero diverſiſſimis febribus, ſed eodem vocabulo inſignitis, quaſi ſemper *eidem* morbo adaptant. Tunc malam docentis diviſionem æger immeritus luit.

Plurima præſtitit Sydenhamus. Sed labor hominis unius, utut perattenti, & laborioſiſſimi non ſuffecerat operi tam vaſto, quod & plurimorum diligentiam, & pluribus ſæculis fatigaret.

Quæ priora tempora de febribus dedere, multa, & rudis moles ſunt, & non digeſtum chaos, ſi Sydenhamiana cum paucis aliis exceperis.

Materiem condendo operi parem nondum omnem habemus.

Hinc pauca & ego congere volui, quaſi quædam futuri quondam ædificii aut lacunaria, aut lapides, aut quoscunque in uſus prudens quondam architectus iis uti velit.

Exponam nempe, quas fabulas dederit *eodem* in theatro febris *eadem*, quæ vere adulto, & per æſtatem in ſcenam prodiit, & quam diverſas egerit perſonas.

Ipſas ægrotantium hiſtorias ſtrictim dabo, ut, ſi etiam meum de hac febre ratiocinium fallat, non fallat tamen obſervatio fida non ex memoria vacillante, ſed ex pugillaribus deſcripta, &

mul-

multiplex, & ſumme vera, & oculis plurimorum Noſocomium adeuntium quotidie uſurpata.

Exordium a febre bilioſa faciam, more phrenitico caput impetente: ſit ergo

ÆGER PRIMUS.

Phrenitis bilioſa.

Vere adulto chirurgum tyronem manibus, pedibusque ligatum, & mota mente ad Noſocomium deportant, & ſequentia narrant: a longo tempore ſtudia immoderatius tractat, & in multam noctem: palluit magis ab aliquot ſeptimanis, & per novem ferme dies minus appetit. Heri veſperi concidit impos mentis: noctu ſæpius ſuſpiravit, aliena ſubinde locutus. Neminem agnovit. Sanguis ſemel miſſus absque levamine eſt, aſpectu bonus. Ad interrogata non reſpondet. *Phrenitis emeſi curata.*

Homini linguam ex albo vireſcentem habenti, & non maximopere febrienti purgans per epicraſin ex manna, & ſale amaro mox dedi, & mulſi copiam. Nondum mota alvo vomiturire cepit, hinc mutato conſilio, & quod reliquum purgantis erat, ſepoſito, emeticum propinavi, quo multa viridia, pituitoſaque repetitis vomitionibus refuſa ſunt, mente mox poſt vomitum reſtituta. Capitis ſuperſtes gravitas remediis ſalinis alvum blande ducentibus, & demum amaricantibus, ex integro, & cito ſanabatur.

Linguæ, & vireſcens faciei pallor, & imminu-

nùtum ciborum deſiderium, ac morbi alii certo gaſtrici tunc tempeſtatis prævalentes, phrenitidis hujus ſympathicæ & cauſam morbificam, & ejusdem ſedem facile demonſtrabant.

ÆGER SECUNDUS

Hemiplegia a bile.

Hemiplegia. Famulus 52. natus annos, olim miles, pauci cibi, ſed multi potus; ejusque ex vino viliori, non adusque tamen crapulam, initio æſtatis balbutire repente, mox retrahi dextrorſum os, & ſiniſtrum brachium cum crure ejusdem lateris exſolvi cepit. Mens integra. Cruris exſoluti perobſcurus motus, nullus brachii. Sanguis binis domi vicibus miſſus eſt absque levamine. Hominis ad Noſocomium delati lingua albidiſſima fuit, & blæſa vox, & artus, uti dixi. Ictus arteriarum fortes, pleni, ſublimes. Venam & ego ſecui ad uncias ſex, cujus tamen me poſtea ſectionis pœnituit. Sanguis bonus, ſed nullum levamen. Mox ructare aliena quaſi vomituriens cepit. Datum emeticum plurima tenacia, & vitellina eduxit, mox ſubſequente poſt vomitionem obſcuriſſimo brachii emortui motu, & cruris majori. Purgantia ſalina, & repetitum poſt binos dies emeticum artus reddidere magis mobiles. At hic emendatio ſubſtitit. Hinc totam dorſi ſpinam, parteſque reſolutas remedio perfricui ex ſpiritu ſerpilli, & tinctura cantharidum compoſito ad cutis usque ruborem: adplicatum quotidie emplaſtrum veſicans eſt, ſed alio die alibi.

Pla-

Plagæ veſicante tentatæ nolui, ut ſuppurent, ſpem in reſorpto cantharidum ſtimulo movente, & incidente ponens. Pillulis præterea uſus eſt ex gummi ammoniaco, myrrha, & aloes pauxillo.

His integre, & intra breve tempus convaluit.

Capitis affectus multo plures, & graviores vidi a ventriculi vitio, & inteſtinorum, quam ab idiopathica encephali labe natas.

Encephali cum ventriculo ſympathia. Capitis dolorem ſæpenumero ex abdomine provenire non infeliciter hariolabar, etſi omnia me ſigna deficerent male habentis ſyſtematis gaſtrici, quod is ſola acerbitate per vices intenſiori ſuos a ventriculo natales proderet.

ÆGER TERTIUS.

Febris bilioſa neglecta, ſeu ſpecies malignæ febris cum ſymptomate phrenitico.

Febris maligna. Joſephus Kebaum 24. annorum, opilio, a ſex ſeptimanis cardialgiam queritur, auctam a paſtu, & confractum crurum, femorumque robur, ac dolens caput, leviculos inſuper horrores, vagos, & os amarum ſemper. Potiſſimam partem temporis hujusce extra lectum tranſegit, ſub dio penes ovium gregem, quem paverat, humi fuſus, & ſole, id quod amaverat, percalefactus.

Laſſa trahens membra, & per aliquod itineris ſpatium curru vectus die 11. Julii ad nos venit.

Pulſus naturali parumper celerior, non durus, & temperatus calor: aduſta ſole cutis, & rubor faciei translucente flavedine. A pinnis narium

rium ad utramque uſque labiorum commiſſuram flaviſſimus tractus. Lingua leviter ex albo flava, & amarus aſſumptorum ſapor. Non appetiit, non ſitivit. Oculi diluta rubedine ſuffuſi, & lacrimoſi. Sera nocte cum ferocia delirat.

12. Julii ferocia perſtat: pulſus validus, plenus: paucus ſanguis ad uncias ſcilicet octo, & aſpectu bonus detrahitur absque levamine.

A meridie vi ingeſtum emeticum eſt, unde multa oleo veterrimo perſimilia ore reddidit. Sera nocte reſipuit.

13. Facies flaveſcens: febris: mens conſtat.

14. Julii emeticum. Vomuit multam pituitoſam bilem: os, & præcordia bona: febris.

15. Julii capite magis dolenti, & validius febrienti miſſus ſanguis eſt aſpectu bonus: febris eadem: tuſſis.

16. Facie magis flaveſcente febris mitior. Dato emetico bilioſa rejecit. Inde pallor loco flavedinis: cephalalgia, & tinnitus multum minuebantur. Tuſſis, & ſputa mucoſa.

Ab eo tempore minus quotidie febricitabat, commode per omnia habebat. At

21. Julii levis amaror oris: reſpiratio ſibiloſa, ſtrepens, & abdominis ad attactum dolentis turgor emeticum poſtulabant: inde omnia denuo emendata.

Ab aliquot diebus nocturna tuſſis ſpura multa pituitoſa movit; hinc ſaturatum lichenis, & polygalæ decoctum primo tuſſim, & ſputa, demum etiam crurum pertinax oedema ſuſtulit.

Tempore inter vomitoria medio remedia ſalina eccoprotica, & leni vi roborandi prædita exhibebantur. Et ubi alvus immoderatior viribus ruinam minabatur, radix arnicæ ad dr. ſem. —

ſcrup.

ſcrup. ij. — dr. j. omni bihorio data ſuppetias tulit.

Emeticum nobis erat rad. ipecac. ad ſcrup. ij, quos grano uno tart. emet. acuimus.

Homini ſui ipſius negligentiſſimo, & meridiani ſolis ardoribus exuſto, *quod humidiſſimum, & aquoſiſſimum in bile erat, reſiccabatur, & conſumebatur; craſſiſſimum vero, & acerrimum relinquebatur, quod in ſanguine eadem quoque ratione acciderat.* Hipp. de natura hominis c. 3.

Vomitiones excitatæ mentem reſtituerunt. *Mens vomitoriis reſtituta.*

De ſanguinis miſſione in morbis bilioſis inſtituenda ſæpius a viris doctis quæſitum eſt, an, & quousque, & quem in finem mitti hiſce in morbis ſanguis poſſit? En! quam ego legem ea in re ſim ſecutus. *An v. ſ. in febre bilioſa conveniat.*

Morbo bilioſo venæ ſectionem nunquam *per ſe* convenire mecum ſtatueram, cum quod extracto ſanguine bilis domitore morbus acrius inſurgat, materie intra ſanguinis ſtationem liberius irruente, tum quod, quæ emetico, & purgante feliciter auferuntur, & cito, ſanguinis detractione ſaltem non indigeant. Obſervatio numeroſa, medendi princeps magiſtra, me hunc de ſanguinis miſſione canonem edocuit.

Verum ſi humor bilioſus magnam partem per corpus diffundatur, & plethoræ ſpecies, vaſorumque turgor tum a bonis ſuccis, cum a pravis intra ſanguinis alveum receptis, indeque & febris valida, & humorum circumeuntium ob nimiam eorundem copiam quædam quaſi ſtrangulatio immineat, ſanguinem mitto, ſed avara manu, & ad uncias paucas, ut me nunquam pœnitere largius effuſi ſanguinis poſſit, educturum denuo paucum quid, ſi necdum obtinuero, quæ propoſueram.

Expertus aſſero non una vice, plus nocuiſſe ſanguinem, ubi non oportuerat, miſſum, quam non miſſum, ubi oportuerat.

Phthiſis pituitoſa. Tuſſim, nocturnam maxime, & ſputa craſſa, pituitoſa, copioſa, & *phthiſin pituitoſam* a febribus gaſtricis, quæ aut ægrotantis, aut medici negligentia, aut mala medicatione in malignas abiere, perfrequentem, ſæpenumero amaris remediis, lichene, polygala, radice arnicæ, & cortice peruviano, ac diæta reſtaurante &c. ſanavimus.

ÆGER QUARTUS.

Furor ex alvo relioſa, cum flueret, compreſſa.

Delirium ferox curatum. Quidam 30. annorum, ſtudioſus corpore ſtricto, & facie, quam atræ bilis vocant, cum ſtudiis immoderatius indulgeret, 1. Auguſti oris queritur amarorem: ſponte vomit amara: modice incaluit: veſpere largi ſeceſſus, & bilioſi.

2. Auguſti ſeceſſus frequentes. Bibit hauſtum ſalinum, unde multo crebrior dejectio.

6. Auguſti alvo hucusque mera, multa, frequenter, prodeunt. Quotidie magis incaleſcit, inhorret per vices. Denuo hauſit potionem ſalinam. Inde apyrexia longa, at alvus fluens adhuc, & aucta debilitas: Morbum hucusque obambulans toleravit, ore amaro, faſtidioſus.

8. Auguſti dato remedio ex chamomilla, & ſtomachicis quibusdam, ac ſpirituoſis confecto, quod nimiis ſeceſſibus proſpiceret, mox excruciari dolore abdominis, ejulare, & paulo poſt furere cepit, alvo repente ſuppreſſa.

9. Au-

9. Auguſti veſperi ad nos delatus furit: venter nil reddidit. Pulſus validi: aliquis calor: lingua flava.

Cum ventriculum aqua mulſa repleveramus, mox ea adhuc nocte emeticum dedimus. Tarde vomuit, & ad auroram, cum ultimo vomeret multa, flavaque, ilico reſipuit: nondum dejecit: denuo deſipuit poſt paucas horas, delirio miti. Alvus hucusque clauſa, acriori enemate ſollicitata copioſiſſima reddidit, mente mox reſtituta. Hauſtus ſalini: quies placida.

11. Vomitorium: vomitiones bilioſæ: mens firmior: veſperi de novo clamor per vices, furorque.

Alvum potione ſalina frequentiorem effecimus, poſtea ſermones multi, inconcinni, absque furore. Cantus, riſus: lingua bilioſa, & auctior, uti hucusque, veſperi calor, pulſu hodie pleniori, & duro. Sanguis detrahebatur ad uncias quinque, non accuſandus: noctu, & die inſequente mens ſæpius vacillans.

12. Auguſti alvus nulla: pauca veſperi exacerbatio, at noctu ferox delirium.

13. Aug. purgans ex manna, & multo cremore tartari frequentes, & copioſos ſeceſſus fecit: remittit furor: per intervalla præſens animus, at intermedio tempore multa locutio, & non ad rem: nulla febris: nox omnium placidiſſima: ſomnus multus, tranquillus, reficiens: alvus fluens ex eodem remedio.

Inde mentis major indies & ſerenitas, & conſtantia rediit, continuato ejusdem pharmaci purgantis uſu.

26. Auguſti cum ultimis diebus rheo, & amaricantibus ita ventriculo provideremus, ut alvus parcior efficeretur, non flueret profuſa,

nec clauderetur, ſanus & animo, & corpore ad ſuos rediit.

Sanitatem illi firmam perſtitiſſe, ſerius innotuit.

Diarrhœam bilioſam *repente* ſiſti, ſive id arte fiat, ſeu ſuapte, encephalo inimicum multoties vidi.

Phreniticos & potentiori vomitorio indigere, & tardius, difficiliusque vomere, obſervationes docent.

ÆGER QUINTUS.

Ophthalmia a vitio ventriculi orta, ad veſperam exacerbata, & curato ventriculo ſanata.

Ophthalmiæ peculiaris ſpecies.

Philippus Kezler ruſticus annorum 22. ab aliquot jam annis oculorum rubedine dolorifica per intervalla tentatur, dextri præcipue, quem etiam modo albugo maculat. Varia adhibuit, quæ vel ſors obtulit, vel agyrta ſuaſit, vel anicula.

Ab anno aliqua oculorum emendatio. Siniſter vix aliquod opacitatis in cornea veſtigium, dexter vero albuginem exhibet, cui cum ante quinque ſeptimanas unguentum illiniret acre, dolor, rubor, & continua lacrimatio oculum utrumque, validius vero ſiniſtrum, prehendit. Cætera ſanus, die 4. Junii Noſocomium acceſſit.

Hirudines pone oculum acutius dolentem adplicatæ, & diſcutiens cataplasma ne hilum profuere.

Per tres ex ordine dies obſervavimus, oculos rubere ſemper quidem, dolere tamen ſtata quoti-

tidie hora, 4. videlicet veſpertina, dolore longam comitante noctem, & ad auroram profugo.

Nullum ceteroquin ullius veſtigium febris: at linguam flavicans materies obſedit, & faciem totam multa flavedo ſuffudit.

Cum per hoſce dies hauſtus ſalinos aſſumpſiſſet, die 6. Junii epoto emetico multam flavam, & tenacem bilem vomitionibus crebris refudit. Mox ea veſpera dolor oculorum nullus, ſtante rubedine.

8. Junii cum pridie denuo doloris quid, utut perpaucum, veſperi rediret, lingua, & facie biliosis, iteratum emeticum copioſam denuo bilem excuſſit. Nulla ea veſpera acerbatio, nec ſequentibus diebus. Superſtes indolens rubedo veſicante pone oculum adplicato diſcuſſa eſt.

Cum denuo dolorifica quædam ſenſatio, & lacrimatio reverteretur, nullis collyriis, aut alvi ductionibus profliganda, tertia demum vice emeſis concitata multam bilem eduxit. Inde faciei pallor, & oculorum conſtans ſanitas. Ventriculo amaricantibus, & rheo cautum.

ÆGER SEXTUS.

Parotides.

Fœmina 38. annorum initio Junii inhorruit, æſtuavit modo erroneo: cibi faſtidium. Elapſo quatriduo parotis ſiniſtra prætumida dimovere maxillas prohibet. Ad nos venienti datum eſt hordei decoctum cum oxymelle, & ſale medio: demum emeticum. Unde bilis plurima flava, & æruginoſa ore, & alvo rejecta eſt: mitior febris, & parotis multo minor. *Parotidum cura.*

Emeticum ternis adhuc vicibus repetitum, biduo, triduove ſingulis vomitionibus interpoſito. Copioſa ſemper ἀνω ϗ κατω educta bilis cum luculento levamine, donec poſt ultimam emeto-catharſin & febris nulla fuerat, & tumor nullus.

Alia eodem tempore ad nos venit æſtiva febre detenta cum parotide. Medicinam illi antibilioſam fecimus, & convaluit. At parotis, cum huc veniret, jam pure turgebat: pus mox emiſſum morbum neutiquam ſolvit.

Nosmet ipſi coctionem remediis ſolventibus, turbas vero criticas, criſinque & tutam, & morbo parem propinato pharmaco fecimus, quod emeſin una, & ſeceſſum movit: quaternis æque emeticis indiguit.

Emeſin medicamenta ſalina, & rhabarbarina exceperant. Probe vacuatas, & ſine febre, tonica, & ſtomacho amica remedia confirmarunt.

Parotidi increſcenti, nullo adhucdum confecto pure, ſubtrahere nutrimentum ſemper ſtudui, nullum commodum ab ejusdem ſuppuratione, incommodi vero perquam multum aliquoties expertus.

Sola cholera, quam arte concitamus, febrim bilioſam cito, & tuto, unaque etiam parotidem ſanat.

Parotides in febre miliari, bilioſa, putrida, maligna nunquam vidi criticas, nunquam in Noſocomio primum naſci mea medendi methodo adhibita, ortas vero priusquam ægri ad nos venirent, pure nondum confecto, feliciſſime diſcuti.

Parotidem formato pure plenam ſi quis ad nos adferret, puri utique exitus parari ſectione debuit. Sed ea curatio & difficilis fuit, quod partes

tes abſceſſum ambientes induruerint, atque non niſi tarde emollirentur, & ob tardos coalitus plurimum tædioſa.

Clazomenei recordabar, ad Phrynichidæ puteum decumbentis, cui alvo ſubſiſtente *tubercula circa utrasque aures extiterunt cum dolore. At circa utrasque aures extiterunt cum dolore. At circa trigeſimam primam profluvium alvi ex multis aquoſis, cum ejusmodi, quæ in dyſenteria prodire ſolent. — — Tubercula circa aures ſedata ſunt.* *An parotides morbum ſolvant.*

ÆGER SEPTIMUS.

Pleuritis bilioſa cum ſputo cruento.

Sartor 20. annorum a tribus ſeptimanis minus appetit: os amarum. *Pleuritis, & ſputum cruentum.*

9. Junii capite dolet, calet, ſitit: dolor artuum vagus, & amaror oris.

10. Junii acceſſit lateris dextri pungens dolor: alvus nulla: ſomni exigui.

13. Junii omnia exacerbata: rari ſeceſſus, & difficiles; laborioſe tuſſitat: cruenta, meraca ſputat.

14. Junii omnia graviora: ſputa cruenta, copioſa.

15. Junii æſtus, ſitis, inquies: dolent præcordia, maxime dextrorſum.

16. Junii ad nos deportatus dicta ratione febriebat. Tuſſis ſonora erat, & ſputa non amplius meraca, ſed mucoſa lineis tantum ſanguineis diſtincta. Potus ex aqua mulſa, & aceto copioſus, & ad noctem emeticum. Multa glutinoſa, & ſubbilioſa revomuit. Tuſſis perſtat quaſi catarrhoſa; epigaſtrio, & latere multo mitius

tius dolet. Nil ſanguinei in ſputis; ſputa mucoſa; febris pauca; ſapor melior aſſumptorum.

18. Junii omnia multum remiſerunt; vix ulla febris.

20. Junii tuſſis admodum rara: ſputa pauciſſima, mucoſa, & inimpedita ſpiratio: facilis in omnem partem corporis converſio: redire & cibi deſiderium, & vigor corporis cepit.

Mitioribus ſalibus ſepoſitis, rheo, & amaricantibus corroboratus paucos poſt dies domum petiit.

Id in anamneſi hic æger habuit, conſimili ſe morbo duos ante annos decubuiſſe: curatum ſe inde, ſed lente, & non ex integro fuiſſe; reſtitaſſe enim ab eo tempore ſiccam tuſſim, & quamdam pectoris oppreſſionem.

ÆGER OCTAVUS.

Pleuritis bilioſa.

Pleuritis æſtiva. Juvenis 18. annorum, ſartor, 9. Julii alternis vicibus horruit, caluitque. Ad ſternum opprimi ſe per intervalla ajebat: mammam dextram primo more pleuritico doluiſſe, dolore mox per omne thoracis latus diffuſo, aucto inter tuſſiendum, & cum ſpiritum duceret. Lateri ſano facilius incubuit: ſapor amarus: anorexia: aquæ inexplebile deſiderium: mictus ardens: alvus immorigera. Doluit ventriculus ad attactum; lingua villis flavicantibus hirta.

Hæc morbi conditio ad 14. Julii, quo die nos acceſſit.

Præmiſſis ſolventibus copioſis ſera veſpera vomitorium; vomuit bilioſa: ſæpius dejecit. Noctu lar-

largus ſudor: dolor lateris vix ullus: vix ulla febris.

15. Julii nulla febris, amaror modicus.

17. Julii tinctura rhei aquoſa, cum pauco ſale medio, dein amaricantibus uſus, exacte, & brevi convaluit.

Ad canthum externum oculi dextri pone corneam tuberculum albidum exſtabat, tribus pilis ex ejusdem apice prominentibus, idque a nativitate, & citra viſus læſionem.

ÆGER NONUS.

Peripneumonia bilioſa cum ſputo cruento.

Joſephus Trexler annorum 28. die ultima Maji, cum ex opere murario præter morem incaluiſſet, frigidam hauſit: inde rigor, quem vino, & pipere fugare voluit. At inde thorax ſiniſter mox graviter, & acute doluit: æſtus. Die proximo decubuit: venæ ſectio: non levatur: pectore opprimitur: multum tuſſitat. Dolor fixus circa infimam thoracis ſiniſtri oram, latius ad totum pectus, & ad ventrem diffunditur. Cruenta, meraca copioſa ſputat: oris amaror, & ſtomachi faſtidium. *Hæmoptoe bilioſa.*

2. Junii ſponte bilioſa vomuit: non eſt allevatus.

3. Junii denuo ſuapte, & ſine levamine amara, & flava vomuit.

4. Junii ad nos delatus eſt. Febris valida: ſputa, dolorque, uti dictum: abdomen attactum refugit. Sanguis miſſus eſt ad uncias decem; cruſta craſſa phlogiſtica, ex albo flave-

ſcens, & ſerum viride: ſed ne hilum emendatus.

5. Junii emeticum propinatum flava, & oleo veteri non abſimilia multa excuſſit, minor multo pectoris oppreſſio, lateris, ac abdominis dolor exiguus: ſanguinis perparum in ſputando, & pauca febris.

6. Junii nulla febris: nullum morbi veſtigium.

7. Ex lecto ſurgit: & brevi poſt valetudine confirmata diſceſſit.

Conſtitutionis unius in aliam tranſitus, febresque complicatæ.

Adulto vere æſtati contermino febres inflammatoriæ ſe proripiunt, quibus aliæ ſuccedunt preſſo pede, bilioſæ indolis.

Ea ambarum febrium ſucceſſio non fit repente, ſed ſic, ut inflammatoriæ gradum lente retrahant, quæve ex his agmen claudunt, cum primo inſequentium bilioſarum exercitu miſceantur, & hæ illarum terga cædant.

Eo tempore utramque non raro & *inflammatoriam* febrim, & *bilioſam* eodem in homine commixtas offendimus.

In hoc ægro ea febris utriusque complicatio aderat, nam corium ſanguinis phlogiſticum, craſſum, & tenax conſpeximus, *inflammationis* characterem, & *bilem* multam vomitu profuſam. Prævaluit tamen vitium snbilioſum.

Methodus medendi febribus complicatis.

Illi hoſti promtius obviam eundum eſt, qui acrius, & periculoſius inſtat. Raro æquali impetu invadunt.

Eo etiam tempore, quod veri extremo, & primæ æſtati interjacet, bilioſæ febres ſanguinem facile ſuccendunt, ut in *hisce* bilioſis *hujus* temporis curam ſanguinis miſſione, etiam iterata, inchoare oporteat. Æſtate vero provecta rariſſimus erit phlebotomiæ uſus.

Quæ anni pars autumni extremam oram prin-

principio hyemis nectit, hoc impar bilis cum phlogoſi connubium quotannis videt; ea enim tempeſtate ventriculi hominum magis calidi, & æſtivis ardoribus, quibus reſolvebantur, per autumnum extinctis, valentiores effecti efferatam hucusque bilem coërcent, ſubiguntque, ut multo rariores hoc tempore morbos faciat, atque ejus perſæpe generis, quibus aura frigidior plus, minusve inflammationis adſpergit.

Hinc ver adultum, & autumni poſterior portio utriusque partis primariæ anni, æſtatis nempe, & hyemis, utrinque quaſi fibula erit, morbique ex vitio æſtivo, & hyemali conflati utrumque hunc temporum contrariorum nexum notabunt, ſi modo omnia tempeſtive, atque ex ordine obveniant.

Ea temporum annua ratio neminem fugere medicorum impune poteſt, cum *ex anni temporibus morbos conjectare* aſſerente Hippocrate detur.

Sed & humores, quibus anni temporibus efflorescant, noſſe oportet, & quosnam in ſingulis morbos efficiant, & quasnam unoquoque in morbo affectiones pariant. Hipp. de humoribus c. 3.

ÆGER DECIMUS.

Cholera: pleuritis bilioſa: ſputum cruentum.

Mercenarius viginti, & unum annos natus ante triennium æſtate acute ægrotabat, ſanus poſthac. *Cholera: cruenta ſputatio &c.*

Die 16. Auguſti mane bihorio riguit, dein æſtuavit: mox pectoris oppreſſione, crebra tuſſi,

& punctorio penes mammam ſiniſtram, ac gravi dolore corripitur: decumbere cogitur.

17. Auguſti æſtus, anorexia: decies ſponte vomuit, amara, viridia: ſepties dejecit.

18. Æſtus, vomitus, ſeceſſus, ut pridie: noctes inſomnes: dolor lateris, & tuſſis incrementa capiunt: cruenta ſputat.

19. Æſtuat valide: ſeceſſus frequentiſſimi, ſepteni ſpontanei vomitus, ſemper bilioſi: ſputa ſubinde cruenta.

20. Auguſti febris: quater vomuit, nonies dejecit: pauca ſanguinea ſputavit: inſomnis, & hucusque omni remedio deſtitutus.

21. Auguſti, quo nos acceſſit, mane ſepties vomuit: caluit valdopere, pulſu forti, pleno, duro, accelerato: facies flaveſcens: lingua reſiccata: ſpiritus difficilis: decubitus ſupinus, tolerabilor tamen in effectum potius, quam ſanum latus: dolor lateris acutus, inſpirando, tuſſiendo, & ad attactum auctus: diarrhœa: tuſſis plurima: vomituritio ad aſſumpta: ſputa glutinoſa, & veluti ærugine tincta, ſapore amara, intermixtis quibusdam ſanguineis: potus largi ex hordei decocto, & oxymelle.

22. Auguſti oppreſſio, tuſſis, dolorque major, alvo, & emeſi ſilentibus. A meridie dato emetico vomuit amara, glutinoſa, multa, modiciſſime flava cum ingenti, & momentaneo levamine. Etenim nullus prorſus lateris dolor: oppreſſio nulla: pauca ſputa, & absque ſanguine: nulla febris: lingua humida, pura: non dejecit.

Uſus poſtmodum remediis leniſſimis, ſalinis, & pauco ſtibio ad finem menſis usque, & demum amaricantibus contra relapſum probe communitus diſceſſit.

Ita-

Peculiaris ſpecies hæmoptoes frequenter obſervata.

Hæmoptoen *bilioſam* dari, eamque menſibus æſtivis ſubinde perfrequentem, emunctæ naris obſervatores norunt. Ea res medicorum attentionem adhucdum deſiderat, & praxin hæmorrhagiæ pulmonali hucusque opponi ſolitam omnino reſpuit: phlebotomia, iterata præcipue, male cedit, & quæcunque remedia alias hæmoptoes ſpecies apte levant, ſanantque, hanc, de qua nunc ſermo ſit, exacerbant.

Hæmoptoe *bilioſa* bilioſæ febris ſymptoma plerumque eſt, quemadmodum exempla recenſita monſtrant. Sed etiam absque febre, manifeſta ſaltem, copioſa, cruenta, meraca ſputant, haud tamen absque ſignis præcordiorum bile turgentium, utut febre careant.

Ejus ſigna diagnoſtica.

Æſtas, & ſordium bilioſarum notæ, ſi quas in aliquo ſanguinem ſputante obſervaris, & nulla alias alio tempore hæmoptoes in eo homine conſuetudo, ſique ea conformatio corporis abſit, quam cruenta ſputatio primum, dein phthiſis tenet, hæmoptoes *bilioſæ* ſuſpicionem tibi jure movebunt.

& medela.

Emeticum æque certo, & cito hanc hæmoptoen ſiſtit, etſi largiſſima ea fuerit, ac illud cardialgiam, aut ructus pravos, aut nauſeas quaſi momento abſtergit, ubi ventriculum cruditas læſerit.

Fuerunt non pauci, qui vomitione prima vix abſoluta ne guttulam ſanguinis amplius rejecerunt. Quibus ea felicitas non obtingit, id ſaltem ſolaminis obtinent, ut & perpaucum cruoris, & breviſſimo tempore poſt vomitum ſputent, ſani poſthac, ubi ſtomachicis, & amaricantibus œconomiæ gaſtricæ ſubvenerint.

Aſſerti veritatem nos ſola obſervatio docuit, [illegible] da,

fida, & caſta, & innumeris vicibus in Noſocomio capta.

Emetica noſtra non ſolam emeſin, ſed etiam alvum movent, & ex ſcrupulis duobus, aut drachma rad. ipecac. & grano uno, raro duobus tartari emetici componuntur.

Subinde alvum ducere præ vomitu placuit, verum rariſſime hæc purgatio profuit. Etiam hic evictum vidi, purgantia vices emeticorum ſubire haud poſſe.

Lætus recordor juvenis, quondam Turcæ, nunc Sacris Chriſtianis initiati, qui menſe Julio anni 1776. ex febre biliosa, & largo ſanguinis ſputo decubuit. Cum homini fluxum ſanguinis ex pulmonibus actu patienti emeticum præſcriberem, idque in præſentiarum facto opus eſſe aſſererem, qui mecum fuerant, me quaſi aliena loquentem intuebantur, & quis rerum foret exitus, clam avidiſſime exſpectabant, haud clementius forte actum iri cum ægro rati, quam ut purpuream una cum bile animam evomat. Sed en! vomuit æger αμωϱγην multam, & ſanguinis ne ſtria comparuit, jugulata febre.

Vulgatior poſtmodum obſervatio admiratione carebat.

ÆGER UNDECIMUS.

Pleuritis biliosa, gravis admodum, ſeu maligna.

Pleuritis maligna. Muſicus 26. annorum ante triennium ex pleuritide in Noſocomio convaluit, ſanus poſtea.

Initio Junii oris amarorem queritur, faſtidioſus, nauſeabundus, vomituriens absque vomitu,

tu, aliena, fœtidaque ructans, ſanus cætera, & obambulans.

Die 15. Jun. æſtu prehenditur, & dolore pleuritico per totum ſiniſtrum thoracis latus diffuſo, inſpirationibus acutiore, & contiguum quoque humerum lancinante. Tuſſis, cephalalgia: in latus affectum difficilius cubat. Veſperi omnia deteriora: ſeceſſus copioſi, frequentiſſimi: ſomni tenues, turbati: urinæ mordaces.

16. Junii horridus erratice, per vices incaleſcens, quater ſuapte flava, viridiaque vomit. Latus acutius dolet: decumbit: ſuo conſilio ſanguinem mittit: nil levatur. Diarrhœa.

17. & 18. Junii aſſidui calores: vomitus, ſeceſſus, uti pridie: multa ſitis.

19. ad nos deportato caput temulentum erat, grave, dolens: ſapor amarus, os mucoſum: ructus fœtentes, putridi: lingua quaſi byſſo flaveſcente obveſtita, ad radicem ſicceſcens: vomendi deſiderium ſine vomitu: thorax anterior inde ab jugulo totus, & epigaſtrium gravi quaſi pondere opprimebatur. Paulo mitior lateris, ac antea dolor, mitior & humeri. Tuſſis: ſputa pauca: alvus cita: faciei color luridus, cum virore flaveſcens: calor: pulſus fortis, plenus, naturali modice citatior: ſitis.

Veſperi graviſſima præcordiorum oppreſſio: anxietas: jactatio: ſputa pauca, cruentis tincta. Sumto per diem largo ſolvente potu, veſperi emeticum exhibebatur. Vomuit inde multa, tenaciſſima, amariſſima. Nox melior: alvus compreſſa: nullus humeri dolor & exiguus lateris; atque ita diei ſequentis dimidium commodius, ac hucusque tranſegit.

Verum a meridie diei 20. Junii febris increvit

vit pulſu duro, & citatiori, quam pridie. Redit ingens præcordiorum oppreſſio: laborioſa reſpiratio dolore lateris non aucto: meteorismus: diarrhœa: mens vacillans: tuſſis frequentior, & cruenta ſputatio. Ea veſpera ſanguinis phlogiſtici corio craſſo, non contracto, flavicante contecti cum ſero viridi, unciæ quinque detrahebantur. Nox laborioſa: ſingultus: diarrhœa.

21. Jun. cum alienis humoribus, pituitoſis, & bilioſis ventriculus, & inteſtina ſcaterent, & eorum ingens copia jam ultra vias primas progreſſa in pulmones impetuoſe, ac confertim irrueret, id facto opus eſſe arbitrabar, ut & ventriculum, ac inteſtina præprimis, ad quæ materies profundius deſcenderat, cito repurgarem, & pulmones præ humorum turgore propemodum ſuffocatos quantocius expedirem. Hinc potum exhibui freqentem, & leniter ſalitum, qui ventrem eluat.

Poſt ſanguinem miſi paucum duntaxat, ad uncias ſex ſolum, ut pulſu duro, validoque remiſſiore facto, & vacuato parumper ſanguifero ſyſtemate irretita pulmonibus materies extricetur, ac libera meet.

Canon in metaſtaſibus obſervandus.

In omni alienæ materiæ ad viſcus aliquod periculoſo decubitu inter alia ſpectare præprimis ſoleo, an hærens alicubi materies moram idcirco faciat, quod vis vitæ nimium dejecta molem ulterius promovere haud potis ſit, quo in caſu veſicantia, & cardiaca promtam ſæpenumero opem ferunt; vel vero, an *valentibus adhuc vitæ viribus* hoſtilis materies tumultuarie impetum, & pleno agmine faciat. Hoc rerum ſtatu urgere vires cantharidibus, aut ſtimulis quibuscunque aliis haud conveniret. Hic potius irruenti hoſti ce-

cedendum paulisper eſt, & amplianda ſpatia, ne intra anguſtias concluſus ſibi ipſemet exitum præcludat. Hic ſanguinem demo, cauta utique manu, & parce, & per vices: & demum potu, fotuque emolliente vias conor expedire.

Id maxime in metaſtaſi ad pulmones, & ad caput facta, plena diſcriminis utraque, facere conſuevi. Delicatiſſima in praxi medica ea res eſt, ubi ob periculum ſumme præceps in arena conſilium capiundum. Verum quemadmodum in multis aliis, ita etiam hocce in caſu evidentes canones ſtatui non poſſunt, quos omnis, & facile intelligat. Prudens omnium, quæ ægrotum ſpectant, & adcurata æſtimatio, quam uſus artis aſſiduus, varius, judicioſus, multaque meditatio comparaverant, agendorum in re præcipiti rationes ſecurius ſuppeditabunt.

Perſtitit eo die & alvi frequentia, & reſpirationis labor, & anacatharſis cruenta: ſingultus per vices: at die

22. Jun. non ſingultit: omnia paulo mitiora.

23. Jun. caput, ſapor, decubitus emendata. Eadem tuſſis cum ſputis glutinoſis, non cruentis: lingua viſcida, villoſa. Tuſſiendo, & inſpirando totum epigaſtrium dolet. Dolor lateris multo minor. Seceſſus frequentes, virides, tenues, immixtis quibusdam duris, exiguis, ſcybaloſis, quaſi caprillis. Continuantur potiones ſalinæ. Calor, & pulſus ferme ut ſano homini: lotium bilioſum.

24. Jun. commode habet. Alvus heſterna: epigaſtrium vix dolet.

25. Latus perparum dolet. Fæcum alvinarum viror ſaturatus: ingens copia earundem, & frequenter prodit, glutinoſis multis immixtis, & tremulis, ſperma ranarum æmulentibus. Lin-

gua purior, quam præteritis diebus: pauca tuſſis: ſputa glutinoſa: vix veſtigium febris.

Sali polychreſto modo ſal ammoniacus, modo ſtibium diaphoreticum non ablutum jungebatur. His alvo mota, tuſſis & ſputa conquieverunt. Rediit appetitus, & vigor corporis, ut poſt initium Julii per omnia ſanus ad ſuos redierit.

Pleuritis bilioſa, putrida, maligna, peſtilentialis.

Qui pleuritidem bilioſam, putridam, malignam, peſtilentem adſtruunt, non diverſas re ipſa pleuritides deſcribunt, ſed varium ſolummodo ejusdem morbi gradum, & varium diſcrimen.

Bilioſus humor acrimonia peculiari deſtitutus pleuritidem generabit ſimplicem *bilioſam*; copioſus vero, & acerrimus, & vim vitæ proſternens, & ultra vias primas multum digreſſus, *malignam*, ac tandem *peſtilentem* producet.

Quomodo pleuritis bilioſa in malignam convertatur.

Pleuritides vidi omni nota in initio ſimplices *bilioſas*, quas, qui non noverat, repetitis phlebotomiis *malignas* reddidit.

Pleuritidi huic, cujuscunque illa intenſionis fuerat, eam medendi methodum oppoſui, quam in ſimplici vel bilioſa febre, vel putrida, vel maligna utilem per obſervata numeroſa noveram.

& methodus medendi tunc conveniens.

Propinaram remedia ſolventia, & ſalina, quibus emeto-catharticum ſubjunxi. Denuo ſalibus mediis mitioribus alvum blande ſubduxeram.

Hæc methodus in ſimplici bilioſa pleuritide votis reſpondit.

Corticem peruvianum, camphoram, veſicantia, factis primum ventriculi & inteſtinorum evacuationibus, & per accidens utilia eſſe exiſtimabam, atque eo in caſu ſolum, quo corruens vita fulciri cardiacis debet.

Mala malignitatis notio.

Malignitatem pleuritidis haud rite edocti ſunt, qui ubi phlebotomo exaſperari morbum vident, mox,

mox, neſcio quam ſanguinis putredinem deliran-tes, ad antiſeptica ex claſſe præcipue ſtimulan-tium repetita confugiunt.

Hi *vocabulorum*, quibus ars utitur, notionibus contenti, illas *rerum* vilipendunt.

ÆGER DUODECIMUS.

Febris rheumatica, originis bilioſæ.

18. Annorum Juvencula ante menſem ex eryſi-pelate decubuit, quo apud nos brevi depulſo cæ-terum ſana fuit, niſi quod ad hoc usque tempus frequenter capite doluerit. *Febris rheumatica.*

Die 20. Maji non appetiit, capite magis do-luit, caluit, friguitque alternis vicibus, & co-pioſe ſudavit. Mox & lumbos, & crura dolor quaſi ab acri rheumate prehendit. Tumor do-lentiſſimus circa malleolos, & dextrum genu, cute non diſcolori. Dolentium artuum motus impoſſibilis: inſomnis

21. Maj. æſtus aſſidui: omnia exacerbantur.

22. Omnia, uti heri: ablata vel minima cru-rum absque ſummo cruciatu movendorum facul-tas. Sudores largi: nullus ſomnus.

23. Maj. eadem. Ad Noſocomium deporta-tur, genis, quin tota facie intenſiſſime, & quaſi ex illito ſaturatiori fuco rubentibus, valide æ-ſtuans, & pulſibus plenis, fortibus, duris, multum acceleratis. Lingua puriſſima, nullus pravus ſapor, nec ullum ventriculi incommo-dum.

Fit larga venæ ſectio. Sanguis venæ ſectio-ne eductus vix aliquid rubræ portionis, pluri-mum vero cruſtæ lardaceæ, craſſæ, flaveſcen-

tis, tenacis, diffuſæ, & absque aſſurgente, quemadmodum alias in pleuriticis ſolet, per circulum margine fimbriato. Dorſum utriusque manus, & carpi tumere, & acutiſſime dolere ceperunt, atque hi quoque articuli immobiles fieri. Duo a venæ ſectione veſicantia ad ſuras poſita ſunt. Augetur febris, dolorque, qui per totum brachium utrinque diffunditur. Plurimus ſudor: absque ſomno

24. Maj. omnia eadem. Emeticum. Vomuit bilioſa, amurcoſa, mucoſa, quam plurima: frequenter dejecit. Per aliquot ab emeſi horas dolor fere omnis ſiluit, qui tamen noctu denuo revertebatur, priore vis benignior, ſomnumque copioſos inter ſudores prohibens.

25. Dolor priſtinus, articulorum præcipue: nox inſomnis.

26. Maj. propinato emetico plurimam denuo αμωϱγην refudit. A vomitu luculentum levamen per longius tempus experta eſt: nondum dormivit: minus tamen artubus ea nocte doluit, eosque habuit paulo expeditiores.

27. Tumor, dolor, immobilitas recruduerunt. Qui eo die meas abſentis vices expleverat, venam ſecuit, & libram ſanguinis eandem, uti nuper, cruſtam phlogiſticam exhibentis eduxit. Nullum prorſus a phlebotomia levamen.

28. Exhibitum mane emeticum. Vomitus copioſus, bilioſus, indeque minor articulorum tumor: vix ullus dolor, & artus multum mobiles per totum diem: aliquis ſomnus.

29. Rediit dolor, etſi minus, quam antea ſævus. Artus minus ac heri obediunt. A meridie copioſam, & oleoſam bilem propinato vomitorio rejecit. Inde plurimum levabatur: dormivit.

30.

30. Omnia magis emendantur.

31. Maj. vix adhuc aliquis articulos ſubinde dolor pungit. Vix ullus tumor: motus artuum expediti.

1. Junii mane omnia bona. A meridie ardor ventriculi: cætera bona.

2. 3. Junii omnia bona.

4. Rediit nocte præterita ventriculi ardor. Malleolos dolor invaſit. Mox dato vomitorio, multisque bilioſis, & mucoſis eductis bene iterum per omnia ſe habuit.

Ex eo tempore uſa eſt tinctura rhei aquoſa pauco ſale medio armata, ut alvus facilis maneat, & educendis, quæ adhuc ſuperſunt, aut de novo naſcuntur, bilioſis ſordibus idonea.

Temporibus inter emetica mediis medicamenta ſolventia, ſalinaque præſcripſimus, quæ fomitem morbificum præparent, *criſim artificialem* paulo poſt hauſto emetico ſubiturum.

Poſt ſingulum vomitorium ægra *manifeſtum* levamen, & *ſtatim* ſenſit: copioſa ſemper, & flavo-viridia revomuit.

Etſi altero plerumque die dolor reverteretur, mitior tamen ſemper rediit, & longioribus intervallis, donec tandem fugam penitus capeſſeret.

Poſt ſingula vomitoria intenſus ille faciei rubor multum remiſit, donec in pallorem fatiſceret ὑποχλωρον, quem convaleſcens retinuit.

Artus expedite poſtea omnes movit, nec illud moleſtiæ reſtitarat, quocum multos *febre rheumatica bilioſæ indolis* diutiſſime conflictatos novi, qui aut nulla prorſus ratione, aut nonniſi laborioſe brachium ad oculos usque attollere queunt; humeris utpote acutiſſime dolentibus. Sæpenumero, etſi hæc febris deferbuerit, di-

gitorum quædam obliqua diſtorſio fit, eorumque articuli grandeſcunt.

At nullum in hac ægra *hac* methodo percurata vel doloris, vel deformitatis veſtigium remanſit.

Ad morbum hunc frequenter mihi viſum, & obſtinatæ pertinaciæ toties incuſatum quam maxime moroſus acceſſi. Sed longam alias infirmitatem prompta & efficax medicatio ſpe citius corripuit.

Tumorum quorumdam in febre biliosa geneſis.

Obſervationibus certis edocemur, tumores dolorificos articulorum, parotidum, ſubmaxillarium glandularum, locorumque pone apophyſes maſtoideas, glandularum colli, & thyroïdeæ, tonſillarum &c. excitari a vitio procul remoto, ſyſtematis gaſtrici videlicet, eoque bilioſo. Ea res difficiles explicatus habet; ſed ſufficiat, obſervationes habere certas, etſi earum nos ratio fugiat.

Quem ejusdem febris ſymptomata varia ludi faciunt, ut iisdem variam quoque tanquam totidem diverſis morbis medicinam applicet, næ is ramuſculis amputandis inanem operam inſumit, arboris radice non evulſa.

Cuncta me eo perduxerunt, ut morbum hunc inflammatoriæ potius, quam bilioſæ originis exiſtimarem. Sed falſam hanc opinionem fuiſſe, a poſteriori, ut ajunt, certo conſtitit.

Rubor bilioſorum.

Faciem prærubram, ac quaſi minio pictam in bilioſis frequentiſſime video. Verum etſi intenſa rubedine genæ micent, qua tamen ad oris labiorum commiſſuram, & narium pinnas procurrunt, ruborem pallor excipit ex flavo vireſcens. Hunc oris habitum, præcipue ſi & ſplendor quidam oculorum, quaſi lacrimis innatantium, accedat, adeo pro ſigno genuinæ in-

inflammationis non habui, ut eum inter potiora diagnoſtica redundantis intra præcordia bilis repoſuerim.

Ea res adeo obvia, uſuque trita eſt, ut, qui faciem ea, qua dixi, ratione coloratam inſpexerit, inſidentem abdomini bilem certus harioletur. Diagnoſin ſecuriorem reddit exporrectæ linguæ tremor, tremulaque inferioris labii inter loquendum micatio, quemadmodum pueri, præceptoris auſteri verba timentes, & dubii, qua ſe ratione purgent, excuſationem prolaturi, ſolent labiis micare. Lingua flaveſcente veluti byſſo obducta diagnoſin corroborat.

Verum in hac, de qua loquimur, puella, utut facies veluti ribeſiorum ſucco illita rubuerit, is pallor tamen defuit penes nares, & labiorum concurſum. Defuit etiam & linguæ, qualis in ſanis ſolet, puriſſimæ, & inferioris labii tremor.

Hinc *rheuma inflammatorium* in initio reputavi, idque eo confidentius, quod cruſtam viderem in emiſſo ſanguine craſſam, tenacem, non contractam, & qualis eſſe rheumaticorum amat. Sed nullum a venæ ſectione levamen, quin dolorum augmentum potius, item ipſe cruſtæ phlogiſticæ color, non albicans, ſed qui ex flavo leviter vireſcebat, aliique eo tempore morbi, indubitato birioſi, veram mali indolem docuerunt.

ÆGER DECIMUS TERTIUS.

Febris priori ſimilis.

Rheuma bilioſum. Juvencula 22. annos nata die 22. Maji friguit, caluitque alternis vicibus. Supremum ſternum dolore pungente dolet. Non tuſſit.

Die 23. dedolatio: dolor per muſculos coxæ laterales: non appetit, nauſeabunda. Os ſumme amarum: frigoris, calorisque viciſſitudines.

24. Maj. decubuit. Intenſa ſitis. Dolet utrumque genu. Veſperi dorſum, lumbi dolore vexantur quaſi dilacerante per utriusque femoris utramque faciem, internam videlicet, & externam ad úſque malleolos procurrente. Nox inſomnis: febris, uti pridie.

Die 25. heſterna omnia exacerbata ſunt. Accedit tumor pedum, maxime ad malleolos, ad attactum dolentiſſimus, & ſanæ cuti concolor: articulorum pedis immobilitas; inquies ſumma; febris multa; clamor, ejulatus: ſomnus nullus.

Die 26. carpi manuum intumuere tumore dolentiſſimo, concolori, quive elapſo bihorio evanuit. Cætera, uti pridie.

27. tota die æſtuavit. Nulla emendatio.

Die 28. ad nos deportatur. Lingua reſiccata: cardialgia attactum refugiens: genarum rubor cum pallore circa labia, & nares flaveſcente: formicatio per artus ſuperiores: pedum, manuumque tumor concolor, multum dolens, & omnem motum prohibens. Dolores dorſi, artuumque inferiorum rheumatici, noctu graviores.

res. Pulſus fortis, plenus, durus. Cætera, uti antea. Sumit ſolventia ſalina.

29. Maj. ſumpto emetico ſemel, & pauca vomuit, ter dejecit. Nil emendatum.

30. lingua humida, bilioſa: reliqua non levabantur. Hauſto denuo a meridie emetico paucam amurcam vomuit, decies dejecit. Continuantur potiones ſolventes, ſalinæ.

31. Maj. artus, præterquam femur dextrum jam non dolent, non tument, aliquantulum mobiliores ſunt: continuus ſudor. Continuantur remedia ſalina. Os impurum. Omnia multum mitiora.

1. Junii ob oris amaritiem, & prementem dolorem ventriculi, & ſymptomatum priorum reliquias hauſit emeticum. Inde bina vomitio, & quinque ſeceſſus. Artus multo mobiliores mox a vomitu: lingua albida: ſapor bonus: dolor levis, obtuſus, artus per vices oberrans: multus ſudor. Cætera emendata.

9. Jun. protacto ſalinorum, & potentius poſtea ſolventium uſu, additis demum ſtomachicis, ex integro convaluit.

ÆGER DECIMUS QUARTUS.

Colica pituitoſo-bilioſa.

Juvencula 24. annorum, laxioris compagis, & quæ menſtruas purgationes admodum copioſas, & per multos dies patitur, die 9. Aprilis, cum catamenia per ſeptem jam dies liberaliſſime fluxerant, ſubito, & absque nota cauſa, & perſiſtente adhuc eodem menſtrui ſanguinis effluxu, valido totius abdominis dolore corripitur, quod *Colica.*

ſenſim intumeſcit contrectari penitus impatiens. Tuſſitabat ex ſtomacho, multum & aſſiduo dolente, ſed plurimum ſub ipſa tuſſi. Sputa pauca, glutinoſa, & vireſcentia: pectus liberum.

Mollitudinem hypochondrii dextri dolor acutus tenuit, inſpirando increſcens. Decubitus in ſiniſtrum latus difficilis, ob ſenſum ponderis circa præcordia quaſi ſiniſtrorſum labentis, & inſpirationem prohibentis. Febris.

Cum extra Noſocomium decumberet, medicum accerſivit, qui enemate frequenti, emolliente fotu ad totum abdomen, venæ ſectionibus repetitis, & veſicantibus dolorem colicum compreſſit, eo tamen perſtante, qui hypochondrium dextrum affecerat, & decubitu in lævam difficili. Cardialgia aſſidua, & flavicans a paſtu facies: artus quaſi ab rheumate dolebant. Dedolatio: lingua poſt ſomnum flavo-vireſcens; oris amaror. Ita obambulans ægritudinem tulit.

9. Maj. redeuntibus denuo catameniis & copioſis, & diutius jam fluentibus eadem ratione, uti menſe prægreſſo, ægrotare, ſed validius cepit. Remedia eadem, idem eventus, eædemque ſufflaminati potius, quam curati morbi reliquiæ, attamen multo graviores. Acceſſit & crurum œdema.

9. Jun. prægreſſo per biduum cruento ſputo, horripilationibus, & levi per vices dolore colico, rediere menſtrua & plurima, & per multos dies. Catameniis demum ceſſantibus æſtuare cepit, ventriculus magnopere dolere, & inflari.

Die 17. Jun. hauſta largius cereviſia: dolor abdominis: jactitatio, & nox inſomnis.

Al-

Altero die (18. Jun.) omnia graviora. Veſperi ad nos venit. Oris multa pituita, & amarities: lingua, & habitus faciei, uti in bilioſis: ſpirandi difficultas cum tuſſicula crebra valde, & ardore infimi ſterni. Cruciatus in toto abdomine, inflato, tenſo, immitis, ut manum contrectaturam vel a longe reformidarit. Calores: acutus hypochondrii dextri dolor, decubitusque in latus oppoſitum perquam moleſtus. Plurima anxietas præcordiorum, & lamenta. Pulſus fortis, plenus, naturali celerior.

Sanguinem detraxi ad uncias octo, læte rubentem, ubi coiverat; & emollientia ore, atque alvo ingeſſi, & externo ventri adplicui, quin vel hilum levaretur.

19. priora perſtant, quibus vomituritio, & difficilis, parcus, pituitoſus, & pauciſſimæ bilis vomitus ſuapte jungitur. Venter a quatriduo nil reddidit, utut enemate multiplici aut emollitus, aut irritatus. Hauſtum ſalinum revomuit cum vix ullo levamine. Veſperi aſſumpta dimidia drachma radicis ipecac. cum grano uno tartari emetici copioſam pituitam vomuit, alvum octies poſuit, multum allevata.

20. Junii omnia multo mitiora.

24. hucuſque uſa multis ſalinis, quæ & pituitam inciderent, & inciſam foras ducerent, appetere cepit.

25. Jun. aliquis hypochondrii dextri dolor, & abdomen tumidulum: emeticum: vomitus plurimæ pituitæ, & levamen. Sumit ſalina cum rheo, & amaricantibus.

30. Jun. dentes ſordidi, limo obducti: fauces multo tenaci muco refertæ. Emeticum. Seceſſus, vomitus pituitoſi cum aliquo levamine.

Data

Data poſtea ſunt ſalina, rhabarbarina, amareſcentia: frictiones abdominis.

4. Julii ob preſſionem ad cardiam, & linguam villoſam, ſordidamque denuo emetico propinato facile, & multo cum levamine pituitam vomuit, & dejecit. Subjuncta ſtomachica ſunt cum ſale ammoniaco. At tertio poſt die abdomen denuo dolere acerbe cepit, os ventriculi morderi, & pectore opprimi, ſputaque ichthyocollam æmulantia copioſe educere. Mox purgans ex manna, & multo ſale medio, & tartari cremore per epicraſin exhibui.

Eodem remedio uſa pluribus diebus eſt. Alvo multum, & crebro quotidie fluente bene valuit: donec

Die 13. Jul. ventre a biduo parcius reddente, oris amarorem, & muci redundantiam de novo quereretur, cætera pulchre ſe habens. Hinc aſſumpto emetico ingentem amareſcentis pituitæ copiam, pultem potius diceres, revomuit.

Infuſo rhei, ſalibus mediis, ſtomachicis amaris, ambulationibus, vino, & abdominis frictione validiori relapſibus cavebatur.

Circa finem ejus menſis ad ſuos rediit ſana, ventriculoque præprimis, & inteſtinis egregie valentibus; etſi maluiſſem, ut curam confirmatoriam diutius protraheret, & laxam antea corporis compagem corroboraret validius.

ÆGER

ÆGER DECIMUS QUINTUS.

Colica priori ſimilis.

34. Annorum fœmina, novem prolium mater, ſæpius dolores colicos experitur, plerumque mitiores. Guſtu caret a longo tempore. Actu illi catamenia fluunt. *Dolores abdominis.*

Die 17. & 18. Junii dolore rheumatico artuum corripitur. Accedit acerbus totius abdominis cruciatus, per vices intolerabilis, ſcindens, ardens, contorquens. Amaror oris: faſtidioſa, vomituriens, vomensque ſponte, frequenter, pituitam ductiliſſimam, vireſcentem, amareſcentem, alvo compreſſa: difficulter obambulat: non dormit: inquies multa: lamenta.

20. & 21. Jun. non vomit. Reliqua omnia deteriora ſunt. Abdominis tumor, & intercurrens, crebrave horripilatio: calores modici: ſudor, anxietas, & nox inſomnis.

22. Jun. huc venit. Lingua herbacei coloris: nigricans faciei flavedo: vomendi deſiderium, & abdomen vel leviſſimæ contrectationis impatiens, dolentiſſimum, dolore per intervalla, & frequenter, mirum quantum exaſperato: ejulatus: decubitus ſupinus, & ob dolores quocunque alio in ſitu atrociores, non mutandus. Plurima febris, plurima ſitis. Lotium parcum, ſtrangurioſum: Seceſſus nulli. Reliqua perſtant.

Eo die potiones ſalinæ, & aqua mulſa copioſa dabantur. Inſomnis.

23. Epoto emetico multa mucoſa, viridia, amara

amara ore refudit : aliquoties dejecit. Inde levamen non modicum : & rudioris etiam attactus in epigaſtrio major patientia. Mixtura ſalina : ſomni pauci.

24. Jun. propinato vomitorio heſternis ſimilia vomuit, dejecitque cum levamine evidentiori. Febris modica : facilior mictus : ſomni laudabiles, &, quodcunque in latus vellet, decumbendi facultas. Mixtura ſalina.

25. Alvo hodie denuo ſponte cohibita dolere abdomine, & febrire, uti antea, cepit.

26. Heſternis jungitur oris amaror, & pituita.

Purgans ex manna, arcano duplicato, & cremore tartari unam emeſin bilioſopituitoſam, & ternos ſeceſſus movit. At major amarities: vomituritio crebra. Hinc a meridie denuo vomitorium exhibebatur. Inde ea veſpera, noctuque plurima pituitoſa, æruginoſa revomuit: ſeceſſus pauci. Inſigniter allevata eſt. Somni exigui, & cum inſomniis.

27. Jun. alvo ope mannæ, & ſalium mediorum, acidorum, frequentiſſime mota, ſapor, abdomen, & lotii aliqua adhuc difficultas, & febris multum emendabantur. Somni laudabiles.

4. Julii. Hucusque manna, & ſalibus ita uſa eſt, ut alvus lubriciſſima fieret, & doloris in abdomine aliquam portionem ſingula dies aufferret. Doluit enim quotidie & multo minus, & multo rarius, & ne vix quidem. Febris a quatriduo ne veſtigium : dormit.

Infuſo rhabarbarino, elixirio nobis dicto *ſtomachico temperato*, & exiguis, ſed frequenter repetitis rhabarbari doſibus, vino, corporis exercitatione, ventrisque frictionibus egregie, & cito convaluit.

Utut

Utut intolerabilis ferme dolor ægram cruciaret, nunquam tamen narcoticis indigui, cum emeto-catharſis ſpem nunquam falleret, & dolorem, ſubducta ejusdem cauſa, tolleret. Sic incendium reſtinguebamus, amoto, quo alebatur, nutrimento.

Nec curationem phlebotomia exordiebamur, cum nulli obtingerent, quibus ſanguis redundarat, & id medelæ genus nec bilem, nec pituitam exterminet, malorum originem. Sed & ægris noſtris vis chymo- & chylopoetica plus æquo elanguerat, ut idcirco phlebotomiæ nulla fuerit utilitas reperta, elaterem nempe fibrarum jam nimis remiſſum, enervantis magis.

Proderit venæ ſectio, quibus aut ſanguis turget, ut genuinæ ſimul inflammationis metus ſit, aut quorum adbomini vera jam phlogoſis inſidet; ſed hujus generis non habuimus.

Cautela in doloribus colicis.

Animum in id quam maxime intendi, ut dignoſcerem adcurate, verane hominem *enteritis*, an *ſpuria*, *bilioſaque* teneat, an utrumque vitium juncto marte. Ea res graviſſimi momenti nobis erat, & anfractuoſæ ſubinde indaginis. Etſi enim & *enteritis*, & *colica bilioſa* perpulchre ab autoribus rei medicæ deſcripta fuerit, atque utraque ab ſe invicem exacte diſcriminata, tamen in ipſa artis exercitatione alter morbus pro altero ſæpenumero imponit, non novitiis tantum, ſed & uſu valentibus, & veteranis, at quanto cum ægrotantis diſcrimine! Quid enim, ſi inflammato forte abdomini emeto-catharticum ingeras, ubi univerſo potius antiphlogiſtico apparatu opus fuerat? aut quid, ſi ventrem pravis ſuccis turgidiſſimum, neſcio quibus & oleoſis, & mucilaginoſis magis oneres, materiemque re-

repetitis venæ ſectionibus per univerſum corpus diſpendes, & vitæ peſſumdes vim?

Horum probe gnari exquiſitiori ſollicitudine cavimus, ne loco *antiphlogiſticæ* methodi *antibilioſam* adhibeamus, aut vice verſa.

Hinc ſedulo inquiſivimus, an æger ſæpius alias doloribus colicis laborarit alvo præcipue tardiori facta, aut commiſſo diætetico vitio, aſſumptis carnibus pinguioribus, durioribus, fumo & ſale duratis, lacte, caſeo &c. An ante morbum præſentem ex febre quadam intermittente, aut remittente ægrotarit, neglecta, cortice peruviano intempeſtive ſuppreſſa, aut non protracta poſt morbum bilioſum confirmatoria cura?

Sed & anni tempus, & morbi congeneres, & ſigna illuviei in ſyſtemate gaſtrico aliunde jam nota, & alia quædam, quæ uſu diſci, ſed verbis exprimi nequeunt, nobis tutam morbi diagnoſin ſuppeditarunt.

Urinæ difficili, ſtranguriæ, iſchuriæve hunc morbum non raro comitanti, nec oleum, nec ullæ mucilagines, nec diuretica quæcunque medentur, ſed emetocatharſis, & fluens alvus. Id cum mea, tum aliorum obſervationibus edoctus aſſero.

Vomitus ſpontaneos, difficiles, non levantes, creberrimos, jugis aquæ mulſæ, ſalitæque potus, & ſubjuncta emeto-catharſis certo, & cum emolumento ſtitit.

ÆGER

ÆGER DECIMUS SEXTUS.

Febris æſtiva dyſenterica.

20. Annos nata Juvencula, ſana antea, die 9. Julii oris amarorem, ſitim multam, & dolores abdominis incerta periodo recurrentes querebatur. Vagi horrores: dedolatio magna: alvus frequens, parca, cruenta, teneſmoides. *Dyſenteria.*

10. 11. 12. Jul lingua retorrida: omnia multo deteriora.

13. ad Noſocomium venit. Cephalalgia ingens: amaror: lingua aridiſſima, contracta, lignea. Ruina virium gravis. Alvo prodierunt porracea, ſpumoſa, mucoſa, parca, ſed frequentiſſime, ac ferme continenter. Teneſmi aſſidui, torminoſi. Cutis totius corporis ſiccisſima, imperſpirabilis, rugoſa, anſerina. Pulſus accelerati, tenues. Decoctum hordei cum roob ribium, & pulpa prunorum copioſe hauſit.

14. Jul. hauſta mane ſolutione tartari emetici multam amareſcentem pituitam revomuit. Seceſſus aſſidui: mitiora tormina: teneſmus levior: cætera eadem. Peracta emeſi omni bihorio drachmam dimidiam pulveris radicis arnicæ abſumſit. Decoctum repetitum.

Ut humorum impetus ab alvo avertatur, repurgato prius ventriculo, & inteſtinis, veſicans omni alterno die adplicuimus, alvum reſiccare, cutim humectare, pituitoſa incidere, & expedire infarctus minutiorum vaſorum natum. Nullam ſuppurationem excitavimus, ſed plagas cantharidibus ſollicitatas ſiccavimus, epider-

dermide relicta. Rarior inde dejectio, & conſiſtentior; verum.

Die 20. denuo impuriſſima lingua, ſed humida: thoracis totius ardor, & vomituritio. Emeto-catharticum. Modica, flavaque vomuit, dejecitque: levatæ thoracis moleſtiæ. Poſthac omni bihorio drachma pulveris radicis arnicæ, & veſperi duo ſcrupuli theriacæ Andromachi exhibebantur. Lingua prærubra, glutinoſa.

Inde ad 30. uſque Julii primo omni bihorio, dein qualibet quarta hora pulvis propinabatur, ex drachma radicis arnicæ, & granis ſex radicis angelicæ compoſitus, ſumto horis veſpertinis paregorico.

Hac methodo deliniri morbus quotidie magis, magisque cepit, ut prima Auguſti res in integrum denuo fuerint reſtitutæ.

Tenesmus omnium ultimo valedixit.

Ab eo tempore, vino, amaricantibus, & idoneis alimentis, corporisve exercitatione enervatam ventriculi vim exacui.

Diſcrimen inter dyſenterias hujus (1777) & illas Anni præteriti.

Hujus Anni æſtatem multæ rariores dyſenteriæ, quam illam elapſi macularunt. En quid diſcriminis inter eam anni præteriti, atque hanc hornam obſervarim.

Hac æſtate dyſenterici multo pauciores fuere, ſed qui ex ea ægritudine decubuerunt, peſſime habuerant, colluctabantur diutius, vix tandem eluctati. Linguas porrigebant aſſas, ligneas, ſcabras, diffiſſas, prærubras, nitide glabras. Saburram revomuerant mole non conſpicuam, ſed tenacem, ductilem, pituitoſam, amareſcentem, non multam. Minus promte hoc anno levabantur ab emeto-catharſi, & al-

vus dyſenterica non niſi tarde, & potenter roborantium remediorum vi reprimebatur. Sæpe etiam nimios ſeceſſus, morbo in longum protracto, narcoticis ſuſpendimus, ne inteſtina diuturnitate mali conſuetudinem contrahant diarrhœicam, atque ipſa remedia corroborantia citius per inferiora dimittant, quam ſalutarem eorundem virtutem experiantur.

At vero prioris anni æſtate fomes dyſentericus & ſpectabilioris copiæ fuit, & multo mobilior, fluidiorque, æruginoſus, porraceus, vitellinus, nigricans, quive ita ſua ſede totus quantus dimoveri, atque exterminari emeto-catharſi poterat, ut nullo remedio ſeu narcotico, ſeu roborante quietem conciliare inteſtinis, aut robur debuerimus.

Dyſenteria frequentior, & lethalior inter captivos.

Cæterum utut exiguam hoc anno dyſenteria provinciam ſortita ſit, tamen illa præ aliis locis ergaſtula inviſit, & captivorum non paucis lethum tulit.

Credo, id ideo contigiſſe, quod morbus ibi corpora nanciſceretur non exercitata, deſidia, quæve almæ æſtatis muneribus nunquam veſcuntur, fructibus inquam horæis; hinc acrem in abdomine materiem colligi pronum eſt, quæ morbum committat dyſentericum.

Nunc pauca commemorabo, quæ me hujus æſtatis dyſenteria docuit.

Obſervationes quædam circa dyſenteriam.

Alvum ordiente morbo creberrime motam vidi, at quavis vice ita parcam, ut, ſi omnia intra nychthemerum ventre reddita excipulo collegeras, ne juſtam quidem fæcum copiam, quæ unico ſolum ſeceſſu homini alias ſano prodire ſolet, obtinueris. Id etiam multoties adverti, poſt plurium dierum dyſentericas dejectiones tandem excludi dura, aduſta, antiqua,

caprilla ſtercora. Hinc neceſſitas comprobatur, in hujusce generis dyſenteriis ſub morbi exordium duratas fæces molliendi, movendi loco, atque eliminandi remediis mannatis, tamarindis, ſalibus mitioribus, & tandem emetocatharſi. Adparet etiam, quanto in errore verſentur, qui adeo nullas evacuationes inſtituunt, ut illico potius ad opium recurrant, qua praxi, quæ alia pernicioſior eſſe poſſit, haud video. Hos ſola seceſſuum frequentia omnem ſæpe patientiam ſuperans terrefacit, falſaque opinio tenet, eos nempe, qui *frequentiſſime* dejiciunt, dejicere etiam *quam plurima*.

Uſus opii in dyſenteria, De morbi exordio loquor, & vacuationibus per artem nondum factis, ubi opio locum nullatenus eſſe, fidenter aſſero, etſi morbo jam declinante, & dyſenteria in diarrhœam converſa utile eſſe paregoricum queat, quin etiam neceſſarium, ſi modo roborantia remedia, atque invigorantia primas habeant.

& adſtringentium, De adſtringentibus ita edoctus ſum, ea morbo inchoanti haud convenire, ſed rejecta prius, quæ præcordiis inhæſerat, vetuſta, atque acri fæce, & languidiſſimis inteſtinis aſſumta mox profundentibus, diuque, & cum virium jactura gravi, medicari potenter roborando poſſe.

item emollientium. Tormina in recenti ægritudine, dyſuriam, iſchuriamque qui mucilaginoſis delinire ſolum ſtuduerit, nil agit. Spaſmi dolorifici demitigari haud ſolent prius, quam emetico-catharticum irritantem ſtimulum excuſſerit.

ÆGER

ÆGER DECIMUS SEPTIMUS.

Febris continua remittens pituitoſo -ililioſa, cum exacerbatione quotidiana paroxysmum hyſtericum imitante.

Febris quotidiana remittens ſub larva paroxyſmi hyſterici.

18. Annorum cœlebs Fœmina menſtruis uſa regularibus, fluorem album a ſexennio patitur, aſſiduum ferme, benignum initio, at tractu temporis acrem, virentemque ex flavo, cætero quin ſana.

Die 19. & 20. Julii catamenia copioſa fluxerunt.

21. Jul. prandens animo linquitur, voce deſtituitur: ſiſtuntur menſtrua. Horripilationes dein vagæ vagis caloribus remixtæ, tractiones artuum omnium dolorificæ, & ſterni dolor acceſſerunt. Somnus ea nocte.

22. Jul. mane bene. Sale amaro ſepties purgabatur. Meridie frigere pedes præter modum ceperunt, frigore ſenſim ſuperiora petente, & per corpus diffuſo. Deliquium. Mox dolor lancinans artus primo inferiores, dein dorſum, ſcapulas, pectus, & brachia pervaſit. Dyſpnœa: tenesmus ad matulam: urina multa, cryſtallina: ſudor largus, frigidus. Veſperi, & noctu bene: dormivit.

23. mane, neſcio cujus ſuaſu, vena in pede ſecta eſt. Sub meridiem paroxyſmus heſterno ſimillimus: nox bona.

24. hauſto ſale amora multa, bilioſaque purgabatur. Paroxyſmus ſerius, & circa ſeptimam primum veſpertinam advenit, eorundem, ut an-

antea, ſymptomatum ſatellitio cinctus. Poſt mediam noctem quies, & ſomnus.

25. Jul. mane dedolata ſurgit, iterum decumbit. Hora ſecunda pomeridiana exacerbatio conſueta in multam usque noctem protracta.

26. Mane ab hora ſeptima ad decimam usque paroxysmus idem cum ſtrangulatorio faucium dolore. A meridie ſecta vena eſt, & iterum quadrihorio poſt, non ſcio, quo ſuadente. Sanguinem fuiſſe corio inflammatorio contectum ægra aſſerebat. Tota die friguit plurimum, & decubuit, ad noctem recaluit.

27. Jul. exacerbatio mane, uti pridie: noctu ſomnus. Hucusque cortice peruviano uſam fuiſſe ægram ex ejusdem narratione collegi.

28. Ad Noſocomium venit. Hora decima matutina levis admodum paroxysmus. Caput extra tempus exacerbationis grave. Sapor oris fœtidus, amareſcens: fauces muco refertæ. Lingua immunda, bilioſa. Dedolatio. Pulſus fortis, plenus, vibrans, & naturali ferme celeritate. Aqua mulſa, ſalita. Veſpera ſera emeticum. Vomuit pituitoſa multa, cum paucis bilioſis. Nox bona.

29. Jul. mane bene ſe habuit. A meridie levicula acceſſio, non diuturna. Aqua mulſa, ſalita, adjecto ſale ammoniaco.

30. Os valde glutinoſum, lingua, & muco, & bile conſpurcata. Emeticum. Vomuit glutinoſa. Paroxysmus nullus.

31. Jul. bene. Nulla acceſſio. Potus mulſus, ſalitus cum ſale ammoniaco, & infuſo-decoctum radicis arnicæ.

1. Auguſti circa meridiem paroxysmi per ho-

horæ quadrantem leviſſima acceſſio: reliqua bona. Medicamenta heſterna continuat.

2. Aug. omnia bona. Eadem remedia.

3. Circa meridiem loco paroxysmi frigus leve & tranſitorium, ſine calore, ſine ſudore.

Ex hoc tempore nil amplius alieni a ſanitate deprehendimus, & confirmato ope amaricantium ventriculo, & inteſtinis, ſana per omnia.

12. Aug. ad ſuos rediit.

In curando hoc morbo, qui peculiari ratione attinere ad nervos affectos videbatur, eos ego medendi canones ſecutus ſum, quos ex innumeris, iisque quam maxime abs ſe invicem diverſis nervorum, ut appellant, morbis, aut lectione acceptis, aut ipſa praxi, proprios in uſus confeci. *Regula in ſanandis nervoſis morbis.*

Ubicunque adverteram, morbum convulſivi quid habere, vim quidem irritabilem, quæ fibris muſcularibus inhæret, quodam in præſentiarum exceſſu peccare exiſtimabam, eamque vividiorem, ac par eſt, eſſe, & ſtimulo obedire non ſuo, aut ſi etiam ſuo, attamen ab eodem nimium irritabiles fibras juſto potentius ſollicitari, & in motus agi aut violentiores, aut alienos.

Qui curationis initium a roborandis, aut ſopiendis, aut ſtupefaciendis, aut relaxandis, ut varii varie loqui amant, nervis faciunt, & ad amatum ſibi nervinum remedium recurrunt, næ ii quam longiſſime aberrant a morborum nervoſorum practica cognitione!

Hinc omnem operam ea in re conſumendam arbitrabar, ut, *quis ſtimulus* fibras irritet, motuumque anomalias cauſet, & quo poſitus loco is ſit, quave ratione auferendus, inveſtigarem.

Exterminato enim ſeditionis auctore, quid-

quid antea turbarum nervos commoverat, totum ſuapte jam conquieſcit, aut facili modo, atque ipſo tempore demitigatur.

Non unius generis ſtimulum vidi ſyſtematis nervei turbatorem: varius is eſſe ſolet, variaque in ſede locatus.

Cum omnis ferme nervoſorum morborum curatio in auferendo hoc ſtimulo tam vario conſiſtat, ratio patet, cur *eadem* nervorum affectio in diverſis hominibus non *eandem* ſæpenumero ſanationem admittat, ſed in aliis aliam, & ſubinde oppoſitam, ut, quæ alteri proſint evidenter, alterum lædant indubitato. Nempe effectus *apparenter eosdem* non *eadem* ubique cauſa gignit.

Pauca in hanc ſententiam exempla recenſebo.

Tribus abhinc annis puellam biennem ſanavi per vices graviter convulſam, atque extra convulſionum tempora liventem facie, tuſſiculoſam, & cum ſono ſtrepente reſpirantem. Cum minutulas, & pinguedine obvolutas venulas, qui vocabatur, chirurgus phlebotomo aſſequi haud poſſet, hirudinibus applicatis ſanguinem eduximus. Convelli, livere mox deſiit, & paucos intra dies etiam tuſſitare, & ſonore reſpirare.

En hic ſtimulum nervos irritantem ſanguinis nimiam redundantiam intra thoracem præcipue, & humorum circumeuntium quemdam quaſi ob eorundem turgeſcentiam ſtrangulatum!

Ad aliam poſtea ſexennem puellam vocabar, inſultibus epilepticis a biduo correptam aliquoties, & latere more pleuritico dolentem. Miſſus ſemel, & iterato e brachio ſanguis corio phlogiſtico tectus, atque alia remedia inflammatoriæ pleuritidi dicata mox convulſiones, dein & ipſum morbum ſuſtulerunt.

En iterum, quis ſtimulus fuerit nervis adplica-

ca-

catus, thoracis videlicet phlogoſis! en remedium nervinum in ſimplici antiphlogiſtica methodo repertum!

Fœminam novi hyſtericotaten, deſidioſam, opipare viventem, & bonis ſuccis ſubmerſam. Quæcunque nervis opitulari dicuntur, incaſſum, & cum ægritudinis incremento adhibuit. Inverſo conſilio venam ſecuit, & aliquid lautitiarum ſubtrahere ſibi auſa eſt, & iners pondus corporis commovere. Tolerabilius inde habuit multo, atque melius habitura, ſi vitæ rationem inire licuiſſet, neceſſitatibus naturæ adcuratius reſpondentem.

Aliam bilioſiſſimam fœminam, & ferme ictericia a pueris facie, vertiginoſam, morſu oris ventriculi, ructibus rancidis, globo hyſterico, leipothymiis multum vexatam, urinas mingentem cryſtallinas ſæpenumero, ſpaſticasque, leviter artubus non raro convulſam, remedia ſalina, aceſcentia, alvum blande ducentia mirum juverunt. Cacochylia rancida, & ſyſtematis biliferi infarctus, & multorum aliorum ſymptomatum, & motuum præcipue irregularium cauſa fuit. Nervina hic fuerant, quæ ſolverunt, inciderunt, immutarunt, & alvum alias moroſam expediverunt.

Nuperrime juvenem e Noſocomio dimiſi ab epilepſia, qua ab aliquot jam annis, & hoc ultimo frequentius, validiusque prehendebatur, liberatum. Multa incaſſum tentata, cum ſtimuli & naturam, & ſedem ignoraremus, donec eundem in ſyſtemate gaſtrico repertum, vomitoriis repetitis ejeceramus. Inde nervorum quies, & nulla a longo jam tempore fœdiſſimi male reverſio. Ventriculum aptis remediis, rhabarbarinis, amaricantibus &c. diuturno tem-

pore præmunire annitebamur, ne is novam materiem pituitoſam, & quaſi pultaceam, cujus ingentem quantitatem vomendo rejecit, nervos certa quidem, attamen inexplicabili ratione, in motus epilepticos concitantem, in poſterum generet.

Spaſmum ventriculi gravem in viro robuſto, plenoque, & quotidie per multos annos a paſtu maxime recurrentem, quem ſpirituoſa, amaricantia, nervina, chalybeata multo ſerociorem effecerunt, ſtrictiori diæta, & abſtinentia a vino, ac calefacientibus quibusvis, & ſanguinis miſſione largiori inſtar incantamenti conſopivi. Nec id incommodi poſthac rediit, etſi homo vino denuo uteretur parciori quidem, & aquæ commixto.

Piſtoris hiſtoriam habeo alia occaſione curatius enarrandam, qui ſuperata maligna febre in hydropem incidit intercutem. Variam ipſi medicinam, & diuturnam, ſed inefficacem feci, nec tamen id pejus ruere, nec frangi vires magis videbantur. Appetiit, obambulavit, & ægritudinem, rebellem licet, facile tulit.

Scrotum, & penis mirum tumebant tumore vago, ſæpe evanido, & mox recurrente. Cum alvum fluidiſſimam redderem, ex improviſo validiſſimo tremore totus, & per aliquot horas, concutitur, dein convellitur epileptice, tandem ſtertoroſe, mentis impos, tardiſſime reſpirans, & ſublimi pulſu per intervalla dire convulſus cubat, nec acerrimos ſtimulos ſentiens. Maxillæ tetanus.

Raſo capiti cucupham ex emplaſtro veſicante confectam, nuchæ ſimul & artubus alia veſicantia adplicui. Cum loca veſicantibus eroſa plurimo ſero madere inceperant, convulſiones de-

deſiere, & mens rediit, tandem & perfecta ſanitas.

Hic nervos ſtimulari ab acri ſero ad encephalon ex improviſo recurrente exiſtimabam, quo veſicantibus evocato motus epileptici componebantur. Vim ergo nervinam hocce in caſu cantharides exerebant.

Symptomata morborum *nervoſa* dicta non tam ex facili nobis impoſuerunt, ut ſtatim ad eam remediorum claſſem confugerimus, quam per eminentiam *nervinam* appellant. Vix ullum remedium eſt, quod non aliquando nobis *nervinum* fuerit.

Ablatis, aut retuſis nervorum ſtimulis morbus ut plurimum ſuapte ſilet, niſi is forte irritabilitatis exceſſus fuerit, eaque inducta nervis conſuetudo, ut remotis licet omnibus ſtimulantibus cauſis nervoſa affectio nihilominus recurrat. Tunc vero nimium irritabiles nervos cortex peruvianus emendat, & ipſum tempus deſuefacit.

Ubi febrium intermittentium, correcta licet, aut ſublata cauſa, exacerbatio *ob conſuetudinem*, & characterem impreſſum nihilominis redit, cortex peruvianus ſpecifice prodeſt, idque legitimum exhibendi hujus remedii tempus eſt, niſi forte non exſpectata materiæ frebrilis correctione, aut eliminatione ob periculoſum quoddam ſymptoma maturius ſuffocari febris debeat.

In ea ægra, cujus hiſtoriam retuli, quæ cauſa omni alterno potiſſimum die nerveum ſyſtema conturbarit, adhibita medendi methodus docet.

ÆGER

ÆGER DECIMUS OCTAVUS.

Febris æſtiva cum exanthemate miliari.

Febris miliaris. Puella 11. annorum, antea ſemper ſana; 1. Julii mane evigilans dolorem anginoſum, & impeditam deglutitionem queritur. Horrores, calores, alternatim, frequenter. Cephalalgia, & os amarum: non appetit: decumbit.

Die 2. & 3. æſtus aſſidui: graviora omnia.

Die 4. lingua prærubra, præcalida: fauces prærubræ, dolentes abſque tumore: ſpiratio crebra: dedolatio: calor multus: ſitis nulla. Facies pone nares, & labiorum concurſum flaveſcens, genis intenſius rubentibus: oculi humidiores. Eruptio miliformis in brachiis frequens, alba. Venter a biduo clauſus. Febris: amaror oris. Data eo die ſunt multa ſolventia ſalina: veſperi vomituritio: emeticum. Vomuit amara, fœtentia, pituitoſa: quater dejecit. Cephalalgia minor: urina ſanorum: dormivit.

Die 5. os non amplius amarum: lingua glutinoſa, minus calida: facies pallidior; nullus faucium dolor, & deglutitio bona. Urinæ parciſſimæ, frequentes, ſanis ſimiles. Eruptio miliaris perſtat: calet, ſitit. Alvus ter mota eſt. Stillicidium narium.

Die 6. mane exhibito vomitorio amareſcentem pituitam vomuit: dejecit: allevata eſt. Nulla cephalalgia: febris pauca: veſiculæ miliares paucæ: ſquammulæ multæ.

Die 7. nulla febris. Miliaria in furfures abierunt.

Ab ultimo vomitu ſalinis remediis, dein & ſtibio

ſtibio diaphoretico non abluto, & demum amaricantibus uſa convaluit.

Die 16. Julii ſana domum repetiit.

Plures hoc anno ſanavimus verno maxime, & æſtivo tempore, qui miliaribus conſperſi ad nos venerunt, quorum hiſtorias, utpote ſuperius recenſitæ ſimillimas, non referam. Quæ ea de febre me attenta obſervatio docuit, paucis complectar.

Febrim miliarem a materie generari pituitoſa potiſſimum, cum intra vias primas collecta, tum ultra easdem transmigrante, multa demonſtrarunt, ſed lingua quam maxime aut glutinoſa, aut glabra, & vomitiones pituitoſæ, allevantes, ſive ſpontaneæ eæ fuerunt, ſive arte excitatæ. *Miliarium genitrix materies.*

Hinc *febris pituitoſa* ſalutari merebatur, eaque *gaſtrica*, ſi mali ſcaturiginem ſpectaveramus.

Plerique, quos *febris pituitoſa* vel cum eruptione miliari, vel absque eadem tenebat, dolores artuum quaſi rheumaticos querebantur, veſperi maxime, noctuve graviores, ſub auroram delinitos multum, & interdiu nullos, vel perquam leves. *Febris miliaris quædam proprietates, & medendi ratio.*

Menſibus vernis plures mihi fœminæ obtigerunt hoc genere *rheumatiſmi pituitoſi*, vel *febris pituitoſæ cum rheumate noctu graviore* affectæ, quæ ob morbi lenitatem, diuturnitatem, & conſtantem nocturnam exacerbationem ex febricula potius venerea ægrotare credi poterant. At conſtitit tum ex aliis, cum & præcipue ex medendi ratione fortunata, eam eſſe *febris pituitoſæ* indolem, ut interdiu mitius afficiat, & noctes doloribus infeſtet conſtantiori lege id

tem-

temporis exacerbatis, quam rheuma ſyphiliticum ſoleat.

Rheuma hoc pituitoſum brachia, & maxime femoris carnes excruciabat. Fuere, quibus & lumbi, & alterutrum faciei latus doluerunt.

Febris pituitoſa ſive miliaribus ſtipata, ſive iis caruerit, peculiari ratione emeticis indiguit, ſeu potius emeto-catharticis, iisque ſæpius repetitis; agebat enim id genus remedii non ſolummodo evacuando, ſed & potenter reſolvendo. Temporibus inter emeto-catharſes mediis ſolventia profuerunt ex taraxaci radice, & conſimilibus, ſalia media, & antimonii præparata.

In febre miliari, ſcarlatina, petechiali, bilioſa, putrida, maligna emeticum exhibui, iteravi, non ſolum, ubi oris amaror, & ſigna notiora pravarum ſordium in ventriculo, & inteſtinis id exigebant, ſed etiam ubi lingua glabra, multum glutinoſa, vel vero ſicca, & quaſi toſta fuerat, aut veluti arborum cortice obducta, aut linguam bovillam fumatam, ſalitamque referens, aut pilis quaſi aridis, erectisque hirta. Nil tam cito linguam emendabat, humectabatque, quam emeticum.

Æſtus ingens, & cephalalgia ad tempora, ad frontem, in ipſo veluti orbitarum ocularium fundo intolerabilis; delirium imminens, vel etiam præſens, ſi quando ejusmodi ſymptoma febrim comitaretur, emeto-catharſi aut emendata fuerant, aut valdopere, & cito delinita.

Mentem multo frequentius a vitio gaſtrico turbatam vidi, quam a ſanguine, aut alibi exiſtente cauſa.

De veſicantibus ita me multa obſervatio docuit, ea convenire in eo morbi miliaris ſtadio, ubi

ubi primæ viæ fuerint ſufficienter repurgatæ, & ubi nulla amplius ad eaſdem morbificæ materiei revulſio ope emeto-catharſeon fieri poteſt, utpote longius dilapſæ.

Rebus ſic ſtantibus veſicans, ubicunque fuerat commodius viſum, adplicui, & plagam eodem remoto denuo reſiccavi. Ita vel ſingulis, vel alternis diebus aliud veſicatorium admovi. Hac methodo lentor omnis, & vaſculorum infarctus ſolvebatur, diaphoreſi, quæ commorante intra præcordia impura illuvie morbum efferaſſet, nunc ſumme proficua, & triſtes ægritudinis reliquias præcavente.

Salutarem veſicantium opem tunc maxime experiebar, ubi febris deferbuerat, at indomabilis adhuc circa articulos dolor reſtitarat, noctu gravior.

Febres quæcunque originis gaſtricæ ſanguinis miſſionem *per ſe* non exigebant. At quando, & quantum, & cur detrahere ſubinde ſanguinem in hac febrium ſpecie neceſſum ſit, alibi dicam.

Cortice peruviano in febre *pituitoſa* rariſſime uſus ſum, utut ſint, fuerintque, qui eundem hic primas tenere arbitrentur, idque experiundo, ut affirmant, multoties docti. Credo me quoque peruviani remedii laudes fuiſſe hic cantaturum, ſi ægrorum vires intempeſtivis phlebotomiis antea convulſiſſem. Eo enim in caſu dehiſcens, & jamjam ruiturum ædificium ſubinde cortex ſuſtentat, unicum propemodum fulcrum, at impar ſæpe.

Ubi morbus intermittere cepit, quod poſt purgationes arte factas ſubinde feliciter evenit, aut ubi in laticem vitalem, priuſquam ad nos veniretur, jam lautius erat peccatum, corticem pe-

peruvianum ambobus utique brachiis complectebamur.

Subinde nares ſanguinem ſtillabant, uti etiam huic ægræ contigit. Non inde neceſſariam phlebotomiam exiſtimabam. Non facile a ſymptomate quodam non eſſentiali me ſeduci patior, ut idcirco agenda omittam, aut aliud agam quid, quod morbi principis notioni adæquatæ non reſpondeat.

Aphthæ Febres miliares anginoſa affectione ſtipari cum nullo, aut exiguo faucium tumore, & fauces aphthis conſpergere, ſæpius ſolebant. Aphthæ hæ primo puſtulas referebant miliares iis ſimillimas, quæ externam corporis ſuperficiem obſidebant. At ubi hæ in furfures abierunt & ſquammulas, illæ ulcerari ceperunt, ut totidem diſcreta, & albicantia ulcuſcula exhiberent, quæ rarius in majus ulcus confluxerunt.

puſtuloſæ, & ulceroſæ. Hinc duplicem formam aphtharum vidimus, *puſtuloſam* primo, dein *ulceroſam*. At neminem habuimus, quem aphthæ gravius mulctarint.

Fauces dolentes initio hordei decocto, cui ſalis ammoniaci quid, & mel roſatum miſcebatur, elui curabamus, qua re multum pituitæ fuit cum emolumento prolicitum. Ubi puſtulæ in ulcuſcula ſubſederant, ſalviæ infuſo, cum roob dianucum, & ſpiritu ſalis acido malum cohibuimus, ſanavimus.

Erant, qui eadem prorſus ratione febricitabant, qua ii, queis corpus puſtulis miliaribus effloruit, angina æque, & aphthis affecti, at absque exanthemate per reliquum corpus miliari.

Aphtharum geneſis, & affinitas. Materiem aphthoſam, & miliarem eandem eſſe judicabam; & quod faucium miliaria facile ul-

ulcerentur, id loco eorundem natali deberi, calido, humidoque.

Nemo fuit, cui miliaria primum in Noſocomio eruperint, fomite, arbitror, miliari evacuantibus ſubducto.

Puerperæ noſtræ, utut præ aliis febre populari ferirentur, quam miliare exanthema ſæpenumero comitari aliunde novimus, ab hiſce efflorеſcentiis omnes immunes perſtiterunt, cum morbi initiis a nobis fuerit ſollicite cautum, & febris ſuis in incunabulis, vacuato puerperarum abdomine, repente, ac quaſi reſciſſa cervice, enecta.

Cum Hamiltonio obſervavi, imbecillam corporis conſtitutionem, & evacuationibus maxime ſanguineis fractam huic morbo præ aliis patere. Fœminas, easque debiliores, viduas pauperrimas, & ſupra florem ætatis, nec jam fœcundas febri miliari correptas multo plures vidi, quam mares, hosque inter nonniſi pueritia vix egreſſos, laxos, & orphanos, & victu arctos duro, ac farinaceo.

Poſt jejunium vernum ab Eccleſia Romana præceptum uberiorem febrium miliarium proventum experiebar, ſive ea veris ipſius ratio ſit, ut huic morbo præprimis faveat, ſive victus eo tempore crudioris ex caſeo maxime, & farinaceis, inter pauperes potiſſimum, ſeu utriusque.

Contagio, quo alter alterum afflet, febrim noſtram miliarem caruiſſe, caruiſſe eodem etiam illam, quam alii viderunt, & deſcripſerunt, etſi contagiorum aſſertores, fidenter ajo. Cur enim miliarem febrim contagioſam appellem? num quod eodem tempore eo morbo plures corripiantur? at & pleuritis eadem ſæpe tempeſtate

multo plures proruit, non *contagioſa*, etſi popularis. Nec medici, chirurgi, ægrorum cuſtodes, nec ipſi proxime accumbentes apud nos miliare contagium hauſere.

Miror certe, clariſſimos viros, qui in magno miliaris morbi gradu *alvum egerere bilioſa, fœtidiſſima, alvum in ſecunda morbi periodo cum emolumento fluere, vias primas materiem in ea febre continere pravam, eaque educta morbum ipſum ſanari* obſervando didicerint, nihilominus hiſce vitiis manifeſtis non contentos notionem morbi in ignoto quodam, & contagioſo miaſmate quærere.

Mirari quoque illos lubit, qui *ſanguinariam* medendi methodum ei morbo opponunt, quem, etſi ex ventriculo, & inteſtinis ortum haud dicant, tamen ita deſcribunt, ut ignorare ejusdem indolem, geneſinque rerum peritior non poſſit.

Botalliana hæc methodus haud multo minus diſcriminis habet, ac illa altera medendi ratio, quæ febrile incendium affuſo oleo, & lignis alit.

Dum vitant ſtulti vitia, in contraria currunt.

Utinam utraque hæc medicatio & *ſanguinaria*, & *calefaciens* aptiores in uſus reſervaretur!

Equidem methodi quædam therapeuticæ ſtantque, caduntque, prout fama celebrati cujusdam viri, ſub cujus vexillo militant, aut viget, aut cadit. Verum plerumque id infortunii accidit, ut deluſa Medicorum cohors haud prius reſipiſcat a methodo illa curandi epidemica, niſi poſtquam hæc

Πολλας ἰφθιμους ψυχας αϊδι προϊαψεν (*)

(*) Multas præſtantes animas Acherontis ad oras
Præcipites dedit ante diem. *Homer. Iliad. v. 3.*

ÆGER

ÆGER DECIMUS NONUS.

Febris æſtiva cum exanthemate ſcarlatino, & miliari.

Juvenis 16. Annorum, ſartor, ſub finem æſtatis horruit, æſtuavit, & ingeſta vomuit. Doluere paulo poſt fauces. Laborioſa deglutitio. *Febris ſcarlatinoſa una cum miliaribus.*

Die 2. omnia, uti pridie. Colluvies mucoſa faucium ingens.

Die 3. pejus habuit. Æſtus magni. Vomuit mucoſa, amareſcentia, multa: noctu efflorescentiæ ſcarlatinæ, & puſtulæ paucæ, miliares, rubræ.

Cum die 4. nos accederet, hauſtus ſalini, & aqua mulſa exhibita. Veſperi emetocatharticum: vomuit pituitam amaram.

Die 5. potus ſalini, mulſi: veſperi emetocatharſis. Vomitiones pituitoſæ, amaræ: ſeceſſus. Exigua febris: palleſcens rubedo: furfures. Fauces ulcuſculis obſeſſas eluimus infuſo ſalviæ, cui roob dianucum, & ſpiritus ſalis acidus jungebatur.

Die 6. vix febricula. Potus ſalini continuantur, & gargariſma.

Nulla poſtea febris obſervabatur. Amaricantia aut ſalinis maritata, aut ſola, paucos intra dies vires firmarunt.

ÆGER VIGESIMUS.

Febris æſtiva cum eryſipelate.

Febris eryſipelatoſa. Sub exordium autumni faber ferrarius ad Noſocomium venit, a ſex, ut ajebat, diebus plus æquo calens, & leviculo ſubinde horrore perſtrictus, laſſus, nauſeabundus, & ἀσιτος. Gena ſiniſtra, & hypopium tumuit, doluitque ex eryſipelate. Cervix præ dolore immobilis: os amarum; lingua mucoſa, flava, villoſa.

Solventibus ſalinis, & oxymelle multo, demum emeto-catharſi uſus pituitam copioſam, amaram vomitione refudit, dejecitque, mox allevatus. Alvo liquidiore, crebrioreque perſiſtente brevi convaluit.

Ipſi loco dolenti nil remediorum admovimus.

Ex hac, aliisque, quas referre ſupervacaneum puto, eryſipelatis hiſtoriis & origo ejus morbi, & medendi eidem modus patet.

ÆGER VIGESIMUS PRIMUS.

Febris æſtiva cum anthrace.

Anthrax. Eodem tempore, quo prior, alius noſtram opem implorat 24 Annorum ruſticus.

Ante 14. dies repente brachium dextrum intumuit, doluitque quaſi ex rheumatiſmo. Inſignior & tumor, dolorque cum magna duritie haud

haud procul a loco ſubaxillari. Tumoris ejus medium puſtula occupavit, lenticularis, rubra, quæ mox nigreſcere, ulcerari, atque ampliari cepit, vicino ambitu indurato, dolentiſſimoque. Febriebat, ſed leviter, & obambulans. Facies, habitus, lingua bilioſorum; quemadmodum etiam guſtus, potiſſimum cum e lecto ſurgebat.

Febris, cum Noſocomium ingrederetur, jam deferbuit, atque ſe ipſam, utpote inde ab initio ſuapte natura lenior confecit. Hinc ſale medio, & oxymelle relapſui potius, quam morbo proſpectum. Carbunculus tardius ſanabatur.

Menſibus Julio, & Auguſto aliquot ad Noſocomium venere, quibus alicubi carbo enaſcebatur, febricitabant, quaſi ex æſtiva febre, ſed mediocriter.

Cum erecto eſſe corpore poterant, & laboribus fungi domeſticis, ac levioribus per ægritudinem liceret, in Noſocomio non manſerunt, ſed quotidie ad nos reverſis deligatio facta eſt, remediaque quæ e re eſſe videbantur, ſuam quivis domum reportarunt. Quosdam ab omni immunes febre dixiſſes, non ab omni tamen diſpoſitione febriculoſà.

Carbunculos aliis anni temporibus non obſervavimus, quive per æſtatem occurrebant, ejusdem eſſe originis, ſed genii mitioris videbantur, ac illi fuerant, quos Cranone, Theſſaliæ urbe, eadem anni parte viſos Hippocrates memorat, *pluvia per magnos æſtus affatim, & continenter cadente, ventis maxime ab auſtro ſpirantibus.* (*)

(*) Initio 2. epid.

ÆGER VIGESIMUS SECUNDUS.

Febris æſtiva cum tuſſi convulſiva.

Tuſſis convulſiva. Puella 5. Annorum, nondum variolas, nec morbillos paſſa: at ante annum ex vermibus curata, pane multo ſequioris notæ, aliisque farinaceis, quibus maxime delectabatur, ferme unice veſcebatur.

Sub finem Maji tuſſi corripiebatur, ut plurimum ſicca, indies validiori. Tuſſitabat livente facie, & artubus convulſa, & propemodum ſuffocata inter repetitas, diuque protractas exſpirationes; inſequente tarda, difficili, ſonora, clamoſa inſpiratione: Sub finem paroxyſmi nunquam vomuit, nec aliis temporibus. Febricula: anorexia: nauſeabunda.

Exacta altera ſeptimana tuſſis humectari cepit, ſputave prodire pituitoſa, tenacia, non pauca. Hauſtu emetico multa bilioſa, æruginoſa, pituitoſa ore, atque alvo reddidit. Plurimum levaminis: tuſſis pauca, non convulſiva: nulla febris.

Poſt biduum neglectis & apta diæta, & ulteriori remediorum uſu, recrudeſcere omnia: tuſſitare incertis vicibus, interdiu, noctu, frequenter, & convulſive: ſputare cruenta, pituitoſa, puris æmula, multa, & mediocriter febrire.

Die 10. Julii noſtræ curæ commiſſa eſt. Tusſim mox adfuturam prænunciabat moleſtus oris ventriculi ſenſus, tuſſim ipſam antecedere ſolitus, & comitari. Macies: alvus rara, duraque: noctu, & inter dormiendum largus ſudor

in

in collo, fronte, & ad claviculas, reſpiratio fervens, quaſi bulliente aqua: nullus ullibi in thorace dolor.

Per biduum ventrem ſollicitavimus ſalinis remediis, manna, & enematibus. Mox reſpiratio ſtrepere deſiit, & tuſſis rarior, mitiorque fieri, cæteris non emendatis.

Cum ſudoribus, & macie conſumeretur, remediis tonicis opus eſſe arbitrabamur, ſed ſtomacho amicis, quæve alvum, immorigeram alias, expedirent, utpote regiam quaſi viam illuviei abdominis excipiendæ, exturbandæque.

Hinc corticis peruviani decoctum, ſalibus mediis, & manna ſtimulatum *parce* quidem, ne copia ipſa perefficacis alias remedii ventriculum offendat, ſed *frequenter* bibendum didimus.

Die 17. Julii tuſſis rara admodum, non convulſiva. Reſpirat absque ſtrepitu: non ſudat: pauca ſputat, & raris ſubinde lineolis cruentis tincta. Appetit.

27. Jul. cum tuſſis conſopiretur, ita, ut rariſſime, & minime laborioſe, nec more convulſivo tuſſitaret, noctes eſſent tranquillæ, ſputa proferret rara, & ſolum mucoſa; cumque victum largiorem, quam a dejecto ferri ventriculo poſſe exiſtimabam, intempeſtivius flagitaret, mater puellæ inſciis nobis multa farinacea, & butyracea alimenta attulit: inde omnia recruduerunt.

Cognito eo errore diætetico, cum mater convenire filiolam prohiberetur, eam illa nolentibus nobis domum reduxit, auſteræ noſtræ methodi pertæſam.

Nihilominus vel ex hiſce adparet, qui rei eventus fuiſſet, ſi curam licuiſſet, quemadmodum conſtitueramus, perficere.

Tuſſis convulſivæ quædam proprietates, ejusque cura.

Nulla certa redeuntis tuſſis periodus obſervabatur. Nec in paucis aliis, quos extra Noſocomium vidi, aut quos aliis annis curavi, definitum quemdam acceſſionis circuitum experiebar. Hinc non omnis tuſſis convulſiva *omni alterno die* validius urget.

Vitium ſyſtematis gaſtrici bilioſo-pituitoſum ejus tuſſis initio cauſam fuiſſe, multa evincunt, verminoſa præcipue diſpoſitio, ac victus crudior, & tuſſis adfuturæ præſenſio quædam ad cardiam, & epigaſtrium totum, vomitiones præterea bilioſæ, pituitoſæ, levantes.

Huic vitio mederi ſtudebamus remediis incidentibus, alvum leniter moventibus, eaque ſimul virtute præditis, quæ laxam ſolidorum compagem firmant, & novæ pituitæ geneſin, reſtaurato fibrarum tono, præcavent.

In curanda tuſſi convulſiva unice ferme ſpectandam ſemper judicabam *labem temporis epidemicam*, quæ *varias* hominum ætates *varie* afficit.

Menſe Majo, & Junio morbi *pituitoſi* eminuerunt, bile non raro in ſocietatem adſcita. Sordes haſce variorum in variis ſymptomatum effectrices ſolvere oportebat, ſolutasque repetitis plerumque vicibus vacuare vomitu, alvoque mota Id feciſſe in plerisque ſuffecerat, in adultis præcipue, iisque robuſtioribus. Fœminæ quædam opportunam pituitæ diatheſin ſive a nativitate nactæ, ſive ab adventitia ægritudine, ſolventibus remediis, & iteratis etiam evacuationibus non levabantur; neceſſum enim fuerat & debilem roborare machinam, & ea confirmata generandæ novæ pituitæ anſam præripere. Id in pueris, quos tuſſis convulſiva vexabat, facto perquam opus erat. Hinc profue-

ſuerat leniſſimis evacuationibus ea remedia mattitare, quæ vi roborante commendantur.

Pueros diverſis annis tuſſi vere convulſiva correptos, recurrentisque eodem in homine ejusdem tuſſis exempla plura novi.

Tuſſim convulſivam, quæ ſui generis, & *ſpecificus* morbus eſſet, nunquam vidi; ſemper enim epidemicæ febris characteres exhibuit luculentos, ut ab eadem etiam cauſa generari, & ejusdem popularis ægritudinis diverſa ſolum *modificatio* videretur. Ratio vero, cur eadem ventriculi illuvies modo encephalon turbet, modo pulmones tuſſi concutiat convulſiva, nunc miliare exanthema, nunc ſcarlatinum, aut urticatum, aut eryſipelas gignat, & ſubeat varios modos, noſtram hucusque indaginem fugit.

Tuſſes convulſivæ cum Viennæ, tum in Hungaria a me obſervatæ, fuere omnes *ſtomachicæ*: at non omnis *ſtomachica* tuſſis fuit ideo convulſiva; hinc illa latius patet, & plures ſub ſe quaſi ſpecies complectitur, quarum unam dicimus *convulſivam*.

In ſananda tuſſi convulſiva, ubi ea ex ventriculo oriebatur, quam originem illi communiſſimam eſſe puto, bina potiſſimum tempora diſtinguebam, primum, quo ventriculus fere ſolus ægrotabat, & materies prava abdominis necdum in reliquum corpus, aut nonniſi perparum dimanavit: atque alterum, quo pulmo non ſolum per ſympathiam afficitur, ſed ipſe jam ſuam a ventriculo labem attraxit, eamque variam.

Morbi non ultra ventriculum, aut non multum progreſſi facilis medicatio erat, & non diuturna, emeticis, eccoproticis, & ſtomachicis demum, atque victu eupepto perficiunda.

At vero ubi vitium ad reliqua etiam viſcera dilapſum videram, in ea ſimul inquirere oportebat, quæ alibi eſſent, & quanam ratione vitiata. Sic ubi repereram imbecillum corpuſculum, & emaciatum, & ſudoribus, quos lecti tepor copioſiſſimos ſæpe prolicuerat, contabeſcens, & ingentem, viresque abſumentem ſputorum mucoſorum, & puriformium copiam, roborantibus uſus ſum, corticis peruviani decocto, lichene islandico, & polygala amara, aut conſimilibus, ubi ventriculum antea repurgaram, & alvi libertati identidem proſpicerem.

Verum aliam inire rationem ſolebam, ubi pulmones & validiſſime, & vicibus innumeris ſanguinem allicuerant copioſiorem, unde turgor, & plethora eorundem, ac inflammatio. Eo in caſu phlebotomia requirebatur, non ut ventriculo, ortæque ex eo tuſſi, ſed ut tuſſis effectui, maxime pernicioſo, peripneumonicæ nempe affectioni, quæ ſupervenerat, primum mederemur.

Cum ea, quæ de tuſſi convulſiva mihi per obſervationes, vel etiam lectitando innotuere, mente expenderem attentiori, quosdam quaſi aphorismos ea de re condi poſſe, atque eosdem quam maxime practicos exiſtimabam: ſcilicet

Aphoriſmi de tuſſi convulſiva.

1. Tuſſis convulſiva, præcipue popularis, morbi alterius ei tunc anni tempori imperantis quædam ſolum *modificatio* eſt, & luſus quidam, eum eoque morbo principe & increſcit, & conſiſtit, & inclinatur.

2. Hinc *eandem* cum epidemica ægritudine curationem petit: *eadem* & cauſæ morbificæ indoles, & ſedes *eadem*.

3. Cum febres *vernas* pituita cum totius corporis, tum maxime ventriculi, & inteſtinorum gene-

generet, *æſtivas* bilis, & *autumnales* idem humor bilioſus, ſed ſpiſſior factus; easdem & tuſſis convulſivæ ut plurimum productrices materias obſervamus.

4. Hinc, uti febribus vernis plus minusve phlogoſeos commiſcetur, ut idcirco phlebotomia ſæpenumero requiratur, ſic tuſſis convulſiva, quam ver præcipue gignit flante borea exaſperatum, in inflammationem pulmonum abit, educto ſanguine curandam.

5. Tuſſi convulſivæ æſtatis emeticum, atque illi per autumnum dominanti præmiſſo emetico cortex peruvianus proderit, officiet ſanguis miſſus. Quæ medicatio ad earum etiam tempeſtatum populares febres pertinebit.

6. Tuſſis convulſiva, utut cauſa ejusdem materialis ſublata dudum ſit, redire per vices nihilominus *ob conſuetudinem* poteſt, quam fibræ nimium irritabiles contraxerunt. Deſuefacient vero nerveum ſyſtema ab irregulari hoc motu opiata, moſchus, caſtoreum, hyoſcyami extractum, cicuta, nicotiana, camphora, gummi ferulacea &c. item cortex peruvianus.

7. Pleræque tuſſes convulſivæ ſunt *ſtomachicæ* ob materiem morbificam in ventriculo hærentem.

8. Nihilominus nulla tuſſis eſt, cujuscunque illa originis ſit, quæ in corpore *plurimum irritabili*, quale infantum, puerorum, & mollicularum fœmellarum eſſe ſolet, non poſſit eſſe aliquando *convulſiva*. En cur tam variæ, ſibique nonnunquam oppoſitæ methodi therapeuticæ huic morbo auſpicato admoveantur.

9. Male ergo hæc tuſſis inter eos morbos recenſetur, qui antiquis ignorati poſteriora hæc demum ſæcula fœdarunt.

10. Contagio eandem propagari, hominemque eo morbo ſemel defunctum perſtare poſthac ab eodem immunem, obſervationibus repugnat.

11. Specificum remedium *hujus tuſſis* tam varia ſede, & cauſis adeo multiplicibus natæ, nullum datur, nec dari poteſt.

Anno 1775. menſibus Martio, Aprili, & initio Maji tuſſis convulſivá ætatem puerilem per omnem agrum Viennenſem corripuit, nec omnem abſtinuit vim ab ætate provectiori. Etenim & mobiliſſimas quasdam juvenculas vidi, quin & viros convulſive tuſſitantes. Pertinaciſſima ea tuſſis in adamata ſibi puellari ætate fuit, ad duos, tresve extenſa menſes.

Erant, qui unam tantum, alteramve tuſſis ejus acceſſionem experirentur, hique ex adultioribus ferme.

Eam quoque obſervationem in meis pugillaribus reperio, morbos pectoris quoscunque, illo vere obſervatos participes aliqua ratione illius tuſſis convulſivæ aut ab initio fuiſſe, aut eſſe ſerius factos. Præterea id etiam a me adnotatum lego, paroxysmum illius eo tempore tuſſis convulſivæ riſu fuiſſe facillime invitatum, de novoque concitatum. Id ideo fieri arbitrabar, quod in riſu æque, ac in tuſſi convulſiva diaphragma repetitis vicibus ſuccutiatur eo modo, ut continuæ fieri exſpirationes debeant, quas nulla inſpiratio interpellet. Inſtantem etiam paroxysmum retardatum non raro, eliſum, præventumque vidi facta longiſſima, quantum licuit, inſpiratione, & ſpiritu, quam fieri diutiſſime potuit, retento.

Quas mutationes hæc febris per autumnum ſubiverit, poſtea dicam, ubi menſes autumnales, Septembrem, Octobrem, Novembrem de-

deſcripſero. Hinc quæ ibi habentur, huc traducantur, ut integra ſit æſtivæ febris, & admirandæ variationis ejusdem hiſtoria.

Æſtivam appellavi hanc febrim, quod per æſtatem frequentiſſime fuerit ſpectata, etſi hinc ver jam occuparet, illinc usque ad finem autumni imperium ſuum prorogaret.

CAPUT XI.

REFLEXIONES IN HISTORIAS SUPRA RECENSITAS.

En febrim æſtivam anni 1777. mille formas ludentem, & mirifice protheiformem! En & apoplexias, & phrenitides, & ophthalmias, parotides, anginas, ſyderatas linguas, artusque, & pulmonum affectus varios, ac graves, & rheumata, colicas, convulſiones, & paroxysmos hyſtericos, & efflorescentias tanquam ejusdem fontis in diverſa dilapſos rivos nunquam ſiccandos, niſi ipſa ſcaturigine reſiccata.

Chamæleon hic verſipellis, bilem ajo æſtivam, multifariam imponere iis ſolet, qui annuum illum febrium circuitum, & epidemiarum indolem ſemper *eandem* in ſe, ſed millenis luſibus ludentem non ad ipſos ægrotantium lectulos, non penitiſſime fuerint edocti.

Qui morbos æſtatis hujus cum iis contulerit, ſub

quos aliorum annorum æſtates, atque alio adeo ſub ſole peperere, maximam inveniet morborum æſtivorum omnibus annis ſimilitudinem, genium eundem omnino, eandem materiem morbificam, atque eandem, ſi rei caput ſpectes, therapeuticam methodum.

Quodſi quid reperias diverſitatis, illius id generis erit, ut varium ſolummodo morborum numerum, diſcrimen varium, durationem eorundem, typum, effloreſcentias, criſes, complicationes, eorum aut præmaturum, aut tardiorem inſtante æſtate ingreſſum, aut fugam ſub autumnum, hyememque citiorem, aut magis dilatam diverſis æſtatibus variare diverſimode videas, aut hoc anno hanc partem corporis præ alia impeti. Quemadmodum enim *eadem* æſtate diverſiſſimam faciem *idem* morbus obvertit, etſi *eadem* ratione percurandus, ita variationes ejusmodi non eſſentiales *ejusdem* morbi multo frequentiores occurrunt æſtatibus *diverſis*.

Non paucæ equidem epidemiarum æſtivarum deſcriptiones proſtant, quas qui ſcripſere, quaſi novas quasdam, aut nunquam omnino, aut rariſſime viſas & arbitrabantur, & poſteros ſic perſuadebant. Id inde contigit, quod adventitium quoddam, non eſſentiale, ſed *hoc* anno eminentius fortaſſe, atque univerſalius ſpectatum ſymptoma arripuerint, indeque, tanquam a nota characteriſtica digreſſi, epidemiæ notionem formarint, non utique genuinam, cum ex accidentibus ſolum non neceſſariis, & mutabilibus repetiretur, atque etiam deceptricem, quia morbi notionem malam mala conſequi methodus debebat. Verum qui ad artem recte conſequendam Coi oraculi ſuaſu (*) *omnium primo anni*

(*) L. de aëre, loc. & aq. c. 3.

anni tempora animadvertit, quid horum quodque poſſit efficere, quive omne fere tempus penes ægros numeroſos, & morborum indole perveſtiganda, & experiundo conſumit, nullius vel magiſtri, vel opinionis prædilectione abreptus, in id unice intentus, ut proſit, ut periculum omnium faciat, & quæ didicerit meliora, retineat, vulgetque, is, inquam, hanc mirificam morborum quavis æſtate recurrentium ſimplicitatem nunquam prætervidebit, utut verſicolorem, & variegatam; epidemiarum deſcriptiones, etſi quam maxime mancas cum emolumento leget, & tanquam ex ruderibus, quod olim ſteterat, ædificii formam delineabit.

Hanc popularium per æſtatem morborum ſimilitudinem vel ipſa Hippocratica peſtilentis epidemiæ deſcriptio probat, remotiſſimo licet ſub cœlo facta, & quam plurimis abhinc annis; „ Etenim & ignes ſacri quam plurimi numerantur, & faucium dolores, & oris fervida ulcera, lippitudines humidæ, longæ, diuturnæ, cum doloribus; febres ardentes, ſoporoſæ, anxiæ, horridæ, per vices exacerbatæ, phreniticæ, cum alvo turbata, ſeceſſibus crudis, tenuibus, multis; tubercula foris, intus, circa inguina; carbunculi per æſtatem multi &c.

„ Circa alvum multis multa, & nociva acciderunt, teneſmi, lienteriæ, dyſenteriæ, ſeceſſus bilioſi, pingues, tenues, aquoſi, tormina, & volvuli maligni. Multa præterea alia febrium genera graſſata ſunt, tertianæ, nocturnæ, continuæ, longæ, erroneæ, anxiæ, inconſtantes, ubi alvi plurimis turbabantur. " (*)

Sed

(*) C. III. de morbis popularibus ſect. III.

Sed & ægrorum hiſtoriæ, quas deſcriptæ epidemiæ ſubnexas legimus, eandem ad amuſſim imaginem ſiſtunt, quam noſtris quotidie oculis per æſtatem febris æſtiva obtulit bilioſa, pituitoſa, putrida, malignaque ſeu ſuapte ingenio, ſeu ob remediorum neglectum, ſive ob ſiniſtrum eorundem uſum.

Quædam ad hæmoptoën pertinentia. Hæmoptoën & hoc, & præterito anno per æſtatem, & autumni initia perfrequentem experiebamur, cum difficili ſubinde ſpiritu, ardore thoracis, & pungente lateris dolore, & febre.

Quidam excepta ſputatione cruenta nil moleſtiarum querebantur. Fuere, qui ſæpius jam, atque etiam aliis æſtatibus ſanguinem tuſſitando rejecere, & a multo jam tempore copioſa, glutinoſa, & puris quamdam ſpeciem præ ſe ferentia, noctu, & horis antelucanis extuſſitarunt. Hos omnes aut febris tenuit luculenter bilioſa, aut bilioſa ſaltem *diſpoſitio*, & occulta febricula. Sapor certe, & lingua alieni quid habuere, & minutum erat aliquantum deſiderium cibi. E ſomno evigilantibus matutino amariuſculum quid præter morem moleſtum fuit, aut pituitæ copia, ac male ſapidæ ſalivæ, fauces replens.

Hos omnes in conſpectu multorum Noſocomium adeuntium & tuto, & intra non multum tempus cum conſtantia perſanavimus.

Non deſtiti, eos, qui ægrotos viſentem ſequebantur, *in hanc hæmoptoes ſpeciem* reddere perattentos: eam a bile æſtiva effici, quemadmodum multi alii æque mirabiles effectus, obſervationibus oſtendi certis, & multiplicibus. His, qui ſic ægrotabant, aqua ſimplici cum multo oxymelle, & ſale medio uſis exacto nych-

the-

themero emeto-catharſi ventriculum ſubvertimus, multamque plerumque bilem, & αιμωῤῥαγην ανω, ϗ κατω copioſam eliminavimus, & quanto cum emolumento, quamve intra breve tempus conſecuto! Vomentes ne guttam ſanguinis rejecerunt; qnaſi ipſa emeſis hiantia pulmonum vaſa quovis auxilio citius, atque efficacius ſtringeret; & vomitu jam peracto aut nihil omnino ſanguinis, aut ejus nonniſi paucum quid per intervalla, & ad exiguum tempus comparuit.

Repurgato abdomine ſalina remedia continuabamus, quo impetum humorum ad abdomen inclinaremus, liberum modo, & liberiori ſanguinis periodo, rejecta illuvie aliena, idoneum effectum.

Sed & hominem a relapſu præmunire oportebat, ac novam novi fomitis bilioſi geneſin præcavere, & corroborare laxos pulmones, ne denuo ſanguinis plus, quam apte cohibere poſſint, ſuſcipiant, ſuſceptumque male dimittant. Hic ſanguinis receptus ad imbecillum viſcus tunc potiſſimum eveniet, cum meare is libere per abdomen nequit, multis utpote, alienisque ſordibus gravatum. Ea ratio fuit, cur vim ventriculi acuerimus, & reſtituerimus robur univerſo corpori remediis amaricantibus, aliisque hunc in finem laudatis. Sed ſub uſu iſtorum alvus liberior eſſe debebat, & ter, quaterve quotidie reſpondere, ut ſic humores deorſum, & ad alvum vergerent huc continuo invitati, & eorum vis a pulmonibus averteretur.

Hac methodo etiam illos ſanavimus, quibus redire hæmoptoë omni æſtate ſolebat, & quibus repetita, & profuſa ſanguinis miſſio, priusquam nobis committerentur, hanc e pulmoni-

bus hæmorrhagiam adeo non ſtitit, ut eam etiam adauxerit.

Qui *hujus* hæmoptoes notionem habet, & vires opii noverit ſanguinem rarefacere, & eſſe impuro ventriculo inimicas, æque noverit, opio locum hic nullum fuiſſe, eoque morbum fuiſſe graviorem effectum.

Adſtringentium remediorum vanitatem, qui non ſperabatur, eventus docuit.

Rubor faciei intenſus, & oculi quaſi ſanguine ſuffuſi neutiquam nobis aut plethoræ, aut phlogoſeos ſignum fuerunt, nec ulla ideo phlebotomiæ neceſſitas fuit. Biliosi ſæpenumero ſupra modum rubuerunt, at everſo ventriculo, & bile refuſa cum levamine palluere. Nec qui e naribus ſanguinem ſtillabant, aut quibus ex utero prodiit, idcirco pro plethoricis, aut inflammatis habebantur, ſi cætera reclamarint. Ipſe febrilis impetus ſanguinem vel e naribus, vel ex utero movebat. Si quando horum quid in morbo comparuit, nec inde quid mali præſagiebamus, nec ſperabamus quid boni; neque unquam ullam inde agendorum rationem depromebamus. Suffecerat ſpectaſſe ipſum morbum, ejusque principem cauſam, atque huic medelam oppoſuiſſe directam, & parem.

Curavimus morbos ſubinde compoſitos ex inflammatorio videlicet, & bilioſo. Id morborum connubium diverſorum verno maxime tempore eveniebat, hyemali phlogoſi nondum penitus diſſoluta, & longius hinc inde procurrente in tempora bilioſa.

Sed & alia ratione bilioſæ febri ſubinde vera inflammatio ſub exitum veris jungebatur, ubi bilis diatheſin offenderat inflammationibus aptam, & ſanguinem ſuccendebat. Eam febrium compo-

poſitionem plerumque quotannis etiam autumnus profert, præmaturo præprimis frigore horreſcens, aut proximus hyemi, ubi bilem æſtivam brumalis inflammatio propulſat, cum eaque ſubinde concurrit.

Quodnam hic in medendo conſilium arripuerimus, quave fortuna, vel infortunio, hiſtoriæ morborum docent.

Ubi febris, quæ ex bilioſa, & inflammatoria coaluit, phlebotomiam exigebat, ſanguinis corium vidimus non albidum, quemadmodum in impermixta alias inflammatione ſolet, ſed flaveſcens, vireſcens, flavo, viridique ſero innatare, craſſum valde, & tenax.

In emeto-catharſi pluries repetenda eam legem ſequebamur, ut omni alterno, tertiove die ſeceſſum, & emeſin moliremur, donec febris aut emanſerit penitus, aut maximam partem deferbuerit, dummodo vires id genus remediorum admitterent, quibus vigentibus emeticum reiteravimus non ob nota ſolum onerati ventriculi ſymptomata, & febrim aut eodem decurrentem tenore, aut denuo inſurgentem, ſed etiam ob linguam ſiccam, aduſtam, nigreſcentem, retorridam, ligneam, aut ob cephalalgiam magnam, & capitis calorem gravem, eumque ſenſum, ac ſi, ut ægrotantium phraſi utar, *caput diffiliret.* Mirum certe, & ſubitaneum febrilis æſtus ſolamen ab emeto-catharſi ſæpiſſime vidimus. Hinc factum, ut nunquam in mentem venerit, oxyrhodina, & neſcio quæ epithemata capiti adplicare, quæ ægrum, & aſſidentes dulci potius futuri levaminis ſpe lactant, quam relevant.

Ubi phlebotomiæ male inſtitutæ vim vitæ confregerant, periculoſum fuerat alvum, aut

vomitum periclitari. Novi enim & mortem illatam, eamque repentinam, ubi æger miſſo antea ſanguine enervatus potionem emeticam hauſerat, utut non draſticam, utut multa, pravaque ducentem, quamve vegetior alius eodem in morbo fuiſſet expertus ſummopere ſalutarem.

Id aſſero, *non propinandum emeticum eſſe, usquedum os non amplius amareſcat, & lingua mundetur, nec ventriculus doleat.* Hæc enim ſymptomata ſub initium morbi pravæ illuviei debebantur, quæ eliminatis licet ſorbibus nihilominus perſtant, non jam a malis contentis generata, ſed a languidiſſimo ventriculo, & ab introrſum verſo humorum ſalivalium ac bilioſorum niſu, eorundemque ſecretione, & excretione ob pharmaci ſtimulum adaucta. Eo in caſu firmare ſyſtema gaſtricum anniſus ſum, & hiantia vaſa adducere remediis amaricantibus, & cortice imprimis peruviano.

Omnium ultimo linguæ mundities, & naturalis mollities rediit, nec ægro a relapſu ſufficienter proſpectum exiſtimabam, donec lingua per omnia ſe haberet, uti in ſanis ſolet.

Si morbus *princeps* emetico indiguit, haud facile quidquam coinciderat, quod emeſin *contraindicaret.* Variolarum nullum ſtadium, nec morbillorum, nec catamenia, nec graviditas, nec lochia, nec aliud quid *curam antibilioſam*, ubi ejus neceſſitas fuerat, vomitoriis inſtituendam prohibuerunt. Mirabar multoties, hæcce *coincidentia*, variolas, morbillos, purgationes mulíebres &c. ob æſtivam hanc febrem multum a ſuo tramite deflexiſſe, evaſiſſe anomala, gravia, periculoſa, & ſola methodo illa, quæ febrim popularem *directe*, atque efficaciter aggrederetur, fuiſſe denuo intra orbitam reducta.

Con-

Contraindicantium numerum in dies experior eſſe multo minorem, ac olim arbitrabar.

Indicationes curativas non deſumſimus ex febrium aut vario typo, aut luſu vario ſymptomatum; ſive enim continuam quis diceret, ſive remittentem aut ſtatis horis, aut erroneo modo, ſeu intermitteret quacunque ratione, ſeu efflореſcentiis quibuscunque ſtipatam, & quidcunque græci nominis ſchola vetus tribuiſſet, omnibus *eandem* fecimus medicinam, ubi *eandem* febris cauſam advertebamus, aut *propemodum eandem*. Hinc cauſæ morbificæ, non autem variis ejusdem cauſæ effectibus, aut luſibus, & modificationibus adventitiis medendi methodus adaptabatur.

Innumeræ ſunt pulſuum deceptiones, quas de induſtria vitabamus, cum nihil magni, ac decretorii aut omitteremus, aut moliremur, ſuadente vel diſſuadente ſolo pulſu, ſecurioribus ſemper ſignis confiſi.

Pulſus pleni, fortes, duri, vibrantes, & plurimum exagitati in febre bilioſa plethoram, & phlogoſin ſæpenumero mentiebantur, ſed ſubverſo ventriculo, remotoque bilis ſtimulo mox molleſcebant, naturalibus vix diſſimiles.

Aliam pulſuum fallaciam vidimus, ſi quando iisdem a rhythmo naturali non abludentibus ægrum nihilominus plena diſcriminis febris tenuit.

Curtam habuimus materiæ medicæ ſuppellectilem, non ob penuriam, ſed quod ita nobis placuerat ipſismet. Comtas remediorum formulas illi ſibi ſervent, queis dura neceſſitas incumbit matronarum palatum deliniendi, aut ea propinandi, quæ ſuo ſe pretio commendant.

Primo nychthemero aquam puram copioſe hauriendam dedimus, cui aliquid oxymellis commi-

miſcuimus, ex æquali portione aceti ſimplicis, & mellis ſola miſtione parati.

Hunc potum omnibus decoctis præferebamus, quod & parabilis eſſet, & ægris gratiſſimus large potaretur. Interea temporis potiunculam ſalinam propinabamus in plures diviſam doſes ex aquæ ſimplicis dimidia libra, & drachmis duabus *arcani*, quod vocant, *duplicati* compoſitam. Plus ſalis medii intra viginti quatuor horas ingerere nolebamus, ne alvus, antequam emeticum exhibeatur, nimium fluat, & propinatum poſtea emeticum convertatur in purgans, id quod plerumque fiebat, ubi vomitorium alvum offenderat jam antea diarrhœicam. Plus profuerat cholera artificialis, quam ſola dejectio vomitu carens.

Peracta emeſi ſola aqua, melle, & aceto utebantur, & octo fere horis nil alterius remedii ſumſerunt. Turbas tempus ipſum, & blande obrepens ſomnus multo felicius, tutiusque compoſuit, quam qualecunque narcoticum, a quo plerumque abſtinebamus. Elapſo hoc tempore, quid ultra facere oporteat, expendebamus; vel enim eandem, quam initio, potiunculam ſalinam, vel vero, ſi quando glutinoſa potius, quam bilioſa vomuerant, mixturam præſcripſimus ex libra dimidia aquæ ſimplicis, & drachmis duabus ſalis ammoniaci, adjecto pauco melle confectam. At ubi fuſior alvus, & virium dejectio ægrum affligerent, pulveris radicis arnicæ drachmam dimidiam, aut integram omni quarta, vel & omni altera hora vel ſolam, vel una cum aliis *coindicatis* dedimus.

Qui ſanguine male emiſſo, aut morbi diuturnitate confecti compage jamjam diſſolvenda ad nos venere, ocyus corticis peruviani decocto uſi

ſunt,

ſunt, emeſi aut neglecta, aut eadem modeſtius, & ope ſolius radicis ipecacuanhæ concitata.

Reconvaleſcentium vires decoctum herbarum, & radicum amaricantium, & victus idoneus reſtaurabat.

Multa adhuc ſuperſunt, quæ, prout memoriæ occurſant, narrabo, per æſtatem potiſſimum obſervata.

Pulſuum debilitas vera, & fictitia.

Sic pulſus exiles, & ferme ſub digito evaneſcentes, celeresque in febre æſtiva ſæpius deprehendi. Tunc vero inquirendum fuerat, quænam ex duabus cauſis, quarum ſingulæ exiliſſimos pulſus faciunt, obtineat; ſubinde enim *vera* aderat virium jactura ob multas, largasque ſanguinis miſſiones, & ſymptomaticum, ac grave profluvium alvi; at tunc, utut ægri multa ſubinde fæce putrida abundarent, tamen, pravorum licet ſuccorum evacuationem non tulerunt.

Debilitatis veræ cauſa, & medicatio.

Puella phlebotomiis, priusquam ad nos deportaretur, ad incitas jam redacta, poſt lenem emeſin, rejectaque multa licet, & amurcoſa bile mox lapideum artuum frigus exhibuit, pulſibus arteriarum omnino abolitis, & morte, quam forte poſt aliquot primum dies, non propinato emetico obiiſſet, paucis ab emeſi horis inſecuta.

In hac *vera* debilitate *directam* medendi methodum ope emeto-catharſeos jam non amplius poteram adhibere, ſed viribus vitæ conſulendum decocto corticis, radicis arnicæ infuſo, vinoque fuit, ut vires vitæ erigantur, erectæque aut ipſæ morbificam materiem coquant, eliminent viis, & modis variis, lente equidem, & cum diſcrimine, & per ambages.

Subinde ægri ex hac ingenti imbecillitate reſo-

focilliati leniorem emeſin *ſerius* utiliſſimam experti ſunt, quæ ſtante illa exigua vitæ vi, & citius inſtituta enecuiſſet.

An in vera debilitate veſicantia proſint.

Veſicantibus in vera maligne decumbentium debilitate a longo jam tempore non ſum uſus. Stimulos habent brevi denuo evanidos, ſudorem ſæpe noxium cientes, quæve & alvum, atque urinam cohibent, necroſin interaneorum imminentem accerſiunt, & majorem plerumque ruïnam virium, & torporem relinquunt. Gaudeo, me a miſerrimo hoc maligne febrientium auxilio, ex quo mihi melior medendi ratio innotuit, auſpicato plerumque abſtinuiſſe.

Perraro contigit, ut in vera debilitate ventriculus, & inteſtina omnia cardiacum quodcunque nauſearent, nihilque medicamentoſi valerent ad vias ſecundas ablegare, atque a remediis quibuscunque potius opprimerentur. Veſicante tunc uſus ſum, & excitantem cantharidum vim per inhalantia cutis vaſa, non ſalutato ventriculo, immiſi.

Eodem quoque tempore, & eodem fere conſilio epiſpaſtica ſuris admovi.

Pulſuum fictitia debilitas.

Alteram exiliſſimorum pulſuum cauſam non raro in iis vidi, qui nullas adhucdum evacuationes paſſi ſunt, aut ſaltem parciores, quam ut inde tanta debilitas deduci quiverit. His vero materies circa præcordia ſummopere turgebat. Cardiacum fuerat emeto-catharticum, quod pulſibus vigorem illico reſtituit. Fictitiam hanc debilitatem ſtimulantia non emendarunt, ſed mirum quantum auxerunt.

Quæ ſit epocha, qua febres ga-

Febres bilioſas in putridas, in malignas multiplici ratione converti alibi aſſerui, neglectu potiſſimum, aut regimine calido, aut phlebotomiis præter rationem inſtitutis. Quamdiu febres

bres ejusmodi bilioſæ ſolventibus, atque emeſi uni, aut pluribus ceſſarunt, eæ necdum malignitatis accuſabantur. Ubi vero quacunque ratione aut putrida abdominis illuvies ſanguinem ita coinquinarat, ut ſolventibus, & emeto-catharſi non potuerit amplius ſubduci, atque intra breve tempus eliminari, malignitatem adeſſe arbitrabamur. *ſtricæ in malignas abeunt.*

Methodum medendi tunc *indirectam* adhibebamus, eamque in eo reponebamus, 1. ut vis vitæ non nimis torpeat, ſed ita intendatur, ut humoribus permixtam alienam materiem attenuet, ſubigat, aut aptam efficiat, quo per varia corporis cola, ad quæ adpulerit, trajiciatur, atque ita exterminetur. 2. ut ne nimium vivida vis vitæ ſit, & contra inimicam materiem potentius inſurgat cum diſcrimine ægrotantis. *& quænam tunc methodus conveniat.*

Tunc vires ægri adcurate, ac juſte oportuit æſtimare. Torpidam vitæ vim vinoſa, amara, & ſtomacho amica erexerunt, & fibras imbecillas decoctum corticis peruviani, infuſo-decoctum radicis arnicæ firmavit. Quibusdam, queis neutram in partem vis vitalis peccavit, decoctum radicum graminis, & taraxaci cum oxyſacharo propinavimus, quantum absque incommodo haurire potuerunt, & quin ventriculus læderetur. *item cui rei ea methodus unice innitatur?*

Spem omnem in juſto hoc virium moderamine conſervato, atque in eo reponebamus, ut omnia cola reddantur aperta, & adpellenti morboſæ materiæ excipiendæ, excernendæque idonea. Alvum habere facilem, & urinas expeditas magnopere profuit.

Hinc in exacta virium vitæ penſitatione rei cardinem verti exiſtimavimus.

Nullam interim excretionem violenter urgeba-

bamus, nullamque ita profuſam eſſe ſinebamus, ut inde viribus metuendum fuerit, aut aliæ nimium langueſcerent, & ſupprimerentur.

Atque ita pugnatum in eo morbo fuit, ubi inimica materies jam eos fines tranſierat, intra quos conſtituta directam ſolventium, atque catharſeos poteſtatem fuiſſet experta.

Nunc, cum illa jam eo irruerat, ubi ſolventium, vacuantiumque viribus jam non amplius ſubjecta fuit, res ſoli ferme medicatrici naturæ committebatur. Languidos ejuſdem conatus incitavimus, ferocientes moderabamur, aberrantes reduximus.

Hinc nullum habuimus remedium, quo in omni, ac ſingula maligna febre, & ſemper uteremur.

Idcirco recens non raro aqua, eaque frigidiuſcula cum ſacharo, & pauco vitrioli ſpiritu, ut *limonadam* referret, aut graminis, & taraxaci, cichoreique decoctum, vel etiam utrumque hoc genus remediorum, & lenta, minimeque tumultuoſa feſtinatio multis ſalutem attulit, quos tumultuoſa agendi ratio, & camphora, & ſerpentaria virginiana, aliaque ſtimulantia, & alexipharmaca peſſum dediſſent.

Sed & horum, & conſimilium uſus eſſe in magna virium jactura poteſt.

Quodſi tamen excitantibus, & cardiacis opus fuerat, illa mihi magis placuerunt, quæ ſtomachus plerumque libenter admittit, quæve & ſanum alias, ſed languidorem valent recreare, amara, corticis peruviani decoctum, aut ejuſdem extractum, vinum &c.

Aër frigidior, recens, hauſtus frigidæ, ſorbillationes vinoſæ ſæpiſſime pluris ſunt, quam immites, & ventriculo inimici remediorum quorun-

rundam ſtimuli, qui poſtquam remoti fuerint, vitæ viribus nullum augmentum permanens addiderunt.

Maxima vis eſt aëris frigidiuſculi, recentisque in prohibendis bilioſis morbis. Qui compluribus diebus aërem calentem, & non perflatum hauriunt, ventriculo gravantur, minus appetunt, ac ore amaro ſunt, & febrire incipiunt. His ita ægrotantibus præmiſſo ſolvente, & antibilioſo potu multam bilis amurcam, & magno cum levamine excuſſimus. Ejus rei exempla complura in iis vidimus, qui tempore æſtivo ex morbo quodam chirurgico decubuere in anguſtioribus cubiculis, atque una cum aliis. Supervenientes id genus febres gaſtricæ morbos ipſos chirurgicos, vulnera, ulcera &c. effecere repente, & multo pejores. Imminentem non raro in parte læſa gangrænam cura antibilioſa repreſſimus, & ne ſanati denuo relapſum paterentur, aere luſtrato, & ſtomachicis remediis ventriculo cavimus. *Aëris concluſi, putridique ventriculi vim infringit. & febrim gaſtricam invitat.*

Hanc febrim, quæ vulneratis, ulceratis, aut alio chirurgico morbo affectis, atque in Noſocomio diutius concluſis inſidiabatur, *noſocomialem* appellabamus, etſi reapſe a febre gaſtrica, bilioſa, putrida ne hilum differret, ſeu notas utrique communes, ſeu methodum medendi ſpectes. *aut Noſocomialem, quam a vitio gaſtrico ſemper natam obſervabamus.*

Nil prorſus periculi hæc febris *noſocomialis* habuit, cum eam ultra initium progredi non ſineremus.

Febrium gaſtricarum certæ fuerant in ſalutem prædictiones, malignarum vero perquam incertæ. Quis enim certo prædixerit, mateteriem intra viſcera receptam canales ubique pervios offenſuram, nullae oberraturam, nullibi

bi plus æquo coacervandam, petituramque recta eſſe vias illas, quibus tuto egeritur!

Dies critici an fuerint in febre æſtiva obſervati. Quæ de criſibus, certisque illarum diebus tradi ſolent, obſervari in ægris noſtris aut non poterant, aut ita obſervabantur, ut multi absque inſigni, viſibilique materiæ exeretione, & lente ſeneſcerent, aut illa absque dierum delectu eveniret. Multi initium morbi ignorabant, ii præcipue, quibus is inſidioſe obrepebat, quive leviora valetudinis incommoda vilipendunt. Plerique de primo morbi die dubitabant; in paucis de morbi exordio exacte conſtitit.

Idcirco in exhibendis remediis nullum omnino diem aut præſentem, aut imminentem morabamur. Etſi enim dierum criticorum doctrinam obtinere ſumamus, ea tamen ignorato morbi adcurato initio inutilis plerumque fuerat, atque infida.

Manifeſtum exemplum malignæ febris non contagioſæ. Puerperam ad nos deportarunt febre gaſtrica laborantem, ſed neglecta, & pravo regimine in maligniſſimam converſa. Hæc paucos poſt dies mortem in Noſocomio obiit. Infanti mater jam maligniſſime febriens domi ſuæ ubera porrexit. Puellum morbi contagium nullum hauſiſſe, incolumem manſiſſe, & vegetum, maritus aſſeruit.

Mictus difficilis in febre æſtiva. Febre bilioſa correpti, præcipue æſtate adulta, ſtrangurioſe minxerunt: paucis lotium omne ſupprimebatur. Solventia ſalina, & emeto-catharſis renes, & veſicam illico expediverunt. Ab emollientibus, mucilaginoſis, & oleoſis penitus abſtinebamus, quæ crudam abdominis illuviem ſua mole, & prava qualitate auxiſſent.

& moleſtiſſima diarrhœa. Pleroſque febricitantes æſtate, & per autumnum

num moleſtiſſimus ventris fluxus vexavit, vires ſummopere exhauriens, & ſubinde difficillime ſiſtendus. Ægri a levi purgante plurimum lædebantur. Idem omnino noſtris ægrotis acciderat, quod Hippocrates accidiſſe ſuis L. III. ſect. VII. de morb. vulgar. teſtatur: „ Purgationes (καθάρσιες) plurimos offendebant: eorum vero, qui ita habebant, plerique quidem ſubito moriebantur, multi etiam diutius perdurabant. Atque ut ſemel abſolvam, tum qui diuturnis, tum qui acutis tentabantur morbis, ex ventris vitio omnes fere periere; omnes namque venter pariter ſuſtulit. "

Febris ſcarlatinæ origo.

Scarlatinæ febres, quarum copiam ver primum, & ſerus autumnus dedit, vigente æſtate fuerunt perquam raræ. At omnes, quotquot habuimus, fuere originis gaſtricæ, & non raro vitium inflammatorium fuerat commixtum. In ea enim tempora hæc febris incidebat, ubi binæ differentes anni conſtitutiones, hyemalis nempe emoriens, & inchoans æſtiva, & vice verſa, ſeſe excipiunt.

Quonam vomitorio uſi potiſſimum ſimus?

Hoc anno vomitum movere ſolebam duobus ſcrupulis radicis ipecacuanhæ, cui granum tartari emetici adjeci. Si cui adulta æſtate, qua fluxus alvini increbuerunt, venter ad nos venienti profuſe fluxit, propinatum emeticum raro vomitum commovit, ſed purgantis inſtar diarrhœam multo reddidit auctiorem, atque enervantem. Hinc alvum fluidiſſimam exhibita theriaca Andromachi prius cohibui, & elapſis ab aſſumto narcotico una, aut duabus horis emeticum propinavi. *de modo.*

Peracto vomitu diarrhœa ſubinde compreſſa eſt; perſeverantem diutius infuſo-decoctum ra-

dicis

dicis arnicæ, aut ipſa in pulverem contrita radix certo, at pedetentim ſtitit.

& tempore exhibendi emetici. In febribus intermittentibus, uti & remittentibus vomitorium finita primum exacerbatione dedi, quo tempore ſuperficies omnes externæ, atque internæ ſudoribus maduerunt.

Somnus, ſudor levans poſt emeſin, absque opio. Poſt emeſin opiata non dedi, niſi ſi forte peculiari ſymptoma intempeſtivius urgeret opio compeſcendum. Peracto vomitu plerique inter levantes ſudores placide obdormiverunt.

Aphtharum origo, & cura. Aphthas in adultis impura ventriculi illuvies produxit, easque nullibi offendi absque ſtomachi cruditate. Emeto-catharſis, & dein gargariſmata ſubadſtringentia, ne oris ulcuſcula certe non critica, in laxo, & putredinem facillime concipiente faucium corpore latius ſerpant, requirebantur.

Nunquam pulſum exploro recenter evigilantium, ut inde febris aut decrementum metiar, aut intenſionem; omnes enim mox e ſomno expergefactos calere multum, febrire valentius, & habere ſe pejus obſervo, at ubi diutius jam vigilaverint, juſtam morbi menſuram exhibere.

Pauca quædam de futurorum in acutis prædictione. Exponam nunc, ad quæ animum præprimis adverterim, ut, quem morbus eventum ſit ſortiturus, mente quodam modo præcipiam.

Novi equidem in acutis infidas prædictiones eſſe, traditaque in eam rem præcepta multa vacillare, & claudicare. Nihilominus frequens ægrorum acute ægrotantium contemplatio intellectum ita diſponit, ut varium morbi diſcrimen, & ſalutis, aut mortis majorem, minoremque probabilitatem, atque ejus probabilitatis quosdam veluti gradus concipiat, dijudicetque, an æger pone illam quaſi lineam adhuc-

hucdum adhæreſcat, ubi æqualia vitæ, & mortis momenta ſunt, ſpesque, & metus æquilibrantur; vel vero an ab eodem receſſerit jam, & quamnam ad partem, & quantum.

En pauca quædam huc attinentia, quorum memoria nunc ſubit.

Siquando inflammatoria febris ſananda obvenit, quam potu multo, atque antiphlogiſtico, & terna largiori phlebotomia inſtituta exardeſcere nihilominus, atque efferri obſervabam, æger in magno diſcrimine verſabatur. Non id dico, non pluribus perſæpe phlebotomiis in curanda phlogoſi opus eſſe; at illud fidenter aſſero, inflammationem poſt tertiam ſanguinis, eamque liberaliorem miſſionem infringi multum debere, aut ſaltem non ultra intendi, ut ſpes ſalutis recuperandæ poſſit perdendæ vitæ metum ſuperare.

Pleuritides, & peripneumoniæ veræ cacochymis, aqua intercute, oedemate crurum, aut diuturno eorundem ulcere vexatis plerumque fuerunt lethales.

Quorum abdomen ſentinam putridam continebat, alendæ putridiſſimæ febri parem, ſimulque gravem phlogoſin aut inteſtina, aut pulmo conceperant, perierunt.

Ruri inflammationes thoracis graviſſimas initio viſas per hyemem, & ver obſervatas medicatione nihilominus nec operoſa, nec diuturna ſæpius ſanavi, quas in plebe urbana difficillimas vidi, & multo frequentius mortiferas.

Sed etiam ab anni tempore, morbisque per eam tempeſtatem regnantibus de eventu præſentis morbi augurium cepi.

Plurimum quoque intererat in dijudicando vario ſalutis diſcrimine, quo quis vitæ genere antea

tea uſus fuerit, perveſtigare: ſic fabri lignarii præ cæteris gravius hac æſtate, atque etiam diutius ægrotabant, & difficillime eluctabantur.

Qui in longo itinere, & laborioſe confecto, in febrim æſtivam inciderunt, atque ex via ægroti ad Noſocomium venerunt, rarius evaſerunt.

Febres, quæ initio leves, & periculi immunes eſſe videbantur, longas, judicatu difficiles, & non raro lethales vidi, ubi aut diuturna antea triſtitia, aut multæ vigiliæ, aut diæta tenuis, crudaque præceſſerunt.

Ancillas ægrotanti familiæ inſervientes, aut quas amaſii fuga, aut deluſus quacunque ratione amor in longum mœrorem conjecit, laſſas initio, nauſeabundas, ore amaro, & ſuperficiaria ſolum febricula, bilioſam referente, tentatas, plerumque laborioſa tandem, & plena diſcriminis ægritudo proſtravit.

Orphanorum puerorum, puellarumque febres periculoſæ fuerunt.

Febris bilioſa recenter orta, in homine antea ſano, & ſimplex, etſi valdopere exarſerit, plerumque periculo carebat, & intra non multos dies ſanabatur, ſi medicatio opponebatur apta, & tempeſtiva.

Eadem vero phlebotomiis multis efferata aut ægrum necabat, aut eum dubiæ, vacillantique ſanitati transmittebat.

Febris bilioſa æſtivo tempore latius dominabatur, at funera vix ulla dedit, niſi malam medendi rationem habuerat adjutricem.

Hyems, & ver hanc multo rariorem quidem, ſed eventus ancipitis, experiebantur.

Cum ſingula, quæ ægro extra Noſocomium acciderunt, aut quo quis victu uſus fuerit, & vitæ

vitæ genere, quæve morbum proxime fuerant prægreſſa, non raro neſcirem, utut omnia ſedulo perquirens, in id intentus fui, an in febre bilioſa, præmiſſis remediis ſolventibus, & emeto-catharſi ſubjuncta, æger inſigniter alleveturt, & præprimis, an rubicundus genarum color cum oris, labiorumque virore flavo in homogeneum magis totius faciei, albidioremque pallorem convertatur.

Inde felicem exitum augurabar, etſi elapſo nychthemero recrudeſcerent cuncta; hæc enim repetito pharmaco fugabantur.

Ubi vero ea bilioſorum rubedo ne hilum mutata perſtitit, non amplius febrim gaſtricam appellabam, ſed malignam, gravem, & ſortis dubiæ.

Febrim bilioſam ſubinde inſultu epileptico inchoatam in fœminis obſervabam, ſed eo ſponte ſoluto, & methodo antibilioſa adhibita cito ſanabantur, & quin reverteretur convulſio.

Convulſiones ſerius accedentes periculoſiſſimas vidi, maxime viris, etſi leves viderentur, obſcuræ, & topicæ.

Nihilominus in omni convulſione, maxime febrili, futurorum ſcientiam omnem incertam novi; novi enim e graviſſimis convulſionibus evaſiſſe alios, alios e multo levioribus periiſſe. Vaga, & errabunda nervorum affectio, quæ artus omnes hucusque forte graviter concuſſit illæſa vita, eosdem deſerere nunc ob ingenium verſatile poteſt, atque aut cor, aut muſculos thoracis occupare, & eliſo ſpiritu enecare.

Hinc vel in ipſis infantum convulſionibus, iisque vel leviſſimis in ſtimulum nervos irritantem omni opera oportet indagare, eumque auferre, ſed nil prædicere, neque mirari, ſi, quem

quem paulo ante quaſi recte valentem, jamque extra teli jactum conſtitutum deſerueras, paulo poſt inopinato convulſum audias, atque e vivis ereptum.

CAPUT XII.

DE FEBRIS ÆSTIVÆ COMPLICATIONE CUM ALIIS MORBIS, ET PARASITICA EJUSDEM INDOLE.

Febris æſtivæ varia complicatio cum aliis morbis.

Epidemicum morbum ægritudinum ferme quarumcunque, quæ per id tempus ſporadice occurſant, utut toto cœlo ab ſe invicem, & a communi illa temporis labe differentes, commilitonem agere, atque eas efficere multum anomalas, abnormes, & non raro mortiferas, quæ ſolæ, & absque epidemici conſortio fuiſſent perbenignæ, argumentis demonſtrare innumeris poſſum, cumulata quotidie obſervatione collectis.

Ejus complicationis notitia eſt admodum neceſſaria.

Cum epidemica conſtitutio quoſcunque alios, atque omnium horarum morbos ſuum quaſi ſub jugum cogat, ſuaque illis jura dictet, contingit, ut quem morbum intercurrentem hoc tempore hac methodo ſanaveris, alio ſanes longe alia.

Etſi enim ægritudo obveniens quavis anni tempeſtate, atque omnibus annis, & ubicunque locorum omnino eadem ſit, atque eandem etiam,

ſi

ſi ſola eſſet, medendi rationem depoſceret, tamen cum ſæpenumero periculi plus ab epidemico temporis vitio, quod aliud, atque aliud eſſe ſolet, quam ab ipſa hac ſporadica effectione naſcatur, alia erit, atque alia eidem affectui ratione medicandum.

Qui regnantem temporis conſtitutionem non aſſidue reſpexerit, neque inde ſuos ſibi canones efformarit, næ is alto ſe mari committit, ventorum ludibrium, & fluctuum præda.

Ea labis epidemicæ ſcientia alios inſuper uſus habet, eosque communi opinione multo majores. Prima enim naſcentium morborum exordia, nondum forte ſpecificis notis inſignita, atque adhuc ambigua, ex anni nota conſtitutione fortunato augurio præcipimus; & imminentis periculi vim occupamus.

Febris æſtiva complicatio cum vulneribus, ulceribus.

Multi per eos menſes, queis bilis præerat, aut vulnerati, aut contuſi, aut ulcerati, aut artubus confractis noſtræ curæ concredebantur. Cum omnia, quæ utilia eſſe noveramus, ſecundum artis præcepta, & ſollicite fierent, & ſanatio pulchre procederet, en repente febriculam, identidem grandeſcentem, typo vario, & ſi ad omnia animum adverteris, æſtivæ febri, cujus indolem luxuriantem ſupra recenſui, omnino ſimillimam. Interea, quæ pure bono, & carne læta hucusque floruere vulnera, ichore tenui, cinereo, flavo, viridique madeſcere, carnibus pallidis, liveſcentibus, nigris. Artus ipſos tumor ardens cum pallidiuſculo rubore prehenderat late diffuſus; & veſiculis, quales ignis admotus facit, ſtipatus. Verum nemo inde gravius mulctabatur, cum medicinam mox ipſi principi febri promtam opponeremus, & efficacem. Soluta, rejectaque biliformi fæce, omni ſecun-

da hora pulveris radicis arnicæ drachmam dimidiam, vel integram, cui ſubinde pauxillum camphoræ jungebatur, propinabamus. Optatos ſemper effectus videbamus, eosque non raro mirabamur perquam celeres.

Artum vero tumentem, & veluti ambuſtum, atque eryſipelatoſa phlogoſi tentatum aqua abluimus communi, cui camphoratum vini ſpiritum, & acetum lithargyrii inſtillavimus.

cum lapſu ab alto, læſionibus capitis &c.

Quos lapſus ab alto, aut vis externa læſerat, hi & eo laboraverant affectu, qui illatæ injuriæ debebatur, & paucos poſt dies vel inflammatione corripiebantur, ſi ea forte tempeſtate inflammationum imperium viguit: vel vero ex febre bilioſa ægrotabant temporibus huic morbo obnoxiis. Ea commixtio morborum me diutius latuit, conſiliique ſubinde inopem fecit, cum, quæ uno tempore multum profuerunt, alio incaſſum adplicari, atque etiam nocere viderem, in morbo, ut rei inſcius tunc arbitrabar, ad amuſſim eodem.

Connubii hujusce æſtivæ febris cum morbo quodam externo, qui nihil commune habere cum febre populari videbatur, hiſtoriæ multæ nobis ſuppetunt, quas referre & longus, & inutilis labor foret. Inſtar omnium unius puellæ morbus eſto, quem ad ultimum hujus libelli caput rejeci, plura ibidem de capitis læſionibus narraturus.

Febris æſtivæ connubium cum variolis, & morbillis.

Febris æſtiva cum morbillis etiam, atque variolis in ſocietatem coibat. Id genus conſortii in varioloſo vidimus, atque in omnibus omnino morbilloſis, quotquot in Noſocomio per totam æſtatem ea infirmitate defungebantur.

Obſervatio horna, aliæque, quas animo peratten-

attento, a præjudicatis opinionibus libero, atque ut prolem amatam afflictis parentibus ſervem, mire ſollicito, in Hungaria collegi ſinceras, & numero non pauco, in eam me ſententiam adduxere, *ut variolas, & morbillos eundem ſemper morbum, eumque benigniſſimæ indolis, ſi non omni ſemper, at ſaltem potiori tempore, reputarim, quive ſoli, atque extra conſortium pravum cito decurrunt, & periculo carent; ſed quos a miti ingenio ſuo populare temporis vitium detorquet, efferatos reddit, & exleges.*

Ex hac opinione eam mihi legem in ſanando utroque hoc morbo ſtabilivi, ut *febrim epidemicam, cujus preſentiam, & commixtionem cum ipſe anomalus variolarum, morbillorumve decurſus, tum propriæ epidemiæ ipſius notæ me edocuerant, methodo efficaci, & directa curem*, ea ſpe fretus, fore, ut, qui a ſuo ingenio abducti fuiſſent variolæ, & morbilli, malo utpote conſortio uſi, denuo ſuapte ad frugem redeant. Nempe & leviculum vulnus, & non magni momenti ulcus videram mores pravos induere, atque ob febris popularis ſocietatem benignæ indolis prorſus obliviſci, neque alia ratione res poſſe in integrum reſtitui, niſi eo conſortio diremto, & epidemico vitio ſublato Quidni eandem quoque vim varioloſis ulcuſculis epidemia intentet? quidni intentatam arceamus eodem modo, & illatam propulſemus?

Quæ animo conceperam, effeci, & nulla, aut vix ulla variolarum ipſarum, aut morbillorum ratione habita totus quantus in eo eram, ut in febrim popularem inquirerem, ſi complicationem ejusdem ex ſignis ſuperius recenſitis conjectaram, eique mederer non per ambages, ſed e directo. Hinc phlebotomiarum, purga-

tionum, vomitoriorum, veſicantium, antiphlogiſticorum, antiſepticorum opiatorum &c., is mihi uſus in variolis, & morbillis fuit, quem ipſe epidemici morbi genius eo in homine ſibi popoſciſſet, ſi nullæ aut variolæ, aut morbilli fuiſſent complicati. En, quo infortunio, quave fortuna meum ipſe propoſitum ſim executus.

Hiſtoria varioloſi. Murarius 17. annos natus, vegeta hucuſque valetudine uſus, & corpore robuſto, die 19. Maji veſperi capite doluit, non appetiit, ſitivit. Lingua modice ſcabra: epigaſtrium totum tendi ſibi, & præter morem repleri videbatur. Dedolatio: dormivit.

20. Maji modice incaluit. Cephalalgia major, præcordiorum, ac ad umbilicum pungens dolor cum ardore: lumborum, dorſique ardor, & tenſio: debilitas major: urinarum copia: anorexia, & ſitis aucta: linguæ aſperitas: noctu quies.

21. Maji capitis dolor major, lumborum minor: totius abdominis dolor intenſior, pungens, ardens: cætera, uti pridie. Obambulavit, & ad conſuetos labores feſſum corpus coegit. Somnus.

22. Maji. præcordiorum immanis ardor, manentibus cæteris. Sudatiunculæ, nox bona.

23. Maj. heſterna graviora. Sudores: abdomen inflatum, diſtentum, dolens. Veſperi paucæ puſtulæ varioloſæ proruperunt.

24. Maj. puſtulæ vix plures; ſymptomatum exacerbatio, cephalalgia tamen remiſſiore; ventris profluvium.

25. Maj. alvo denuo adſtricta cephalalgia gravius vexabat. Ingens ſitis, & præcordiorum, totiusque abdominis, lumborumque moleſtiæ ingraveſcebant.

26.

26. Maj. lingua areſcens, ſapor amarus: nox inſomnis.

27. Maj. mane nobis committitur. Variolæ paucæ, minutiſſimæ in facie, pectore, manibus. Petechiæ multæ, per dorſum præcipue, variolis interſperſæ. Sumto eo die potu multo, aquoſo, acidiuſculo, mellito, ſalino, veſperi multam, ductilemque pituitam ſponte vomuit. Ea nocte abdomine minus doluit: non ſitivit. Variolæ veluti recluſo carcere confertim proruunt. Nox multo tranquillior, ſed inſomnis.

28. Maj. omnia mitiora. Urina jumentoſa cum hypoſtaſi imperfecta, furfuracea.: oris amaror: impedita deglutitio, & ardor faucium, quas albicantes puſtulæ occuparant. Epigaſtrii minor dolor: puſtulæ plurimæ in facie, pectore, brachiis: petechiæ in dorſo multæ, roſeæ, lenticulari ambitu.

Cum ea tempeſtate commixtum genus febrium vigeret, ubi & ſanguis phlogoſin conceperat, & ventriculus ſordibus redundarat, venam primo ſecuimus, dein movimus emeto-catharſin: multam pituitam, & bilem eduximus eo cum eventu, ut abdomen mox a vomitu non doleret, extincta ſiti, calore nullo, & pulſibus ordinatis. Noctu ſomnus multus, tranquillus, non interruptus, reficiens. Sanguinem phlebotomia eductum cruſta tegebat gelatinoſa, diffuſa, livida.

29. Maji nulla febris. Tonſillæ tumidiſſimæ, & palatum numeroſis, albicantibus, miliformibus puſtulis exaſperatum. Variolæ in facie confertiſſimæ, confluentes, complanatæ, intropreſſæ: in brachiis faſtigiatæ, elatiores, ampliores, rariores, diſcretæ: in manibus con-

fluentes, & planæ: in dorſo quædam confluentes, diſcretæ plures, ſed & hæ aut complanatæ, aut intropreſſæ, quarum aliquæ apice erant cinereo, liventeque, at ambitu omnes læte roſeo. Per medium dorſum petechiæ multæ puncticulares, & rubedine diluta floruerunt. Appetit Urinæ naturales: variolarum plerarumque bonus color; ſed nullus ob faucium ardorem de nocte ſomnus.

30. Maj. labia, buccæ, lingua, fauces puſtulis numeroſis, albidisque refertæ Nullus ullibi, præterquam in faucibus, dolor, nulla prorſus ſalivatio, nullus faciei tumor, nulla febris. Oculi lacrimoſi: alvus ordinata: pauciores petechiæ,

31. Maj. puſtularum incipiens flavedo: modiciſſima febris: petechiæ perquam paucæ, & profunde flavæ. Facies non tumet. Vix veſtigium ſalivationis. Potiſſimam diei partem extra lectum, & obambulando tranſegit.

1 Junii facies, & hypopia magis tumebant, Febricula. Puſtulæ flaveſcunt, & forfice aperiuntur.

2. Jun: incipiens ſalivatio. Noctu ob reſtitantem ptyaliſmum ſtrangulatio; at alvo crebrius mota, & ſalivatione redeunte mox allevatus eſt. Manuum tumor, faciei tumore inferiora petente.

3 Jun. copioſus ptyaliſmus. Venter ſalibus, & manna ſollicitatus, & fluens: vix febricula: urinæ multæ. Potus largus, emolliens, diureticus, acidiuſculus ob admixtum acidum vitriolicum.

6 Jun. venter hucuſque profluens: ſalvatio parca: noctes tranquillæ: exiguus ad carpos tumor; puſtulæ exſiccatæ,

13. Jun. bene per omnia habuit. Pruritum moleſtiſſimum lenivimus, cum reſiccatas puſtularum cruſtas lacte tepido emolliremus.

Hoc tempore plures furunculi enaſcebantur, unde dolor, & pervigilium, largave ſuppuratio ægrum ipſis variolis multo immitius habuerunt.

Cortex peruvianus profuſam puris copiam cohibuit. Inde & vires rediere, duro, quo utebatur, opificio prorſus pares.

Variolarum ſtadia, & methodus medendi ſingulis ſtadiis conveniens, anomaliarum ratio.

Morbus varioloſus diverſa percurrere ſtadia ſolet, ſed quorum non eadem eſt apud omnes autóres ratio, nec idem numerus, nec eosdem cuivis ſtadio dies aſſignant.

Qua nos diviſione febrium diverſarum, & ſtadiorum uſi fuerimus, exponam.

Tres nobis epochas integer morbus habuit, & curricula tria.

Primo enim illud temporis momentum notabamus, quo receptum miaſma febre prodi peculiari cepit, ſpecifica, & ſui generis, cujus etſi naturam ignoraremus, ſociabile tamen ingenium noveramus. Ea enim, utut ſola non raro, & absque periculo intra triduum metam occupet, nihilominus epidemicam febrim in ſocietatem perſæpe adſciſcit, cum eaque per avia, atque invia fertur, atque hominem ut plurimum in præceps proruit.

Primo hoc ſtadio omnem operam in eo collocabamus, ut commixtæ huic febri potenter reſiſteremus, & cito. Qua re malignitatem, quam abnorme initium morbi portenderat, auſpicato abſterſi, aut, ſi nulla complicati epidemici ratio habebatur, laborioſos rerum exitus divinavi certus augur.

Alterum memorabile tempus erat, quo mate-

ries cocta inviolabili lege ad cutem projiciebatur, projectaque febrim ſolverat.

Quodſi æger febrire pergeret aut eodem tenore, aut & remiſſius, non jam cum febre varioloſa mihi rem eſſe arbitrabar, quam metaſtaſi cutanea judicatam ex integro noveram, ſed cum alia quacunque, eaque, ut plurimum, populari.

Hinc eidem medicinam fecimus vel *antiphlogiſticam*, ſi forte rigente bruma, aut primo vere inflammatio graſſabatur: vel *antibilioſam*, temporibus bilioſis.

Nec ullo modo ipſas variolas reſpexi, & ſanguinem miſi, aut eo non miſſo alvum, vomitumque movi, & ante eruptionem, & ſub ipſa, & poſt eandem, prout commixta febris exigebat.

A prima puſtularum eruptione alterum ſtadium metiebamur, quo jam non varioloſum morbum, ſed multos minutulos tumores conſiderabamus *inflammatoriæ indolis*, & in ſuppurationem abituros. Is tumorum in abſceſſus tranſitus cum absque febre haud contingat, eam tamen non peculiarem, aut ſpecificam exiſtimabamus, ſed quæ omnem inflammatum tumorem proſequitur, evolvit, & ad maturitatem perducit.

Hæc altera variolantium febris, ubicunque ſola fuerit, plerumque æque innoxie decurrit, ac in alio homine ſolet, cui locus alicubi externus inflammatur, inflammatusque in benignam ſuppurationem tendit. Hinc artis ſuppetiis ea febris raro indiguit.

Quodſi nihilominus in homine plethorico, phlogiſtico, & inflammatoria anni conſtitutione ea nimium efferebatur, febrilem impetum miſſo ſan-

ſanguine, atque omnibus antiphlogiſticis præſidiis moderabamur.

Evenerat etiam, ut in ægro cacochymo, & imbecillo ea febris langueret, & malos corporis ſuccos non valeret in pus bonæ indolis commutare, & efficere abſceſſus bonos. Eo in caſu & eo victu, & iis remediis utebamur, quæ vim vitæ exacuunt, & corpus firmant, peruviano cortice potiſſimum, & *pauperum Kinkina*, ſeu pulvere radicis arnicæ. At ſive langueret, quod rarius contigit, ſeu exorbitaret, facilis plerumque medicatio fuit, dummodo ea febris ſecunda ſola fuerat, & nulli alteri epidemicæ febri ſociata. Potiſſimum a populari biliosa, pituitoſa, putrida, maligna febre metuimus, ſi ea aut primæ variolantium febri jungebatur, atque in alterum, & tertium ſtadium varioloſi morbi provehebatur, aut ſerius accedebat, ſecundamque febrim conturbabat.

Univerſim is nobis in ſecundo variolarum curriculo medendi canon fuit: *febrim maturatoriam hujus ſtadii ea ratione curare, qua eandem febrim cujuscunque alterius inflammati, & proxime ſuppurandi tumoris ſocium curamus, ſed maxime vim epidemiæ quam ſollicitiſſime prohibere.*

Hoc alterum morbi ſtadium initio diei quarti, & fine decimi concluditur, quem temporis tractum autores alii in duo ſtadia diſpeſcunt, nosque ideo non dividimus, quod una, eademque hoc toto tempore febris obtineat.

Tertium, atque ultimum ſtadium ab initio diei undecimi orditur, quo abſoluta maturatio eſt, & pus excoctum. Eo tempore febrim maturatoriam tertia excipit, quam pus ex puſtulis reſorptum, & ſanguinem oberrans concitat,

citat, *innominata*, niſi eam volueris *purulentam* compellare.

Inter ſecundam, & tertiam febrim nulla remiſſio cadit, atque ambæ extremis ſuis finibus implicantur, cum puſtulæ non eodem omnes tempore matureſcant, & aliæ pure jam turgeant excocto, aliis adhucdum immaturis.

Purulentam hanc febrim in hoc tertio ſtadio non differre arbitrabamur ab alia, quam quiscunque purulentus fomes intra humores circumeuntes ſuſceptus accendit, ſi pars quædam corporis pus habet.

Id egimus iſto morbi curriculo ultimo, ut omnes illæ viæ expediantur, quibus pus efferri extra corpus ſolet, maxime venter, & renes. Ad utrumque enim hoc colon vis vitæ conſervatrix alienam materiem tuto ablegat. Sed & omnes, quantum licuit, abſceſſulos forfice perſcidimus. At ſi labaſcere vires, ſi pus formari nimium, ac tabeſcere inde æger inceperat, corroborantibus uſi ſumus, & antiſepticis, iisque omnino remediis, quæ quocunque alio in caſu tabificas febres a pure natas coercent.

Sub finem ſecundi ſtadii, & per decurſum tertii purgantibus ſalinis, & mannatis alvum ſollicitavi, movique urinas potu multo, emolliente, acidiuſculo, leviter frigeſcente. Hinc malvam, & altheam, & multam liquiritiæ radicem decoximus, & frigefacto decocto vitrioli ſpiritum miſcuimus.

Tempeſtiva hac purgatione id etiam ſum conſecutus, ut *facies tumeret minus*, & *ſalivatio parcior eſſet.*

Utrumque hoc ſymptoma, faciei tumorem videlicet, & ptyaliſmum ſoli partium ſuperiorum

rum irritationi deberi exiſtimabam, quæ illuc plus humorum alliceret. At noveram, quantum periculi a tumidiſſima facie creari oculis ſoleat, noveram & incommoda ptyaliſmi. In meo varioloſo meam ipſe legem hac vice non ſum ad amuſſim executus, quod æquo ſerius purgaram, & juſto mitius. Hinc & facies tumuit, utut non plurimnm, & largior ſalivatio vexavit.

Faciei tumor, & ſalivæ profluvium nil critici habere mihi viſa fuerunt, aut criſin difficilem, & incommoda perquam multa. Hinc urinis, & alvo mota revellere humores a facie ſtudui, & ptyaliſmo vicariam evacuationem ſubſtitui.

Lætus recordor, me fœminæ cuidam in hoc tertio ſtadio, cum facie immanem in molem grandeſcente deliraret, emeto-catharſi mentem ilico reſtituiſſe.

Doleo, me nil ſtatuere, aut pauca ſolummodo in cura variolarum poſſe, quæ & *ubique*, & *ſemper* obtineant.

Sufficiat adcuratas & ſtadiorum, & febrium variarum, & variæ earundem commiſtionis notiones dediſſe, unde, ſi occaſio tulerit, capi conſilium poſſit, quidve in ſingulo morbi ſtadio, variisque ejusdem circumſtantiis facto opus ſit, pervideri.

Non laudo illorum opinionem, qui variolis ab ordinario curſu recedentibus, & anomalis factis phlebotomias, veſicantia, corticem peruvianum, & opium per omnia morbi curricula ſuadent, quadrata videlicet rotundis miſta; quive, cum omnibus hisce & eodem tempore, & eodem in homine uſi fuerint, egregiam ſe feciſſe *antiphlogiſticam* curam arbitrantur, quin

aut

aut diverſa ſtadia, aut febres illarum varias, & variam anni conſtitutionem reſpexerint.

Obſervaſſe mihi videor, variolas præ aliis febribus adamare potiſſimum bilioſas, putridas, malignas, quasve ob earundem ex abdomine geneſin *gaſtricas* appellamus.

Num miasma varioloſum ſuccos gaſtricos imprimis afficiat, & contaminet, numne idem intra venas ſuſceptum ita hominem immutet, ut epidemia ipſum præ cæteris feriat, & efficacius, ignoro.

Ea etiam ſupervenientium malarum febrium ratio eſſe poteſt, quod aura varioloſa ſaniſſimum hominem non raro afflet, eumque fortaſſis bene pranſum, & ventriculo repleto, quem ni ipſa natura ſuapte ſalutari conamine ſubvertat, & vacuet, multa aliena moles, longa mora corrumpenda, gravabit. Atque inde temporis tractu malorum Ilias.

Variolas in *confluentes* dividunt, & *diſcretas*: in *regulares*, & *anomalas*. Quid ſi & hanc adderemus variolarum diviſionem, quæ *ſinceras*, *impermixtasque* ſtatuit, & *complicatas*, hasque denuo pro diverſa commiſtæ febris indole ſubdividit?

Quonam anni tempore variolas inſerere oporteat, & quæ ad eam rem præparatio præſtet.

Cum maximus in curandis variolis nodus ſit, easdem a febre populari prohibere, bilioſa præcipue, putrida, malignaque, aut eam, ſi jam adſit, omnibus artis præſidiis propulſare, id anni tempus huic morbo ſecurius exantlando idoneum imprimis erit, quod pauciſſimos morbos proferet. Cum enim maximum malum a cœlo gravi, morboſoque variolis accedat, eo ſalubri has eſſe benigniores oportebit.

Hinc æſtas, plurimorum utpote præ aliis anni partibus morborum mater, omnium peſſimam va-

variolarum progeniem dabit, vitio temporis multiplici, bilioſo, putrido, maligno contaminatam. Hanc proxime autumnus excipiet. At hyems, & ver, ſi ea tempora fuerint, qualia oportet, præ cæteris variolas ſinceras ferent, & ſui moris, & indolis bonæ tenaces.

Ex dictis conſtat, qua anni parte inſerere variolas præſtet.

Ea ætas hoc morbo felicius defungetur, quæ a febre populari minus ſuffert, & extra tempus eſt magnarum in corpore mutationum. Ob id lactentibus variolæ plerumque mites, & ordinatæ ſunt, dentientibus funeſtæ; & incipiens pubertas ſæpe difficilem hunc morbum experitur.

Quo modo præparare hominem oporteat, inſitionem ſubiturum, autores diverſimode opinantur. At antecellere omnes alios is modus videtur, qui quod in homine vitioſum eſt, prius ſanat, cumque extra epidemiæ aut præſentis, aut jamjam imminentis aſſultum tanquam extra mortiferi teli jactum quam longiſſime removet. Maximum interim eventus proſperi momentum affert, miasmate hominem offendi minime febriculoſum, ventriculo, & inteſtinis valentibus, & puris.

Hinc crebrior blandi emetici uſus erit, priusquam inſitio peragatur, aut ſub eadem, quam ſolius purgantis: & huic utrique præſidio præ phlebotomia ſæpius locus erit, niſi aut ſicca hyems, aut ver conſimile, dominante phlogoſi, & in adulto, & inflammabili homine ſanguinis miſſionem poſcat.

De emeticorum, aut emeto-catharſeos uſu id dico, ea auxilia a nullo variolarum ſtadio, nec ab ipſa aut imminente, aut præſente, aut paulo

paulo ante peracta puſtularum eruptione *contraindicari*, ſi modo adſit ejus generis commixta febris, quæ hujuſmodi remedium petat. Quidquid enim alienæ febri auxilii oppoſueris, id in ipſarum variolarum emolumentum magis cedere, quam aliam quamcunque rem, certus eſto.

Unde morbillorum malignitas, & anomalia ſit. Quemadmodum variolis, ita etiam morbillis inſidiabatur æſtiva febris, morbumque effecit complicatum, quem qui ſincerum, atque impermixtum exiſtimaſſet, morbillos appellaſſet anomalos, atque etiam malignos. Verum quod alienum a benigno morbillorum ingenio erat, id totum debebatur admiſtæ febri, cui omnibus idcirco adminiculis artis obnitebamur.

Morbilloſos complures curavimus ab exitu veris in adultam usque æſtatem, quos omnes ad unum binis eodem tempore morbis affectos vidimus, uno videlicet morbilloſo, atque altero diſtincto, ac populari.

Quidam multis ante diebus, quam prænuncia morbillorum ſymptomata obſervarentur, ructare aliena cepere, vomiturire, pectore, & ſummo ventre angi, leviculo, frequentique horrore perſtringi, urique caloribus nocturnis, ac ſudatiunculas, & temulentiam, atque aurium tinnitum pati. His alvus aut clauſa perſtitit; aut pauca, pinguia, olidiſſimaque reddidit.

Aliis hæc eadem incommoda eodem ſimul tempore acceſſiſſe videbantur, quo morbilloſum miasma ſua ſeſe peculiari, ac ſpecifica febre prodidit.

Non paucos initio ſola ægrotare morbilloſa febre vidimus, at ſerius etiam populari

Pauca quædam hoc modo ægrotantium exempla dabo.

ÆGER

ÆGER PRIMUS.

Morbilli cum febre bilioſo - pituitoſa.

Juvencula 19. Annorum, ſemper antea ſana; die 21. Julii e lecto ſurgens febre prehendebatur cum pectoris oppreſſione, reſpiratione difficili, dolore thoracis totius pungente. Hypochondriorum is ſenſus fuit quaſi a fune injecto conſtrictorum, atque ardor. Lumbos, atque artus dolor oberrabat dilacerans. Lenta, mucoſave materies faucibus, & linguæ inhæſit, ægrotanti permoleſta. Ardor urinæ.

A meridie medicus accerſitus ſanguinem miſit, remittente mox artuum rheumatiſmo, laſſitudine vero magis aucta, & corporis, veluti verberibus cæſi, dedolatione.

Ea veſpera denuo ſanguis detractus nil levaminis tulit. Somni tenues, exigui, cum inſomniis.

22. & 23. Jul. ſymptomata eadem. A meridie hujus diei morbilloſa eruptio prodire cepit. Cætera eadem.

25. Nil emendatum. Tuſſis magna: oculorum ardor: coryza: raucedo: ſomni nulli: inſomnia.

26. Prioribus dolor jungitur ardens, lacerans, a ſterno ſupremo ad pubem usque decurrens.

Hac die Noſocomium accedit. Potus dati ex ſale medio mitiori, aqua, melle, & aceto. Nox magis tranquilla.

27. Jul. Oris mucum inſignem, thoracis, atque totius abdominis ardorem queſta eſt. Emeticum. Vomuit copioſam, amaram pituitam,

& crebrius dejecit. A vomitu mox omnia meliora: nullus ardor.

28. Pectoris oppreſſio minor, mitiorque ophthalmia: vox minus rauca. Abdomen, artus, lumbi non dolent. Oris perpaucum gluten, & febriculæ ne quidem veſtigium. Infuſo-decoctum radicis arnicæ cum ſale ammoniaco, & ſyrupo fumariæ.

29. 30. Jul. aliquis artuum noctu dolor: infuſo-decoctum radicis arnicæ cum ſale ammoniaco, & ſyrupo fumariæ.

6. Auguſti. ſana eſt.

En febrim bilioſo-pituitoſam morbillis complicatam, quam neglecta ægritudine morbilloſa ſua methodo curavimus.

Bina phlebotomia adeo nil profuit, ut dominantem eo tempore febrim in morbillorum ſocietatem potius invitarit.

Nil ſpecifici hoc in caſu ab arnicæ radice exſpectabamus. Remedio opus fuerat, quod humorum lentori frigido proſpiceret, & fibrarum, ventriculi præprimis, & inteſtinorum laxitati.

ÆGER SECUNDUS.

Morbilli cum febre bilioſo-pituitoſa prægreſſa, comitante, ſubſequente, cum miliaribus, & exanthemate ſcarlatinam referente.

Juvencula 20. Annorum per annum cephalalgiam ſæpius recurrentem, cordis palpitationes, cata-

catamenia anticipantia, & album per vices fluorem, eumque non rodentem, querebatur.

A tribus ſeptimanis cephalalgia frequentior, pondus in toto epigaſtrio, & anorexia cum ſiti vexabat. A paſtu ſudatio adfuit, & vomituritio: mane amarities oris: alvus præter morem difficilis. Subinde leviculus horror, interpellante calore mox iterum fugitivo. Levis glandularum utrinque pone jugulares venas intumeſcentia. Tribus ultimis diebus frequens ſternutatio, & ardor oculorum acceſſit.

Die 22. Julii circa veſperam morbilli prodiere. Cætera eadem.

24. Jul. ad nos venit, faſtidioſa, capite gravi, vertiginoſo: ore amaro, lingua albida, humida, villoſa: oculis ſcintillantibus, dolentibus. Sputatio ſpumans, frequens, matutina, tuſſiculoſa, & febriens pulſu pleno, forti, celeri, atque æſtu magno, ventre compreſſo. Morbilli proſtant.

25. Os magis amarum, lingua ſordidior. Calor: febris. Dato emetico vomuit multa, bilioſa, dejecitque. Multa emendabantur, maxime caput.

26. Minor amaror: pectus minus oppreſſum: febricula. Exanthemata diſparere incipiunt. Nox melior.

27. Jul. mane pectoris oppreſſio rediit. Os magis mucoſum: calor major. Emeto-catharticum multa, mucoſa, ductilia eduxit cum inſigni levamine pectoris, & caloris.

28. 29. 30. noctes tranquillæ: febris nulla: os mucoſum. His ultimis diebus tincturam rhei aquoſam pauxillo ſalis cujuſdam medii armatam exhibui. At moroſiſſima fœmina hoc remedii genus præ cæteris nauſeavit, &, cum eodem

ſe uti ſimularet, ægrorum cuſtodes aſtute luſit, ut idcirco multo minus, ac jubebatur, oblati remedii acceperit, & rarius multo. Muliebri quoque more multa incongrua, & efflictim expetivit.

31. Jul. mane valide febricitabat. Lingua ex albo flava, & os mucoſiſſimum fuit. Dolebant præcordia, & thorax. Ad meridiem plurimam, tremulam, ductilemque pituitam ſponte vomuit. Mox in facie, pectore, & utroque brachio, femore, crure, quaſi ſcarlatinoſa eruptio prodiit.

1. Auguſti maculæ plures, confluentes: fauces prærubræ., punctulis rubris, miliformibus obſitæ. Os mucoſiſſimum, & valida febris.

2. Aug. in antibrachio, & circa carpum ſiniſtrum multa miliaria proruperunt. Aphthæ; præcordiorum ingens oppreſſio. Emeto-catharticum propinatum ingentem pituitoſarum, bilioſarumque ſordium molem ore, atque alvo excuſſit. Præcordia allevata ſunt, & febris plurimum cicurata.

3. Aug. ſputatio continua: vomitus ſpontanei per intervalla, pituitoſi, allevantes: ardor præcordiorum: febris: exanthemata: alvus frequens: ſomnus vix ullus.

4. Ptyaliſmus, & cætera, uti pridie. Alvus fluens.

5. Efflorescentiæ pauciſſimæ: omnia remiſſiora. Frequenter dejecit.

6. Aug. vix aliqua febris. Seceſſus multi: cætera bona.

7. Et conſequentibus diebus bene per omnia.

29. Sana, & viribus ſpe citius recuperatis confirmata diſceſſit.

Uſa eſt hæc ægra jam inde ab initio menſis

Au-

Auguſti corticis peruviani decocto cum oxymelle ſimplici, ſale ammoniaco, & arcano duplicato.

Morbillos & præceſſit, & comitata eſt febris bilioſo-pituitoſa, quam ſolam inter medendum reſpeximus.

Proſtantibus efflorecentiis morbilloſis alvum, atque emeſin ſollicitavimus valenti pharmaco, impune, cum emolumento, & quin exanthema fuerit introverſum.

Febris ſcarlatino-miliaris, quæ morbillos excepit, eandem æque parentem habuit, ac altera morbillorum prodromus, & comes, pituitam videlicet in ventriculo maxime, atque inteſtinis fluctuantem. Vomitus ſpontanei, arte concitati, levantes, multa prava educentes, & venter profluens ſaluti fuere. Ea erat materiæ peccantis moles, isque habitus, ut, qui ea neglecta morbi cauſam in miaſmate quæſiviſſet ignoto, & contagioſo, ridiculus fuiſſet.

Non memini, ulli ægrorum noſtrorum in Noſocomio primum miliaria prorupiſſe; at eas efflorecentias ad nos allatas frequentiſſime vidi. Atque etiam hæcce puella eam, quam reliqui, a miliaribus immunitatem procul dubio ſortita eſſet, ſi primo confecto morbo curam ex mente noſtra *confirmatoriam* feciſſet, eamque & ægritudini prægreſſæ parem, & diuturnam.

Miliarem febrim nunquam obſervavi absque luculentis ſignis ſyſtematis gaſtrici prava fæce redundantis. Nec petechias, nec eryſipelas, nec exanthema urricatum, aut ſcarlatinam unquam vidi puro ventriculo, & inteſtinis.

Vim ſpecificam contra febrim milliarem in cortice peruviano non quæſivi. Animus mihi

erat, imbecillam firmare fibram, & novæ pituitæ geneſin prohibere. Corticis peruviani decoctum egregie roborare, ſtringere partes laxas, & miti aromate ſuo ſanguinem non exagitare autumabam. Interea ſale ammoniaco lentorem ſolvere anniſus ſum, ſolutamque ſaburram per vices ejicere vomitu, atque alvo commotis.

Multos curavi miliaribus affectos, tuto, atque intra breve tempus. Plerique peruviano cortice non indiguere, at omnes ad unum uſque emeto - catharſi.

ÆGER TERTIUS.

Morbilli cum febre bilioſo - pituitoſa miliari:

Viginti unius anni juvencula pauca quædam variolarum, quas olim pertulit, veſtigia referens die 10. Junii hujus anni noſtram opem expetiit.

Catamenia omnia altera, vel & tertia ſeptimana ab aliquot jam annis redeunt, & largo fonte.

Annus eſt, ex quo fluorem album perfert, ferme aſſiduum, & erodentem. Is initio, quo primum viſus eſt, mox cum acredine venit, & mictu dolente: albida ſemper materies fluit, nunquam vireſcens, nunquam flava, aut ex utraque commixta. Cæterum ſana.

Die 5. Junii veſperi febri corripitur. Nox inquieta.

6. Jun. febris, cephalalgia, coryza, ardor oculo-

oculorum, anorexia, & oris amarities ægram tenuit. Pectore oppreſſo erat, & præcordiis quaſi faſcia injecta conſtrictis, ac tuſſiculoſa. Venter nil reddidit. Noctu vigiliæ, multusque ſudor.

7. & 8. Jun. omnia intenſiora. Multus oris amaror. Hucusque obambulans ægrotabat.

9. Pejus habuit: decubuit. Venæ ſectio. Noctu copioſos inter ſudores exanthemata prodiere morbilloſa miliaribus rubris commixta.

10. Jun. in Noſocomium recepta pulſus fortes, celeres, & plenos exhibuit. Faciem, & artus ſuperiores levis tumor tenuit. Calor urens. Paucus ex naribus ſanguis ſtillabat, Os amarum, lingua bilioſa, & aſſumtorum alienus ſapor. Pectus oppreſſum, & tuſſicula frequens. Præcordia non ſine multa moleſtia contrectabantur. Alvus moroſa.

Cum eo die potu multo, & refrigerante uteretur, veſpere ſponte vomuit amara, flavo-viridia, pituitoſa, perquam multa. Sera veſpera emeticum propinabatur, quod ſalubri naturæ conatui ſuppetias ferret. Vomuit inde denuo æque multa, ac ante, atque indolis ejusdem. Dejecit ſæpius. Nox inquieta.

11. Jun. ſub auroram ſemel ſponte vomit. Febris multo mitior: lingua hirſuta, mucoſa, ex albo flaveſcens: pectus non emendabatur. Tuſſis inanis, crebra: cardialgia inter tuſſiendum, & ad attactum. Veſperi ſponte bilem multam multæ commiſtam pituitæ revomuit. Miliaria diſparuere. Cutis anſerina: morbilli, pallent, & fugam meditantur. Fauces prærubræ ſunt, dolent, absque tumore. Sitis, febris: alvus undecies mota.

12. Morbilli nullibi jam, niſi in brachiis,

iique pallidiſſimi. Brachii dextri lata quædam plaga quaſi ſucco ribeſiorum illita, & intenſe rubens. Tuſſis rarior, mitior, minusque dolens: vix ulla cardialgia. Lingua flaveſcens: ſapor bonus: urinæ ſanorum: ſitis nulla: febris pauca: alvus multoties mota.

13. Febris nulla. Ventriculus, & pectus emendata.

14. 15. 16. Apyretos. Reconvaleſcere viſa eſt. Tuſſicula rara.

17. Jun. ſæpius tuſſitavit, per vices incaluit, ſitivit: lingua impurior.

18. Ad heſterna ſymptomata vomendi conatus acceſſit. Lingua ſordidior: os muco redundans. Potus multi, ſalitique eo die propinabantur, ut apte evacuari ſoluta poſtmodum illuvies poſſit.

19. Jun. Exhibito emetico multa linea bilioſa revomuit. Febris poſt emeſin vix ulla; at veſperi frigus, calor, ſudor.

20. Jun. Absque febre eſt. Hucuſque ſolis ſolventibus, ſalinis, & emeto-catharſi utebatur.

21. Febre caret. Hoc die corticem peruvianum adjecto ſale medio exhibebamus, ut quod alieni reſtitarat, id ope remedii roborantis ſubigeretur.

23. Jun. Os amarum denuo: ructus amari: febricula. Dato emetico multam pituitam evomuit. Levamen. Mixturam poſtea ex ſale ammoniaco, aqua ſimplici, & ſacharo confectam per intervalla hauſit.

24. Mane ſponte multa pituitoſa vomuit cum multo levamine. Febris nulla.

25. Corticis peruviani decocto, adjecto oxymelle, & pauco ſale medio, & reſiduam diſſol-

vere

vere materiem intendebamus, & corpus laxum corroborare, ac gaſtricæ imprimis œconomiæ proſpicere, ne nova ulterius generari pituita queat.

Protracto horum uſu & præſens morbus, & prava corporis prædiſpoſitio tollebatur.

Fœminas morbilloſas hoc anno plures habuimus, atque eas præ cæteris laxas, & pituitoſas; viros vero perpaucos. At neminem, mas, fœminave fuerit, morbillis correptum vidimus, quem febris ejusdem tempeſtatis bilioſa, pituitoſa, aut ex utraque conflata inſalutatum præteriiſſet. Eam febrim fere ſolam perſequebamur, & non perfunctorie. Hinc nullo non tempore morbillorum emeticum exhibebatur, ſi id poſceret morbus complicatus; nec eorundem idcirco introverſio, aut ulla anomalia obſervabatur.

Morbilloſos hyeme ſicca, & veris initio ſanavi in Hungaria non paucos. At cum eo tempore inflammatio dominatum exerceret, pleuritis, & peripneumonia præ cæteris, facilis erat morbillorum cum inflammatione conjunctio, & frequens. Inde ſanguis cum emolumento, & iterato, & quovis morbi tempore detrahebatur, magnaque remediorum emollientium utilitas fuit.

Hæc febrium variarum cum morbillis conjunctio non obſervata hunc morbum abnormen ſubinde fecit, pertinacem, malignum.

Febrium pituitoſarum feliciſſima criſis vomitu, atque alvo peragitur, dummodo materies mobilis effecta fuerit, & viribus emeto-catharſeos opportuna. Difficillimam e contrario criſin judico per poros cutaneos, & periculi plenam.

Immanem non raro pituitæ copiam, & vicibus repetitis, ſponte, coacte, vomunt, ut eam

tantam materiem in abdomine antea latitaſſe non ſuſpiceris, ſed revomitam ab univerſo corpore, atque exoneratam intra ventriculum, atque inteſtina facilius credas, ſalinis, eccoproticis, emeticis, emeto-catharticis identidem ſollicitata.

In eo genere febrium, quas pituita gignit, maximopere intereſt remediis ſolventibus, & emeto-catharſi repetitæ non diutius inhærere, quam par eſt. Quemadmodum enim hæcce auxilia, ſolventia nempe, & emeto-cathartica, multam, quæ in ſtomacho, & inteſtinis conſedit, pituitam educunt, ita fibrarum quoque vim reſolvunt. Sed hac reſoluta alienam de novo materiem colligi oportebit. Inde eſt, quod inveterata jam febre, præmiſſisque ſolventibus, & vomitoriis corroborare ventriculum neceſſe ſit remedio ſubadſtringente, auſteriuſculo, aromatis non urentis, quodve ventrem non cohibet. Interponi ſubinde, ſi nova illuvies naſcatur, emetica blandiora debent, moxque iterum roborantia ſubjungi.

Quæ de uſu roborantium remediorum promota jam febre dixi, momenti maximi eſſe puto, & attentione perquam digna. Quippe ſi æger ea citius, & emeto-catharſi non facta, & non præmiſſis ſolventibus aſſumat, in maligniſſimam incidet malignitatem, & vitam perdet. At ſola ſolventia, & ſolæ emeto-catharſes, uti in morbo non difficili, neque multum ultra ſyſtema gaſtricum progreſſo ſufficiunt, ita, ubi febris imbecilliori corpori, atque altius inſederit, multaque hominem pituita inundat, ægrum initio allevatum tractu temporis diſſolvendo peſſumdant.

ÆGER

ÆGER QUARTUS.

Morbilli cum febre vernali bilioſo-pituitoſa.

Operarius 45. annorum robuſtus, & ſemper a puero ſanus, die 17. Maji venam tundi curavit, annuæ conſuetudinis ergo, at illæſa valetudine.

18. Maj. non appetiit: faſtidioſus, atque ore amaro: nauſeavit, & ingeſta evomuit cum paucis mucoſis, & amaris: inhorreſcens, incaleſcens alternis vicibus, & membra dedolatus. Tuſſitavit crebro, & ſicce, & cum dolore ad infimum ſternum.

19. Febris: vomitio frequens aſſumtorum, mucoſorum, bilioſorum. Cætera, uti pridie, ſed intenſiora. Obambulavit.

20. Maj. decubuit. Exacerbata omnia.

21. Ægre ſurrexit, & obambulavit. Eadem.

22. Mane morbillis ſe pictum videt. Symptomata priora. Hucusque quotidie vomuit.

23. Non vomuit. Cætera eadem. Vomituriit.

24. Maj. ad nos venit. Nil emendatum. Pulſus fortis, plenus, naturali non celerior: urinæ bilioſæ: calor.

25. Maculæ morbilloſæ palleſcunt. Lingua ex alvo flava: tuſſis aquoſa, mucoſa: modica febris. Urinæ cum hypoſtaſi furfuracea ex albido rufeſcente. Emeticum; inde paucam pituitam evomuit cum bile non multa: aliquoties dejecit. Vix febris poſt emeſin, & raro tuſſit. Vix ullus ad cardiam dolor.

26. Alvus frequens: maculæ nullæ: tuſſis rarior: dolor exiguus. Non calet.

27. & 28. Bene ſe habet: appetit. Rariſſima tuſſicula. Reconvaleſcit.

Die 3. Junii ſanus ad ſuos rediit.

Vomitus ſpontanei, mucoſi, bilioſi, itemque ii, quos pharmaco movimus propinato, ingenium commixtæ febris docebant; ſed etiam valetudo citra negotium, & brevi reſtituta medendi methodum commendabat.

Phlebotomiæ ante morbum factæ eventus hic felix non debebatur. Quid enim ſanguis emiſſus in bilem poſſit, & ſtomachi pituitam! pugio plumbeus in leonem! qui clava herculea excipi debet, emeto - catharſi.

Miſſio ſanguinis adeo non profuit, ut etiam nocuiſſet, ni corpus habuiſſet & valens cæteroquin, & huic jacturæ ſufficiens.

Neſcio, qui phlebotomiarum conſuetudo, quas prophylacticas appellant, adeo, hiſce præcipue in terris, invaleſcere potuerit, ut ſeu fœmella chlorotica ſit, imbecilla, atque orba bonis ſuccis, ſeu ſenecio frigidus, ſe vivere ſanos poſſe non opinentur, niſi ſanguine bis, terve per annum dapſiliter profuſo.

Ea in re etiam *οἱ των ιητρων παιδες* multum peccant, & endemicum morem, ac epidemicum fidi ſervant. Quid enim obvium magis, quam vel leviſſimo febriculæ motu percepto, quem quies, & eſuritio, & idoneus potus facillime compoſuiſſet, educere ſanguinem, ſæpiſſime non reum? quem *quidem inciſa vena mitti* (ut ait Celſus) *novum non eſt*; *ſed nullum pene morbum eſſe, in quo non mittatur*, *novum eſt*: novum etiam, nullam eſſe propemodum tempeſtatem, *bilioſiſſimam* licet, qua non mittatur.

ÆGER QUINTUS.

Morbilli in conſortio miliarium, & petechiarum.

Non hujus anni hiſtoriam narro, ſed præterlapſi. Ea mihi præ aliis hujus anni multis placet.

Adoleſcens decimum quintum ætatis annum agens, qui tyro ſutori operam navabat, die 1. Julii 1776. capite dolere cepit.

2. Jul. eadem cephalalgia. Suo achuc opificio fungitur.

A meridie ejus diei frequens horripilatio cum intermixto calore. Pectore oppreſſo eſt, laborioſe reſpirans, ſiticuloſus, tuſſitans, crebro ſternutans, oculis lacrimoſis, & ſcintillantibus. Coryza: noctu multa inquies, & jactitatio.

3. Jul. ad nos venit. Gravius laborat: decumbit: ſponte bilem vomit. Præter dierum præcedentium ſymptomata intenſum genarum ruborum vidimus, & linguam aſpectu bonam quidem, ſed ex ſenſu ægroti velut pilis obſeſſam. Sitis non multa, & ſapor, ſi quid aſſumſerat, non pravus. Tuſſis crebra, ſputa aquoſa, mucoſa, multa, cum paucis coctis. In latus ſiniſtrum difficulter decubuit, difficillime reſpiravit, & erecto plerumque corpore, ac ſedens. Calor multus: pulſus celer, fortis, durus: petechiæ lenticulares, fuſcæ: miliaria in thorace maxime, & dorſo multa, alba, rubra.

Eo die potum copioſum exhibui cum aceto, melle, & ſale medio mitioris Conſtitueram ea adhuc veſpera emeticum propinare, ſed non niſi pauco

pauco detracto ſanguine; quo facilior vomitio eſſet, & minus diſcriminis ab ejusdem turbis. Sex ſolum uncias ſanguinis emiſi, miſſurus plus, ſi commode tuliſſet. Sed en, ne hilum emendari pectus, quin opprimi magis cepit; &, vena vix deligata, deliravit. Intra verba plerumque deſipuit, atque ita, ut cum auffugere per vices vellet, facile reduceretur; & minis auſcultaret.

Poſt phlebotomiam vomiturire, quin & vomere, ſed laborioſe, & pauca cepit, ac bilioſa. Mox ipecacuanham grano uno tartari emetici armatam exhibui, unde multa, & bilioſiſſima evomuit, reſtituta poſt emeſin plena mente, & ſerena. Noctu plus quietis. Prorupere morbilli.

4. Jul. vomuit bis, terve, ſponte, aquoſa, mucoſa. Febris pauca, & pectus multum allevatum. Aliquoties dejecit.

5. Modiciſſima febris. Alvus crebrior.

6. Morbilli magna ex parte evanidi, quidam pallidiſſimi: miliaria rara: raræ petechiæ. Alvus movetur. Omnia leviora.

9. Jul. nullum exanthema: nulla febris. Bene ſe habet: convaleſcit.

Uſus continuo eſt ſolventibus, ſalinis, eccoproticis. Ultimis diebus ſtibium diaphoreticum non ablutum dedi, ut, quæ forte materies in vaſculis minutis hæſerat, lenta, & tenax attenuetur, & expediatur. Tandem ſtomachicis ventriculo cautum.

Delirio phlebotomiam mox inſequente, valdopere gaudebam, quod ſanguinis haud plus ſelibra detraxeram; at pœnitebat, vel tantillum detraxiſſe. In conſimili poſtea, nec infrequenti caſu non facile ullas in corpore turbas ab emetico

tico timui, nec, ut illis proſpiciam, antea venam ſecui; febrium enim gaſtricarum ingenium melius identidem edocebar, earumque in viſcera nobiliora etiam diſſita poteſtatem. Didiceram earundem inſultus graves non timere, & multifarium emeticorum uſum, multiplicemque exhibendi ſcopum quotidiana obſervatione pervidi.

Multa ſuperſunt commiſtionum hujusce generis exempla. At ea lubens prætereo, cum, quod iſta ſufficere videantur aſſerto demonſtrando, tum, ut ne legentibus abutar, & tempore, ſi ultra, quam par ſit, in narrandis hiſtoriis diffundar. Conſtare abunde opinor, morbillos ſemper, & ubique *eosdem*, perraro ſolos eſſe, plerumque adſciſcere ſibi comilitonem popularem morbum, eumque alium, atque alium, prout alia fuerit tempeſtas anni.

Ex his quoque autores medicos conciliabimus, diverſiſſima ſentientes, cum de medendo variolis, & morbillis quærunt. Quippe & hos, & illos recte obſervaſſe, atque vera ſtatuiſſe comperies, utut diſſenſerint, ſi eos non de ipſis aut variolis, aut morbillis, ſed de varia iisdem commixta febre differentes accipias.

Hinc utrosque a vero quam longiſſime abduci patet, qui morbum omnem hujusmodi, morbillos ajo, atque variolas, aut ſemper emeticis tentandum ſtatuunt, aut ea præſidia, magna licet, ac unica perſæpe, ex medicina varioloſa, morbilloſaque penitus proſcribunt, & nihil crepant præter antiphlogiſticam medendi methodum, quam fere unice in phlebotomiis & largis, & repetitis ponunt; quaſi vero aut ſola phlebotomia febrilem æſtum reſtinguat, & intendat nunquam, aut præter hanc calores temperet res nulla

nulla. Enim vero vix video, quæ alia poſſit eſſe magis noxia, & turpior empiria.

Potus frigidæ æſtuante corpore hauſtus febrim invitat epidemicam.

Diverſum ab eadem cauſa effectum haud raro vidimus temporibus diverſis, a potu videlicet perfrigido, ſi quis eo ſe proluerat ſudore multo dimanans, atque ex itinere, vel exercitatione quacunque excalefactus. Iis enim, qui hyemis rigente gelu æſtuanti corpori frigidam ingeſſerant, pleuritico more pectus inflammabatur; at qui per æſtatem id fecerant, epigaſtrio gravari, horrere, caleſcere, faſtidire, & amaris ructibus vexari ceperunt. Illis ſanguis mitti & iterato, & largiter debuit, his emeticum dari; cum illos *inflammatoria* febris corripuerat, hos vero *bilioſa*, ab eadem utique genitrice cauſa, ſed non eadem tempeſtate.

Terroris noxæ, & in producenda bilioſa febre poteſtas.

Terrorem novimus nervoſo imprimis ſyſtemati inimicum. Morbum ſacrum inducit perſæpe, aut alia ratione nervos irritat. Sed præter hæc, qui terrentur, ea potiſſimum tempeſtate, cui bilis imperat, in febres incidere bilioſas mox ſolent, ut morbi initium ab eo tempore exacte computemus, quo id animi pathema fuerat incuſſum. Miram certe terroris vim vidi in conturbanda bilis officina, morbisque bilioſis, putridis, malignis producendis.

Uti etiam mœroris.

Sed & mœror diuturnus, & ærumna, & ſomni neſcia ſollicitudo ſtomachum, & inteſtina reſolvit, & gaſtricos humores vitiat, tuncque maxime, ſi & anni tempus conſpiret. Inde longa infirmitas nonnunquam, at quæ ægrum obambulare ſinit, anorexia, exigui calores, & levicula horripilatio, ſapor amarus aſſumtorum, & marcor naſcitur, eaque rerum facies, ut *chronicam febriculam bilioſam* non inepte compelles.

Qui-

Quibusdam tandem ea diatheſis in febrim erumpit luculentam, bilioſam, malignam, pituitoſam, artis plerumque præceptis non auſcultantem. Fœminas ſic ægrotare præ cæteris obſervavi; easque ex infima plebe, quas inexorabile fatum & conjuge orbarat, cum eoque & vitæ præſidiis, alendæ numeroſæ proli non jam pares.

Magis noxiam iram mihi videor obſervaſſe per æſtatem, quam hyeme ſoleat. Non enim infrequens eſt audire homines, qui, cum evidenti bilioſa febre teneantur, morbi dies ſupputent *a prægreſſa gravi ira*. Id ni fallor, æſtate audivi; vix unquam, aut nunquam hyeme.

Nonnulli, quos venus impura male mulctavit, curam antiveneream apud nos, ex artis legibus, & auſpicato exorſi ſunt. Eorum aliqui nil alieni ab ordine ejus morbi conſueto experti ſunt, aut ſi quid erat non ex uſu, id ejusmodi fuerat, ut huc non faciat, quodve aptius alibi dicetur.

At fuere, qui medicatione vix inchoata febrire tenuiter primo, atque erroneo modo ceperunt, dein etiam intenſius. Ejus rei cauſam in ventriculo, aut inteſtinis, utpote antea purgante repurgatis, & in hominibus cæteroquin ſanis, nullam quæſivimus, nullam in hydrargyro, multa cum cautela, & parca manu propinato. Interea etiam illa ſymptomata acceſſere, quæ febrim æſtivam ſolebant comitari; mox conſtitit, quæ nos pura arbitrabamur, ventriculum, & inteſtina, ac pharmaco deterſa, fæce multa bilioſa turgere.

His illico febrim adventitiam conſueta eo anni tempore ratione curavimus, eaque profli-

gata, ac viribus diu confirmatis, curam de novo antiſyphiliticam reſumſimus.

Febris æſtivæ complicatio cum colica ſaturnina, ejusque colicæ plenior deſcriptio.

Aliam quoque æſtivæ febris complicationem multoties vidi, nempe ubi illa cum colica ſaturnina conjungebatur. Quæ circa hocce utriusque morbi connubium obſervarim, dicere non poſſum, niſi prius ingenium admirandæ hujus affectionis a plumbo natæ, cum ea ſola eſt, & ſimplex, & nulli alteri morbo ſociata, explicuero.

Id vero, ut modo faciam, multa prohibent. Etenim & ingens obſervationum huc attinentium mihi ſilva crevit, quæve novis indies incrementis ditatur, ut peculiarem ea res pertractionem ſibi poſcat; &, ſi etiam huc trahere ejus materiæ partem vellem, vereor, ne, ſi nudos de eo morbo aphoriſmos promam, nec teſtes afferam quam plurimas hiſtorias, rem exequar dubitationibus obnoxiam, & liti. At vero enarratio eorum omnium caſuum, quos numeroſos obſervavi, deſcriptosque repoſui, longiori, quam par eſt, epiſodio a febrium hujus anni contemplatione nos ſevocaret.

Ea hujus colicæ apud nos frequentia, isque hominum eo morbo laborantium ad hoc Noſocomium concurſus eſt, ut facere quamcunque ſponſionem auſim, non facile plures alibi hoc morbo correptos ægros inventum iri. Hominum in hac urbe non exiguus numerus eſt, qui aut figulino opere occupantur, aut pigmentario, & plumbi præparatis, ceruſſa, minio, lithargyro utuntur.

Hic morbus toties a nobis viſus, methodisque variis tentatus, ſanatus toties hanc opinionem nobis indidit, ea de re nos poſſe confidentius diſſerere, mererique præ multis fidem.

In-

Interea, donec peculiari diſſertatione, & plenius proſequi hunc morbum queam, obſervationum ſolum ſummam dabo, atque earum ſolummodo quæ propius ad rem facere videbuntur, caveboque, ne aut aphoriſtica offendam brevitate, aut longa narratione, & ejus morbi hiſtoriis recenſendis nos noſtri propoſiti faciam obliviſci.

Primo morbum ſimplicem, atque impermixtum deſcribam ad eum exacte modum, quo hunc ipſi nos oculis uſurpavimus quotidie. Addam deinde curationem: tum quæ variatio ſubinde ab adventitia febre, eaque potiſſimum populari, accedat, quave ea ratione medendi methodum mutet, exponam.

Qui hac colica laborarunt, ad unum omnes plumbata tractarunt. Alium nullum vidi hoc genere morbi unquam vexatum.

Non dubito hanc colicam eſſe *ſpecificam*, & *ſui generis*; etſi enim peculiares notas, nullique alteri morbo communes non habeat, ſi eas ſingulas, & ſeorſim ſpectemus, earundem tamen *collectio*, ac *complexus*, ſi morbus non jam intra initia verſetur, ſed adoleverit, colicam ſaturninam ab omni alia evidenter diſcriminabit. Etſi hic eam quæſtionem ex inſtituto non agitem, an cum aliis confundi ſpeciebus colicæ poſſit, an a ſolo plumbo, vel alia quoque ratione oriatur?

Colicæ ſaturninæ ſymptomata multa, & varia collegi, quorum catalogum hic dabo:

Ægrotaturis venter adſtringi incipit, qui antea liber fuit, & facilis, cum ponderis in epigaſtrio ſenſu, & borborygmis. Dolor dein abdomen, ejusque diverſas plagas invadit, varius, ardens, lancinans, &, ut phraſi ægrotantium

 utar,

utar, ac ſi evulſa inteſtina contorquerentur, terebrans, gravisque omni modo.

Artus quoque dolere incipiunt, quaſi ab acutiſſimo rheumate, brachia, femora, crura. Quibusdam lumbago eſt, aliis iſchias ad usque malleolos decurrens. Aliis articuli digitorum, manuum, pedumque præ carnibus dolent, atque aliis hæ præ illis.

Sunt, quibus in exiguo ſpatio gravis ardor eſt, quaſi a viva flamma. Loca dolentia manum ferunt etiam rudius contrectantem, nec inde augeri dolor ſolet: quorundam tamen præcordia attactum averſantur.

Subinde res intra ſolam artuum dedolationem, aut ſenſum reptantium formicarum, aut quandam virium muſcularium impotentiam ſubſiſtit. Ardor accedit thoracis, & difficilis per vices ſpiritus.

Quidam morbi acceſſum præſentiunt ex mœrore animi inſolito, & præter rationem. Sub ipſa initia infirmitatis temulenti fiunt, vertiginoſi, ſtupidi, inſomnes. Oculorum per vices, & repente obtuſa acies, & vigente jam morbo amauroſis temporaria, ſubito ceſſans, ſubitoque iterum recurrens. Viſus varia ratione depravatus. Aſpectus quaſi maniacorum, atque alieni quid habens, attonitus, furioſus, minas cogitans, meditabundus, mœrens. Animus quibusdam anxius, aliis turbulentus, impetuoſus, neſcius eodem diutius loco eſſe, aliud, atque aliud appetens, & impatienter. Linguæ, & faucium is habitus, qui bilioſam alias notare febrim ſolet. Senſus rei per œſophagum reptantis, ſtrangulatio, & hyſtericus globus. Singultus, vomituritio, ructus amari, acidi, aci-

do-

do-auſteri, putridi, dulces. Vomitus crebri, bilioſi, ingeſtorum, fæculenti, laborioſiſſimi, difficillimi, & ſubinde cum boatu potius, quam hominis clamore.

Abdomen ſæpius molle, ſubinde durum, inæquale: raro introtractum umbilicum vidi, etſi in graviſſima alias infirmitate. Dolorifica cutis in abdomine corrugatio: mammæ vel unius, vel utriusque tumor, & induratio variabilis, & temporaria. Stupor unius ſubinde lateris: vocis abolitio, aut vox vix perceptibilis: pavores, terriculamenta, noctu præcipue: ſubita cum terrore evigilatio, & repentina ex lecto exiſilitio, & fuga.

Alvus plerisque nulla eſt, & pluribus diebus, nec ullo clyſterum genere provocanda. Subinde fæx pauca, dura, caprilla prodit. Anus introtracta, inteſtino recto quaſi fune conſtricto, & clyſterem aut non admittens omnino, aut admiſſum absque effectu explodens. Tenesmi dolentiſſimi, mucoſi, cruenti.

Quidam nihilominus dejecere, & crebrius ſolito, & copioſa, & inde aliquid levaminis habere videbantur præ iis, queis venter ex toto, & diutius compreſſus manſit. Hœmorrhoides.

Urina cryſtallina, copioſiſſima, creberrima, parciſſima; ſtillicidium, ſtranguria, dyſuria, iſchuria: ardor ad pubem, micturitio continua, inanis: mingenti lotium repente ſubſiſtit retracto pene, perexiguo facto, ac ferme evaneſcente, pone radicem quaſi injecta faſcia conſtricto. Corrugatio, & ſubita ſcroti relaxatio. Teſticulorum amborum, unius, rotatio dolorifica, tractio, retractio ventrem verſus: compreſſio quaſi manu facta.

Convulſionum omne ferme genus in hoc mor-

bo adparet, ſed illud maxime, quod graviſſimum eſt, & univerſum incurſat corpus, epilepſia nempe, quæ nullo non tempore, & non opinantes projicit, decedit, repetit.

Quosdam apoplexia ferit prius convulſos: ea pleiumque ſolvi ſolet: atque inter multos duo periere ea non ſoluta, recenter ad nos venientes, & nondum ullo remedio uſi.

Mira pulſuum durities eſt, qualem non in alio morbo ullo unquam obſervavi. Arteriæ filum ferreum, valideque tenſum referunt, quod æquabili motu, & tardo, vibranteque tangentem digitum ferit. Unicum vidi, qui hos arteriarum valentes ictus non habuit, ſed e contrario molles, remittentes, intermittentes, atque omni inæqualitatum genere inæquales.

Repetita etiam phlebotomia, quam aut ægri fecerant domi adhuc ſuæ, aut nosmet in Nosocomio, duras arterias ne hilum emollivit. Eductus ſanguis nil vitii monſtravit, niſi morbo jam longius progreſſo, ubi corium craſſum, ut in pleuritide aſſolet, exhibuit, atque id ideo fortaſſe, quod ictibus arteriarum is ſanguis diutius fuerat ſubjectus.

Hæc pulſuum durities præ aliis quibuscunque ſymptomatibus diutiſſime perſiſtit, & eorum ultimum plerumque agmen claudat.

Characterem hujus morbi deletum, ægrove ab ejus recrudeſcentia ſatis proſpectum non arbitrabar, niſi & pulſus obſervaram remiſſiores, & quales eſſe in ſanis oportet.

Nihilominus quidam ſanitatem recuperaverant conſtantem, etſi ea pulſuum peculiaris durities, & vibratio indelebilis perſtaret.

Quidam ſanata hac colica in maligniſſimum morbum incidit, ope peruviani corticis, & cam-

camphoræ percuratum. Ea arteriarum vibratio, rigorve toto febris decurſu ſemper obſervabatur.

In morbo ſimplici & ſolo nullus præter ordinem conſuetum calor fuit.

Tubercula multis, iisque imprimis, qui hac ægritudine ſæpius, & gravius tentabantur, in dorſo manuum oriuntur pone tendines digitorum, quibus etiam arctius plerumque cohærent. Hæc fabam, aut dimidiatam avellanam æquant: dolent recenter nata, & inter principia digito prementi cum dolore cedunt, ſed ſuo mox elatere reſtituuntur citra veſtigium preſſionis. Tractu temporis indureſcunt, nec loco moventur, nec dolent, & tendinem, cui aſſident, prohibent moveri.

In uno multa tubercula una ſerie collocata ad pubem, & utrinque pone annulos abdominis, & ſupra eosdem, & hinc inde in cute abdominis vidi, evaneſcentia ferme repente, & renaſcentia.

Subinde jam in morbi principio hæc manuum tubercula naſcuntur, quin propterea eorum ortus a ventre tormentum avertat, aut revocet, ac ſolvat. Quibusdam ſignari manus eo genere tuberculi dolentis cepit, priusquam ullum exſtaret aliud imminentis mali ſignum, torminibus ſerius ſecutis.

Fuere, queis manuum dorſum dolentiſſimo tumore intumuit ferme totum, uti ab rheumate inflammatorio contingit.

Id autem in omnibus, quotquot hic decubuere, conſtanter experiebar, omnia hucuſque enarrata ſymptomata, dolores potiſſimum rheumaticos appetente veſpera, & noctu fuiſſe in-

 ſignio-

ſigniores, gravioresque, & denuo ſub auroram delinitos.

Hanc legem exactius vidi, & evidentius obſervari in colica ſaturnina, quam venereum rheuma ſoleat, quod aliquando irregulariter exacerbatur, atque ita, ut acerbius ſubinde per diem inſtet, de nocte mitius, aut continuo affligat. Hæc enim dolorum, de quorum ſyphilitica origine dubium non ſuperfuerat, anomalia diligenter a nobis aliquoties adnotabatur.

De paralyſi ſaturnina hæc obſervavi: plerisque non niſi diutius protracto morbo aboletur artuum vel ſuperiorum, vel inferiorum, vel omnium omnino facultas motrix, perſtante tactus ſenſu.

Reſoluta membra dolor plerumque cruciat ardens, dilacerans, aut pungens: arteriarum in iisdem vibrantes, tardi, & validiſſimi ictus ſunt, etſi diuturna artum reſolutio teneat, & carnes tenuentur, ac evaneſcant.

Plumbeum pondus articulos gravat, humeros, ſed cubitos magis, & carpos præ utrisque, qui curati omnium ultimo, & tarde vigorem recipiunt, humeris primum emendatis, dein cubitis.

Artuum ſuperiorum frequentior paralyſis eſt, & in his manuum, ubi aut eæ totæ, aut unus, alterve ſolum digitus reſolvitur. Id mali in utroque ſubinde artu eſt, eſt etiam in alterutro. Rarius crurum impotentiam vidi, eamque nunquam ſolam, ac brachiis ſanis. Ubi omnium artuum vis ſemel periit, ea citius rediit infernis.

Varia mali intenſio eſt, cum ſubinde ex trunco brachia pendeant ferme emortua, marcida-

cidaque, nonnunquam vero moveri queant, ſi æger intenſis omnibus nervis connitatur.

Contingit, ut res intra metum ſæpe ſolum ſubſiſtat, atque artus non exſolvantur, utut ad motum ineptiores, graves, dedolati, confracti.

Nec eodem in omnibus tempore acceſſit hæc exſolutio. Aliis ſiderari digitus, aut manus, aut brachium propemodum repente, atque intra paucas horas cepit, quin ullum præſentiretur ullibi incommodum, aut ventris tormen; aliis nonniſi jam exantlato per dies aliquot inteſtinorum cruciatu, vel etiam ſerius artus emori, quin mitius idcirco a doloribus abdominis haberentur, quos nunquam in tanto ægrorum numero aut tuberculis judicari, aut artuum exſolutione vidi.

Id addo, vix uni inter quindecim partem aliquam corporis ſiderari: & inter ægros quinquaginta vix duos eſſe, queis omnis omnino brachiorum, crurumque vis, ac motus pereat in longum tempus; at ſi cui ea perierint, nec redierint intra triduum, eum multo egere tempore, & cura valente, non interrupta, donec priſtina vis revertatur, qua etiam reſtituta prior tamen muſculorum toroſitas non redibit.

Inter omnes, quotquot ex ea colica ſanavi, nemo fuit, qui, ſi artus integros ad nos attulerat, eorum uſum in Noſocomio amiſerat. Quos membris exſolutos vidimus, ita male multati jam advenerunt.

Stabilitum dierum numerum hæc colica non habet, cum & intra paucos ſubinde dies concludatur, ſubinde proferatur in diutinum tempus, ſeptimanas multas, & menſes. Sunt, qui per integros annos huic malo conflictantur ſua tunc potius diuturnitate moleſto, quam vehementia.

His alvus irregularis eſt, nunc cita, nunc vero adſtricta. Eſt illis & morſus inteſtinorum, atque oris ventriculi, & vagum rheuma, & ſpiritus per vices repente difficilis, repente denuo facilis effectus: mens anxia, tædium, & fuga hominum. Suo interim artificio vacant.

Vidi quosdam, perpaucos tamen, per octodecim, aut plures adhuc annos operam pigmentariis locaſſe, eamque unice ferme in conficiendis pigmentis, ac iis ut plurimum ſaturninis, conſumſiſſe, terendo videlicet ceruſſam, minium, & conſimilia ſuper marmor levigatum, quos vis veneni ad id usque temporis intactos reliquit, & ſero tandem proſtravit.

Novi, qui intra non multos annos vigeſies octies ex hoc morbo decubuit, etſi ceruſſa in pollinem conterenda, & parandis pigmentis, labore utpote præ cæteris nocivo, ſemper abſtinuiſſet, & ſolum pingendo occuparetur. At is multoties calentis malagmatis plumbati vapores ore hauſit.

Figuli, qui lithargyrium in tenuiſſimum pulverem comminuunt in aëra evolantem, eodem morbo tentantur; ſed hujus generis paucos habui, & pauciores, quam pro numero eorum, qui lithargyron tractant: an quod lithargyros figulis minus noceat, quam ceruſſa pictoribus, an alia per accidens ſubſit ratio, non ſcio.

Nonnullis peculiari modo, & gravius, & citius, frequentiusve plumbum nocet.

Quam corporis diatheſin hoc venenum vel averſetur, vel amet, exquirere nondum potui. Id ſolum mihi videor obſervaſſe, mercenarios duris antea laboribus exercitatos, duros ipſos & animo, & corpore, ubi operam ſuam ad terenda pigmenta converterint, minus ab iisdem pati;

ti; minus etiam illos, queis venter quotidie, & ſæpius, ac facile reddit; & minus omnes ac mitius, æſtate, quam hyeme.

Fortaſſe uberior bilis, & minus vividus ventriculi ſenſus, quas duas res in omni homine, atque omnibus ætatibus plus, minusve eſt obſervare, apparitionis hujus rationes habet. Quippe æſtiva bilis venenum cicurabit, enervabit, & ventriculum defendet, qui & ipſe languidior a plumbi ſtimulo minus afficietur.

In omnibus, quos in opere ſaturnino verſari noveram, duo deprehendi, faciei nempe, & oculorum habitum non deſcribendum, atque alienum ab eo, quem homines ſanæ mentis habent, & in quibusdam vere maniacum, etſi morbum aut nunquam paſſi adhucdum ſint, aut ex eodem fuerint perſanati.

Altera res eſt iis ipſis hominibus, hisque præcipue, ſolennis, arteriarum tenſarum plenitudo, durities, vibratio, vel ſaniſſimis cæteroquin.

Epilepſia, apoplexia, affectionesque aliæ multæ huc pertinentes vario morbi tempore ægros incurſare, & eventu vario obſervantur. Quosdam obambulantes, & aut nullis adhucdum, aut perexiguis torminibus admonitos vis morbi ſubito proruit, humique ſtravit epileptice convulſos. Alios non niſi provecta jam ægritudine, alios vero jam reconvaleſcere viſos fœdiſſimum id malum inceſſit. Hos gravius, & diutius afflixit, illos ſolummodo perſtrinxit, & levius. Pauciſſimis ea acceſſio non ſolvebatur: hos tandem apoplexia enecuit, multis antea, & repetitis inſultibus epilepticis interpolata.

Duos habui, mitiſſime, ut apparebat, ex ea colica ægrotantes, qui recenter ad nos venientes,

tes, vixque de morbo interrogati, & priusquam ingerere quidquam poteramus, convulſi, apoplectica mox morte periere, non averruncanda.

Quidam inter ſæviſſima tormenta ventris diu noctuque per lectum volutati, nil tamen convulſivæ, aut apoplecticæ affectionis unquam perpeſſi ſunt, ubi alios vix dolentes funeſta acceſſio convulſit, convulſosque jugulavit.

Sed & lentam ex eo morbo mortem vidi, eamque hydropicam. Syſtema uropoieticum plumbi vires præprimis experitur, convulſum, conſtrictum, & lotii juſtam ſecernere copiam, atque excernere præpeditum. Unde retenta urinæ materies, aggeſta, in caveas compulſa non ſuas, hydropem facit, quem opio ſquillæ juncto in ægro quodam multum levavi, non curavi.

Duo alii mihi alia ratione periere, ex febre videlicet maligna, quæ huic colicæ, priusquam ad nos deportarentur, ſupervenerat. Morbum offenderam jam ultra eos limites proſiliiſſe, quam ut eum revocare ars inde valeat, quibusque ſuperatis is exlex fertur. Belle diſtinxeram utrumque morbum, atque utriusque morbi peculiaria ſymptomata; at cum febri malignæ medebar, efferari ſaturnina affectio cepit, & vice verſa.

Opii præſtantem uſum, eumque in hac colica ſæpiſſime unicum, uti poſtea referam, junctæ febris malignitas averſabatur.

Reſerato cadaverum cranio vaſa omnia encephali ſolito multo ampliora, & ſanguine turgidiora deprehendi, quam in aliis ſoleat alio ex morbo demortuis.

Nunc, quam medendi rationem, quove eventu amplexus ſim, & quam ego epidemicæ febris cum hac colica ſocietatem obſervarim, exponam.

In omni colica ſaturnina duo potiſſimum reſpexi, morbum ipſum videlicet, atque ejusdem peculiaria quædam effecta. Quippe quos vomitus vexabat, facilius, celeriusque ſanari obſervavi, facilius etiam eosdem, queis venter fluxit: difficillime vero, qui nec alvo, nec ore quidquam reddidere, etſi hi levius fortaſſe multo doluerant, & illi gravius. *Cura colicæ ſaturninæ.*

Qui vomuerant ob morbi vim, bilioſiſſima, & plurima ſemper vomuere, qualia non facile quisquam in bilioſiſſima febre, & bilioſiſſima tempeſtate, emetico licet propinato. Sed & iis, qui absque vomitu ex colica ſaturnina decubuere, lingua, & ſapor aſſumtorum ſupra modum bilioſa fuere.

Colluvies hæcce bilioſa jam ante morbum adeſſe poterat, utut innoxia forſan, & mole minor. At accedente irritamento ſaturnino vellicari ventriculum, inteſtina, & ſocia eorundem viſcera, & violenter emulgeri opinabar, ſuccorumque gaſtricorum proventum ultra, quam ſanis conferat, augeri. Id etiam accidere autumabam ex eodem venenato ſtimulo, etiamſi nulla aliena materies intra ventriculum jam præexſtiterit.

Biliformi igitur ſaburra ſimul laborare, undecunque nata, & ratione quacunque, omnes illos, quos ex plumbo ægrotare conſpexeram, ſufficienter conſtabat.

Hinc duo mihi agenda rebar, videlicet, ut ſtimulum enervem ſecretiones gaſtricas nimium quantum ſollicitantem, utque, quod erat hucusque jam collectum, & ob copiam nimiam vitioſum, evacuem.

Quodſi alterutrum tantum perficerem, parum me facere arbitrabar. Quid enim emeſis concitata,

aut potentiſſimis pharmacis ſollicitata alvus proderit, cum, rejectis licet humoribus copioſis, alienisque, perſtet antiqua ex plumbo irritatio, & nova accedat ab ipſo remedio evacuante?

Hæc methodus nonniſi in levioribus colicis ſubinde mihi ſatisfecit, ubi ſtimulus ſaturninus potius ſponte quiverat, repurgatis ventriculo, & inteſtinis. At ſæpiſſime nil effeci: ſymptomata augebantur ab emeticis, & purgantium quorumcunque vires alvus pertinax eluſit. Invitus ab ea methodo, quam alibi tam efficacem in ea colica legeram, & nonniſi multoties deluſus, diſceſſi. Invitus opium arripui, utut ab Haenio deprædicatum, tum quod credideram pertinaciſſimam alvum magis iri cohibitum, cum etiam, quod bilioſis, quales omnes ſaturnini fuere, id genus remedii nullatenus conducere poſſe exiſtimabam.

Ejulatu cujusdam ægri commotus, cui a ſeptem jam diebus alvus nulla ratione provocari poterat, quive inter immania tormina per vices vomuit, opium dedi: unde mox ſponte ſolvi venter cepit, & multa aliena reddere; doloresque, & vomitus ſilere.

Opio poſthac liberalius uſus ſum, quod aut ex oleo bibendum dedi, aut ex infuſo florum chamomillæ. Inde feliciſſimas curationes, celeresque feci, & confirmatas, easque numeroſas.

Nihilominis in quibusdam ea ſymptomata conſequebantur, quæ non a veneno jam proficiſci, ſed a ſaburra primarum viarum exiſtimabam, quam mirifice increviſſe a multo ingeſto oleo, & emollientibus decoctis, ac vetuſta inteſtinorum fæce conſpexi. Quidam enim ex colica jam reconvaleſcere viſi, nauſeare de novo, incaleſcere, inhorrere vago more, aut cardialgiam denuo, ven-

tris-

triſque moleſtias queri, febrire ex fomite putrido, vel etiam maligne, iisque varie encephalum affici, & pernicioſe, etſi nil hucusque in victu fuiſſet, aut in medendi ratione mutatum.

Ex eo tempore utramque methodum, quas ſingulas ſeorſim hucusque ſecutus ſum, conjunxi, *evacuantem* videlicet, & *narcoticam*.

Ubi nullam morbus ipſe evacuationem fecerat, nec ullum urgentius ſymptoma celerem opem popoſcerat, curam a ſolvente, ſalino, mannato remedio exorſus ſum, alvumque movi, aut etiam emeſin, anni præcipue conſtitutione bilioſa. Largam dein opii doſin ex chamomilla hauriendam proponavi, oleo neglecto. Sic aut omni altero die eccoproticum dedi, atque anodynum, aut utrumque quotidie, eo modo, ut eodem die nunc opium ſumeretur, nunc blandum evacuans.

Hæc ratio fortunatiſſime ceſſit, iisque incommodis omnino caruit, quibus ſingulæ methodi, ſi eæ ſolæ adhibebantur, ſubjacebant.

Quos violenta, & frequens vomitio exercuit, evacuantibus non ſum aggreſſus, ſed opio: neque ii hoc genere remediorum habebant opus, queis alvus facilis erat, vel etiam fluebat, quod in pauciſſimis obſervavi.

Doſes opii largas hic morbus exegit, & frequenter repetitas, & diu. Plerumque intra viginti quatuor horas ſequentem mixturam abſumebant, per plures plerumque dies continuatam: ℞. Aq. flor. chamom. unc. vj. Extract. flor. chamom. drachm. j. cum dimid. Syrup. flor. chamom. unc. j. ſem. Opii puri, & camph. aa gr. x. ſumat omni quarta hora ſextam totius partem, donec omnia intra viginti quatuor horas fuerint abſumta.

Qui-

Quidam in violentiſſimo vomitu ſaturnino una nocte grana tredecim opii, & camphoræ cum emolumento ſumſit.

Camphoram ſerius addidi non omnino neceſſariam; quippe & ſolum opium perbelle hunc morbum ſanat, & ſola camphora nunquam, etſi eandem mitigare aliquoties ſit viſa.

Opium neutiquam morbum *palliat*, ſed cum perſeverantia *ſanat*. Id multis alio tempore, locove alio narrandis ægrorum hiſtoriis comprobabo. At dignas tanto malo oportet doſes dare, & diuturnas.

Mirabar multoties, alvum, nulla antea ratione reſerandam, præmiſſo largo opio, aut ſponte reſpondiſſe, aut enemati auſcultaſſe, licet antea frequenter, & inutiliter injecto; aut tandem miti purgante fuiſſe provocatam.

Reconvaleſcentibus quotidie ſex, octove opii grana partitis doſibus propinavi, remedio cuidam amaricanti, & ſtomachico remixta. Hi alvum plerumque facilem, & leviter fuſam habuere ſua ſponte.

In his ægris opium videbatur incommodis illis caruiſſe, quæ ejus uſum alias, atque aliis in morbis comitantur, temulentiam ajo, & carebariam, inſomnia, pavores, ſudatiunculas pruriginoſas, aliaque multa: ſenſuum hebetudinem ſuſtulit, languorem artubus excuſſit, & mentem alacrem, promtamque reddidit, ac caput leve.

Opium non ſepoſui, etſi æger ab omni moleſtia plane vacaret. Requirebam præter hanc a doloribus immunitatem etiam pulſuum antea vibrantium mollitiem, & experientia edocebar, nondum omnem veneni hujus characterem deletum eſſe, niſi pulſus emollirentur.

Ar-

Arteriarum duritiem phlebotomia non emendavit, etſi larga, & repetita.

In graviſſima colica ſaturnina vomitibus crebris ſtipata, & imminente delirio, quin jam præſente, terna, & profuſa venæſectio nil profuit: opium illico mentem reſtituit.

Quidam leviorem ex plumbo colicam experiebatur, ſine vomitu, & alvo clauſa. Cura, non præmiſſa evacuatione, ab opio cepta eſt. Mox æger ſoporoſus fieri, leviterque ſubinde convelli, & modice deſipere per intervalla. Datum emeto-catharticum temulentiam excuſſit, hominemque ſibi reddidit.

En opium ibi profuiſſe, quod hic nocuerat; fors quod ibi ſola vis plumbi mentem infatuarit, cui rei opium apprime dicatum eſt; hic vero caput affecerint humores gaſtrici, nimii, intra abdomen concluſi, atque huc a leviori licet ſtimulo ſaturnino proliciti.) Sic opium nocuiſſe debuerat, & emeto-catharſis prodeſſe.

Evacuantibus omnes indiguere, quoſcunque tormina ſicca excruciarunt, alvo videlicet concluſa, & absque vomitibus ſpontaneis.

Id genus remediorum ſaturninos abdominis cruciatus adeo non cicuravit, ut eosdem plerumque intenderit. Hinc in hiſce nullum ipſius colicæ auxilium quæſivimus, contenti, eorum ope ſyſtema gaſtricum ab obfutura illuvie liberaſſe, & remediis antiſaturninis feciſſe locum.

Idçirco cavimus, ne citra multam neceſſitatem evacuantia reſumeremus, aut eorundem uſum protraheremus diutius.

Id etiam nobis auſpicato evenerat, ſi poſt finitam actionem pharmaci non multum temporis labi ſiveramus, quin juſta mox opii doſi conſopiremus, & novas haſce ab ipſo remedio inductas

ductas turbas, & illas veteres a plumbo, priusquam colligi denuo humores gaſtrici copioſius, quam par eſt, poſſint.

Purgans, aut emeticum citra ſaburram, & convaleſcenti datum, faciles relapſus facit. A ſolo enemate eccoprotico recrudeſcere morbum multoties vidi.

Cum alvum facilem habere convaleſcentibus contulerit, remedium dedimus, quos ex opio, camphora, ſale polychreſto, & ſtomachicis coaluit.

Colicam ſaturninam ſubinde difficulter dignoviſſemus ab ea, quam bilioſam dicunt, quamve evacuantia ſola fere ſanant, & narcotica intendunt, ni ejusmodi nobis ægri obtigiſſent, quos in opere ſaturnino verſari conſtabat.

Ex hucusque dictis patet, utramque hanc colicam conjungi poſſe, poſſe & ſaturninam bilioſa excipi: atque id reapſe non raro fieri, obſervationibus evictum novi.

Præter hanc colicæ bilioſæ cum ſaturnina conjunctionem alia quoque complicatio obſervatur, ſi quando æſtiva febris eos una invaſit, quos morbus ſaturninus afflixerat. Hi periculoſe decubuerunt. Medebamur æſtivæ febri *directe*, & torminibus ſaturninis non niſi *per ambages*, opio in initiis non propinato, dein vero caute, & furtim. Narcoticis enim ingraveſcere febrim, & minari malignitatem vidimus. Ab oleo æque abſtinui, bilioſe febrientibus non proficuo.

Conſtitutione anni phlogiſtica, hyemali, verna, ægritudo ſaturnina vitio bilioſo plerumque caruit, aliamque in ſocietatem adſcivit ſæpenumero pernicioſam, inflammationem nempe inteſtinorum. Ea res emeto-catharſes omnino averſabatur, medendique rationem invertebat; phle-

phlebotomiæ enim, quæ in hujus morbi cum febre æſtiva connubio non profuerunt, hoc in caſu neceſſariæ erant, largæ, & repetitæ cum potu multo, tepido, emolliente, oleoſo, hisque interponi opium debuit.

Difficillimum erat dijudicare, anne inflammatio una adſit, aut ſolus excruciet ſaturnus. Certe diriſſimos dolores vidi, ægrosque per lectulum præ eorundem ſævitie volutatos, etſi nulla in abdomine inflammatio adfuerit, quemadmodum *a poſteriori*, a methodo videlicet medendi argutabar, ſolis utpote narcoticis, ſpirituoſis, & carminantibus uſus. Veruntamen lethalis in alio caſu hæc colica fuit, gravisque in abdomine diſſecti cadaveris inflammatio reperta, etſi æger obtuſius, aut vix doleret, & ægritudinem facile, & erectus ferret.

Infida ſalutis prædictio, dubiaque fuit; nonnunquam enim non valdopere ægrotare viſos epilepſia corripuit, atque etiam enecuit in apoplexiam, converſa. Quosdam etiam convaleſcere incipientes fœdum id malum repente ſuſtulit.

Quas in ſanando hoc morbo leges ſecutus ſim, exponam.

Temporibus bilioſis curam adhibui compoſitam, *antibilioſam*, & *narcoticam*, catharſin, emeſin, emeto-catharſin, & opium, multum, jugem, & antibilioſum potum.

Tempeſtate vero inflammatoria cura *antiphlogiſtica* fuit, potio multa, emolliens, mucilaginoſa, oleoſa, cataplasmata, balnea, ſubjuncto ſerius narcotico.

Subinde & *antibilioſa*, & *antiphlogiſtica*, & *narcotica* eodem in ægro uſuvenere, prout varia mali complicatio occurſabat.

Hæc de colica ſaturnina, atque in univerſum de varia febris æſtivæ cum diverſiſſimis morbis commiſtione connotavi.

CAPUT XIII.

SEPTEMBER.

Primis duodecim menſis hujus diebus venti aſſidui, impetuoſi: pluviarum copia, & frigus. Inde vero a vento quies, peramœna ſerenitas, & calor non meridie ſolum, ſed & veſperi, & mane. Ultimum triduum frigus acutum, & boreas exaſperavit, ſereno cœlo.

Hoc, & antecedente menſe lues quædam tuſſi, coryza, & extrema macie multos canes enecuit.

Fructus horæi pauci, immaturi, inſipidi.

Die 22. Sept. calor athmosphæræ maximus in therm. Reaum. fuit $17\frac{1}{2}$. gr.

Diebus 14. 29. 30. Sept. calor minimus 8. gr.

Calor medius $12\frac{5}{6}$. gr.

Die 17. Sept. altiſſima barometri ſtatio 28. dig. $5\frac{1}{2}$. l.

Die 3. Sept. infimus ejusdem locus 27. dig. 7. l.

Iidem ferme hoc menſe morbi, ſi genium ſpectes, ac illo præterito; ſed numerus eorum, & ratio inter ſe invicem multo diſpar. Etenim pauciores fuere *continuæ* febres, & quæ remiſerant per intervalla, id evidentius iſto, quam menſe priori fecerunt, ut ferme apyrexiam potius, quam remiſſionem diceres. *Continuarum* retuſa pauliſper acies, & minor furor fuit, ſed du-

duratio longior. *Remittentium* magna in *intermittentes* proclivitas, quam unius in alteram converſionem hauſtus ſalini, & emeſis felici augurio effecerunt.

Febrium continuarum, & remittentium in intermittentes converſio.

Major adhuc materiæ morbificæ lentor hoc menſe, quam prægreſſo fuit, ſed minor copia *Continuarum*, & *remittentium* febrium minor numerus, ſed *intermittentium* major, cum earum, quæ a principio perfecte intermiſerant, tum ex *remittentibus* in *intermittentes* abeuntium.

Pauciſſimæ dyſenteriæ Icteri quidam ſponte orti: oculi febrientium hoc menſe ſæpe icterici.

Febrifugum noſtrum.

Cortice peruviano frequentius opus fuit ad difficiliores intermittentes comprimendas, cujus vim floribus ſalis ammoniaci martialibus feliciter acui, ubi is ſolus impar fuit.

Tertianarum anomaliæ.

Tertianæ præ reliquis crebræ, earumque variæ formæ, ut modo omni tertio die calor ureret ſine frigore prægreſſo, aut ſudore ſubſequente, modo acerbior tantum cephalalgia vexaret.

Icteri remedia.

Icteros hauſtus ſalini, emeſis, amara, extractum anagallidis flore luteo potenti virtute ſolvente donatum, & flores ſalis ammoniaci martiales pulchre ſanarunt.

Pauciſſimas hoc anni tempore pleuritides bilioſas vidimus, easque non jam ſinceras, aut impermixtas, ſed quibus aura frigidior jam inflammatorii quid adſperſit, ut præmitti emetocatharſi phlebotomia debuerit, vel ſubjungi, & repetitim, prout vel phlogoſis, vel bilis eminebat.

Febris æſtiva quamdam hoc menſe mutationem ſubire cepit.

Cum quamdam febrium potiſſimum continuarum variationem fuiſſe, atque æſtivam febrim mutato aliquantium ſub ſchemate prodiiſſe ſupra

pra dixerim, juvabit eam rem hic reſumere, & explicare.

Popularis æſtatis febris ſub finem prioris menſis, & primo Septembris dimidio in plures, quam antea, ſeptimanas protrahi, lente increſcere, lente provehi, & ſub falſa benignitatis ſpecie ægrum diu affligere, ſero tandem eidem valedicere ſolebat, cum judicium ſubierat laborioſum, & tardum.

Pulſibus & urinis non malis febris gravis. Symptomata hoc tempore eadem fuere, quæ per æſtatem febrim bilioſam comitabantur, niſi quod pulſus, & urinæ, calorque ægrotantis plerumque parum quid habere a ſanitate diverſum viderentur, etſi is nihilo mitius ſe habebat, & ingentem cephalalgiam, temulentiamque querebatur; at frequenter quaſi attonitus, atque obtuſius ſentiens, ſupinus, cruribus divaricatis, ad pedes defluens, decumbebat. *& cum ingenti cephalalgia.*

Utut vix febrire plerumque ægrum diceres, fuit nihilominus ſubinde acer calor vel uno tantum in brachio, vel in utroque: at quaſi diffringi ſibi caput præ dolore, & ardore ſemper asſerebat. Oris amarorem perpetuo, & inappetentiam accuſabat.

ac tædioſa diarrhœa. Quotquot ex febre populari hocce tempore decubuerunt, omnibus diarrhœa ſupervenit, primo levans, ſed quæ poſtea, cum perſiſteret, absque ulteriori levamine vires fregit.

Multi, qui morbi initia, & primos progresſus ſpreverunt, quacunque medendi ratione in auxilium vocata, colliquantes ſeceſſus, & largam ſub nocturna præcipue tuſſitatione ſputorum pituitoſorum copiam patiebantur, & pertinax crurum œdema

Hæc febris in *Phthiſin hanc pituitoſam* lichene islandico, & poly-

polygala, frictionibus aromaticis, & victu reſtaurante plerumque ſanavimus, ubi alvinæ lubricitati pulvis radicis arnicæ pulchre opitulabatur. *phthiſeos quandam ſpeciem abiit,*

Febrem hanc non jam *billioſam* appellabamus, ſed *bilioſo-pituitoſam* ob amareſcentem pituitam, quam queſti identidem ſunt, & potione emetica revomuerunt. *eratque non bilioſa, ſed bilioſo-pituitoſa.*

Medebamur eidem eadem ferme ratione, qua *ſimplici bilioſæ febri*, niſi quod diuturniora adhiberemus ſolventia, & ob præcognitam morbi diuturnitatem viribus mature proſpiceremus, datis gratis cardiacis, & antiſeptica arnicæ radice, aut decoctis herbarum, & radicum aperientium, amareſcentium &c. *Ejus cura.*

Quodſi primæ emeto-catharſes morbum in incunabulis non præfocarant, & quæ ſerius inſtituebantur evacuationes, nil amplius in materiem poterant, fors intra vaſorum ſyſtema jam dilapſam, viribus conſervandis imprimis ſtudebamus, ut materiem, quæ vim remediorum *directam* jam eluſerat, fugam ex ventriculo intra ſanguinis territorium capeſſendo, naturæ vis ſic conſervata attenuet, eliminet, aſſimilet, ſive coquat.

Inepte, & cum ægri diſcrimine morbum ejusmodi longius provectum neglectumque valentioribus vexares, ſi ejus te forte tarditatis lentæque ſanationis tædium caperet. Hic illud valuit: Sat cito ſi ſat bene.

Ægrorum horum linguæ rarius bilioſæ, aut limo quaſi flaveſcente conſpurcatæ comparuerunt: frequentiores fuerunt prærubræ, glabræ, reſiccatæ, ſplendentes, & quaſi vernice obductæ. *Linguarum hoc menſe conditio.*

CAPUT XIV.

OCTOBER.

Siccitas frigidiuſcula, cœlique ſerena facies, noctibus pruinoſis ad octavum usque menſis diem: eo die inſignes pluviæ. Inde frigus humidum, nebularum defluvium, pluviarum inanes minæ. Die 19. rediit ſiccitas, & frigus, cum glacie nocturna, & matutina, fœtente, craſſaque nebula ad 25. usque pluviis madentem. Inde mane, & veſpere copioſæ, denſæ, depluentes nebulæ, multusque mador, ſole ſub meridiem claro, & frigore miteſcente.

Ultimo triduo cœlum molle, auſtrinum, tepidiſſimum, capiti grave, atque univerſalem languorem inducens, ſole per eos dies languidiſſimo, nebulisque tenuiſſimis ſuffuſo.

Dominabatur hoc menſe multus humor, isque in medio menſe frigidior.

Die 3. 4. 5. 31. calor atmoſphæræ maximus fuit 16. gr.

Die 24. Calor ejusdem minimus 3. gr.

Calor medius $9\frac{2}{3}$. gr.

Die 21. Oct. altiſſima barometri ſtatio 28. dig. $2\frac{1}{2}$. l.

Die 3. 30. 31. ſtatio infima 27. dig. $7\frac{1}{2}$. l.

Dominantis febris mutatio. Anno ulterius provecto, atque ad ſuum quaſi ſenium producto frigidum, ſiccum, immite, mutari rerum facies cepit, atque æſtivi morbi ab hyeme ſuccedente diſſolvi. Etſi enim hujuſce temporis febres easdem, ac per æſtatem perio-

periodos, exacerbationes easdem, certas, incertas, obſervarint, rariſſime nihilominus ſinceram bilem atque ἀμιγῆ, matrem ſalutarunt.

Idea malignitatis in hac febre. Multæ continuæ remittentes febres, ſive peculiarem quandam impeterent corporis partem, ſeu decurrerent absque topica invaſione, a materie naſcebantur lenta, ductilique, non ſemper amareſcente, aut, ſi etiam bilis ſaporem referret, excolori, & molis non magnæ. Hæc ſpecies fæminas præ viris invaſerat, easque pallidiores, inordinate menſtruantes, & affectas fluore albo.

Numerus hoc modo ægrotantium non magnus fuit, ſed morbus longus, difficilis, laborioſus. Pleræque ad nos venere, miſſo jam ſanguine; quare ægritudo altiores radices egit, pertinacior effecta, & periculoſior. Sed emeto-catharſis minus efficax in hiſce fuit, phlebotomia nempe fractis & morbi longitudine, priusquam nobis committerentur. Vomuerunt tamen cum aliquo levamine, ubi emeticum propinabamus, utut haud promto, nec eminenti.

Binis, raro ternis vicibus per omne morbi tempus vomitorium dedimus.

Materiem vomendo rejectam ante deſcripſi, pituitoſam, & paucam, & rarius, & modiciſſime biliformem. Hanc morbi genitricem materiem parcius intra ventriculum, & inteſtina collectam, at magna ex parte per omne corpus diſpenſatam exiſtimabam, febrimque ex eo genere eſſe, *ubi medicum non oportet tumultuari, multaque, & magna moliri.*

Canon in ſananda hac peculari hujusce fe- Omnibus tentatis id experiebar, ſatius eſſe, *vacuato, ſi vires ferant, ventriculo, vim vitæ ſuſtentare, & urgenti, ſi quod accederet, ſymptomati occurrere, & opperiri, donec febris ſe ipſam con-*

bris malignitate obſervatus. *conficiat, & materiem morbificam ſenſim aut aſſimilet, aut ſubactam variis viis, & tempore vario eliminet, blande, pedetentim.*

In uſu remedium mihi fuit ex aquæ aut communis, aut ſtillatitiæ, e. gr. menthæ, ſemilibra: pulveris radicis arnicæ drachmis duabus — tribus: ſacchari Thomæi uncia ſemis, & ſpiritu vitrioli drachma una. Nonnunquam primis, præcipue morbi temporibus drachmam aut ammoniaci ſalis, aut arcani duplicati admiſcui. Sed morbo provectiore, & increſcente debilitate, aut ventre profluente a ſalibus abſtinui.

Potui dedimus aquam ſimplicem cum oxyſaccharo.

Hac uſus methodo rarius, aut nunquam nimium elatam febrim vidi, ut ideo phlebotomia opus non fuerit, quam omnes ferme aut una, aut etiam altera vice inſtituebant ante adventum in Noſocomium, eamque non neceſſariam, vel etiam noxiam.

Remedia validiora, & ſtimulantiora ingerere nolui, ne tenacem morbi materiem minutis vaſculis altius impingam, nulla amplius poſthac ope extricandam, neque deprimere vitæ vim, ne non ſufficiat coquendo.

Moleſtiſſimæ diarrhœæ in hac febre cura. Plurimum negotii, & tædii non parum lubriciſſima nonnunquam alvus fecit, quam promtam habuiſſe, & facilem multum profuerat, at fuſam, nocuerat plurimum. Id ubi evenerat, omni altera hora drachmam dimidiam, vel & integram pulveris radicis arnicæ exhibuimus, qua re effecimus, ut parcius dejicerent, & conſiſtentia.

Quam hic memoravi febrim, ab ea menſis præteriti *bilioſo - pituitoſa* non differebat, niſi quod iſto tempore & ſolas ferme fœminas corripe-

riperet, easque imbecilliores, & humoribus lentis; cum e contrario elapſo Septembri etiam viros afficeret præter fœminas, & paulo acutior, ac frequentior illa eſſet præ hac hujus menſis, atque admixtæ bilis haberet plus.

Remiſſiones hujus febris incertæ fuerunt, invaſio lenta, lentus inceſſus, & morbi totius duratio longa: nullus eminentior dies criticus, nec ulla luculenta criſis, ſed morbi fatiſcentia ακρισιμος. Nullibi dolor inſignior, at magna dejectio virium. Mens omnibus conſtitit. Pulſus habuere paulo citatiores, & calorem modiciſſime auctum: cutem arentem, linguas glabras, prærubras, ſiccas absque cruſta: urinas naturalibus magis flavas, & nebuloſas. Color facici identidem mutabilis, ita, ut, genis quaſi minio fucatis, teneret ora pallor, & narium ambitum; aut ut alteraruberet gena, pallente altera cum virore; vel ut inſignior rubedo totam mox faciem perfunderet, eamque totam mox virens pallor. Querelæ paucæ, & quies. Somni leviculi.

Moleſta tuſſis provecto morbo ægrotantium pulmones concuſſit, extuditque pauca, mucoſa ſputa. Superveniens vomitus, aut liberior alvus hanc ægritudinem thoracis allevabat. Raro contigit, ut eo in morbo id incommodi præverteremus, & tunc ſolummodo, ubi ægri nondum nimis progreſſa infirmitate, & iis vitæ viribus ad nos venerunt, quæ repetita emetica ferre poterant. *Tuſſis permoleſta febri ſuperveniens.*

Hanc febrim plerumque ſinceram, & unius pituitæ prolem, *pituitoſam* appellabamus.

Quædam tamen hoc menſe febres non unius originis erant, ſed parentum diverſorum, & hybridæ. Fuerunt enim & bilioſo-pituitoſæ, & *Febres hybridæ.*

& bilioſo-inflammatoriæ, aut triplici vitio prognatæ, bile videlicet ab æſtate reſidua, pituita, & ſanguine ſuccenſo.

Prudens æſtimator & temporum, & temperamentorum, & ætatum, aliorumque, quæ uſu diſci, deſcribi nequeunt, non operoſe definiebat, bilisne, an pituita, aut ſanguis excalefactus magis peccet, quove cum ægrotantis diſcrimine.

Hinc non una medendi ratione utebamur.

Hæc varia morbificarum cauſarum intenſio, prædominium, conjunctio, methodum medendi variam effecit. Hinc ſolvendum plerumque multo diutius fuit, quam elapſis menſibus: mitti ſanguis frequentius debebat, ſubjungi emeticum ſerius, aut omitti penitus. Non raro nec emeſi, nec phlebotomia indigebamus: ſolis ſolventibus, ubi nulla materies turgebat, & ſale medio, mitiori, pauco, aqua, aceto, melle multos ſanavimus, quibus ea ratione omnia εὔροα fecimus, viasque omnes expeditas, dum interea febris deferveret.

Metaſtaſes hoc menſe plures, rheumata ſuppurationes, ichores, eryſipelata, bubones, carbunculi.

Sub exitum prioris menſis, & initio Octobris ad ejus usque medium hæc febris autumnalis id habuit peculiare, atque a febre æſtiva diverſum, quod amarit metaſtaſes non criticas, difficilesque, & ipſa febre graviores. Multis enim uno ante, alterove die placide febricitantibus repente carnes brachii induruere cum tumore non diſcolori, ſed dolentiſſimo, & ablata movendi illius artus facultate. Quibusdam muſculi femoris pone inguen ligni inſtar rigebant, dolebantque; tumebant & glandulæ iſtic loci. Aliis glandula ſub axillis ſita tumefiebat: atque aliis manum, brachiumque eryſipelaceus rubor perfudit, quem mox phlyctænæ, & plaga gangrænoſa inſequebantur, & rodens ichor, qui lon-

longos ſub carnibus cuniculos agebat, & telam cellulofam longe, lateque depaſcebatur.

Tumores hoſce inguinum, & ſubaxillarium glandularum morbum ipſum non ſolverant; nec ipſimet diſcuti potuerunt, ſed omnes tarde maturuere, tarde ſuppurarunt, & coaluere tardiſſime.

Suppuratos carpos antiſepticis ſanavimus & admotis gangrænoſæ plagæ, & ingeſtis. Hunc in finem omni altera hora drachmam pulveris radicis arnicæ exhibebamus, camphoræ junctam, vel & ſine eadem. Fateor, me profuſiſſimas ſuppurationes, & ichoroſas cum tabifica febre immutaſſe, coercuiſſe, ex toto perſanaſſe hujusce ſolius radicis ope.

Menſe ultra dimidium progreſſo, vergenteque ad finem, compoſitæ hæ febres in alterutrum thoracis latus irruerant. Pleuritis ea erat inflammatorio-biliofa, dolore late diffuſo, atque a ſumma clavicula decurrente ad oſſis ilei criſtam usque. Plerumque cruenta ſputabant, æſtuantes, pulſibus plenis, elatis, quive digitum exploratorem inſtar vibrantis chordæ ferirent, ore mucoſo, & amaro, ac cardialgia. Sanguinem cum emolumento miſerunt, aut absque ſaltem detrimento, priusquam ad nos deportarentur. Multo potu refrigerante, leviterque ſalito, & diutius ingeſto, tandem emeto-catharſin fecimus, mox allevantem. *Pleuritis inflammatorio-bilioſa.*

Subinde præmitti emetico phlebotomia debuit, aut ſubjungi, aut utrumque hoc genus præſidiorum alternis vicibus adplicari. Sanguinis emiſſi corium plerumque denſum fuit, flaveſcens, vireſcens; aut flavo, viridique latici innatabat.

Mor-

Morbo jam inclinato ventrem modice profluere multum profuit.

Profligata jam ægritudine dolor non raro pertinax, ſed levis, atque inter tuſſiendum ſolummodo latus vellicabat, quem adplicatum veſicans diſpulit, cum interim opium tuſſim ipſam a morbo reſiduam, noctuque moleſtiorem comprimeret.

Colicæ bilioſæ ſubinflammatoriæ.

Colicæ bilioſæ etiam hoc menſe comparuere, paucæ numero, ſed graves, ſanatu difficiles, & ſubinflammatoriæ, quas ſanguis iterum iterumque miſſus, & anodynum mitigávit primo, deinde pharmacum evacuans percuravit.

Febris rheumatica.

Multi febriebant ex rheumate artus omnes oberrante, & noctu ſæviori. Pleriſque articuli, aut extimæ femorum carnes, aut lumbi mirum doluerunt. His lenia ſalina, quæ & alvum mollirent, & urinas cierent, mirum profuere. At ubi febri conſidente dolor remanſit, veſicante ſæpius, variiſque in locis adplicato, conticuit.

Puerperæ qua ratione hoc menſe valuerint.

Puerperæ hac tempeſtate immunes ab ea febre manſerunt, quæ omnes omnino laceſſivit, quotquot æſtivo tempore apud nos pepererunt, at nullam gravius afflixit.

Quartanæ,

Quartanæ ſub initium autumni caput extulere; ſed quos hujus ægritudinis tædium cepit, primum altero Octobris dimidio, & ſub finem ejus ad nos venerunt.

Quotquot habui hac febre per autumnum vexatos, ab aliquot jam menſibus febriculoſos fuiſſe, adcurato examine comperi, ad id usque tempus, quo ea diatheſis febriculoſa in febrim quartanam maturuerat; neminemque, quantum novi, ſaniſſimum ante, is morbus eſt velut ex inſidiis adortus, & repente.

Sali-

Salibus multis, ſale præprimis ammoniaco, & concitata ſubinde vomitione reſerare obſtructa connitebamur, amaricantibus dein remediis, queis flores ſalis ammoniaci martiales miſcuimus, inertem ventriculum exſtimulare: tum demum morbus fugam capeſſivit, vel ſuapte, vel cortice peruviano profligatus. *earumque curatio.*

CAPUT XV.

NOVEMBER.

Primum menſis quatriduum multum intepuit ſole continuo, claroque. Dein nebulæ craſſæ, madidiſſimæ, phœbum ut plurimum eripientes, tepore perſiſtente.

Die 3. Aurora borealis.

Die 8. Frigus humidum, & nubes. Inde ad 17. uſque varia cœli facies fuit, cum pluviæ tenuiſſimæ, ſol, nebulæ, nubes, alternis ſe vicibus exciperent, vento non raro rudius interpellante, at frigore non magno.

Die 17. Acutius frigus. Poſtea multa intemperies, & tempeſtas frigida, pluvioſa, ventis procelloſis, & grandine horrida ad 25. usque, & ſole carens. Ea dies primitias hyemis prima tulit, tenuiſſimas nives nempe, ſed quæ vix natæ defloruere.

Inde glacies, ſerenitas, & ſiccum frigus. Hoc menſe frigus minus, quam pro anni tempore intendebatur.

Die 1. Nov. calor maximus + 0. 13. gr.

Die

Die 28. calor minimus — o. $1\frac{1}{2}$. gr.
Medius calor + o. $4\frac{3}{4}$. gr.
Die 5. barom. altiſſ. ſtatio 28. poll. 1. lin.
Die 9. 10. infima ejus ſtatio 27. poll. 5. lin.

Major hoc menſe ſalubritas. Hic menſis præ cunctis aliis anni temporibus pauciſſimos morbos tulit, æſtiva utpote febri nunc ferme ubique emortua.

Hos ipſos pauciores morbos, multum etiam benigniores vidimus, periculo vix ullo, atque acie penitus retuſa. Febres priorum menſium aut penitus diffugiſſe viſæ ſunt, aut in febriculoſas ſolummodo diatheſes converſæ, catharros, cardialgias, cephalalgias, & paucorum dierum non grave rheuma, quasve facile, & obambulantes tulerunt.

Hæc de numero febrium per hocce tempus, eorumque miti indole innotuere.

Materiem morbificam eandem deprehendimus, quam menſe præcedente, pituitam videlicet, ſed bili rariſſime commixtam, & mole paucam, quæve peripneumonias nothas, pleuritides, tuſſes ſtomachicas, tormina, doloresque articulorum fecit, prout diverſis corporibus diverſimode applicabatur. Hæ febres pituitoſæ varia etiam ratione intendebantur, aut remittebant, eandemque medendi rationem ſibi vindicabant, ac illæ menſium præteritorum; ſolventibus enim præmiſſis carthartico-emeticum una, aut pluribus etiam vicibus aſſumtum easdem aut ſuſtulit omnino, aut valde imminuit, vel vero in intermittentes convertit.

Peripneumonia notha. Peripneumoniæ nothæ, ſive pituitoſæ, itemque pleuritides ejusdem indolis in hunc menſem inciderunt, etſi numero non plurimæ, cum omnium univerſim febrium hac tempeſtate vis pauca fuerit.

Fe-

Febris ex claſſe remittentium fuit, ſed non intenſa valdopere, obſcuris acceſſionibus, & vagis. Laborioſiſſime reſpirabant, veſperi maxime, & noctu, ac ſedentes, ac ſi viis ſpiritalibus anguſtatis intra thoracem quid ebulliret, ſibiloſo cum ſtrepitu. Cephalalgia, vomituritio, & vomendi molimina laborioſa, mania, aut cum modicæ pituitæ rejectione: vomitus ingeſtorum, crebriorque a paſtu, & veſpere. Thoracis totius ardor, aut pungens dolor, aut gravior multo cardialgia, graviorque in epigaſtrio toto inter tuſſiendum dolor. Sputa in initio perpauca, plura dein, ductilia, tremula, ſubinde herbaceo hinc inde colore tincta. Inappetentia: vix ulla ſitis. Tuſſis multa, ſonora, ſono quaſi ex cavo prodeunte. Urinæ ſaturate flavæ, & pleni pulſus, naturalibus non multum citatiores.

Sartorum quorundam hic morbus fuit, & fœminarum, haſque inter pauperiorum præcipue, aut corporis obeſioris.

Venæ ſectione non indiguimus, qua tamen illa Sydenhamo peripneumonia notha compellata carere non poterat, cum plus forte phlogoſeos jam conceperat, quam morbus hic noſter in noſtris terris, & hocce menſe minus frigido, quam is aliis annis ſoleat. *earumque cura.*

Hinc ſatius erat, alvum moviſſe, aut quod expeditius viſum fuerat, moviſſe emeſin una cum alvo, idque pluribus plerumque vicibus. Aſt præmittere, & interponere, & ſubjungere ſalina remedia oportebat. Vomuere pituitam meracam, ſubinde mediocriter bilioſam, paucam plerumque, ſed cum levamine non pauco.

Ægram habuimus, cujus hiſtoriam infra recenſebo, quæ quam plurimam pituitam vomuit in

in eodem morbo, quantam non facile quisque in ventriculo, & proximo inteſtino fluctuantem crederet, ſed potius ex omnibus corporis vaſis emulctam, rejectamque ad ventrem, & inde per os, atque alvum, tanquam gemina via regia crudiſſimarum ſordium, eliminatam.

Vis ulli in univerſum ſanguinem miſimus, atque ubi ejus rei neceſſitas fuit, eum parce & una ſolum vice detraximus.

Colica hujus menſis. Colicarum eadem curatio fuit, ab eadem utpote pituita profectarum, etſi hic aliter corpus afficiente. Ægri plerumque difficillime reſpirabant, tuſſitabant, his non multum abſimiles, quos peripneumonia notha tenuit, niſi quod nihil memoratu dignum extuſſitarent, & abdomine graviter dolerent. Obſcure febriebant. Interrogati nunquid pectore oppreſſo eſſent, aut dolente, quod libere ſpiritum trahere prohiberet, tuſſimque redderet permoleſtam, negabant, aſſerebantque, dolere ſibi abdomen ſolum, & epigaſtrium tantum pondere gravatum videri, ut levare thoracem ad aërem captandum, & tuſſire absque magno ventris cruciatu non poſſint.

Orthopnœas a ſolo abdominis vitio plures vidi.

Quam elapſis menſibus non raro videram febrientium diarrhœam, tunc præcipue, ubi morbus ſui juris erat, & neglectus, aut inepte curatus, longam & artem, & ægri vires exhaurientem, hoc menſe non offendi. Ventres omnibus univerſim fuere ſicciores.

Pauciſſimas id genus metaſtaſes, non criticas, ichoroſas ad artus, & ad glandulas habuimus, quales adulta æſtate, & ſub initium autumni ſæpius comparuerunt.

Icte-

Icteros quosdam prægreſſa miti febricula bilioſæ notæ exortos extractum martis pomatum cum ſale ammoniaco, aut ejus flores *martiales* cum decocto abſinthii, & cardui benedicti promte ſolvebant: at præmiſimus & ſalinos hauſtus, & vomitorium. *Ictericorum cura.*

Tuſſis pleraſque hujus temporis febres aut comitabatur, aut excipiebat. Ea veſperi maxime, noctuque importunior erat, ſiccave in initio, dein lentam, ductilemque ranarum ſpermati non abſimilem materiem excuſſit, & paucam. Thorax plerumque non doluit, niſi morbus ipſe princeps aut notha pleuritis fuerat, aut peripneumonia notha, aut ea tuſſis pectus diutius exagitarat. At doluit & ſub ipſa tuſſitatione, & paulo ante eandem, cardia, epigaſtrium, vel & media ventris regio, vel mollitudo hypochondrii utriusque, quaſi funibus conſtricti, aut acute compuncti. *Tuſſis ſtomachica.*

Quibusdam hæc ſola tuſſis aderat, de eaque ſola conquerebantur.

Cauſam intra abdomen reſidere, ſive tuſſis ea alterius morbi ſymptoma fuerat, ſeu ipſa morbum primarium effecerat, ex communibus coinquinati ſyſtematis gaſtrici notis conſtitit, atque ex ipſo tuſſientium ſono peculiari, veluti profunda e ſpecu edito. *Ejus origo.*

Cum ruſticum ea tuſſi affectum de pectore interrogarem, num quid ibidem doleret, negavit, addiditque, *ſe non ex pectore, ſed e ventriculo tuſſitare, atque etiam eum ſolum male habere.*

His, qui ſic ægrotarunt, ventriculum curavimus, ſolvendo ibidem aliena, dein ανω & κατω eliminando. *& cura.*

Pleriſque ea medicatio ſola profuit, & cito.

 Qui-

Quibusdam vero tuſſis perſtitit, utut moderatior: at ſtomachicis, & corroborantibus remediis intra breve tempus comprimebatur.

Frequens hæc tuſſis eſt, & in phthiſin abit. Id obſervavi, ſtomachicas haſce, aut abdominales tuſſes quovis anno frequentiſſimas eſſe, & male ſæpenumero pro pectoralibus haberi, & emollientibus, tepidis, oleoſis, quæ in tuſſi ab inflammatoria pulmonum diatheſi ſumme alias proficua eſſe ſolent, intendi, ventriculum lædi magis, & ipſos denuo pulmones continuis ſuccuſſibus conquaſſatos infirmari, & trahere jam proprium vitium, variumque, crudorum videlicet ſuccorum congeſtionem, vaſorum imbecillium dehiſcentiam, & anacatharſin pituitoſam, puriformen, cruentam, purulentam, tabificam.

Extiſpicia tabidorum. Cadavera ſecui ex ejusmodi tabe demortuorum, qui ſimplici tuſſi ſtomachica in initio afficiebantur, ſed non cognita, neglecta, phlebotomiis &c. in ruinam pulmonum, & totius demum corporis converſa. Pulmones deprehendi duris ex parte nodis obſeſſos, partim vero eroſos, emarcidos, abſumtos.

Recentem tuſſim, & non ultra multas ſeptimanas progreſſam absque negotio ſuſtuli, & brevi; at ubi illa per aliquot jam menſes inveteraverat, ad duas res animum adverti, in duasque morbi epochas inveſtigavi: 1. an ea tuſſis, cujus cauſam ſtomachus continuit, ſolum adhucdum ſympatica ſit, pulmonibus aut integris aut ita parce læſis, ut correcto ventriculo, etiam hi ſuapte conſaneſcant? 2. An forte jam ea labes pulmones teneat, diu utpote, valenterque concuſſos, ut ii, ablata licet ſympathicæ tuſſis cauſa, & emendato ventriculo, nihilominus proprio in ſinu foveant multiplicem idiopathi-

pathicæ tuſſis cauſam, tubera, vaſorum varices, ſaccos ichore, pure plenos, u'cera?

Has phthiſes hacce origine prognatas plures vidi, quam alia quacunque ex cauſa, easque ſartoribus, ſutoribusque, hisque ultimis potiſſimum inſidiantes, & rariſſime capaces ſanationis, raroque ſolaminis longioris. *Quinam huic phthiſi magis obnoxii ſint.*

Autumnum tabidis infeſtum novimus, ſed his præcipue, qui expoſita ratione contabeſcunt.

Lichenis uſum, & polygalæ amaræ hic magni fecimus, ubi altera morbi epocha aut nondum aderat, aut nondum diu, repurgato tamen prius ventriculo, ſi quis malus adhuc fomes in eo occultabatur.

Præter peripneumoniam, & pleuritidem notham, colicas, ac tuſſes hucuſque deſcriptas, alius etiam morbus obvenit frequentior, ac paſſim arbitrantur, & habens quædam peculiaria, ophthalmia nempe ex ventriculo oriunda aut pituitoſo, aut bilioſo. Hæc multis ſæpe ſeptimanis, & menſibus ægros vexat. Oculus multum rubet, illacrimatur, & quaſi ab injectis pulviſculis, aut arenulis dolet, lucis impatiens per diem, & dolore ad veſperam, noctuque intenſiore, continuoque, at interdiu aut nullo, aut miti, & interrupto. Rubor aſſiduus: dolet etiam alterutrum tempus ægrotanti oculo vicinum, & latior ſubinde capitis ex eo latere plaga. Cornea transparens opacatur, albidæque ſubinde veſiculæ in eadem excitantur. *Peculiaris, & frequens ophthal. mia, quam auctor gaſtricam appellat.*

Alia ſymptomata ægri plerumque ſuapte non queruntur, at curatiori facta perveſtigatione conſtabit, ventriculum, cibique deſiderium per id tempus languere, amareſcere os, aut muco redundare præter ſolitum, gravari epigaſtrium, ob-

obſcuriſſimos motus febriles per vices recurrere, horripilationes nempe, ſudatiunculis, & calore levi, ac ſubitaneo interſtinctos, idque veſperi, & noctu magis. Inquies per noctem, & fœtens ſudor: inſomnia.

& quæ ſubinde pro venerea impo- nit. Diuturna ejusmodi ophthalmia mihi ſemel pro ſyphilitica, impoſuit, cum præter nocturnas exacerbationes multa quoque alia concurrerent ab hac ſuſpicione non aliena. Ægram quamdam id genus ophthalmia laborantem, meque una multo affeci tædio, multa, & tædioſa uſus curatione, donec innotuerat, rem a ventriculo profiſci.

Pauca tantum exempla e multis ſeligam, quæ morbos hoc menſe præcipuos exhibebunt.

ÆGER PRIMUS.

Febris hujus menſis. Vidua 38. Annos nata, quæ marito ante dimidium annum orbabatur, & tres ſuperſtites puſillas proles, easque ſæpius ægrotantes, ærumnoſe alebat, cum die 1. Novembris mœrori, & fletui ob mariti defuncti memoriam nimium indulgeret, inhorruit, atque incaluit complures horas.

Altero die ſalis amari unciam unam cum dimidia ſumſit; probe purgata, non allevata eſt: febriens, lecto affixa.

7. Nov. ad nos defertur, debiliſſima, obſcure, & tenuiter febricitans, ſurdaſtra adeo, ut, niſi auribus valide inclamaris, nil audierit. Stupor, confuſio ſenſuum, memoria vacillans. Anteactorum hiſtoriam ex quodam ejus vicino homine collegimus. Lingua glabra, ſicceſcens.

Mix-

Mixturam ſolventem ex ſale medio, aquam item cum melle, & aceto potui dedimus.

8. Nov. lingua fiſſa, prærubra, ſicca.

9. Emeto-catharticum. Vomuit inde pituitam amaram, paucam: dejecit. Rediit auditus mox ab emeſi: mens præſentior, & lingua humectata.

10. Mixtura ſalina cum pulveris radicis arnicæ pauca doſi, potuque multo, aquoſo, ſaccharato, & modico vitrioli ſpiritu acidulato.

11. Eadem remedia. Auditus denuo difficilior: lingua ſicca: moroſitas.

12. Nov. emeticum: vomitus pituitoſi: ſeceſſus. Rediit auditus denuo, & mentis alacritas, & linguæ mador naturalis.

13. Perſtat audiendi facultas, & mentis vigor. Obſcura febris, & ſi illam ex pulſu, & corporis calore metiaris, ad ſpeciem mitis. Tinnitus: caput grave: tuſſis nocturna. Poſt ultimum emeticum eandem, ac antea, mixturam dedimus.

14. Nov. nulla febris.

16. Amaricantibus ventriculo proſpici ceptum eſt. Caput allevatur: tuſſis ſopitur.

19. Nov. vix ulla tuſſis. Surgit: obambulat.

Poſt initium Decembris ſana ſuos repetiit.

Mœroris vim in corpus humanum, ejusque in producenda prava febri poteſtatem & hic, & alias frequenter advertebamus. *Mœroris effectus.*

Purgante pharmaco ægra non juvabatur, ſed inde pejus habuit. Febrim purgante, etſi non valido, exaſperatam, at emeto-catharſi ferme ſubito enectam multoties obſervabamus. *Vomitoriorum utilitas.*

Nulla materiæ turgentis ſigna, ſi ea unice ad vomituritiones, cardialgiam, ructus nauſeoſos, & depravatum guſtum, ac oris ſordes re-

ferre velis, comparebant. Nihilominus vomitorium præſentem opem tulit linguam humectavit, auditum, ac mentem reſtituit, & ante actorum memoriam, ut ipſa mox ab emeſi morbi hiſtoriam exacte narrarit.

Profecto qui efficaciam emeticorum in morbis quam plurimis, ſive longi ii ſint, ſive acuti, probe norit, ſtupendos ſæpe effectus mirabitur, quos a quam plurimis ignorari multum doleo.

ÆGER SECUNDUS.

Hiſtoria pleuro-peripneumoniæ hujus menſis.

Vidua 50. Annorum, lotrix, a ſex fere menſibus ſæpius repente ortos calores queritur, ſana cæterum.

10. Novembris horret, caletque per vices. Caput temulentum: nox inquieta, inſomnis: ſitis: anorexia.

11. Nov. horror, calorque alternantes, validi, crebri. Decubuit. Reliqua, uti pridie.

12. Omnia pejora.

13. Amaror oris: intenſa febris: dolor punctorius ad latus thoracis dextrum, & ad infimum ſternum, quaſi thoracem transfigens, porrectus ad locum medium inter ſcapulas: leviculæ artuum omnium ſubinde convulſiones, dolorque per intervalla artus inferiores perſtringens. Dedolatio: gravis cephalalgia: illacrimatio: cibi faſtidium, & ſitis. Epigaſtrium dolentiſſimum ſi contrectetur. Tuſſis multa: ſputa ductilia, parca, mucoſa, herbido ſubinde colore tincta, crocea, cruenta: lingua ex albo flaveſcens. Nil hucuſque remediorum adhibebatur.

14. Nov. nobis commiſſa eſt. Omnia, uti pridie,

pridie. Potui aquam, mel, & acetum cum pauco ſale medio dedimus.

15. Eadem omnia. A meridie emeto-catharticum. Vomuit bilioſo-pituitoſa: dejecit. Dormivit tranquille.

16. Pulſus, & calor naturalis: pectus bonum omnino. Cephalalgia non emendata. Veſperi frigus, calor, tuſſis, & ſputa lenta, mucoſaque rediere: rediit noctu & dolor pectoris.

17. Nov. emeticum. Vomuit pituitoſa, omnia leviora, ſolo lateris dolore non allevato. Veſperi lateri dolenti veſicans applicatum eſt.

18. Pauca febris; dolor lateris nullus: nulla tuſſis.

19. Nulla febris: tuſſis nocturna: ſputa albida, ductilia. ℞. Aq. ſamb. unc. v. Oxymellis ſquillit. unc. ij. Tart. emet. gr. ij. M. pro 24. horis: omni quarta hora ſextam partem hujus mixturæ ſumat.

20. 21. Nov. alvus crebra: tuſſis rara.

22. Nulla tuſſis. Decoctum lichenis islandici.

23. Surgit ex lecto. Decocto lichenis, & dein ſtomachicis, amaricantibus uſa perfecte convaluit, & primis Decembris diebus domum petiit.

ÆGER TERTIUS.

Die 12. Novembris juvenis 24. Annos natus, qui ſuam in conficiendis ex lana pileis operam magiſtro locabat, nos adiit. Morbi anamneſis hæc erat: *Ophthalmia gaſtrica.*

Ante tres ſeptimanas alvus citari cepit inter levia ventris per vices tormina, cæterum non

 calen-

calenti, appetenti. Hanc nucis moſchatæ pulvis ſuppreſſit.

Triduo inde vix elapſo dolere caput, gravari multum, & obortis demum achoribus perfundi, calores creſcere, & appetitus imminui. Achores inſperſo pulvere quodam ſiccavit, cæteris non emendatis.

Ante octiduum, cum operi ſuo pileario pone aquam ebullientem vacaret, repente dexter oculus inſolito dolore valide compungebatur, ſenſim ex illo latere caput acrius infeſtante, interdiu benigniori, noctu exaſperato, & ſomnum omnem arcente. Incaluit magis, præſertim ad ſinciput. Amaror oris: horror nullus: ſitis multa. Pars alba oculi quaſi ſanguine ſuffuſo rubet cum ardore. Pulſus naturalis: lingua impura, ſicceſcens. Ventriculo, aut abdomine non dolebat. Facies ex rubro flava: lucis impatientia: lacrimarum pluviæ: corneæ transparentis incipiens obſcuritas.

Aqua ſimplici cum melle, aceto, & ſale polychreſto utebatur. Oculo nil remedii unquam admovebatur.

Die 14. Nov. cathartico-emeticum. Pituitam multam cum pauca bile vomendo refudit, dejecitque cum levamine evidenti, celeri, magno. Ardor nullus: rubedo multo minor: lucis tolerantia, nulli calores: tota nocte dormivit.

Die 15. Nov. poſcam, & mulſam cum ſale polychreſto ſumſit. Nullus rubor: nebula tenuiſſima corneæ adhuc obtenſa: cætera bona.

Ex illo tempore invigorare ventriculum cepimus. Bene habuit. Oculus paucos poſt dies ſaniſſimus.

ÆGER

ÆGER QUARTUS.

Puella 23. annorum elapſo abhinc anno rubore, doloreque oculi dextri, & corneæ opacitate laborabat per annum integrum durante, catameniis irregularibus uſa, ſana cæterum. Cum appetente veſpera dolor intenderetur rubore non magno, & corneam opacitas fere totam teneret, varia diu & ab aliis, & a me quoque præſcripta fuere; tandem omnibus incaſſum adhibitis mercurialia ob latentis venereæ labis ſuſpicionem in auxilium vocata. Nil provectum eſt, ægra ve ſingulari potius naturæ benignitate, morbum una, noſtramque erroneam medicinam vincentis, convaluit, quam artis ope. *Ophthalmia chronica, & originis gaſtricæ.*

Die 26. Nov. denuo ob ſimile alterius oculi affectionem Noſocomium adiit, dura potius neceſſitate coacta, & ex heræ, cui ſervierat, mandato, quam ob fiduciam recuperandæ apud nos ſanitatis, utpote longæ, & ipſo morbo pejoris curationis, quam nuper ſubierat, nondum oblita.

Ante quatuor ſeptimanas veſperi ſubito dolore capitis ſe correptam fuiſſe narrabat, primum obtuſo ſupra orbitam oculi ſiniſtri, dein acuto totum caput pervadente. Mox & rubor, atque ardor eundem oculum cepit cum acris, fervidique ſeri profluvio copioſo: paucos poſt dies obſcurari cornea, in ejusque medio bullula naſci, quæ ſponte disrupta foveolam reliquit.

Ex eo tempore dolor & oculi, & temporis vicini ſub veſperam quotidie revertebatur, tota nocte increſcens, & acutus ſupra modum, donec diluculo remitteret paulatim, & in obtuſum fatiſceret doloris ſenſum ad nonam matutinam. Inde

Inde capite gravi quidem, ſed indolente fuit ad ſtatam usque horam veſpertinam.

Etſi interdiu dolore omni vacaret oculus, & capitis vicina regio, tamen nunquam illius rubor, nec unquam acrium lacrimarum vis defuit.

Cum tribus ferme ſeptimanis hæc ægritudo ſtatis horis recurreret quotidie, ægra obambulante, cæterum nil incommodi conqueſta, & appetente, en cibi faſtidium accedit, & aſſumtorum amarus ſapor, & ſitis.

Ophthalmiæ exacerbationem nocturnam nullus horror præceſſit, nullus ſequebatur ſudor, at comitari ſolebat calor major naturali.

Atque ita quatuor ſeptimanas exegit domi ſuæ, variis uſa remediis, collyriorum omni ſpecie, & terna phlebotomia, & aſſiduis purgantibus, ita ut per integrum menſem diu noctuque, & quotidie crebro dejecerit.

Ea corneæ opacitas fuit, cum nos adierat, ut res objectas non dignorit, etſi ambitus amplioris, & ſole multo illuſtres.

Per biduum poſcam, & mulſam hauſit copioſam, & arcani duplicati eam quantitatem, ut alvus quidem emolliretur, at citra ejusdem fluxum.

Die tertio valens pharmacum potavit, duos videlicet ſcrupulos radicis ipecacuanhæ grano uno tartari emetici armatos. Pituitoſa, & bilioſa revomuit cum eximio levamine. Rubor vix ullus ab emeto-catharſi, nec poſthac ulla doloris reverſio. Noctes tranquillæ, & cum ſomno.

Triduo vix elapſo, rubere oculus ex toto deſiit, incepitque perlucere.

Vires, quas pervigilium, & phlebotomia, alvusque aſſiduo fluens jam extra Noſocomium con-

confregit, intra non multum tempus ſequenti remedio reſtituebantur: ℞. Flor. ſalis ammoniac. martial. Pulveris cort. peruv. Elect. diateſſ. aa ſcrup. j. Fiat bolus, & fiant tales N. VI. Sumat omni quarta hora bolum.

Major indies corneæ pelluciditas rediit, ut die decima Decembris res minutiores dignoſceret.

Nullum collyrium aculo agrotanti hucuſque admovimus.

En alvum aſſidue, copioſeque fluentem uni vomitui adeo non parem, ut purgantibus augeri morbi materies, intendique viſa fuerit, quam unica emeto-catharſis exterminavit.

Cum hæc juvencula poſt medium Decembrem uberiorem victum intempeſtivius expeteret, & alvus aliquot diebus ſegnis evaderet, redire aliquis pone tempus vicinum dolor, viſusque minui cepit. Mox ægræ ventrem ſolvimus, diæta tenui aliquamdiu injuncta. Tandem ad roborantium uſum revertebamur, ea lege, ut alvus quotidie bis, terque reſponderit. Tum demum oculum ſæpius aqua frigida, cui ſacchari ſaturni pauxillum admiſtum fuerat, irrigari curavimus, eo eventu, ut ſub ultimos Decembris dies nil doloris experiretur, atque oculo denuo uteretur non diſcolori, utut paulo minus expedite, &, ſi eundem attentius inſpexeras, modiciſſime nubiloſo.

Complures id genus ophthalmias vidi, temporibus bilioſis imprimis, atque ex ventriculo oriundas. Ineunte hoc menſe fœminam e Noſocomio dimiſi, cujus hiſtoriam, omiſſis aliis, ex meis adverſariis huc tranferam:

ÆGER QUINTUS.

Ophthalmia ſimilis priori. Hæc fœmina trigeſimum ætatis annum attigerat, quinque prolium mater, quarum natu minimam unius anni hucuſque ſuo lacte enutriit. Circa medium Octobrem Noſocomium adiit, aitque, ſe a quatuor ſeptimanis cum gravi ophthalmia conflictari. Quadam veſpera oculum utrumque repente dolere quaſi compunctum, atque rubere occepiſſe: ea nocte ob vim doloris non dormiviſſe: die altero a dolore quidem vacaſſe, at perſtitiſſe ruborem inter aſſiduos acrium lacrimarum imbres. Veſpera denuo appetente reverſos immites oculorum cruciatus eſſe cum pervigilio. Eam mali acceſſionem, remiſſionemve quotidianam fuiſſe: non appetiiſſe, faſtidioſam, ſitientem: dedolatam: ore mucoſo, inſipido: animo per noctem ſæpius deficiente, hypochondrio ſiniſtro duro, tenſo, dolente: ventre ſegni: obambulaſſe febriculoſam.

Ultimis duabus ſeptimanis exacerbatam ophthalmiam horripilatio præceſſit, quæ antea non obſervabatur: noctu incaluit, & ſub auroram ſudavit.

Bis ſanguinem toto hoc tempore eduxit, e brachio una vice, atque altera ex pede, & purgans aſſumſit proprio marte, at levamine exiguo, minimeque diuturno. Tandem pectus opprimi cepit, ejusque ſiniſtrum latus amplo dolore corripi ad ſcapulam vicinam, indeque per omne brachium excurrente. Cephalalgia.

Sic affecta ad Noſocomium venit.

Curam exorſi ſumus a potu multo, mellito, poſca, & arcano duplicato. Dein emeto-cathar-

tharſin inſtituimus. Vomitus, ſeceſſusque pituitoſi, billioſi, copioſi, mox allevantes, & perſeveranter. Venter mediocriter, atque aliquot diebus fluxit.

Tandem nauſeantis ventriculi pigritiam ereximus remedio amaricante, ſtomachico.

Oculis affectis nihil admovebamus.

Sanguinis miſſionem bis inſtitutam facilius tulit, quam multi ſoleant in morbis ejusmodi ab ea cauſa prognatis. Id forte corporis robori debebatur in fœmina ruſticana, & anni tempori aliquantulum jam refrigerato.

Certe autumno, eoque potiſſimum jam provecto, adulto, atque in hyemem proxime deſituro unam, quin & alteram phlebotomiam febres bilioſæ non raro exigunt, antequam tuto, & utiliter ventriculus ſubvertatur, quæve ſanguinis miſſionem non poſcunt, eandem tamen abſque periculo plerumque ferunt.

Conſultius agi obſervaveram, ſicubi ſanguinem detrahere in febre bilioſa placuerit, eundem & parce demere, &, ſi ægro conduxerit, potius repetitim. Contingit enim, ut, licet ingens initio mittendi ſanguinis neceſſitas viſa fuerit, ejus te largius extracti poſtmodum pœniteat.

Deleteria opinio eſt, poſſe jacturam humoris hujus abundantius ſemel profuſi auxiliis aliis reſarciri. *Falſa, & pernicioſa quædam opinio.*

ÆGER SEXTUS.

Doliarius 20. Annorum ante annum ſcabiem e contagio traxit, unguento quodam articulis inuncto poſtmodum diſcuſſam, qua diſparente labo- *Pleuritidis hiſtoria.*

laborioſe ſpirare cepit, tuſſitatione frequenti, pectoris oppreſſione, & dolore utriuſque lateris punctorio per intervalla vexari. Sputabat pauca, alba, mucoſa.

Sub finem prioris menſis (28. Octobris) valide tuſſitanti reſpiratio difficilior fiebat, a dolore totius ſiniſtri lateris multum impedita. Caluit cum ſiti multa, & anorexia, at guſtu non pravo, & alvo naturali, ac epigaſtrio non dolente. Sudores.

Die 29. Octobris, qui dies Mercurii erat, omnia pejora. Erecto corpore ægrotabat.

Die Jovis, & Veneris decubuit tota die: ſudavit.

Die Sabbathi parumper allevatus eſt, ſurgit, domo exit. Veſperi dolor acutiſſimus latus dextrum invadit cum ſpiritu laborioſo, tuſſi multa, ſiti, æſtu cephalalgia.

Die Dominica e lecto ſurgere non poteſt. Nil emendatum.

Die Lunæ ad nos venienti difficillima reſpiratio quaſi aſthmatica: lingua albida: multa febris, omniaque quemadmodum die Sabbathi ad veſperam. Decubitus facilis in omnem partem.

Die Martis emeto-catharticum. Vomuit amara, pituitoſa: ter dejecit. Oppreſſio pectoris multo minor, dolor lateris nullus, paucula febris, & rara, facilisque tuſſis. Somnus.

Duobus ſubſequentibus diebus, iisdem, quibus ante emeſin, remediis utebamur, ſalinis, ſolventibus. Febris vix ulla, remanente levicula adhucdum pectoris oppreſſione.

Die Veneris denuo emeticum. Paucam pituitam vomuit, ter dejecit. Nulla oppreſſio: omnia emendata, ſi linguam excipias, quam ſerius plerumque, & nonniſi excuſſo languentis

ven-

ventriculi torpore, vique coctrice reſtituta, ad habitum naturalem redire in reconvaleſcentibus advertebamus.

Intra paucos dies ſub uſu ſtomachicorum exacte convaluit.

Linguam aut faucium, nariumque, aut pulmonum, ac aſperæ arteriæ, aut gaſtrici ſyſtematis affectus fideliter notare conſtat. Nihilominus ſubinde linguam offendi ne minimum vitioſam, etſi multus alienus humor ventriculum onerarat, quo vomitibus refuſo ea primum albeſcere cepit, aut flavo viridique muco turpari, ac fieri villoſa. *Diagnoſis ex linguæ conditione.*

Ex lingua ſola nondum naturaliter ſe habente, ubi reliqua bona fuere, iterandæ vacuationis neceſſitatem nullam collegimus. Suus enim linguæ color naturalis redit, ubi ſuus ventriculo vigor redierit.

ÆGER SEPTIMUS.

Puella ſeptemdecim annorum ter tantum hucusque catamenia experiebatur, & ante dimidium annum ultima. Ab eo fere tempore frequenter tuſſitabat, noctu præcipue, ſputave rejecit copioſa, & flava. Pectore oppreſſa erat, nauſeabat, vomebat per vices paucam pituitam, reſpirabat cum labore. Subinde levia tormina querebatur. Tandem die 22. Novembris epigaſtrium totum opprimi videbatur. Cardialgia, tuſſis crebrior, & difficilior ſpiritus. Interim nil ita graviter tulit, quam, uti ajebat, catarrhum hunc tamdiu perſiſtentem, & blanda noctis ſilentia importuniſſime turbantem. *Tuſſis chronica, & gaſtrica.*

Die 25. ad nos venit. Remediis primo ſol-

ventibus, ſalinis, dein emeto-catharſi pectus, & abdomen emendabantur.

Refractas poſtmodum tartari emetici doſes exhibebamus, quæ vomitum non moverant. Tandem auxiliis roborantibus integre, & non intra multum tempus convaluit.

ÆGER OCTAVUS.

Peripneumoniæ nothæ hiſtoria.

Vidua 56. Annos nata, amplo, & obeſo corpore, initio menſis Maji hujus anni faſtidire cepit, cum a longo jam tempore integra valetudine frueretur. Vomiturit: tandem à paſtu ingeſta vomuit cum pauca in morbi exordio pituita, dein copioſori, tenaci, inque longa filamenta ductili. Sitis: oris amarities: ſpiritus, ſub motu corporis anheloſus, noctu vero ſibiloſus, & ſtrepens, inſtar aſthmaticorum, ut ideo noctes inſomnes, erecto corpore, ac ſedens tranſegerit. Ventris multa ſegnities, duras utpote, aduſtasque, & cum doloribus fæces, ac raro reddentis.

Alvo enematibus ſollicitata, exoneratave major animo hilaritas rediit, majorque facta eſt reſpirandi facultas.

Auxilium a medico quodam efflagitabat, quo ne hilum proficiente rem ſoſpitatrici naturæ commiſit.

Appetente æſtate, & cœlo calidiore commodius valuit. Vomitus rarior, rejectorumque minor moles. Tandem omnino non vomuit, at reſpiratione non expedita.

Ingruente autumno priſtina mala recruduere, quibuscum ſeptem circiter ſeptimanis miſere conflictata die 3. Novembris nos adiit. Aderat

rat cephalalgia, amaror oris, ciborum faſtidium, vomendi deſiderium, vomituſque per vices meracus, pituitoſus, horis ſubinde matutinis, ſed plerumque elapſo quodam tempore a paſtu. Reſpiratio ſervens, aſthmatica, & tuſſis non raro propemodum ſuffocans. Nullus thoracis dolor: ſputa vix ulla: abdomen tumidulum, modice dolens. ſi contrectabatur: multa ſitis: calor moderatus: lingua impura: alvus difficilis: pulſus fortes, pleni, durique.

Præmiſſis ſolventibus ſalinis 5. Nov. propinato emetico, ſcrupulis nempe duobus radicis ipecacuanhæ cum grano uno tartari emetici, tantam pendulæ pituitæ copiam ventriculus refudit, quantam intra ejusdem ſolius, aut viſcerum vicinorum cavum contineri potuiſſe nemo facile fuiſſet ſuſpicatus. Ter dejecit. Omnia multo meliora: liberius reſpiravit, dormivit.

6. Nov. ſpiratio denuo ingraveſcit: vomiturit denuo, & paucam pituitam ſuapte vomit; cætera bona. Solventia ſalina.

7. Emeticum. Eadem rejectorum quantitas fuit: ſeceſſus frequentes, copioſi, multum levantes.

8. & 9. Alvo liquidiore conſervata commode ſe habuit.

14. Nov. vomiturit denuo, libere reſpirans, non calens, & pulſu naturali. Veſperi irritatum ventriculum compoſiturus pauxillum opii propinavi. At die ſequenti ægram offendi valdopere, & quantum antehac nunquam, febricitantem, temulentam, areſcente, contractaque lingua, & laborioſe ſpirantem. Decocto radicis graminis, & taraxaci cum oxymelle, & ſale medio aliquot diebus, tandem uſa lenioribus amaricantibus allevabatur ita, ut

14. De nulla moleſtia conqueretur. Die ſequenti cibum indulſimus minus tenuem.

17. Nov. denuo difficilius reſpiravit. Semel paucam pituitam ſponte, & cum levamine thoracis vomuit. Eo die ſolvens denuo decoctum repetebatur.

Elapſo biduo ſolam ipecacuanhæ radicem vomiturienti dedimus. Mitiora dein roborantia, a potentioribus enim lædebatur, & victus apta ratio, & ventris libertas valetudinem confirmarunt, eamque, cum diutius periclitandæ perſeverantis ſanitatis gratia in Noſocomio retineretur, extra relapſus metum repoſuere.

Canon in repetendo emetico obſervandus.

Etſi pluribus vomitoriis hæc ægra indiguerit, eorumque repetitio multis aliis in caſibus nobis ſumme neceſſaria viſa ſæpius fuerit, ſollicite tamen cavimus, ne, quotiescunque aut lingua ſordeſceret aut os illuvies mucoſa inundaret, aut ventriculus doleret, etſi pluribus æger vomitoriis, aut emeto-catharticis hucuſque uſus ſit, iisdem evacuationibus continuandis inſiſteremus. Si enim aliena in morbi initio, ejusque progreſſu repetitis vicibus evacuaveris, ab introverſo humorum motu, & ſuccis gaſtricis largius confluentibus, & ventriculi debilitate, oris habitum, anorexiam, & ſtomachi faſtidia facile repetes, & invigorantibus auxiliis emendabis. Id certe fortunate nobis compluries ceſſit.

Subinde curam confirmatoriam datum lenius emeticum utiliter interrupit, præcipue ſi æger in diætæ leges peccarat, aut ea morbi indoles fuerat, ut identidem aliquid morbificæ materiæ ab univerſo corpore ſeceſſerit, & partitis vicibus intra ventriculum, & inteſtina fuerit rejectum.

Criſes haſce partiales morbis ad finem decurren-

rentibus, atque etiam in reconvaleſcentibus ſæpe advertebamus, videlicet aut ſudores levantes, aut diarrhœam in reconvaleſcente ſponte obortam, proficuamve, aut vomitum ſpontaneum cum multo emolumento.

Si vero ventriculus, vel venter convaleſcenti repente dolebat, quin cauſam in diætæ erroribus offenderemus, ſi quando gaſtrico morbo æger antea laborarat, aut tali, qui aut ſuapte, aut artis ope evacuationibus gaſtricis ſolvebatur, portionem materiæ morbificæ reſtitantem ultima hac criſi fuiſſe intra primas vias depoſitam facile ſuſpicabamur, quam ſi natura ſuapte eliminare neglexit, nosmet-ipſi aut ore, aut alvo, aut utraque hac via regia exterminavimus.

Hanc agendi rationem, medendique canones non ex nuda ſpeculatione decerpſi, ſed eosdem uſu multiplici quotidiano, & certo ſum edoctus.

At difficillimum judico, earum rerum deſcriptionem adcuratam tradere, quæ non niſi per innumeras obſervationes diverſo tempore, & diverſis in ægris induſtrioſe collectas, interque ſe comparatas innotuere, quasve & uſus fere ſolus alios docebit.

Confirmatoriam curam nunquam impune aut negligi, aut æquo celerius abrumpi, ſæpiſſime obſervabamus, in iis præcipue morbis, quos vera plerumque fibrarum debilitas, inertiaque aut efficit, aut comitatur, gaſtricos ajo, bilioſos, pituitoſos, putridos, malignos. *Curæ confirmatoriæ neceſſitas.*

Phthiſes quamplurimæ, pertinaces articulorum dolores, morbi rebelles cutanei, chloroſes, & albi fœminarum fluores, & oedemata frigida, & diuturni alvini fluxus, totave frigidorum *Frequentiſſima hoc menſe phthiſis &c.*

 mor-

morborum cohors vix ullo artis auxilio pervincenda nobis hoc menſe frequentius occurſabant, non raro quidem in inadæquatam æſtivæ febris curationem, plerumque tamen in omiſſam *confirmatoriam curam* refundenda.

Reconvaleſcentes fœminas haud facile manu mittendas cenſeo, priusquam a morbo catamenia fluxerint, qualia antea ſanis ſolebant.

ÆGER NONUS.

Metaſtaſis peculiaris. Juvenis, ſartor, 18. Annos natus, valetudine ſemper integra uſus, initio Octobris horruit, caluitque per vices, ſudore largo inſequente. Non appetiit, dolorem tenſivum ad nucham queritans. Caput antrorſum ita flectebatur, ut mento ſupremum ſternum contingeret, neque ulla eſſet id alio commovendi facultas. Decubuit primo quatriduo, aſſidue, ſed tolerabiliter febriens.

Elapſis octo diebus, cum deferbuiſſe febricula videretur, rediretque ciborum deſiderium, tumor ad nucham dolens, latus, non diſcolor increvit, capite, uti ante, antrorſum flexo, immotoque; dolor quoque, isque non gravis, totum brachium læyum quaſi rheumaticus occupavit. Præter dolentium partium aromaticas frictiones nil adhibuit, & haſce abſque emendatione.

Die 11. Novembris Noſocomium adiit, mento, ut dixi, ad ſternum depreſſo, capite gavi, temulento. Tumor pugni magnitudine ſupra colli vertebras exſtabat. Pectus, & abdomen liberum, lingua impurior; nulla febris: ſiniſtri brachii dolor. Sumit ſolventia ſalina.

12.

12. Nov. emeto-catharſis. Vomuit pauca bilioſo-pituitoſa: aliquoties dejecit. Noctu ſudor: ſomnus.

13. Caput levius, minus depreſſum: nullum in brachio rheuma. Solventia ſalina.

14. Emeto-catharſis. Vomuit pituitoſa minus amara: dejecit. Caput liberum, ejusque erigendi poteſtas multo major.

Alvus fluens, & frictio tumoris reliquias brevi diſpulere, erecta denuo, & mobili cervice.

CAPUT XVI.

DECEMBER.

Binis ordientis menſis diebus mador, & colles nivibus conſperſi tenuibus, at nuda planities: nubiloſa cœli facies, & auræ mollities multa, auſtrina. Die 3 aurora borealis. Inde ſerenum, ſiccum, congelatio.

6. Nives exiguæ in locis editioribus; in vallibus pluviæ nivibus commiſtæ.

7. Congeluit denuo. Siccitas: frigus.

Die 13. quæ aquas glacie leviter adſtrinxerat, diſſolvi iterum, diffluereque in plano nives ceperunt, manente molli, atque auſtrina pluvia.

At mox iterum leviuſcule frigus intendebatur, aquilone per vices incurrente, donec die 17. aura denuo molleſceret ſub auſtri flatu, pluviæque nives vicinis collibus decuterent.

18. Nivium altiſſimarum ubique copia, atque a ven-

a vento quies. Ex eo tempore nives perſtitere, cœlo miti.

Hæc rerum facies usque ad 28. menſis perſeveravit. Conſequentibus diebus pluviæ, nivesque ſparſim, atque interruptim cecidere, frigore vix ullo, & nulla glacie.

Tempus fere omne auſtrinum, humidumque.

Die 1. Decembris frigus minimum + 0. $6\frac{1}{2}$. gr.

Die 25. frigus maximum − 0. 5. gr.

Calor medius totius menſis + 0. $\frac{1}{3}$. gr.

Die 11. & 12. Dec. altiſſima mercurii ſtatio 28. poll. 6. l.

Die 5. maxima ejusdem depreſſio 27. poll. 3. l.

Pauciſſimos hic menſis morbos progenuit, at plures accepit ab elapſa æſtate, atque autumno transmiſſos, lentos & pernicioſos.

Non pauci hoc menſe ad Noſocomium venerunt ab exantlata æſtiva febre graviſſime mulctati, quemadmodum milites vulnerati ſolent acie excedere, ſeque recipere, quo reficiantur.

Tabidorum funera frequentia. Hanc anni partem, utut a ſalubritate eximia commendatam, nihilominus tabeſcentibus, atque his fere ſolis infeſtam vidimus. Pleraque in Noſocomio funera tabes dedit.

Tabes ex febre æſtiva. Tabidorum hiſtorias, quanta maxima diligentia poteram, conquiſivi, ut, quæ tabis ea ſpecies eſſet, & unde nata, intelligerem, intellectave cum iis compararem, quorum me compotem extiſpicia facerent.

ejusdem generationis ratio, modusque. Tabis originem febris bilioſa dedit, menſibus bilioſis hominem aggreſſa, quæ morbificæ materiæ portionem pulmonibus infigebat, inde poſthac non extricandam. Ea metaſtaſis tuſſes aſſiduas fecit, multum exagitantes, laxo viſceri valdopere nocivas, & quæ ſanguinem ſubinde ex-

extundebant. Non interruptus intra thoracem continuo ſollicitatum pravorum ſuccorum affluxus, infarctus, compagis ſolutio, ulceratio pulmonem, & univerſum demum corpus peſſumdederunt.

Quibusdam febris biliosa nil vitioſæ materiæ ad pulmones rejecit, ſed eos ſolum per conſenſum affecit, ventriculo cauſam morbificam continente.

Hæc *tuſſis ſtomachica*, febris bilioſæ comes, neglecta, curata methodo non ſua, phlebotomiis, emollientibus, oleoſis, aſſiduo pulmones ſuccuſſu labefactavit, eandemque ſero tandem ruïnam intulit, quam ante dixi a bilioſa metaſtaſi eveniſſe.

Intermittentium febrium, quarum nulla, aut inepta curatio fuit, ea in tabem converſio non rariſſime occurrebat.

Neque *valida* febre opus erat, ut inde tabes naſceretur; ſuffecerat huic pravo partui vel lenior febricula bilioſa, vel ſola id genus prædiſpoſitio.

Quid catarrhus ſit bilioſus. Certe *catarrhos hoſcé bilioſos*, ſeu febriles fuerant, ſeu absque febre, frequentiſſime abire in phthiſin vidimus immedicabilem.

Secta conſumtorum cadavera. Conſumtorum cadavera diſſecta multiplicem pulmonum labem exhibuere, nodos, & tubercula variæ magnitudinis, ac dura, quæve viſcus aquis injectum infra earundem ſuperficiem detruſerant. Tota quoque pulmonum ſubſtantia albidis, & miliformibus granis diſtinguebatur, aut duris ex toto, aut puriformem materiam, ſi diſſecueras, fundentibus. Quibusdam pulmones graviſſimi fuere, atque amplo volumine, ut intra thoracis caveas difficillime viderentur potuiſſe contineri; atque hi ſuffocati periere.

Nonnullorum pulmonibus cava inerant aut puriformi materie repleta aut vacua, collapſave, & cum aſperæ arteriæ ramificationibus quaſi reſectis communicantia.

Moriebantur abſumtis carnibus, & exhauſti aſſiduis ſeceſſibus, vel & nocturna, copioſaque ſudatione, etſi fuerint, qui minui identidem, conſumique conſpecti ſint, quin aliquid memorabile vel alvus ſubduceret, vel ſudor.

Pleriſque glandulæ menſentericæ intumuere tumore flaccido. Emarcida quoque, & colliquata abdominis viſcera offendebantur, hepar imprimis, & lien.

Quodnam in medendo huic phthiſi conſilium ſimus ſecuti, & quo eventu.

Ægritudinis initia ſæpenumero fortunate repreſſi ſaturato radicum graminis & taraxaci, & demum islandici lichenis decocto. Dubito, an morbum curaverim invaleſcentem, & confirmatum: inveteratum ſanavi nunquam, utut non unum in medendo conſilium executus.

Cura lactea huic tabis ſpeciei non congruebat

Diætam lacteam ſic tabeſcentibus nunquam injunxi; injunctam ab aliis vidi, ſed eventu non bono: rebusque ilico in pejus ruentibus abſtinendum denuo a lacte fuerat.

Menſe medio aliquot pleuritides inflammatoriæ offerebantur, quarum una alterave ex ſæviſſimis fuit.

Pleuritides bilioſæ inflammatoriæ.

Neceſſum fuerat repetitim ſanguinem educere, & dein emeſi, aut emeto-catharſi ventrem repurgare. Subinde utroque auxilio, emeſi, & phlebotomia alternis vicibus utebamur.

Miſſione ſanguinis repetita rarius peccabatur, etſi, quousque illa iterari debuerit, difficillimum fuerit determinatu. Sola antiphlogiſtica methodus morbum aut in malignum commutavit, aut in diuturnum: nonnunquam eundem mitificavit ſolummodo, febrimque in *fe-*

bri-

briculoſam potius *diatheſin* convertit, quæve arrepta vel levi occaſione magno impetu denuo prorupit, & cum diſcrimine majori.

Sed etiam emeticum nocuit æquo citius propinatum, & ſanguine prius non detracto. Indagare oportuerat, an inflammatio prævaleat bilioſo vitio, an vero hoc illam ſuperet, & quæ utriusque intenſio ſit, atque undenam celerior pernicies inſtet.

Difficultas ſanandi morbos ejusmodi complicatos e. gr. bilioſo-inflammatorios.

Verum hæc perquiſitio cauſarum non una vi, nec uno cum eventu agentium miram animi contentionem depoſcit, & ſubinde vel attentiſſimum fatigat: diſcriminis plena eſt, & errori obnoxia, quam nullo magiſtro diſcimus, ſed uſu ſolo, diuturno, ac patienti.

Unde ea difficultas naſcatur.

Ubi hyems ſuccedens æſtivos ſolvere morbos incipit, aut hyemales in æſtivos transmigrant, atque in ipſo diverſarum conſtitutionum concurſu facilis deceptio eſt, & artis exercitatio ſupra modum difficilis. Fit enim nonnunquam, ut pro ſimplici bilioſa febre habeas, ſeductus analogia, & numero majori per id tempus morbo conſimili ægrotantium, etſi gravis ægrotum inflammatio teneat: aut inflammatoriam putes bilioſam eſſe.

Neque luculentos ſemper utrique huic febri diagnoſticos characteres eſſe quis aſſerat, atque indubitatos; obſervationum enim me copia docuit, dari periculoſas inflammationes, quæve primam medentis attentionem, & omnem antiphlogiſticam curam exigunt, etſi multa adſint bilioſorum ſymptomata: dari & febres bilioſas, putridasque absque ſolennibus ſuis ſignis, atque inflammationem mentientes: utrumque etiam vitium ſubinde conjungi.

Ea deceptio vix unquam *vigente* conſtitutione qua-

& quibus

anni temporibus. quadam, ſed *emoriente* potius, aut *ordiente*, atque in ipſa unius in alteram migratione frequentius locum habet.

Hinc temporibus inter binas conſtitutiones mediis peculiarius attendendum, agendum majori cautela, ſubinde cunctandum, neque ad heroica facile, & deciſiva remedia confugiendum, niſi res aperta ejusmodi auxilia petat. Antiphlogiſticæ methodo diutius indulgendum, & ab eadem ordienda curatio erit. Venæ ſectio non larga, ſed parca, exploratoria, & ſi ferat æger, ſi allevetur, repetenda. Solventium blandiorum uſus copioſior, & diuturnus; parcior, tardiorque emeticorum, atque hæc inter, mitiorum.

Cautela præprimis neceſſaria. Cavendum eſt ſæpenumero a ſe ipſo, ne fortunatæ videlicet, celeriterque hucusque peractæ curationes, & quædam in dijudicando promtitudo felici artis exercitio comparata in eo ancipiti conſtitutionum tranſitu nos decipiat, ne quid æquo properantius, aut tumultuoſius moliamur.

Ægrum amiſi ex febre bilioſo-inflammatoria decumbentem, quem, ſi plures præmiſiſſem ſanguinis miſſiones (ternas inſtitui) & ſerius propinaſſem emeticum, fors conſervaſſem. Verum proſperi eventus antibilioſæ methodi me aut minus attentum fecerant ad inflammationem commixtam, aut, utut attentum, nihilominus deceperunt. Adeo oculatum oportet eſſe & contra ſe ipſum, & contra fauſtas curationes!

Quo anni tempore praxis medica facilior ſit. Qui praxin medicam alicubi orditur, hos conſtitutionum fines contiguos, tranſitusve prudens vitabit, ſuæque famæ magis conſulet, ſi tempus anni ſeligat, quod morbos profert ſinceros, effictosque, atque indaginis hoc ipſo minus tortuoſæ.

Fe-

Febris eryſipelatoſa hoc menſe nonnunquam comparuit exanthemate totam plerumque faciem impetente. Cura antibilioſa, ſolventia ſalina nempe, atque emeto catharſis febrim una cum efflorefcentiis ilico, tutove profligarunt, & absque auxiliis externis. *Febris eryſipelatoſa.*

Scarlatinam eodem omnino modo ſanavimus, nec illam ejusdem malignitatem experti ſumus, quam alii viderunt eadem tempeſtate, ſed alia medendi ratione uſi. Idcirco & *eryſipelas*, & *ſcarlatina* etiam hoc menſe viſa eſt eſſe congener ægritudo, & originis bilioſæ. *& ſcarlatinoſa hujus menſis.*

Juvenculam, quæ a quinquennio frequenti eryſipelate faciei corripiebatur, methodo recenſita ſanavimus, & gaſtrico, biliferoque ſyſtemate ope corticis peruviani confirmato, ab ejusdem infirmitatis recurſu immunem præſtitimus.

Plerasque puerperas hujus menſis ea febris, quam æſtate, & autumno fèrme omnes pertulere, non attigit: unam alteramve ſolummodo vellicavit. *Puerperia bona.*

Ultimis diebus Decembris major identidem phlebotomiarum neceſſitas fuit, adeo, ut qui cunque ferme ægrorum adventarent, difficilem & peripneumonicam reſpirationem incuſarent. Levis aderat pulmonum inflammatio, etſi primaria ægritudo neutiquam ſemper inflammatoria fuerat. Adſperſam huic viſceri phlogoſin ab aëre exiſtimabam frigidiore, cujus vim præ omni alio viſcere pulmo primus experiebatur. Difficiles idcirco periodos circumeuntes humores habebant, & quod decubuerat pravorum ſuccorum, intra thoracem vi frigoris adſtrictum ægre continebatur, & reſpirationem lædebat. *Phlogoſis frequens ſub ſinem menſis.*

Frigidiſſimum hydropicum, totoque corpore tumentem dolore prehendi pleuritico vidi, &

va-

valide febrire. Sanguis eductus corium pleuriticum exhibuit, magnumque & oppreſſionis, & reſpirationis, ac tuſſis levamen tulit.

Hoc menſe operarius ad Noſocomium venit, qui per octiduum domi ſuæ erroneo modo febricitabat cum aſſidua cephalalgia, & quotidiano ſanguinis ex naribus ſtillicidio; quin etiam hæmorrhagia. Dolor artuum vagus, femoris dextri continuus, & imminutum cibi deſiderium. Ægrotabat erectus. Leviſſimus oris amaror.

In Noſocomium ſuſceptus femur dextrum exhibuit tumens valdopere, & dolentiſſimum dolore primis diebus aſſiduo, dein remittente, & ſub veſperam noctuque exacerbato, contactus omnis impatiente, & cum ejulatu, donec appetente aurora miteſceret. Leviſſima rubedo erat, & exanthema quaſi urticatum, ac dolor diffuſus, oberrans eum artum, & noctu propemodum intollerabilis. Interdiu mitius febricitavit, noctu intenſius. Stillicidium, & ſubinde hæmorrhagia.

Salibus mediis, poſca, & melle uſus eſt, & dein emeto-catharſi. Mox ab emeſi dolor ante aſſiduus *remittere* cepit, & hæmorrhagia ſub ipſa emetici actione recrudeſcens, eadem terminata ſuapte conquievit, nec rediit poſthac. Poſt alterum emeto-catharticum dolor *remittens* in *intermittentem* converſus, continuato ſalinorum, & demum amaricantium remediorum uſu una cum febre evanuit.

Superſtes illius artus oedema frigidum atque indolens frictio diſſipavit, & curatio roborans protracta.

Vomitiones ejusdem fuerunt bilioſæ, pituitoſæ, ilico levantes.

Fe-

Febres bilioſas neglectas, aut non ſua methodo curatas abiiſſe hinc inde in phthiſin dixi. Neque hæc ſola ægritudo fuerat, quæ febrim bilioſam excepit. Eodem quippe ex fonte manabant pertinaciſſimi dolores articulorum, partiumque inter articulos mediarum, & ſubinde quaſi ipſi ſubſtantiæ oſſeæ infixi, noctu graviores, cum illius artus, quem affecerant peculiarius, quodam ſtupore, & robore muſculari multum imminuto. Ægritudo hæc & meam, & ægrorum patientiam, & omnem non raro medelam vicit. *Ægritudines febrim æſtivam excipientes.*

Rem tandem tempori committendam rebar; & auxilium potentius exſpectabam ab æſtivo calore morbificam materiem fundente, atque ad corporis ſuperficiem evocante, præcipue ſi thermæ caloris vim adjuvarent.

Quoſdam tamen veſicantibus, aconito, flammula Jovis, & antimonii præparatis, aliisque in hunc uſum notis ſanavi.

En cadaverum ſectiones quaſdam, & morborum hiſtorias, quæ in hunc menſem inciderunt, & quaſdam etiam, quæ ſerius, menſe videlicet Januario, colligebantur, cum eadem & tempeſtatis ratio & morborum utroque hoc menſe obſervaretur.

ÆGER PRIMUS.

Medicinæ ſtudioſus 23. annorum pectore anguſto, collo longo, tenui, & gracili corpore, ac ſcapulis alarum in morem exſtantibus, matre natus hæmoptoica, a longo jam tempore poſt motum corporis validiorem laborioſe ſpirat, nec ab omni tamen ſpirandi moleſtia immunis eſt *Hiſtoria phthiſeos poſt hæmoptoen.*

etiam

etiam extra tempora majorum commotionum.

Brumali tempore melius, quam æſtivo valet.

Ante annum ira percitus florentis ſanguinis pauxillum ſcreando rejecit.

Ab initio Junii hujus anni (1777) magna pectoris oppreſſio accedit: tuſſit, ſputave mane *puriformia*, & lineis ſanguineis diſtincta, interdiu vero ex albo flava educit. Decubitus omnem in partem facilis. Altius inſpiranti, aut tuſſitanti punctorius dolor, isque validus, ad ſterni mucronem perſentitur. Noctu frequenter, & leviter inſudat. Ventre ſæpius ſponte reſoluto eſt, & cum levamine. Sitis mane e ſomno evigilanti multa, & levis eodem tempore oris amaror, quem intenſiorem hac æſtate experitur. Horrores vagi: multis ab annis bilioſiſſima lingua, villisque flavis, quaſi byſſo flavicante contecta. Interdiu aſſumtorum & ſapor bonus, & eorundem deſiderium: artuum languor.

Menſe Auguſto ſanguinis uncias decem phlebotomia educi curavit cum levamine exiguo, & paucos poſt dies denuo diſparente.

30. Septembris obambulans ſanguinis floridi dimidiam fere libram quatuor horarum ſpatio non operoſe extuſſitavit. Incommoda pectoris magis aucta. Parcam denuo venæ ſectionem inſtituit absque levamine.

Quarta pomeridiana ejus diei ad nos defertur. Pulſus vibrantes habuit, & arterias tenſas. Ventrem eluere frequenti enemate conabamur, eumque ingeſtis per os remediis mannatis, & eccoproticis blande ducebamus. Meliuſcule habere videbatur, educebatque tuſſitando parum ſanguinis, & multo rarius; at die 2. Octobris appetente veſpera nova pulmonum hæmorrhagia rediit, thoracis ardor, & aucta febris.

Ilico

Ilico ipecacuanhæ duos ſcrupulos cum uno tartari emetici grano exhibuimus. Unde multa, amariſſima, bilioſo-pituitoſa vomendo rejecit. Inter vomendum ne guttula ſanguinis prodiit; & vomitu peracto vix ulla febris. Pectoris jam nullus ardor: bona ſpiratio: perpauca tuſſis: & ea nocte vix ſanguinis lineola comparuit. Somnus.

Die ſequenti, ſcilicet 3. Octobris, circa horam nonam matutinam ultima vice perparum ſanguinis non læti, grumoſique tuſſiendo reddidit. Omnia multum emendata. Remedia eccoprotica, mannata, ſalina reſumebantur.

4. Oct. eadem remedia. Tuſſitatione non frequenti pauca glutinoſa, & pauciſſima puris formam mentientia prodiverunt. Nullum omnino cæteroquin thoracis incommodum. Veſpere grano dimidio opii a nocturna tuſſi paulo crebriori, & ſomnum interpellante pulmoni cavimus.

5. Mane denuo cruoris nigreſcentis perparum ſputo glutinoſo commixtum ſemel extuſſitabat. Reliquo diei tempore nil ſanguinei conſpectum eſt. Noctu ſomnus, & a tuſſi quies absque paregorico, & nulla febris. Lingua non emendatur, ſed bilioſiſſima manet. Exhibebantur hac die lenia tonica, amaricantia, alvo conſervata faciliori.

6. Nil ſanguinei: ſputa mucoſa, non amplius puriformia. Bene habet.

7. Bene habet. A meridie ſemel aliquid cruenti ſputis mucoſis infuit. Remedia eadem: noctes bonæ.

Ex eo tempore nil amplius cruenti tuſſitando rejecit. Tuſſis nulla: pectus bonum: nil febriculoſi. Utebatur lichene, polygala, amari-

cantibus aliis, & roborantibus, ita tamen, ut alvum efficeremus facilem, & expeditam.

Circa finem Octobris, etſi multum rogatus, ut curam confirmatoriam protraheret, deleretque characterem alte impreſſum, recuſavit, ſeque vitam modo degere, qualem antehac a longo tempore non vixerat, nempe ſaniſſimam, aſſerebat.

Exeunte Decembri ad Noſocomium redit, aitque ſe a quatuordecim diebus levi per vices horrore perſtringi, incaleſcere more vago, tuſſire maxime noctu, & rejicere puriformia. Hiſce ultimis diebus pauca, & cruenta ſputaſſe: venam ſecuiſſe absque levamine: non appetere. Decubuit, in quodcunque placuerat latus, absque incommodo: nullus ullibi in thorace dolor, nulla toto tempore inter reſpirandum ex ægri ſenſu moleſtia, niſi ſi gradum concitaret, ubi ſufficientem attrahere ſe ſpiritum poſſe negabat. Noctu ſæpius ſudabat: valide tuſſitabat. Diarrhœa nulla adfuit, niſi raro, & levior. Opium veſperi propinatum noctes quietas reddidit, & ſudores non auxit, eosque plerumque opio non aſſumto largiores habuit. Vox ſemper aliquantum raucá fuit.

Ultimo Januarii die 1778. ſedens difficillime reſpiravit, quaſi fune gutturi injecto ſuffocandus.

Sequenti die commode ſe ſpirare, facile decumbere, & belle ſe habere aſſeruit. Nocte media ſenſibus vegetis, & inter loquendum moritur.

In cadavere pulmones reperti ſunt tuberculoſi tuberculis nucis avellanæ, fabæ, piſi, lentis magnitudinem habentibus, aut duris, albidisque, aut puris aliquantum fundentibus, ſi dis-

diſſecueras. Pulmo dexter durior, graviorque erat, & pluribus ſcatebat tuberculis: arcte etiam cum pleura cohæſit: ſuprema ejus pulmonis portio ſacculos duros ovum columbinum capientes, vacuum alterum, alterum ichore plenum exhibuit. Pulmo ſiniſter ſanguine atro turgebat, & ſocii pulmonis multum vitioſioris vices videbatur ſolus ferme peregiſſe.

Utriusque pulmonis pondus, reſecto corde, erat librarum civicarum viennenſium quatuor cum quatuor unciis. Reſectæ portiones infra aquæ ſuperficiem natabant.

Pericardium ſeri flavi libram facile continuit.

In abdomine glandulæ meſenterii plures in conſpectum prodiverunt majores, flaccidæ, molles. Majus ſolito, & multo mollius pancreas. Jejunum inteſtinum inflammatum, cætera inteſtina plumbea fuerunt.

Utebatur decocto graminis, taraxaci, cichorei, item lichene islandico, & decocta corticis peruviani.

Pulmones imbecillos a natura ſortitus erat, & incitatis humoribus reſiſtere non valentes, nec traductam undecunque materiem alienam promovere, atque expedire.

Diſpoſitio biliosa ſyſtematis gaſtrici, & febris inde nata, ſæpius hæmorrhagias narium, pulmonum, uteri, concitare obſervantur, repurgato ventriculo & inteſtinis ilico compreſſas.

Idem evenerat etiam huic ægro. Purgantia enim leniora profuerunt: conſtantius levamen vomitio tulit, & ſanguinis fluxum mox ſtitit.

Hæc phthiſis ulceroſo-tuberculoſa materiæ pravæ, & pituitoſæ ad debiliſſimos pulmones decumbenti debebatur. Imminentem ejusmodi ta-

tabem avertere ea remedia non raro valent, quæ humores blande inclinant verſus alvum, ut omnis recrementitia materies male hucuſque ad laxos pulmones deponi ſolita ad aptius colatorium invitetur, ad alvum videlicet, quam diu, & moderate ſollicitare oportet. Verum & altera curationis pars eſt exequenda, corroborandum corpus univerſum præprimis ventriculi vis acuenda, & laxi pulmones ſtringendi.

ÆGER SECUNDUS.

Die 17. Januarii 1778. muſicus 62. annos natus, corpore macro, longo, & colore bilioſo ad nos defertur, aitque ſe a viginti jam annis ſaniſſimum vixiſſe, & die 11. hujus menſis, ante ſeptem videlicet dies, ſe nuptiis interfuiſſe, easque arte ſua animaſſe rectiſſime valentem.

Die 12. Januarii a meridie vomuit aſſumta, bilioſa: perfrivit: incaluit: decubuit. Tusſitatio continua: reſpiratio laborioſa: dolor punctorius lateris ſiniſtri, & ſterni, pertingens ad latus uſque dextrum. Decubitus ſupinus, & in quodcunque tentarat latus, impoſſibilis: aſſidui horrores.

Die 13. & 14. Januarii omnia eodem in ſtatu perſtiterunt.

Die 15. diarrhœa ſponte oborta. Continuo inhorruit. Oris multa, & aſſidua amarities.

Die 16. nil emendabatur. Noctes implacidæ cum pervigilio.

Die 17. Jan. ad nos deportatus hanc morbi hiſtoriam dedit, confirmatam ab iis, qui hominem nobis commiſerunt. Non levi aurigine perfuſum vidimus, ſtrepere, ſibiloſe & cum labo-

labore reſpirantem, mente per vices emotum, & aliena muſſitantem: tuſſitantem non valide, ſed aſſiduo, & pauca cruenta ſputando rejectantem. Lingua bilioſiſſima: abdomen modice tympaniticum, attamen indolens: pulſus plenus, fortis, & qualis in ſaniſſimis eſſe ſolet: corpus nullibi præter modum conſuetum caluit: ſitis nulla, nec ullus hoc die jam lateris dolor. Veſperi frequentes leipothymiæ: mentis emotio ultimis vitæ horis plerumque taciturna. Detractus ſanguis cruſtam craſſam *pleuriticam* exhibuit colore tinctam ſaturate auriginoſo, & ſerum ex flavo vireſcens. Poſt mediam noctem convulſus moritur.

Cranio reſecto pia mater inflammationem exhibuit, majorem in latere dextro, minorem in ſiniſtro. Hanc inter & cerebrum, præcipue in ejusdem anfractibus, rubellum ſerum effuſum reperiebatur. Ventriculi laterales ſolito plus ſeri continebant. Plexus choroidei ruberrimi; varicibus, quaſi nodulis cæruleſcentibus diſtincti.

Pulmo dexter totus inflammatus erat, excepta ejusdem infima parte ſeptum transverſum reſpiciente. Eum pulmonem antiqua, & vaſis ſanguiferis multis, nudoque oculo conſpiciendis interſtincta pſeudo-membrana, qualis ex coeunte ſero phlogiſtico formari ſolet, obveſtivit, pleuræ validius connexa. Omnis pinguedo per totum corpus colore vere icterico ſuffuſa. Pulmo ſiniſter per omnia ſanus, ſi pauca hinc inde tubercula dura excipias. Pleura ſaniſſima.

Inteſtina tenuia inflammata, maxime jejunum: duodenum liveſcens. Vaſa ventriculi & meſenterii pone tubum inteſtinalem ampla fuere, & atro ſanguine turgida. Duos calculos nuci; avel-

vellanæ magnitudine veſicula fellea continuit. Reliqua ſecundum naturam fuerunt.

Morbum fuiſſe bilioſo-inflammatorium, ſed inflammatione plurimum prævalente, & brevi lethali, absque negotio pervidetur. Stimulus bilioſus, putridus, acer, ſanguinem ſuccendit. En dolorem punctorium lateris præcipue ſiniſtri, cum inflammatione pulmonis dextri, & pleura ubique ſaniſſima: enteritis abſque dolore, & cum diarrhoea: inflammatio meningis abſque phrenitide, ſi delirium paucarum ante mortem horarum excipias.

Pleuritis in peripneumoniam infauſta mutatione convertebatur, ubi æger encephalo affecto dolorem lateris non jam ſenſit, ejusdem licet cauſa perſtante.

Pſeudo-membranas ex ſero phlogiſtico formatas, & ruberrimis, innumerisque vaſis pictas ſæpius offendi, & adſtantibus demonſtravi. Ea res mihi ſemel pro *incraſſata* pleura impoſuit.

ÆGER TERTIUS.

Foemina facie atrabilaria 40. Annorum, aliquot olim prolium mater, initio Decembris horruit, caluitque per vices, nauſeabunda, ore amaro, & ſubinde vomens bilioſa. Sumtis ſolventibus & emetico bene habuit intra breve tempus.

Quatriduo reconvaleſcere viſa, ſubito lateris dextri dolore acuto corripitur, tuſſiculoſo, valdopere febriens, & pulſu duro, vibrante. Jactitatio: ſpiratio fervens: mens inconſtans. Crura jam ante morbum a longo jam tempore, & ſub eodem oedematoſa fuerunt oedemate dolentiſſimo, ſi contrectaras, & remanente prementis

tis digiti veſtigio: lingua aridiſſima, lignea, contracta,

Remedia omnia, & omnem potum pertinaciſſime reſpuebat. Sanguis emiſſus cruſtam pleuriticam habuit craſſiſſimam, & flaveſcentem ſummopere. Nullum a venæ ſectionibus levamen. Paucos intra dies moritur.

In cavo thoracis dextro libra ſeri colore ſtramineo continebatur; in ſiniſtro vero unciæ decem ejusdem ſeri. Pulmo uterque dire inflammatus erat, at dexter præ ſiniſtro. Particulæ cujuscunque pulmonis, & ubicunque reſectæ fundum aquæ petiere. Supremæ pulmonum portiones erant præ inferis diaphragma ſpectantibus magis inflammatæ: pleura ubique ſana.

Veſicula fellea bile tenaci & obſcuri coloris turgebat. Hepatis ſuperficies hinc inde inæqualis apparuit, & veluti percocta: omentum ſubinflammatum: ſeri ſtraminei in cavo abdominis libræ duæ.

Uteri poſtica, & externa facies pone fundum corpuſculum habuit majoris caſtaneæ magnitudine, ex carneo pedunculo non craſſo ſuſpenſum, lardaceum, & duris, oſſeis, cartilagineis particulis per totam ſubſtantiam interſtinctum.

Uterus ipſe non in medio pelvis, ſed proxime ad latus ejusdem ſiniſtrum locatus ligamenta illius lateris breviſſima, alterius vero perquam longa habuit.

Complures habuimus oedemate crurum diu affectos, tuſſiculoſos, laborioſe ſpirantes, corpore laxo, paſtaceo, quos immedicabilis pulmonum inflammatio ſuſtulit. Eorundem thorax plurimum ſeroſi laticis continuit.

Hydrothorax inflammatorius.

Hydrothoracem hunc inflammatorium in paucis ſanaſſe mihi viſus ſum phlebotomiis repetitis, nitro,

nitro, terra foliata tartari, potuve ex malvæ, & altheæ decocto, adjecta multa liquiritiæ radice. Sanguis corium pleuriticum habuit.

Quandonam etiam hydropicis mitti ſanguis debeat. Hydropicis ſanguinem ſubinde parce detrahere oportuit, ſi quando pulmonum inflammatio acceſſit, quam aut anni conſtitutio generandæ phlogoſi idonea, aut medicatio nimium excalefaciens vel in frigidiſſimo corpore concitavit.

Ubi moles aquarum in hydrothorace ſuffocationem jamjam intentabat, phlebotomia parca reſpirationem expedivit, atque ad breve tempus mortem diſtulit.

ÆGER QUARTUS.

Enteritis. Die 19. Januarii vir 38. Annorum, cœlebs, & ſcribæ officio functus ad Noſocomium venit valdopere febricitans, titubante greſſu, atque animo vacillante, tremens. Crebra interrogatione ſollicitatus ægerrime reſpondit, atque incomplete:

Die 5. Jan. non appetiiſſe.

Die ſequenti æſtuaſſe, & perfrixiſſe per vices, capite gravi, confuſo: mente ſubinde non conſtitiſſe.

Die morbi 3. ad hæc acceſſiſſe contorquentem dolorem epigaſtrii, & oris illuviem multam.

Die 4 inopia preſſum e lecto ſurrexiſſe, & languidiſſimos artus laborioſe foras protuliſſe. At mox fuiſſe correptum dolore abdominis lancinante, diroque, & vomuiſſe reducem ingeſta, atque amara, multaque.

Die 5. purgante, neſcio cujus conſilio, aſſumto, eoque ut videbatur, valentiore, vigeſies

ſies alvum poſuit. Tormina ingraveſcebant.

Ab eo tempore febris, tormina, & mentis inconſtantia perſtabant ad 12. usque morbi diem, quo phlebotomiam inſtituit, & ſanguinem, ut ajebat, phlogiſticum eduxit. Miſſio ſanguinis die ſequenti repetebatur. Levamen nullum.

Die morbi 15. (19. Januarii) in Noſocomium receptus vix ullum abdominis jam a triduo dolorem eſſe aſſerebat, at epigaſtrium ſibi comprimi videri, oppreſſionis ſenſu ad medium usque thoracem adſcendente. Attactum abdominis facile tulit. Laborioſa reſpiratio: lingua albida, mucoſa. Vix elapſis aliquot horis jactitare ſe cepit, vociferari, deſipere. Oris aphthæ: ſingultus: pulſus pleni, ampli, fortes. Calor: vomitiones ſpontaneæ, inanes. Venæ ſectio. Sanguis cruſtam habuit cæruleſcentem, diffuſam, tremulam, gelatinoſam, tenuiter cohærentem. Cataplasma abdomini adplicatum, & propinatæ emollientes potiones: enemata emollientia. Emendatio nulla: mens nulla prorſus. Urinæ naturales, jumentoſæ, mucoſæ, albeſcentes,

Die 20. Jan. nil emendabatur. Venæ ſectio repetita eſt: cruſta plumbea, vireſcens, diffuſa, tenuis, gelatinoſa: mens nulla. Vomitio inanis, crebra. Veſperi data radix ipecacuanhæ perparum pituitæ, bilisque eduxit. Pulſuum debilitas: mens nulla.

Die 21. mane ſumma perfrixerunt: mens præſens: præſentes agnovit: apte locutus eſt. Indolentia: pulſus accelerati, humillimi, evaneſcentes. Sub veſperam moritur.

Recluſus cadaveris thorax omnia ſaniſſima oſtendit.

In abdomine omentum valde erat inflamma-

tum : inteſtinum ileum, & jejunum dira quoque inflammatio tenuit. Hepatis totam ſubſtantiam multa flavedo ſuffudit.

Inflammatio abdominis a fomite putrido diu relicto, & mora ipſa, ac medicina purgante commoto, exacerbato, non evacuato exorta, hominem ſuſtulit.

Profuiſſet in morbi initio jugis & ſolvens potus, &, ſanguine prius miſſo, emeticum.

Inflammatio putrida præverti fauſte non raro poteſt, ſed præſens jam, atque intra viſcera recepta ut plurimum necat.

ÆGER QUINTUS.

Sutor 42. annorum a longo jam tempore ſanus, die Martis, ſcilicet 20. Januarii, præcedente frigore incaluit : dolor dilacerans lateris ſiniſtri ex epigaſtrio ad mammam usque aſcendens, ad attactum auctus. Decubitus in latus affectum impoſſibilis erat, & reſpiratio difficilis. Cardialgia, oris amaror, inappetentia, ſitis. Decubuit.

Die Mercurii, Jovis, & Veneris omnia indies pejora. Dolor diffundebatur trans ſternum, ſimulque dextrum occupabat latus. Decubitus ſupinus, & oppreſſio multa. Phlebotomia ſanguinem pleuriticum, atque aliquid levaminis dedit. Ab aſſumto purgante alvus quinquies movebatur.

Febris aſſidua quotidie ſtato tempore ſuam habuit acceſſionem ab horrore cœptam.

Die Sabbathi (24. Jan.) ad Noſocomium venit mente nonnihil confuſa. Lingua ſcabra, ſicciſſima, prærubra : reſpiratio difficillima, laborioſa, cum dolore in utroque latere obtuſe dilaceran-

cerante: oppreſſio pectoris ſumma ab infimo ſterno ad ejusdem medium usque: cardialgia ad attactum aucta, & abdomen tumidulum, inflatum: calor naturalis: pulſus celeres, debiles, remittentes, intermittentes, tremuli. Extrema perfrixerunt.

Circa 10. noctis vehementer incaluit. Pulſus pleni, duri: phlebotomia: ſanguis pleuriticus.

Die Dominica mentis abſentia: pulſus frequentes: calor. A meridie mors.

Thorace aperto pulmo dexter ex toto inflammatus: diſſectus colorem ex cinereo, & rubro mixtum exhibuit. Major inflammatio ſupremam illius pulmonis portionem tenuit.

Is pulmo pleuræ ubique ferme nectebatur nexibus partim antiquis, firmisque, partim novis, & pſeudo-membranaceis a ſero coagulato natis. Pleura ipſa ibidem ſana.

Pulmo ſiniſter hinc inde antiquis vinculis membranaceis ad pleuram religatus erat, & absque inflammatione, at ſanguine atro infarctus. Hunc inter & pleuram, item inter eundem & diapragma copioſa erat, craſſaque membrana fictitia, recenter facta.

Ultimam coſtam veram, & tres conſequentes ſpurias ſuccingens pleura plurimum erat inflammata.

In pericardio *puriformis* materies, itemque laciniæ alicujus pſeudo-membranæ erant. Aorta, qua ex corde emergit, fuit inflammata; inflammatio tamen ſolam aortæ extimam tunicam penetraverat, quæ poſtmodum eandem deſerit, & pericardii laminam interiorem, quæ etiam ipſa inflammata obſervabatur, conſtituit. Auricula, & dexter ſinus diſtentiſſimus atro ſanguine: cor-

cordis ventriculi pleni polypis ex ſero phlogiſtico coagulatis.

Diaphragma, præcipue in parte tendinea, admodum inflammatum.

In abdomine omentum perbreve, & reflexum ſupra colon transverſum, ac leviter inflammatum. Coli per latus dextrum aſcendentis initium inflammatum duorum pollicum longitudine. Inteſtinum jejunum inflammatum. Vaſa ſanguifera meſenterii, præcipue qua verſus inteſtina tendunt, ubique ampliſſima, & atro ſanguine repleta. In meſenterio hinc inde amplæ maculæ quaſi ex inflammatione. Quædam glandulæ atrum ſanguinis grumum potius referebant. Finis coli, antequam in rectum abiverat, binis in locis contra ſe ipſum anfractuoſe reflectebatur.

Totum corpus, & pinguedo omnis colore erat ferme ictericio: item membranæ ſpuriæ ex ſero coagulabili factæ plurimum flaveſcebant.

Ren ſiniſter ſolito major aliquantum: dexter vero ren cum rene ſuo ſuccenturiato, & vaſis ſanguiferis, ac uretere penitus defuit.

En denuo renem originarie deficientem; nam & nuper ejusdem defectum eodem in latere deprehendi, ſed rene altero magnitudinem ordinariam ibi non excedente.

Pleuram in loco doloris punctorii inflammatam hic prima vice vidi, ſed inflammatione non diriſſima, pulmonemque ibi loci non inflammatum, fors quod ea pulmonum inflammatio transſudante phlogiſtico ſero prava criſi fuerit ante mortem ſoluta.

ÆGER

ÆGER SEXTUS.

Sartor 27. annorum elapſa æſtate tertianam pertulit quinque ſeptimanis durantem, neglectam, quæve ſe ipſam tandem confecit. Sanum ex eo tempore ſe vixiſſe aſſerebat.

Die 12. Decembris 1777. a meridie præter morem inhorruit, mox iterum incaleſcens. Dolet epigaſtrium, dolore ad mammam usque dextram aſſurgente, & punctorio.

13. Decemb. ſanguinem miſit, nil allevatus.

14. Veſperi meliuſcule habuit.

15. Omnia recruduerunt: purgante aſſumto parumper remiſſiora denuo.

16. Decemb. nos accedit. Perfrixit, incaluitque vicibus variis: non ſitivit. Hypochondrii dextri mollis regio ad umbilicum usque dolore acuto pungitur. Carebaria, & ingentis ad frontem, oculosque caloris ſenſatio ægroto permoleſta, nobis vero manu eum calorem explorantibus non percipienda. Os amarum, linguæ multa ſordities, & faucium gluten. Non appetit: aliena ructat: laborioſa, & accelerata reſpiratio: tuſſitatio ſicca, ſubinde ductilium ſputorum parum quid eduxit. Pulſus frequentes, ſubduri: oris ventriculi dolor, ſi contrectaras. Implacidus. Ventris libertas: veſperi major anxietas. Fit venæ ſectio: cruſta phlogiſtica, vireſcens, & auriginoſa, diffuſa, craſſa, tenax. Somni mali.

17. Decemb. priora perſeverarunt. Os amareſcens: lingua ſordida, villoſa, ad radicem flaveſcens, ſicceſcens. Non ſiticuloſus, at æſtuabundus calore manum admotam urente. Reſpiratio

ratio decurtata, brevis, frequens. Dolor epigaſtrii, laterisque dextri minor: decubitus ſupinus, in alterutrum latus impoſſibilis. Urinæ ſaturate flavæ, ferme nigreſcentes, chartam immiſſam, uti in ictero, tingentes. Pulſus fortis, plenus, ſubdurus: facies bilioſorum.

Inflammationem inſidere viſceribus rebar a bilioſo, putrido, acrive ſtimulo ſuccenſam, quamve hucusque antiphlogiſtico apparatu demitigare non potui. Statueram præmiſſo emetico, ejectoque acri fomite denuo proſequi eandem antiphlogiſticam curandi rationem, quæ curæ exordium fecit; at nec emeſis, nec alvus ab ingeſto pharmaco movebatur.

Eo die nil mutabatur. Noctu vero permoleſte habuit. Potus copioſi, antiphlogiſtici, & enemata multa, ut vis medicamenti, quod ſpem fefellerat, & *alterando* morbum auxit, enervetur, atque minori cum detrimento in purgans convertatur. Nil profectum: alvus ægre ſoluta eſt.

18. Dec. æſtus, & epigaſtrii dolorifica tenſio intenduntur. Noctem pervigil, exterrefactus, implacidus transegit.

Mane diei ſequentis ſenſuum multa per vices confuſio: amaror oris continuus: lingua ſicceſcens: dolor etiam mollem partem hypochondrii ſiniſtri occupat ad mammam usque ſiniſtram excurrens: urinæ ſaturate croceæ: pulſus admodum mollis, & celer. Tentata denuo emeſis eſt, ſed ſemel, & pauca viridia vomuit: non dejecit. Injecto enemate quaternos ſeceſſus habuit mucoſos, virides, dyſentericos, non levantes.

A meridie moleſtiſſime habuit: dolor acutior mollem hypochondrii ſiniſtri regionem infeſta-

ſtinguebatur. Hanc vetuſtiorem membrana afeſtabat. Inſtituta phlebotomia ſanguinem cruſta viridi, flava, craſſa, non contracta veſtitum dedit. Cataplaſmata emollientia, & his nil proficientibus veſicans dolenti loco admotum eſt: emendatio nulla.

20. Decemb. laborioſe, ſibiloſe, ſedens reſpirat. Mens integerrima: facies hippocratica: pulſus celerrimi, tremuli, omni modo inæquales: urinarum color profunde auriginoſus: alvus octies ſponte poſita. Veſperi moritur.

Corporis externus color ictericius erat: abdomen prominens, & tumidum. Thoracis anterior pars ferme intropreſſa, eaque, quæ cordis mucroni reſpondet, convexa alias, hic plana fuit.

Cutis, & omnis pinguedo, & perichondria cartilaginum coſtalium flavicabant.

Reclinato ſterno apparebat pſeudomembrana pleuram anteriorem & lateralem utriusque cavi thoracici obveſtiens, flavicans, mollis, facile & deglubenda, & lacerabilis, quæve videbatur eſſe recens nata. Infra pulmonem utrumque, qua ſeptum transverſum reſpicit, reperta membrana priori omnino ſimillima, & pulmonum baſin cum diaphragmate leviter connectens.

Membrana alia ſed tenaciſſima, ſex hinc inde lineas craſſa, & e pluribus veluti laminis conflata, ægerrime, & non niſi magna adhibita vi dilaceranda anteriorem pericardii faciem, & vicinam diaphragmatis portionem obtegebat, cum iisque firmiter cohærebat, ita tamen, ut abſque alterutrius læſione potuerit deglubi. Hæc membrana ex alvo flavicabat, & *plurimis manifeſtiſſimis*, nudoque oculo conſpiciendis ſanguiferis vaſis in ramulos excurrentibus, & per omnem ejusdem membranæ ſubſtantiam dimiſſis interſtin-

lia tegebat, recens nata, facile laceranda, abſque vaſculis, & flava.

Thoracis cavum ſiniſtrum continebat libram ſeri flaveſcentis, chartam & lintea colore croceo tingentis, penduli modice ductilisque, ut vinum pendulum aſſolet, & omni nota aquæ ſimillimi, cui aliquid meracæ, craſſæque bilis cyſticæ miſcetur. Dextra thoracis cavitas ejusdem ſeri unam facile cum dimidia libram habuit. Pericardio diſtento, & leviter inflammato ejusdem ſeroſæ, tingentis, ductilisque materiæ inerant unciæ decem, cum ſpiſſiore ſimul ſedimento ex flavo albeſcente, vix cohærente, ad internam pericardii faciem depoſito.

Anterior cordis ventriculus modice erat inflammatus.

Pulmonis dextri ſuprema portio inflammata, aquæ, cui injiciebatur, fundum petiit. Reliqua pars ejusdem, & integer ſiniſter pulmo vitio caruit.

Recluſo abdomine, omentum ſuperficiaria levique inflammatione tentatum conſpiciebatur. Hepar omnino ſanum, ejusque lobus dexter ſolito altius deſcendebat: veſicula fellea bilem multam, craſſam valde, & nigricantis ferme flavedinis continuit. Ventriculus ſolito multo capacior, & flatu turgens. Inteſtina tenuia, & colon transverſum multus aer diſtendebat. Inteſtinum Jejunum, & contigua meſenterii portio ſubinflammari inceperant. Flexus coli lienalis, & deſcendens ejus portio ad initium recti inteſtini anguſtum canalem, contractumque valde, aut potius contortum funiculum referebat.

Thoracis inflammatio gravis a ſtimul obilioſo, putrido, acrive concitata mihi frequenter obvenit, quæ ſolam utut ſumme antiphlogiſticam metho-

methodum, largiſſimasque ſanguinis detractiones eluſit, ægrumque enecuit.

Ejusmodi poſtmodum, ſi qui obtigerant, ex duplici vitio ægrotantibus inflammatorio nempe, & bilioſo, duplicem, compoſitamque medicinam feci, *antiphlogiſticam* nempe, & *antibilioſam*, atque hac ratione omnibus ferme ex eo tempore ſalutarem. In hoc ægro emeticum non egit ſtimulum putridum evacuando, ſed eundem concitando, exaſperandoque. Id rariſſime contigit, contigit tamen; at, ſi quando evenerat, rem inde in pejus ruentem denuo reſtituere potui alterantis remedii vim elidendo, convertendoque ejusdem impetum ad alvum. Verum & hæcce praxis me hic deſtituit.

Conſimilem morbum ſubnectam ex inflammatorio videlicet, & bilioſo conflatum, ſed talem, ubi emeſis ex voto ſucceſſit, & inflammantem ſtimulum bilioſum excuſſit. Neque ea inflammatio tanta adhuc fuerat, ut ſubducto acri & inflammante ſorde, non potuerit antiphlogiſtico apparatu vinci.

Dignam hancce hiſtoriam arbitror, & gravem materie, quæ reliquarum, quas hucuſque recenſui, agmen claudat.

ÆGER SEPTIMUS.

Fœmina 20. Annos nata, & maritata, menſe Junio elapſæ æſtatis ex febre tertiana in noſtro Noſocomio decubuit. Bene inde habuit, regularibus poſtea catameniis uſu.

Poſt medium Decembrem oris ventriculi morſu ferme aſſiduo ad 14. uſque Januarii ſubſequen-

quentis diem vexari cepit, cæteroquin ſana.

Eo die (14. Jan.) inter cœnandum animo linquitur, convelliturque epileptico modo. Exacta horæ octava parte mens rediit: horrida per vices atque æſtuabunda mediam fere noctem exegit. Tum ſanguinis læte rubentis, ſpumantisque tantum rejecerat, quantum excipere vola manus potuit. Cephalalgia: cardialgia: æſtus horroribus commiſti: dolor thoracis dextri punctorius, aſſiduus, inſpiratione auctus: inſomnis.

15. Jan. vomiruritio absque vomitu, & amaror oris. Febris, dolorque increſcunt: non convulſa eſt, nec cruenta ſputavit. Alvus aliquoties tenuia, bilioſaque dimiſit.

16. Jan. ad nos defertur æſtuans, toto latere thoracis dextro dolorem acutum queſta. Facies auriginoſa, vireſcens: oculorum flavus viror: epigaſtrium omnem attactum refugiens, & dolentiſſimum: ſitis inexplebilis: leipothymiæ aſſiduæ: pulſus celerrimi, ſub digito evaneſcentes, & ſubinde nulli: lingua albeſcens: tuſſis ſicca. A meridie facies, oculive rubent: pulſus celeres, elati, non duri: multa jactitatio, & ſumma inquies. Paucam æruginem ſponte, & cum levamine vomit. Sumit potus copioſos, mellitos, acidos cum pauco arcano duplicato. Somni pauci, pravique.

17. Oppreſſio pectoris, dolorque pungens augetur. Reſpiratio laborioſa: decubitus in latus affectum impoſſibilis: oris amaror: vomituritio: valida febris. Sanguinis unciæ quinque educebantur, cruſtam flavam, craſſam, tenacem, diffuſamque exhibentis. Potiones eædem continuantur.

A meridie ſumto emetico vomuit amara, æruginoſa, pituitoſa, dejecitque frequenter. A

vomi-

vomitu vix ulla febris: vix ullus præter naturam calor: reſpiratio bona: oppreſſio nulla: decubitus in utrumque latus facilis: repentinum, ingens, & mirum levamen. Oris amaror perſtat.

Hora 10. veſpertina etſi bene habenti, cum pulſum offenderam plenum, vibrantemque, qualem non antehac, in prophylaxin potius inflammationis novæ, quam ſanguine non detracto facile redituram prævideram, phlebotomiam ad uncias octo inſtitui. Cruſta eadem. Noctu, etſi nil amplius incommodi queſta, parum dormivit.

18. Jan. aliquis dolor capitis, & epigaſtrii: oris amaror: vix veſtigium febris: cætera bona. Urinæ hucuſque aut croceæ, aut prærubræ.

19. Urinæ quædam hypoſtaſin furfuraceam habuerunt. Reliqua, uti pridie.

20. Cephalalgia, & cardialgia augentur: dolor lateris dextri punctorius recrudeſcens, & ſævus: febris, decubitus, ſitis quemadmodum in morbi principio. Tuſſis: ſputa nulla: lingua ſicca: oris intenſior amaror: emeticum. Octies vomuit amara, ductilia, & decies dejecit. Pectus bonum: dolor lateris nullus: exigua febris: mirum in modum, & repente allevata.

21. Jan. omnia emendata. Dormivit.

22. Sedimentum latericium urinis inerat, tuſſis pauca hucuſque perſtat: cætera bona, Appetit: obambulat.

23. Decocto lichenis islandici uti cepit. Ex eo tempore tuſſis omnino ſiluit, rediere vires, & exactis non multis diebus confirmata diſceſſit.

Multæ nobis hiſtoriæ ſuppetunt pleuritidum complicatarum, ſeu *inflammatorio-bilioſarum*, hæmoptoës *bilioſæ*, convulſionumque recenſita me-

medendi ratione tuto & cito ſanatarum, quas, utpote quotidianas, & oculis multorum Noſocomium SS. Trinitatis adeuntium uſurpatas non referam.

Supereſt, ut de frequenti in meis ægris emeticorum uſu pauca lectores moneam, eos præcipue, qui forte iniquius de eodem arbitrabuntur, aut ita ab aliis edocti aliter opinantibus, aut experiundi occaſione deſtituti.

Vomitoriorum uſum me obſervatio docuit cum mea, tum aliorum, eaque multiplex & caſta: vel mea ipſius infortunia me docuere vel invitum maxime, vel olim longe alia ſentientem, periclitantem methodos diverſas, atque anxie perquirentem, qua ego ratione ipſe mihi ſatisfaciam, minimeque ſollicitum, cujusnam ſyſtema aut corruat, aut confirmetur.

Mirabar multoties Sydenhami nomen in ſcholis medicorum ubique quidem perſonare, & habere innumeros laudatores, at, qui ſequantur eximii viri doctrinam, eamque potiſſimum, quæ præſtantiam emeticorum demonſtrat, perpaucos: mirabar, qui eorundem uſus a cordatiſſimo viro toties & tantopere deprædicatus, a pluribus nihilominus tanquam alieniſſimus a rationali medicina proclametur: mirabar ſæpenumero, ſanguinariam Botallii methodum denuo revixiſſe, adeo denuo invaluiſſe, ut quidquid febrilium motuum, & quocunque anni tempore, & a quacunqne demum cauſa inſurgat, eandem ſemper & ubique curandi methodum cuicunque febrili morbo allinent, nulla temporum, conſtitutionumque ratione habita, ſeu Syrius igne æſtivo corpora torreat, atque auſtrino, gravique cœlo, ſeu urat acre hyemis gelu, flante Borea.

CA-

CAPUT XVII.

VARIA.

Genitalium gonorrhœa affectorum in cadavere diſſectio.

Die 25. Febr. 1777. genitalia ſecui ex cadavere hominis depromta, quem gonorrhœa laboraſſe, ſtillicidium materiæ flavo-vireſcentis ex urethra, levis circa orificium ejusdem, ac verſus frenulum protenſa inflammatio, & rubræ maculæ glandis, item leviter tumentes inguinum glandulæ manifeſto indicabant. Quis ipſi morbus vitæ finem attulerit, prorſus ignoro, cum cadaver ex alio Noſocomio ad inſtituendas a tyronibus chirurgis operationes ad nos fuerit delatum.

Claviculæ, itemque corpora vertebrarum lumbos formantium tophis hinc inde obſidebantur: carnes muſculorum fracidiſſimæ, ſubque manu, ſi contrectarentur rudius, diffluentes.

Sectam urethram deprehendimus leviter inflammatam, phlogoſi ab orificio ad ſemialterum digitum procurrente. Paulo ante bulbum exigua denuo canalis inflammatio. Canaliculorum Morgagnianorum nec unicum obſervavi, ſed eorum loco multas exiguas lineolas albas quaſi tendineas chordulas vidi. Siniſtrum orificium ejaculatorii vaſculi ſolito plus hiabat. Nulla ullibi excreſcentia, nullæ conſtrictiones, atque ulce-

ulcera nulla. Sanæ reliquæ urethræ partes, uti & teſtes, & veſiculæ ſeminales.

Hominem hunc frequentibus laboraſſe gonorrhœis habitus corporis ſupra deſcriptus videtur evincere.

Mirum tamen eſt, nullas in urethra graviores noxas poſt repetitas gonorrhœas, vel etiam ab hac una certe non mediocri, ortas fuiſſe.

Sententia Morgagniana, quæ ſedem mitioris gonorrhœæ in inflammatione potiſſimum canaliculorum per urethram copioſe locatorum ſtatuit, novo videtur argumento corroborari. Aderat equidem inflammatio totius membranæ urethram componentis, at vero illam in ipſis extremis canaliculorum orificiis validiorum fuiſſe, eorundem in chordulas tendineas coalitus demonſtrare videtur.

Sed unde tanta flavo-vireſcentis materiei, quæ poſt mortem ex urethra profluxit, copia? an ex canaliculis acri venereo irritatis, copioſiorem, ac depravatum mucum fundentibus? at hos deletos diximus. Sed quid, ſi quidam, quin etiam plures ſuperfuerint, licet anguſtiores, coarctatique ex inflammatione, ſed oculum noſtrum vitro non armatum ſubterfugientes? id certe, ut opinemur, neceſſe eſt, cum nullum vel minimi ulcuſculi veſtigium ullibi apparuerit.

Febris petechialis, & ſectio

Petechiæ viſcerum internorum.

Juvencula 20. annorum a binis menſibus laſſitudinem queritur, moroſa, tarda, & triſtis. Cata-

Catamenia habuit ordinata, & hoc ultimo bimeſtri ſolito copioſiora.

Die 3. Aprilis ira gravi excanduit: mox febrire, capite validiſſime dolere, in parte præcipue ejusdem ſiniſtra, & eodem die narium hæmorrhagiam pati. Mediocriter febricitabat, ſed aſſiduo, ore mucoſo, amareſcente ſubinde, ad 16. menſis ejusdem.

Interea temporis varia domi ſuæ adhibuit, ſalia media, nitroſa, lapides cancrorum, caſtoreata &c. Semel ſanguinem ſecta vena educi curavit, & ſemel ad tempora hirudines poni.

Eo die veſperi (ſcilicet 16. Aprilis) in Noſocomium ſuſcepta eſt. Pulſus ſat pleni, fortes, naturalibus vix celeriores: calor naturali vix major. At hemicrania lateris lævi ingens, inappetentia, ſitis vix ulla. Urinæ aut naturales, aut naturalibus paulo magis flavæ. Datis ſolventibus ex radice graminis, taraxaci, & cichorei, & pauco arcano duplicato, dabatur poſtea emeticum. Melius habuit per aliquot dies, cum decocto graminis, taraxaci, & cichorei absque ſale medio denuo uteretur poſt emeſin. Verum his diebus e gingivis lateris ſiniſtri prodierunt tres, quatuorve circiter unciæ ſanguinis ſtillándo. Os, fauces, & oris maxime fornix multis prærubris maculis pingebatur. Hæmorrhagia gingivarum lævarum, & maculæ hæ exiguæ, prærubræ aqua ſalviæ aluminoſa cohibebantur.

Die 22. 23. 24. & 25., ubi corticis decocto utebatur, febris inſurgebat: jactitatio: inquies: calor, pulſu non debili. Somni pauciſſimi. Petechiæ ſat latæ in thorace, mammis, brachio utroque & facie, numero perpaucæ, colore violaceo, rubro cæruleo.

Toto morbi tempore corpus omne, facies omnis, & labia cadaveroſa albedine tincta, ita, ut nil prorſus ruboris ullibi appareret. Omnia exſanguia. Dentes nigreſcentes: gingivæ, & fauces pallidiſſimæ. Habitabat in cubiculo depreſſo, ſolem nunquam admittente, & humidiſſimo. Mens noctu vacillans.

Die 26. mane convellitur per vices, ſoporoſa eſt: tarda & ſublimis reſpiratio. Veſperi moritur.

Sectum cadaver a me eſt. Pleura, pericardii interna & externa facies, utraque ſuperficies diaphragmatis, pinguedo pone cor, multis maculis petechialibus pictæ obſervabantur, rubris, nigris, cæruleis, lentem, cicerem, fabam latitudine æquantibus, & totidem *ſugillationes* referentibus, ſanguinem fluidum, ſi diſſecabantur, fundentibus. Sanguis vaſorum majorum nigreſcens, & aquoſæ fluiditatis. Cor ipſum petechiis maculatum.

Raræ in peritonæo & inteſtinis petechiæ.

Inteſtini recti extima membrana nigerrima, putridiſſima, atramentum referens. Omentum quaſi nigerrimo carbonum pulvere conſperſum. Uterus quaſdam hinc inde quaſi verrucas albidas in ſua extima habuit ſuperficie. Ovula vero in ovariis ſanguine atro ſuffuſa, tumidiora multo, quam ſoleant.

Capite diſſecto meninges utræque, præcipue in latere capitis ſiniſtro multis, latis, rubris, cæruleis, atris maculis notatæ, multæ in cerebri, præcipue ejusdem lateris, anfractibus *quaſi ſanguinis extravati* coagula, lentem, fabam referentia, quædam multo majora. Atque is erat in illo latere meningum, & cerebri habitus, ac ſi ingens illarum partium ſugillatio ex vi gravi externa fuiſſet illata. Ventriculus lateralis

ſeralis ſiniſter aqua flaveſcente diſtentiſſimus. Utriusque ventriculi parietes & ſuperficies maculis petechialibus obſitæ.

Cerebellum maculis, & punctis *innumeris*, rubris, atris, magnisque, & *in ſua ſuperficie* & *in ſubſtantia ſua* diſtinctum, quæ res & ab inflammatione vaſorum, & a punctis paucis rubris, quæ alias in ſano cerebello diſſecto comparent, facile diſtinguebatur.

Petechiæ in ſuperficie corporis externa totam cutem ad uſque pinguedinem penetrabant, illæſa, aut vix læſa pinguedine.

Enteritis & ſectio.

Adoleſcens 13. annorum, tyro ſutor, ante dimidium annum colica cum frequenti vomitu, & diarrhœa laboravit, quam applicatis fomentis ſiccis, & calidis denuo ſopivit.

Ante 14. dies denuo colicam cum diarrhœa, cum ea nocte alteri accubuiſſet, & amiſſis per noctem ſtragulis nudus jaceret, ac perfrigeraretur, mane contraxit. Dolor continuus: accedit dein vomitus, qui in dies frequentior factus ita eſt, ut ultimis diebus decies ſepties, pluriesque vomeret, non aucto tamen dejectionum numero, cum intra nychthemerum quinquies plerumque inter tormina venter redderet.

Per hos dies æger non decubuit, ſed longo ſatis itinere, quod intra horæ ſpatium vix confecerat, ad conſtitutos pauperum medicos vix non quotidie venit medicamenta rogatum.

Die 12. ad Noſocomium pedes ultimo venit, flexis genubus etiam atque etiam, ut ſuſciperetur, rogitans. Alacer, & viribus non imminutis videbatur, & vegeto vocis uſu, & me-

moria vel in minutiſſimis fida firmaque. Ajebat, ventrem infimum pubem inter &c. umbilicum graviter dolere, totumque abdomen tendi, & attactum nec minimum ferre: urinam per ultimam noctem hucuſque haud poſſe mittere: vomere ſe frequentiſſime.

Facies erat collapſa, tempora intropreſſa, & refugientes intra cavum oculi. Pulſus celerrimi, & exiliſſimi micabant. Membra ſudore frigido manabant. Alvus hac die, nocteque prægreſſa, æque ac veſica quievit.

Veſpera ejus diei, quo ad nos venit, fere inter loquendum, cum paulo ante hiſtoriam morbi, eo, quem dixi, & animi corporisque habitu interrogantibus ad amuſſim narraſſet, moritur.

Cadaver altero mane ſectum pulmones exhibuit multis in locis longioribus, validisque nexibus ad pleuram religatos, ſanos cætera, ſed ſpumante copioſa materie ex albo flaveſcente inundatos.

Recluſo abdomine odor graviſſimus, qualis gangrænoſorum eſſe ſolet, ſtercoraceo miſtus nares ferit: profluit aquæ leviter cruentæ, cui liquidiora innatabant, inſignis copia. Inteſtina omnia ampla, dilatataque.

Jejunum, ileum, & totum colon, omentum ex integro, totumque ferme meſenterium partim inflammatiſſima fuere, partim vero, ileum præcipue, gangrænoſa.

In ileo ſpithamæ longitudine ab ejus in cæcum inſertione foramen, quod avellana nux facile tranſiret, *non eroſum*, ſed, ut omnes, qui aderant, unanimes opinabantur, recenter ruptum ibi loci reperiebatur, ubi inſignior inteſtini gangræna fuit.

Glandulæ meſenterii tumebant valde, molles-

leſque, ſi tangerentur, & ſolito multo laxioris compagis erant.

Veſica exigua, contractaque fuit, & vacua, nihilque vitii præter maculam leviter rubentem non magnam exhibuit. Vermis unus, alterve tantum, iique mortui deprchenſi ſunt.

Tantamne peſtem inſidere viſceribus crederet, qui hominem ſpectaret tantum itineris quotidie facientem, uſumque muſculorum viribus integris ad ultimum uſque momentum vitæ, & expeditis?

Nonne in tanta inteſtinorum ſtrage mira eſt ea mentis præſentia, & illæſa facultas?

Enteritis.

Sartor 20. Annos natus poſt medium Decembrem anni 1777. reſpirare laborioſe cepit, pectore opprimi, & pauca mucoſa tuſſiendo educere. Non decubuit. Subinde cohibere gradum debuit, præcipue citatiorem, ut liberius poſſit aſpirare. Sanum ſe antea ſemper fuiſſe aſſerebat. Poſthac autem ſpiraſſe paulo facilius, nunquam tamen expedite ex toto, quemadmodum ante conſueverat.

Die 30. Matii 1778. ex vicino ſuburbio Joſephino Noſocomium pedes adit, iisque, quæ modo retuli, ſequentia addit:

Ante 17. dies dolore per biduum gravi correptum ſe fuiſſe, hypogaſtrium impetente, paululum poſtea miteſcente, continuo tamen ardente, pungente. Obambulaſſe.

Ante octiduum dolorem hypogaſtrii intendi cepiſſe, & ad ventriculum uſque diffundi. Vomuiſſe frequenter, per vices, ſponte, maxime a paſtu, pauca, acida, auſtera, amara, pituito-

ſa.

ſa. Guſtatum aſſiduo fuiſſe depravatum, & analogum rejectæ materiæ, etiam extra tempora vomitionum. Reſpirationem hiſce octo diebus fuiſſe ſæpius laborioſiſſimam, breviſſimamque, quaſi hominis jamjam ſuffocandi. Caput modice, & per intervalla doluiſſe. Horripilationis aſſiduæ habuiſſe ſenſum, & abdomen vel mollioris etiam contrectationis impatiens, modiceque tympaniticum; urinas vero, quales in ſanitate, & nullos præter naturam calores.

Mane die 30. Martii ſatis alacrem, peditemque veniſſe ante dixi. Levis cephalalgiá: lingua alba, ſicceſcens: appetitus prorſus deletus, & amaroris in ore ſenſus. Aſſumta ructat, angitur, vomit acria, acido-auſtera, amara, fœtidiſſima, mucoſa, viridia. Tuſſis: abdomen tumidulum omnem attactum averſatur, & acutiſſime dolet modice commoto, aut in alterutrum latus ſe convertenti, aut erigenti ſemet, non autem quieſcenti. Alvus, & urina, & calor corporis, quemadmodum ipſi adhuc ſano fuerunt.

Hoc octiduo modo obambulavit, foras etiam non raro egreſſus, modo decubuit. Heri a meridie ita decubuit, ut non amplius ſurrexerit, niſi hodie mane nos petiturus.

Pulſus ad nos veniens naturalibus vix debiliores habuit, vix etiam citatiores.

A meridie ejus diei (30. Martii) alvus, hucuſque ſponte mota, ſubſtitit nullo clyſterum genere ſollicitanda. Veſpera appetente arteriarum ictus evanuere. Reſpiratio difficillima, abrupta, decurtata. Anteactorum memoria vel in minutiſſimis illæſa, atque exactiſſima. Animi vigor. Supinus decumbere nulla amplius ratione

tione poterat, ſed erectus ſedebat, vel in alterutrum latus reponebatur.

Summa ſenſuum omnium integritate ad extremum uſque vitæ momentum uſus, & anodyniam, atque a vividiſſimo abdominis cruciatu immunitatem nullam expertus ſera veſpera occubuit.

Sectum cadaver pulmonem ſiniſtrum totum, quemadmodum etiam pericardium exhibuit veluti incruſtatum, obveſtitumque membrana tenaci, laridacea, tres, quatuorve, & quinque hinc inde lineas craſſa, lamelloſa, vaſis ſanguiferis, manifeſtiſſimis, & qua cum pulmone, a quo poterat deglubi, & qua cum pleura cohæſerat, atque per omnem ſui ſubſtantiam perreptata.

Hic pulmo intra craſſum & membranaceum ſaccum ita concluſus pulmone dextro fuerat multo minor, ab omni alio nihilominus vitio liber, & ſanus. Lævum hoc thoracis cavum pauxillum aquæ turbidæ continebat.

Pulmo dexter, ſuprema præcipue ejusdem portio tuberculis, nodisque ſcatebat, fabæ, avellanæ, juglandis nucis magnitudinem habentibus, & perquam duris.

Omentum in pelvim uſque deſcendens, craſſum & inflammatiſſimum ex toto nigreſcebat. Inteſtina, præcipue tenuia rubebant, livebant, nigricabant.

Cavitas abdominalis libram unam cum dimidia ichoroſæ cujusdam aquæ concluſit.

Ejusmodi intra thoracem membranas ſæpe in aliis offendi, variæ & craſſitiei & tenacitatis, quasve deglubere non difficulter a viſceribus vicinis, iisque illæſis poteram. Non paucæ, eæ præcipue, quæ tenaciores erat, & eſſe ve-

vetuſtiores videbantur, luculenta vaſa rubra nudis etiam, atque inermibus oculis exhibuerunt.

Transverſim diſſectæ varia quaſi ſtrata, aut laminas varias ſibi invicem impoſitas, ab ſe invicem paulo difficilius ſeparabiles, diverſæque conſiſtentiæ monſtrabant.

In iis maxime id genus membranas deprehendi, quos ex thoracis inflammatione ſæpius ægrotaſſe conſtabat.

An a ſero phlogiſtico tranſſudante, & inflammationem non optima criſi ſolvente naſcebantur? an ex numero laminarum ejusmodi membranam conſtituentium exantlatas olim pectoris inflammationes ſupputabimus? at unde hæc nova vaſorum progenies?

Paralyſis ſaturnina.

Raro occaſio fuit paralyſeos ſaturninæ remediis tentandæ, cum, in tanto licet ex colica ſaturnina decumbentium numero, nemo artubus caperetur, qui eosdem integros & expeditos habuit, cum nos accederet.

In quinque ſolum ægris, quos inter duo vigente adhuc colica mihi committebantur, brachiis domi jam ſideratis, atque e trunco pendulis (tres reliqui ab aliis ſinguli medicis ſuæ quivis domi a torminibus liberati ad Noſocomium mittebantur) vires ignis electrici experiebar.

Atque hi ultimi brachiis nervinorum remediorum uſu jam aliquantum invigoratis & incipientibus moveri, & ſuccreſcente denuo eorundem carne ad electricam machinam ſtata quotidie hora accedere juſſi ſunt, ut curationis ibidem compendium & complementum faciant.

Facti-

Factitii fulminis ictus vix uno octiduo exceperant, nervinis domi ſuæ non ſepoſitis, cum brachia denuo tenuari, eorumque elaterem elangueſcere conſpiceremus, abolita iterum illa exigua motrice vi, quam ad machinam attulerunt. Recruduit etiam artuum dilacerans, & gravis dolor.

Ab incepto, utut inviti, deſiſtere cogebamur, & inſiſtere ſolis nervinis, camphoræ, gummi ferulaceis, atque caſtoreo, & ſpirituoſis aromaticisque artuum frictionibus.

Hæc remedia, & ipſum tempus, inſignis ægritudinum chronicarum perſæpe medicus, atque a laboribus ſaturninis vacatio multum emolumenti attulerunt, non vero curationem perfectam. Membrorum officio denuo, ſed moroſius, uti licuit.

Unum alterumve novi ab electrica flamma magis læſum, nec multum adjutum a nervinis: at ſulphuratæ Baadenſium thermæ evidentius profuerunt citiusque, & artus exſolutos effecerunt labori pares.

Novi equidem multorum de vi electrica obſervationes hiſce meis contrarias: neque meas idcirco protuli, ut eas illorum ſubvertam.

Sed quid viderim ipſe, utut in quinque ſolum ægris, non potui reticere. Reſument fortaſſe alii, reſumam & ego eadem experimenta, ut poſthac conſtet, an etiam hanc ſpeciem exſolutionis electricitas ſanet.

An forte paralyſes ſaturninæ ab aliis obſervatæ nervinorum aliorum vi potius, atque ita ſanabantur, ut in auxilium ſimul vocata electricitas ſolummodo *minus nocuerit*, utpote ſuperata ab eorundem nervinorum poteſtate?

In duobus brachiorum paralyſi unaque & colica

lica laborantibus, poſtquam ventris tormenta conſopivi, virtutis electricæ periculum ita feci, ut ab omni alio remedio ægros tunc prohiberem. Sed manifeſtius lædebantur, quam tres illi ab aliis medicis ad me miſſi, qui una & electricitate uſi ſunt, & aliis nervinis.

Litem obſervatio dirimet, ſed pluries repetita, & caſta. Soli nempe electricitati committere morbum oportebit, atque aliis remediis non ſuffultæ.

Aliam equidem paralyſin, alia nempe ab origine prognatam vis electrica plurimum emendavit. Virum conſiſtente ætate brumali frigore rigentem, cum cubiculum ingrederetur percalefactum, & accenſo ibidem foco aſſideret, mox ſenſuum confuſio cepit, brevi iterum evanida, atque artuum ſiniſtrorum, brachii, crurisque, & muſculorum in lævo faciei latere exſolutio perfecta, & permanens. Variis, atque etiam deecantatiſſimis remediis fruſtra diutius applicatis, atque humero ob emortuam muſculorum, ligaminumque vim jam ſemiluxato hominem electricitati ſubjeci quotidianæ, remiſſæ primo, dein identidem intenſiori.

Trium fere menſium ſpatio, qui antea pedem non moverat, ſolus jam gradiri firmato talo & perparum claudicante, atque humeri vinculis attractis articulatio reponi. Nulla omnino interim movendi brachii facultas, etſi minus jam emaciati.

Tandem longæ curationis tædio, utut pereſſicacis, diſceſſit.

Sed redeo ad paralyſin ſaturninam, atque ad ipſam quoque colicam, quam hæc artuum exſolutio non raro comitatur, aut ſequitur, aut etiam antecedit. Mirabar nempe multoties, eſſe

eſſe quosdam, qui de plumbo, tanquam peculiaris & ſpecificæ cujusdam colicæ, & paralyſeos cauſa, movere dubium poſſint, atque hujus veneni quamdam quaſi apologiam ſcribere.

Equidem multi plumbata impune tractant, & multis annis. Verum cum in opere ſaturnino non aſſidue verſentur nec ſufficientem idcirco quantitatem ore hauriant, alvo utantur expedita, & diæta involvente, atque etiam minus irritabiles fortaſſe nervos ſortiti ſint, fieri poteſt, ut diu a *morbi furiis* immunes maneant, etſi non ab omni *morboſa diatheſi.*

Multa quoque incommoda in alias cauſas refundi ſolent, utut ſaturno in acceptis referenda. Ventris flatus moleſti, & frequentes, ventriculi premens dolor, lotii per vices temporaria & levis difficultas, aſthma fugax, ſed crebrum, mira illa hypochondriacarum, & hyſtericarum affectionum varietas & variegata mtltitudo, fuga hominum, meticuloſa mentis diatheſis, vertigo, & ineffabilis quædam aſpectus oculorumque conditio &c. certe in hoc hominum genere plerumque plumbo debentur.

Tinctores exteri, qui in ſua quivis patria artem impune exercuerunt, Viennæ haud longo tempore a morbo inſalutati perſiſtunt. Phœnomeni hanc cauſam reperi, quod Viennæ præ alio Europæ loco pigmentorum plumbeorum uſus & frequentiſſimus ſit, & maxime profuſus. Id exteri, quotquot ſanaveram, unanimes fatebantur.

Colicæ hujus, & paralyſeos frequentia, quo utroque malo ſuos ſaturnus multat, vel ipſum in vulgus nota eſt.

Atque hinc multorum oculis magis, quam opinioni paucorum credendum puto.

Vis antiſeptica radicis arnicæ.

Quantis viribus radix arnicæ in putridiſſimis dyſenteriis comprimendis polleat, ſolertiſſimi primum Collinii noſtri experimenta demonſtrant, cui genuinum præſtantiſſimi hujus remedii uſum grati debemus, tum aliorum etiam, meaque.

Nullum certe medicamentum novi, quod *ſpecifici antidyſenterici* compellatione majori ſibi jure poſſit vendicare.

Habebunt in poſterum medici, qui exercituum ſanitati præſunt, quo hanc caſtrorum peſtem efficacius, quam quacunque alia hucuſque reperta methodo, profligent.

In pernicioſo alvino fluxu, qui febres malignas non raro comitatur, & excuſſa licet ſaburra ob atoniam inteſtinorum permanet, atque univerſim in omni omnino diarrhœa a viſcerum abdominalium imbecillitate nata radicem arnicæ cuicunque alteri remedio anteire alibi demonſtravi.

Sed etiam iis hæc radix, eaque ſola, ſalutem attulit, qui amplo quodam vulnere externo conſumebantur, ingentem forte puris vim ichorisve profundente.

Quosdam largo profluvio puris, colliquante febri, ſudore nocturno, & alvi fluxu Jam ad incitas redactos, hac ſola radice ſanavi, qui antea magnas corticis Peruviani doſes incaſſum devorarunt.

Eam remedii hujus confidentiam habeo experiundo comparatam, ut rebus propemodum conclamatis, in *hac conſumtionis ſpecie* non deſperem.

Urgen-

Urgente malo omni altera hora drachmam pulveratæ radicis exhibui, ut intra 24. horas uncia una cum dimidia fuerit abſumta.

Perraro vomitum commovit, atque ſolum initio, & cui, utpote ſuapte ceſſaturo, non medebamur.

Quantum emolumenti medicina caſtrenſis capiet, ſi eximiæ vires medicamenti tantopere antiepeptici magis fuerint vulgatæ!

Capitis læſiones.

Juvencula 24. Annos nata ad Noſocomium deportabatur. Qui ægram nobis commiſerunt, narrarunt, eam ante tres ſeptimanas ex prima domus contignatione per gradus ſcalæ fallente greſſu devolutam cecidiſſe. Ad ſinum frontalem ſiniſtrum levi & cutaneo vulnere, quod intra quatriduum coaluerat, fuiſſe perſtrictam. Inde a lapſu vomituriiſſe frequenter, excaluiſſe, leviterque inhorruiſſe variis vicibus, & quotidie: noctu mentem obſcure plerumque ægrotaſſe: cephalalgiam interdiu adfuiſſe in toto occipite, & capitis latere ſiniſtro. Sanguinem ſemel e pede extractum eſſe.

Die 14. Octobris 1777. ad Noſocomium venit. Febriculæ vix veſtigium, ſi pulſum, & corporis calorem conſulueramus, quam maxime naturales. Lingua prærubra, præcalida, glutinoſa: delirium mite, & per vices.

Eo die aquam cum melle & aceto multam hauſit, adjecto pauco ſale medio. Delirium mite, & conſtans.

Alterius diei veſpera emetico propinato pauca viridia revomuit. Deſipientia minor & per intervalla ſolum, &

Die 16. Octobr. mens firmior. Solventia, ſalinaque continuantur.

Die 17. denuo paulo valentius emeticum hauſit ex ſcrupulis duobus radicis ipecacuanhæ, & granis totidem tartari emetici confectum. Vomuit multo plura, amara, pultacea. Mens inde omnino firma.

Decocto dein radicis graminis, taraxaci, & cichorei uſa eſt. Verum cum in diarrhœam permoleſtam incideret, & vires abſumentem, radicem arnicæ propinabamus, quam tunc ubique utiliſſimam obſervabamus, ſi cui alvus fluxerat ob inteſtinalis tubi atoniam, quod genus alvini fluxus ægrorum noſtrorum pleroſque per æſtatem, atque autumni initia vexavit.

Morbo jam declinante tuſſis nocturna acceſſit cum epigaſtrii dolore, maxime inter tuſſiendum, & anacatharſi nulla, aut pauca mucoſa.

Prout ventriculus & inteſtina vigorem receperunt, ita tuſſis componebatur.

Die 11. Novembris non tuſſivit, e lecto ſurrexit. Reconvaleſcit.

Complura exempla habeo febrium bilioſarum malignantis naturæ lapſum ab alto conſecutarum. Functiones animæ multum inde turbatas ea ipſa medicatio reſtituit, quæ febrim ipſam bilioſam aggreſſa eſt, & illuviem præcordiorum emeto-catharſi exantlavit.

Scio, in non diſſimili caſu caput trepano fuiſſe perforatum, cum æger a lapſu tenuiter primo, elapſis vero aliquot diebus graviter febriret, & cum mentis emotione. Ubi vulnus comparebat, terebra applicabatur: nil alieni repertum eſt. Æger paucos poſt dies delirus obiit.

Cranio reſerato nihil prorſus vitioſi occurrebat,

bat, at magna viſcerum abdominalium ruina, hepatis ſuffuſio biliosa, inteſtinorum livor, atque necroſis: qualia nempe in febre biliosa ſolent, neglectu, & inauſpicata curatione in malignam converſa.

Alios ex alto delapſos, & mentis impotes quiete ſola, enemate frequente, & iterata phlebotomia ſanavi.

Quosdam vero, quorum vulnera ſedulo explorata momenti non magni videbantur, quive mitius in ſpeciem ægrotabant, calvaria, ubi nulla ſuſpicio eſſe poterat, diffiſſa, diffractaque, & effuſus in baſin cranii, & in anfractus cerebrinos ſanguis ſuſtulit.

Adeo ſubinde difficilis, atque ambigua diagnoſis eſt, an in lapſu ab alto encephalon idiopathice, & quonam vitio laboret, an vero commotum ſyſtema gaſtricum, biliferumque mentem ob quemdam utriusque conſenſum turbet!

Li-

Libello ad finem decurrente non poſſum ſilentio præterire, quantopere induſtria viri egregii Joſephi Cauffman, Philadelphienſis Americani, in adminiſtrandis Noſocomii rebus ſim uſus.

Poſtquam enim doctrinam, atque ingenium ſingulare eminenti quadam ratione omnibus abunde comprobaſſet, ampliſſimo medicorum Viennenſium ordini adſcriptus eſt, mihique additus, ut in Noſocomio ſecundarii medici vices obeat. Ea ſparta ita præclare defungebatur, ut nuper ad faciendam in exercitu cæſareo medicinam cum ſumma commendatione evocaretur.

Atque ita laborem hornum exegi, cujus dulcem hercle mercedem retuli, ſi vel pauciſſimis is bene vertat, ut hoc ævi, quodcunque eſt, felicius degant.

Conabor & poſthac, ſi vita & ſanitas ſuppetat, ut genuinas temporum, morborumve imagines porro ſiſtam, meaque conferam ad morborum popularium cognitionem, & febrium veriorem doctrinam.

Ita enim omnino agendum arbitor,

Immortalia ſi volumus ſubjungere rebus

Fundamenta, quibus nitatur ſumma ſalutis:

Ne tibi res redeant ad nilum funditùs omnes.

Lucret.